

ივ.ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტი

ნ.კვატაშიძე

კორპორაციული ანგარიშგება

თბილისი 2019

წინამდებარე ლექციების კურსი დაწერილია ივ.ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტის ბიზნესის ადმინისტრირების სამაგისტრო პროგრამის მიხედვით, საგანში „კორპორაციული ანგარიშგება“.

ლექციების კურსში წარმოდგენილია სააქციო საზოგადოების ფინანსური ანგარიშგების მომზადების ისეთი საკითხები, როგორცაა ფინანსური ანგარიშგების მომზადების კონცეფციები; ფინანსური ინსტრუმენტების შეფასება და აღიარება; საწარმოთა გაერთიანების აღრიცხვა; შვილობილი საწარმოები და კონსოლიდირებული ფინანსური ანგარიშგება; მეკავშირე და ერთობლივი საწარმოები; ერთობლივი საქმიანობა; შემოსავალი ერთ აქციაზე. ყველა საკითხი განხილულია ფასს-ის შესაბამისად.

ნაშრომი განკუთვნილია თსუ მაგისტრანტებისათვის, ასევე ეკონომიკური პროფილის უმაღლესი სასწავლებლების აკადემიური პერსონალისა და სტუდენტებისათვის, პრაქტიკოს-მუშაკთათვის, ფინანსური ანგარიშგების საკითხებით დაინტერესებული პირებისათვის.

ნაშრომის გამოცემა რეკომენდირებულია თსუ ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტის საგამომცემლო საბჭოს მიერ (ოქმი # 1, 2019წ. 19 აპრილი).

რედაქტორი:

ივ.ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბუღალტრული აღრიცხვისა და აუდიტის კათედრის პროფესორი ლევან საბაური.

რეცენზენტი:

ივ.ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბუღალტრული აღრიცხვისა და აუდიტის კათედრის ასოცირებული პროფესორი იზოლდა ჭილაძე.

შინაარსი

თავი 1. ფინანსური ანგარიშგების მომზადების კონცეფციები 5-38

1. პროფესიული განსჯის პრინციპი
2. რეალური ღირებულების კონცეფცია
3. გაუფასურების კონცეფცია
4. ფულის დროითი ღირებულების კონცეფცია
5. ეფექტური საპროცენტო განაკვეთის მეთოდი
6. ოპერაციის ეკონომიკური შინაარსის იურიდიულ ფორმაზე უპირატესობის პრინციპები

თავი 2. ფინანსური ინსტრუმენტების აღრიცხვა..... 39-117

1. ფინანსური ინსტრუმენტების კლასიფიკაცია და შეფასება
2. ფინანსური აქტივების და ვალდებულებების აღრიცხვა
  - 2.1. ფინანსური აქტივების აღრიცხვა
  - 2.2. ფინანსური ვალდებულებების აღრიცხვა
3. წარმოებული ფინანსური ინსტრუმენტები და ჰეჯირება
4. რთული ფინანსური ინსტრუმენტების აღრიცხვა
5. ფინანსური ინსტრუმენტების გაუფასურების აღრიცხვა

თავი 3. საწარმოთა გაერთიანების აღრიცხვა 118-170

1. საწარმოთა გაერთიანების იდენტიფიკაცია
2. მყიდველი საწარმოს იდენტიფიკაცია
3. შეძენის თარიღის განსაზღვრა
4. შეძენილი იდენტიფიცირებადი აქტივების, აღებული ვალდებულებებისა და არამაკონტროლებელი წილის აღიარება და შეფასება
5. გუდვილის ან ხელსაყრელი შესყიდვიდან მიღებული შემოსულობის აღიარება და

შეფასება

თავი 4. შვილობილი საწარმოები და კონსოლიდირებული ფინანსური

ანგარიშგება 171-219

1. კონსოლიდირებული და ინდივიდუალური ფინანსური ანგარიშგება
2. კონტროლის კონცეფცია
3. კონსოლიდირებული ბალანსი
4. კონსოლიდირებული მოგებისა და ზარალის ანგარიშგება

თავი 5. მეკავშირე და ერთობლივი საწარმოები 220-

248

1. მეკავშირე და ერთობლივ საწარმოებში ინვესტიციების აღრიცხვის პრინციპები
2. მეკავშირე და ერთობლივი საწარმოები კონსოლიდირებულ ფინანსური მდგომარეობის ანგარიშგებაში
3. მეკავშირე და ერთობლივი საწარმოები კონსოლიდირებულ მოგებისა და ზარალის ანგარიშგებაში

თავი 6. ერთობლივი საქმიანობა 249-267

1. ერთობლივი საქმიანობის იდენტიფიცირება
2. ერთობლივი საწარმოს და ერთობლივი ოპერაციების აღრიცხვა
3. ერთობლივი საწარმოს და ერთობლივი ოპერაციების აღრიცხვა

თავი 7. შემოსავალი ერთ აქციაზე 268-286

1. საბაზისო შემოსავალი ერთ აქციაზე
2. აქციების ბონუსური ემისია და შემოსავალი ერთ აქციაზე
3. აქციების უფლებითი ემისია და შემოსავალი ერთ აქციაზე
4. გაზავებული შემოსავალი ერთ აქციაზე

თავი 1. ფინანსური ანგარიშგების მომზადების კონცეფციები

1. პროფესიული განსჯის პრინციპი
2. რეალური ღირებულების კონცეფცია
3. გაუფასურების კონცეფცია
4. ფულის დროითი ღირებულების კონცეფცია
5. ეფექტური საპროცენტო განაკვეთის მეთოდი
6. ოპერაციის ეკონომიკური შინაარსის იურიდიულ ფორმაზე უპირატესობის პრინციპები

ფინანსური ინფორმაცია არის ეკონომიკური გადაწყვეტილების მიღების უმნიშვნელოვანესი ინსტრუმენტი. კონკურენტულ გარემოში ინფორმაციის მომხმარებლებს ესაჭიროებათ სრული და საიმედო ფინანსური ინფორმაცია. ფინანსური ინფორმაციის სანდოობის ხარისხი დამოკიდებულია მისი მომზადების საფუძვლებზე. ფასს-ით ფინანსური ინფორმაციის მომზადება ეფუძნება მრავალ პრინციპებს, მეთოდებს და დაშვებებს. განვიხილოთ შემდეგი პრინციპები:

- პროფესიული განსჯის პრინციპი;
- რეალური ღირებულების კონცეფცია;
- გაუფასურების კონცეფცია;
- ფულის დროითი ღირებულების კონცეფცია;
- ეფექტური საპროცენტო განაკვეთის მეთოდი;
- ოპერაციის ეკონომიკური შინაარსის იურიდიულ ფორმაზე აღმატებულების პრინციპი.

1. პროფესიული განსჯის პრინციპი

- ✓ რატომ არის საჭირო პროფესიული განსჯა

სამეურნეო მოვლენებისათვის დამახასიათებელია განუსაზღვრელობები და არასტანდარტული სიტუაციები, რომელთა აღიარება-აღრიცხვის წესები ვერ იქნება გათვალისწინებული და აღწერილი ფინანსური ანგარიშგების საერთაშორისო სტანდარტებსა (ფასს-ი) და მის კომენტარებში, ვინაიდან შეუძლებელია ყველა იმ მოვლენის გათვალისწინება, რომელსაც შეიძლება ჰქონდეს ადგილი პრაქტიკაში. ასეთი სიტუაციებისათვის ფასს მოითხოვს პროფესიული განსჯის გამოყენებას.

ამასთან დაკავშირებით ფინანსური ანგარიშგების კონცეპტუალური საფუძვლები მოითხოვს, რომ „ფინანსური ანგარიშგების შემდგენლებმა უნდა გაითვალისწინონ ის განუსაზღვრელი გარემოებები, რომლებიც ყოველთვის თან ახლავს ფინანსურ ანგარიშგებაში ასახულ სამეურნეო ოპერაციებსა და მოვლენებს, როგორცაა, მაგალითად, მოთხოვნების ამოღება, მანქანა-დანადგარების სასარგებლო მომსახურების ვადის პროგნოზი, შესაძლო საგარანტიო პრეტენზიები და სხვა“. განუსაზღვრელი ვითარების არაკომპეტენტურად შეფასებით ან გაუთვალისწინებლობით არ უნდა მოხდეს აქტივებისა და მოგების გადაჭარბებული შეფასება, ან ხარჯებისა და ვალდებულებების შემცირება (პ.37). ასევე დაუშვებელია აქტივების, მოგებისა და შემოსავლების განზრახ შემცირება, ან ხარჯებისა და ვალდებულებების გადიდება. თუ ეს მოხდება, ფინანსური ანგარიშგება აღარ იქნება ნეიტრალური და დაკარგავს საიმედოობის ხარისხს (პ.37).

მომავალი ეკონომიკური სარგებლის საწარმოში შემოსვლის მიმართ განუსაზღვრელობის ზემოქმედების ხარისხის შეფასება ეყრდნობა ფინანსური ანგარიშგების მომზადების პროცესში არსებულ ხელმისაწვდომ ინფორმაციას. მაგალითად, თუ მოსალოდნელია, რომ საწარმოს მოთხოვნები დაიფარება (თუ ხელშეკრულებაში სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული), მართებულია ამოსაღები თანხების აქტივებად აღიარება. მაგრამ თუ ეს თანხები ძალიან დიდია, მაშინ მიჩნეულია, რომ მათი გარკვეული ნაწილი ვერ იქნება ამოღებული. შესაბამისად ეკონომიკური სარგებლის მოსალოდნელი შემცირება აღიარდება ხარჯად (პ.85).

ამდენად, ფასს-ი ყველა განუსაზღვრელ და არასტანდარტულ სიტუაციებთან დაკავშირებით მოითხოვს ოპერაციების ასახვას პროფესიული განსჯისა და ფინანსური

ანგარიშგების მომზადებისა და წარდგენის პრინციპების საფუძველზე, მაგრამ არ განმარტავს თუ რას ნიშნავს პროფესიული განსჯა.

✓ რა არის პროფესიული განსჯა

პროფესიული განსჯის მიზანია სპეციალისტის მიერ მოვლენების განუსაზღვრელობისა და არასტანდარტულ პირობებში აღრიცხვისა და ანგარიშგების საკითხებთან დაკავშირებული მოსაზრებების ჩამოყალიბება.

ამ უკანასკნელისათვის სპეციალისტმა უნდა მოახდინოს განუსაზღვრელობის პირობებში სიტუაციების მოდელირება მრავალვარიანტული შედეგებით და არჩევანის გაკეთება ერთ-ერთის სასარგებლოდ, ყველა იმ ობიექტური ფაქტორის გათვალისწინებით, რომლებსაც შეუძლია გავლენა იქონიონ გადაწყვეტილებებზე. ამდენად, პროფესიული განსჯა არის სპეციალისტის მოსაზრება (შეფასება, დასკვნა) განუსაზღვრელობის და არასტანდარტულ პირობებში ბუღალტრული აღრიცხვის ობიექტების აღიარებისა და შეფასების შესახებ.

ბასს 8 "სააღრიცხვო პოლიტიკა, ცვლილებები სააღრიცხვო შეფასებებში და შეცდომები" (პ.10) მოითხოვს, რომ იმ შემთხვევაში, თუ არ არსებობს სტანდარტი ან ინტერპრეტაცია, რომელიც სპეციალურად მოცემული ოპერაციის, სხვა მოვლენის ან გარემოებისათვის გამოიყენება, ხელმძღვანელობამ უნდა იმსჯელოს სააღრიცხვო პოლიტიკის შემუშავებისა და გამოყენებისას, რომლის საფუძველზე მიიღება ინფორმაცია, რომელიც:

- ა) შეესაბამება მომხმარებლების ეკონომიკური გადაწყვეტილებების საჭიროებას; და
- ბ) საიმედოა იმ თვალსაზრისით, რომ ფინანსური ანგარიშგება:
  - (i) სამართლიანად ასახავს საწარმოს ფინანსურ მდგომარეობას, საქმიანობის შედეგებსა და ფულადი სახსრების მოძრაობას;
  - (ii) გამოხატავს ოპერაციების, სხვა მოვლენების ან პირობების ეკონომიკურ შინაარსს და არა ფორმას;
  - (iii) ნეიტრალურია, ე.ი. თავისუფალია სუბიექტური დამოკიდებულებისაგან;
  - (iv) არის წინდახედული; და

(v) არის დასრულებული ყველა არსებით ასპექტში.

პროფესიული განსჯა განსაზღვრავს ფინანსურ შედეგებს, ფინანსური ანგარიშგების ინფორმაციის ობიექტურ და სამართლიან წარდგენას. ამიტომ პროფესიული მოსაზრება უნდა ეფუძნებოდეს ფინანსური ანგარიშგების მომზადებისა და წარდგენის საყოველთაოდ აღიარებულ პრინციპებს, მაღალ პროფესიულ კვალიფიკაციას, გამოცდილებასა და ჩამოყალიბებული სამეურნეო პრაქტიკის ცოდნას.

✓ როდის გვჭირდება პროფესიული განსჯა

პროფესიული განსჯა გამოიყენება აქტივებისა და ვალდებულებების თავდაპირველი და შემდგომი შეფასების დროს. მიჩნეულია, რომ მარეგულირებელი წესებისა და ნორმატიული აქტების განუსაზღვრელობები ორი სახისაა: პირველი – შეზღუდული განუსაზღვრელობები, რომელიც მოიცავს განუსაზღვრელობის ჩარჩოებს/შეზღუდვებს და რომლის ფარგლებში შესაძლებელია მოცემული სიტუაციისათვის შემოთავაზებული გადაწყვეტილებების ვარიანტებიდან შერჩეულ იქნეს ოპტიმალური; მეორე – შეუზღუდავი განუსაზღვრელობები, როდესაც არანაირი რეგულირება არ არსებობს, ან რეგულირება არ არის სრულყოფილი და პროფესიონალი დამოუკიდებლად ღებულობს გადაწყვეტილებებს და იღებს პასუხისმგებლობას.

შეზღუდული ნორმატიული განუსაზღვრელობის პირობებში პროფესიული მსჯელობის საფუძველზე განისაზღვრება მრავალი საკითხი, მაგალითად:

- აღიარება – რესურსის მიერ ეკონომიკური სარგებლის მოტანის, საიმედოდ შეფასების და მიღების რწმუნების დადასტურება;
- ინფორმაციის არსებობა – საწარმოსათვის არსებობის ზღვარის განსაზღვრის პოლიტიკის შერჩევა;
- ძირითადი საშუალებები – არსებობის ზღვარის განსაზღვრა, კომპონენტური ძირითადი საშუალებების საადრიცხვო ერთეულებად დაყოფა-აღიარება, მარაგებს მიკუთვნებადი ძირითადი საშუალებების დადგენა, გამოყენების ვადისა და ამორტიზაციის მეთოდების შერჩევა-დასაბუთება, კაპიტალიზებადი და პერიოდის ხარჯების დადგენა;

- სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობები – მასალების/საქონლის, წარმოების დანახარჯებისა და დაუმთავრებელი წარმოების აღრიცხვისა და შეფასების მეთოდების შერჩევა-დასაბუთება;
- არამატერიალური აქტივები – განუსაზღვრელობის დადასტურება;
- მოთხოვნები – უიმედობის კრიტერიუმების დადგენა, საექვო და უიმედო მოთხოვნების რეზერვის საჭიროების უარყოფა-დადასტურება, რეზერვის ოდენობის განსაზღვრა;
- დისკონტირება – საპროცენტო განაკვეთის შერჩევა-დასაბუთება;
- პირობითი ვალდებულებები – აღიარების დადასტურება და შეფასება;
- და სხვა.

საკანონმდებლო და ნორმატიული აქტების განუსაზღვრელობების პირობებში პროფესიული მსჯელობის მაგალითებია:

- საწარმოს არსებითობის ზღვარი და 1,000 ლარამდე ღირებულების ძირითადი საშუალებების აღიარება-ასახვა;
- ფინანსური იჯარით მიღებული ძირითადი საშუალებების აღიარება და შეფასება;
- კონსიგნაციით მიწოდებული საქონლის აღრიცხვა;
- დაუმთავრებელი წარმოების შეფასება;
- და სხვა.

პროფესიული განსჯის დროს აუცილებელია სხვა სამსახურების შესახებ (ტექნიკური, მარკეტინგის, იურიდიული) კონკრეტული ინფორმაციის ფლობა და შესაბამისი პროფილის სპეციალისტების ჩართულობა. მაგალითად, ისეთ საკითხებში, როგორცაა: ძირითადი საშუალებების გამოყენების ვადა, ფლობის სამართლებრივი ფორმა, კომპონენტებად დაყოფის შესაძლებლობა, უიმედო მოთხოვნების სია და საექვო მოთხოვნების აღბათობა: სასამართლო სარჩელის დაკმაყოფილების აღბათობა და სხვა.

✓ პროფესიული განსჯის ფორმირების პრინციპები

პროფესიული განსჯა ფინანსური ანგარიშგების მომზადების ერთ-ერთი ინსტრუმენტია. პროფესიული განსჯის ფორმირება ხდება სააღრიცხვო პოლიტიკით, რომლის შინაარსი განსაზღვრავს ფინანსურ ანგარიშგებაში ასახულ მაჩვენებლებს, ხოლო ინფორმაციის გახსნა – განმარტებით შენიშვნებით. იმისათვის რომ ფინანსური ანგარიშგების ინფორმაცია იყოს სამართლიანი და ობიექტური, მიჩნეულია რომ პროფესიული განსჯა უნდა ეფუძნებოდეს შემდეგ პრინციპებს: სისტემური მიდგომა; დასაბუთებულობა; თანმიმდევრულობა; ერთგვაროვნება; ტექნოლოგიური რეალიზაციის შესაძლებლობა; ეკონომიკური შინაარსის უპირატესობა; პერიოდული კონტროლი.

2. რეალური ღირებულების კონცეფცია

ფინანსური ანგარიშგების კონცეპტუალური საფუძვლების შესაბამისად კორპორაციის ინფორმაცია ფინანსური მდგომარეობის შესახებ საიმედო უნდა იყოს, რათა ინფორმაციის მომხმარებლებმა შეძლონ ადეკვატური დასკვნების გაკეთება. ამ უკანასკნელს კი განაპირობებს აქტივებისა და ვალდებულებების შესახებ ინფორმაციის წარდგენა მათი რეალური ღირებულებით შეფასების საფუძველზე. ინფორმაციის ხარისხობრივი მახასიათებლების გაუმჯობესების მიზნით ფინანსური ანგარიშგების საერთაშორისო სტანდარტების საბჭომ შეიმუშავა ფასს 13 „რეალური ღირებულების შეფასება“. სტანდარტი იძლევა რეალური ღირებულების განსაზღვრის ერთიან კონცეფციას, რომელიც მკაფიოდ და სისტემატიზებულად აყალიბებს რეალური ღირებულების განსაზღვრის პრინციპებს.

ფინანსური ანგარიშგების მომზადებისას რეალური ღირებულება გამოიყენება იმ აქტივებისა და ვალდებულებებისათვის, რომელთა ასახვა ფინანსური ანგარიშგების საერთაშორისო სტანდარტებით სავალდებულოა ან ნებადართულია ბალანსსა ან განმარტებით შენიშვნებში. კერძოდ, რეალური ღირებულების კონცეფციის გამოყენება ნებადართულია შემდეგი ობიექტების თავდაპირველი აღიარებისა და შემდგომი შეფასებისათვის:

- არაფინანსური აქტივები;
- ფინანსური ინსტრუმენტები (ფინანსური აქტივები და ფინანსური ვალდებულებები);
- საკუთარი წილობრივი ინსტრუმენტები.

ფასს 13-ის „რეალური ღირებულების შეფასების“ თანახმად, **რეალური ღირებულება** არის ის ფასი, რომელიც მიღებული ან გადახდილი იქნებოდა აქტივის გაყიდვიდან ან ვალდებულების გადაცემისას, შეფასების თარიღისათვის **ბაზრის მონაწილეებს შორის ნებაყოფლობით განხორციელებული** ოპერაციის დროს (პ.9). ეს ნიშნავს იმას, რომ აქტივის ან ვალდებულების რეალური ღირებულება არის ფასი, რომლის მიღებაც შესაძლებელი იქნებოდა აქტივის გაყიდვისას, ან, რომელიც გადასახდელი იქნებოდა ვალდებულების გადაცემისას. საწარმო აქტივებს ყოველთვის არ ყიდის იმ ფასად, რა ფასიც გადაიხდა მათ შესაძენად. ანალოგიურად, საწარმო ვალდებულებებს ყოველთვის არ გადასცემს იმ ფასად, რა ფასიც მიიღო ამ ვალდებულებების აღებისთვის. ამდენად, რეალური ღირებულება არის **„გასვლის ფასი“ (exit price)** - აქტივების ფლობიდან „გასვლის“ ფასი. სხვაგვარად, ეს არის **აქტივების გაყიდვიდან მისაღები**, ან ვალდებულების დაფარვისათვის გადასახდელი ფასი.

ასევე, რეალური ღირებულება განისაზღვრება შეფასების თარიღისათვის როგორც ფასი, რომლითაც ბაზრის მონაწილეებს შეუძლიათ ჩვეულებრივი ოპერაციით მიმდინარე საბაზრო პირობებში განახორციელონ აქტივის გაყიდვა ან ვალდებულების გადაცემა (აქტივებისა ან ვალდებულებების მფლობელთა პოზიციიდან).

რეალური ღირებულების განმარტება ხაზგასმულია, რომ რეალური ღირებულება არის შეფასება, რომელიც **ეფუძნება ბაზრის მონაწილეთა მოსაზრებებს** და არა საწარმოს მოსაზრებებს და შესაბამისად, ვერანაირ გავლენას ვერ ახდენს მასზე. რეალური ღირებულების განმარტების მთავარი მახასიათებლებია:

1) რეალური ღირებულება არის აქტივის **გაყიდვის და არა შეძენის ფასი**. ეს ფასები ზოგჯერ განსხვავებულია, ძირითადად ეს ეხება ფინანსურ ინსტრუმენტებს;

2) ეს არის **საბაზრო კოტირება**. რეალური ღირებულების შეფასების დროს ამოსავალია ბაზრის მონაწილეთა წარმოდგენა და უნდა გამოირიცხოს საწარმოს ყოველგვარი უნიკალურობა, რაც დაკავშირებულია კონკრეტულ პირობებთან, რომელშიც იმყოფება გამყიდველი საწარმო;

3) **ბაზრის მონაწილენი** არიან დამოუკიდებლები და კარგად ინფორმირებულები, აქვთ სურვილი განახორციელონ ოპერაცია, აქვთ წვდომა ბაზარზე;

- 4) მოსალოდნელი გაყიდვის ოპერაცია უნდა იყოს „ჩვეულებრივი“ და არა იძულებითი;
- 5) რეალური ღირებულება უნდა იყოს მიზნული შეფასების თარიღთან.

ზოგიერთი აქტივისა და ვალდებულების რეალური ღირებულების დასადგენად საკმარისია დაკვირვება საბაზრო გარიგებებზე ან საბაზრო ინფორმაციაზე, ანუ მათი ღირებულება არის დაკვირვებადი. ზოგიერთი აქტივისა და ვალდებულების რეალური ღირებულების დასადგენად შეუძლებელია დაკვირვება საბაზრო გარიგებებზე ან საბაზრო ინფორმაციაზე, ანუ არ არის დაკვირვებადი. სტანდარტი რეკომენდაციას იძლევა, რომ რეალური ღირებულების განსაზღვრის მეთოდებად გამოყენებულ იქნეს შეფასების ის მეთოდები და ტექნიკა, რომელიც ყველაზე მეტად არის შესაფერისი კონკრეტული ვითარებისათვის და რომლისთვისაც არსებობს საკმარისი ინფორმაცია. იგი იძლევა საშუალებას მაქსიმალურად იქნეს გამოყენებული დაკვირვებადი მონაცემები და მინიმალურად არადაკვირვებადი ინფორმაცია.

✓ შეფასების იერარქია

სტანდარტით რეალური ღირებულების განსაზღვრისათვის გამოყენებული ინფორმაცია ჯგუფდება სამ დონედ – არაფინანსური აქტივებისა და ვალდებულებების რეალური ღირებულების იერარქიად:

1. აქტიური ბაზრის კოტირების არაკორექტირებული მონაცემები, რომელიც შეფასების მომენტისათვის კომპანიის აქტივებისა და ვალდებულებების იდენტურია;
2. პირდაპირ ან ირიბად დაკვირვებადი მონაცემები, რომელიც განსხვავდება პირველი დონის აქტიური ბაზრის კოტირების მონაცემებისაგან;
3. არადაკვირვებადი მონაცემები.

აქტივებისა და ვალდებულებების რეალური ღირებულების განსაზღვრის იერარქია

იერარქიის დონე	აქტივის და ვალდებულების შესადარისობა	აქტივის და ვალდებულების რეალური ღირებულების განსაზღვრისათვის ამოსავალი მონაცემები	მაგალითი
1-ლი დონე	იდენტური	დაკვირვებადი	უცხოური ვალუტა,

		კოტირებული მონაცემები აქტიური ბაზრის კოტირებული ფასები (არაკორექტირებული), რომლის მოპოვება საწარმოს შეუძლია შეფასების თარიღისათვის	კოტირებული აქციები და ობლიგაციები
მე-2 დონე	მსგავსი	დაკვირვებადი არაკოტირებული მონაცემები პირდაპირ ან არაპირდაპირ (ირიბად) დაკვირვებადი მონაცემები, რომელიც განსხვავდება 1-ლი დონის აქტიური ბაზრის კოტირების მონაცემებისაგან	ქონება
მე-3 დონე	არამსგავსი	არადაკვირვებადი მონაცემები რეალური ღირებულების შეფასების მიზანი ამ შემთხვევაშიც იგივე რჩება - განისაზღვროს გასვლის ფასი შეფასების თარიღისთვის, ბაზრის იმ მონაწილის პოზიციიდან, რომელიც განკარგავს აქტივს, ან გააჩნია ვალდებულება.	ინსტრუმენტები, რომელიც ფასდება ამორტიზებული ღირებულებით; მსგავსი აქტივების შერჩევა.

რეალური ღირებულების განსაზღვრისას გარკვეული სირთულეები წარმოიქმნება როდესაც ინფორმაცია არ არის დაკვირვებადი, ანუ მე-3 დონეზე, აგრეთვე, როდესაც საბაზრო ინფორმაციაზე დაყრდნობით გამოიყენება შეფასების სხვადასხვა მეთოდი, ანუ მე-2 დონეზე.

ფასს მოითხოვს, რომ მე-2 და მე-3 დონის აქტივებისა და ვალდებულებების რეალური ღირებულებების განსაზღვრისას არ იყოს გამოყენებული მარტივი, ფორმალური მიდგომები. მაგალითად, თუ აქტივები არ არის კოტირებადი, ან მონაცემები არ არის დაკვირვებადი, გამარტივებისათვის თვითღირებულებას აიგივებენ რეალურ ღირებულებასთან, ყოველგვარი განსჯის, დასაბუთებული გათვლებისა და მეთოდიკის გამოყენების გარეშე. ფასს 13 ასაბუთებს, რომ აქტივებისა და ვალდებულებების არადაკვირვებადი მონაცემების პრობებშიც ყოველთვის შეიძლება დადგინდეს მათი რეალური ღირებულება, რომელიც უდრის "გასვლის ფასს", ანუ ფასს, რომლითაც შეიძლება აქტივი გაიყიდოს და

ვალდებულება დაიფაროს კონკრეტულ ვითარებაში. ამიტომ, არადაკვირვებადი მონაცემები, რომელიც გამოიყენება აქტივებისა და ვალდებულებების რეალური ღირებულების დასადგენად, უნდა ითვალისწინებდეს დაშვებებს, რომელსაც გამოიყენებდნენ ბაზრის მონაწილენი ამ აქტივებისა და ვალდებულებების ფასის დადგენისას, რისკების დაშვებების ჩათვლით.

რეალური ღირებულებით შესაფასებლად უნდა განსაზღვროს:

1. შესაფასებელი კონკრეტული აქტივები და ვალდებულებები (განსაზღვრული სააღრიცხვო ერთეულის შესაბამისად);
2. არაფინანსური აქტივებისათვის საუკეთესო გამოყენება;
3. ძირითადი (ყველაზე ხელსაყრელი) ბაზარი და გასვლის ფასი; (most advantageous market);
4. შეფასების მეთოდები.

განვიხილოთ აღნიშნული მოთხოვნები.

✓ შესაფასებელი კონკრეტული აქტივები და ვალდებულებები

აქტივებისა და ვალდებულებების მახასიათებლები გაითვალისწინება იმ შემთხვევაში, თუ ბაზრის მონაწილენი გამოიყენებენ ამ მახასიათებლებს აქტივების ან ვალდებულებების ფასის განსაზღვრისას შეფასების თარიღისათვის. მაგალითად, აქტივების მდგომარეობა და ადგილმდებარეობა; შეზღუდვები აქტივების გაყიდვის ან გამოყენების მიმართ. შესაფასებელი აქტივები და ვალდებულებები შეიძლება იყოს წარმოდგენილი შემდეგი სახით: ცალკეული აქტივებისა ან ვალდებულებების; აქტივების ჯგუფის; ვალდებულებების ჯგუფის; აქტივებისა და ვალდებულებების ჯგუფის სახით. აქტივებისა და ვალდებულებების სააღრიცხვო ერთეული განისაზღვრება შესაბამისი მარეგულირებელი სტანდარტებით.

✓ არაფინანსური აქტივების საუკეთესო გამოყენება

არაფინანსური აქტივების რეალური ღირებულების განსაზღვრისას გაითვალისწინება ბაზრის მონაწილეთა ფულადი ნაკადების გენერირების უნარი აქტივების საუკეთესო და ეფექტიანი გამოყენებით ან მისი გაყიდვით ბაზრის მონაწილეზე, რომლებიც საუკეთესოდ და ეფექტიანად გამოიყენებენ ამ აქტივებს. საუკეთესო და უფრო ეფექტიანი გამოყენება

ნიშნავს ბაზრის მონაწილის მიერ არაფინანსური აქტივების იმგვარი გამოყენება, რაც მაქსიმალურად გაზრდიდა აქტივის, ან აქტივებისა და ვალდებულებების იმ ჯგუფის (მაგალითად, საწარმოს), ღირებულებას, სადაც გამოყენებული იქნებოდა მოცემული აქტივი.

ასეთი აქტივების რეალური ღირებულების დასადგენად, დაშვებით, რომ ისინი საუკეთესოდ და ეფექტიანად გამოიყენება, გაანგარიშებული უნდა იქნეს **მოსალოდნელი ფულადი ნაკადები (expected cash flow)** - შესაძლო (სამუშალოშეწონილი) მისაღები ფულადი ნაკადების ალბათობა.

არაფინანსური აქტივების საუკეთესო და ეფექტიანი გამოყენების დაშვებისას გაითვალისწინება აქტივების ისეთი გამოყენება, რომელიც არის:

- ფიზიკურად შესაძლებელი (physically possible);
- იურიდიულად დასაშვები (legally permissible);
- ფინანსურად გამართლებული (financially feasible) .

აქტივების საუკეთესო და ეფექტიანი გამოყენება განისაზღვრება ბაზრის მონაწილეთა პოზიციიდან, თუნდაც გათვალისწინებული იყოს ამ აქტივების სხვა გამოყენება.

განვიხილოთ მაქსიმალური და ყველაზე ეფექტიანი გამოყენება და შეფასების წინაპირობის მაგალითი.

	ლითი 1. აქტივის მაქსიმალური და ყველაზე ეფექტიანი გამოყენება¹ .
<p>საწარმო იძენს მიწის ნაკვეთს საწარმოთა გაერთიანების მეშვეობით. ამჟამად მიწის ნაკვეთი დამუშავებულია სამრეწველო მიზნებისთვის გამოსაყენებლად, როგორც ქარხნის ტერიტორია. მიწის ნაკვეთის ახლანდელი გამოყენება მიიჩნევა მის მაქსიმალურ და ყველაზე ეფექტიან გამოყენებად, თუ ბაზარი ან სხვა ფაქტორები არ გამოავლენს მის გამოყენებას განსხვავებულად.</p> <p>მახლობლად მდებარე სხვა ნაკვეთები ახლახან დაამუშავეს საცხოვრებელი მიზნებისთვის გამოსაყენებლად, როგორც მრავალსართულიანი საცხოვრებელი</p>	

¹ ფასს 13 „რეალური ღირებულების შეფასება“ მე-4 საილუსტრაციო მაგალითი (სმ 7 - სმ 8).

კორპუსების სამშენებლო ნაკვეთი. საწარმო ადგენს, რომ მიწის ნაკვეთი, რომელიც ამჟამად გამოიყენება, როგორც ქარხნის ტერიტორია, შეიძლება დამუშავდეს საცხოვრებელი მიზნებისთვის გამოსაყენებლად (ე.ი. მრავალსართულიანი საცხოვრებელი კორპუსების ასაშენებლად), რადგან ბაზრის მონაწილეები მიწის ნაკვეთის ფასის დადგენისას გაითვალისწინებენ ამ მიწის ნაკვეთის დამუშავების შესაძლებლობას საცხოვრებელი მიზნებისთვის.

მიწის ნაკვეთის მაქსიმალური და ყველაზე ეფექტიანი გამოყენება უნდა განისაზღვროს შემდეგი ორი ღირებულების შედარებით:

ა) მიწის ნაკვეთის ღირებულება, როგორც ის ამჟამად დამუშავებულია სამრეწველო მიზნებისთვის გამოსაყენებლად (ე.ი. მიწის ნაკვეთი უნდა გამოიყენონ სხვა აქტივებთან ერთად, როგორცაა ქარხანა, ან სხვა აქტივებთან და ვალდებულებებთან ერთად);

ბ) მიწის ნაკვეთის, როგორც თავისუფალი ფართობის ღირებულება საცხოვრებელი მიზნებისთვის გამოსაყენებლად, ქარხნის დემონტაჟისა და სხვა დანახარჯების (მათ შორის, განუსაზღვრელობის გათვალისწინებით, რომელიც დაკავშირებულია იმასთან, შეძლებს თუ არა საწარმო აქტივის გარდაქმნას ალტერნატიული გამოყენებისთვის) გათვალისწინებით, რომლის გაწევა აუცილებელია მიწის ნაკვეთის თავისუფალ ფართობად გარდასაქმნელად (ე.ი. იმგვარად გარდასაქმნელად, რომ მიწის ნაკვეთი ბაზრის მონაწილეებმა ცალკე გამოიყენონ).

მიწის ნაკვეთის მაქსიმალური და ყველაზე ეფექტიანი გამოყენება საწარმომ უნდა განსაზღვროს ამ ორი ღირებულებიდან უდიდესის საფუძველზე. უძრავი ქონების შეფასების შემთხვევაში, მისი მაქსიმალური და ყველაზე ეფექტიანი გამოყენების დასადგენად შესაძლებელია ისეთი ფაქტორების გათვალისწინებაც, რომლებიც დაკავშირებულია ქარხნის საქმიანობასთან, მათ შორის მის აქტივებთან და ვალდებულებებთან.

✓ ძირითადი ან ყველაზე ხელსაყრელი ბაზარი

რეალური ღირებულებით შეფასებისას კეთდება დაშვება, რომ აქტივების გაყიდვა ან ვალდებულებების გადაცემა ხდება ძირითად ბაზარზე. ხოლო თუ არ არსებობს ძირითადი ბაზარი, მაშინ – ყველაზე ხელსაყრელ/მომგებიან ბაზარზე. ძირითადი ბაზარი (the principal market) არის ბაზარი, სადაც ყველზე დიდი მოცულობისა და დონის საქმიანობა ხორციელდება მოცემულ აქტივთან ან ვალდებულებასთან დაკავშირებით. ყველაზე ხელსაყრელი/მომგებიანია ბაზარი (most advantageous market), რომელიც საშუალებას იძლევა, მაქსიმალურად გაიზარდოს ის თანხა, რომლის მიღებაც შესაძლებელი იქნებოდა აქტივის გაყიდვის შედეგად, ან მაქსიმალურად შემცირდეს თანხა, რომელიც გადასახდელი იქნებოდა აქტივის გადაცემისას, საოპერაციო დანახარჯებისა და სატრანსპორტო დანახარჯების გათვალისწინების შემდეგ. საოპერაციო ხარჯები ისეთი ხარჯებია, რომელიც გამოწვეულია ამ მოცემული აქტივის ან ვალდებულების გაყიდვის ოპერაციებით, სხვა შემთხვევაში ეს ხარჯები არ იქნებოდა გაწეული.

განვიხილოთ მაგალითი, სადაც განხილული იქნება 1-ლი დონის ამოსავალი მონაცემების გამოყენება ისეთი აქტივის რეალური ღირებულების შესაფასებლად, რომელიც იყიდება სხვადასხვა აქტიურ ბაზარზე, სხვადასხვა ფასით.

მაგალითი 2. ძირითადი და ხელსაყრელი ბაზარი¹.

საწარმოს აქვს აქტივები, რომელიც იყიდება ორ განსხვავებულ ბაზარზე მსგავსი მოცულობისა და აქტივობის დონის, მაგრამ განსხვავებული ფასებით. საწარმო ორივე ბაზარზე ახორციელებს ოპერაციებს და შეფასების თარიღისათვის აქვს წვდომა ორივე ბაზრის აქტივების ფასებზე (ფე):

მაჩვენებლები	ბაზარი T	ბაზარი N
ფასი	100	80
სატრანსპორტო ხარჯები	<u>(20)</u>	<u>(10)</u>

¹ ფასს 13 „რეალური ღირებულების შეფასება“ მე-6 მაგალითის მიხედვით.

		80	70
	საოპერაციო დანახარჯები	(10)	(5)
		70	65

დავალება: განვსაზღვროთ რეალური ღირებულება პირობით, რომ:

ა) ბაზარი T არის ძირითადი;

ბ) აქტივზე არ არსებობს ძირითადი ბაზარი.

პასუხი:

ფასს 13 კრძალავს რეალური ღირებულების კორექტირებას გარიგების დანახარჯებით, მაგრამ მოითხოვს, რომ ეს დანახარჯები გათვალისწინებულ იქნეს ყველაზე ხელსაყრელი ბაზრის დადგენისას.

ა) ბაზარი T არის ძირითადი ბაზარი:

რეალური ღირებულება განისაზღვრება აქტივზე ხელმისაწვდომი ფასებით, შემცირებული სატრანსპორტო ხარჯებით - 80 ფე. გარიგების დანახარჯები არ გაითვალისწინება.

ბ) ძირითადი ბაზრის არარსებობა:

ვინაიდან აქტივზე არ არსებობს ძირითადი ბაზარი, რეალური ღირებულება განისაზღვრება ყველაზე ხელსაყრელი ბაზრის ფასებით, სადაც ხდება ღირებულების მაქსიმიზაცია სატრანსპორტო და გარიგების დანახარჯების შემდეგ. საწარმოს შემოსულობების წმინდა მაქსიმიზაცია 65 ფე, მაგრამ რეალური ღირებულების განსაზღვრისას გარიგების დანახარჯები არ გაითვალისწინება. მოცემული აქტივის რეალური ღირებულება 70 ფე.

✓ ბაზრის მონაწილენი

ბაზრის მონაწილენი არიან ძირითადი ან ყველაზე ხელსაყრელი ბაზრის გამყიდველები და მყიდველები. ბაზრის მონაწილეთა განსაზღვრისას კეთდება დაშვება, რომ ისინი:

- მოქმედებენ საკუთარი ინტერესებისათვის და არიან ურთიერთდამოკიდებულნი;

- აქვთ სათანადო წარმოდგენა და კარგად არიან ინფორმირებულნი აქტივების, ვალდებულებებისა და ოპერაციების შესახებ, მაქსიმალურად იყენებენ ხელმისაწვდომ ინფორმაციას;
- შეუძლიათ განახორციელონ გარიგება;
- აქვთ სურვილი განახორციელონ გარიგება, არიან მოტივირებულნი და არ არიან ვალდებული ან იძულებული განახორციელონ ოპერაცია, ანუ გამოიყენონ ლიკვიდაციის (იძულებითი გაყიდვა) გასაყიდი ფასი.

✓ შეფასების მეთოდები

ზოგიერთი აქტივებისა და ვალდებულებების რეალური ღირებულების დასადგენად საკმარისია დაკვირვება საბაზრო გარიგებებზე ან საბაზრო ინფორმაციაზე, ანუ არის დაკვირვებადი. ზოგიერთი აქტივებისა და ვალდებულებების რეალური ღირებულების დასადგენად შეუძლებელია დაკვირვება საბაზრო გარიგებებზე ან საბაზრო ინფორმაციაზე, ანუ არ არის დაკვირვებადი.

სტანდარტი რეკომენდაციას იძლევა, რომ რეალური ღირებულების განსაზღვრის მეთოდებად გამოყენებულ იქნეს შეფასების ის მეთოდები და ტექნიკა, რომელიც ყველაზე მეტად არის შესაფერისი კონკრეტული ვითარებისათვის და რომლისთვის არსებობს საკმარისი ინფორმაცია, რომელიც იძლევა საშუალებას მაქსიმალურად გამოყენებულ იქნეს დაკვირვებადი მონაცემები და მინიმალურად არადაკვირვებადი ინფორმაცია.

როდესაც აქტივისა ან ვალდებულების ფასი არ არის ბაზარზე დაკვირვებადი, რეალური ღირებულება უნდა განისაზღვროს შეფასების სხვა მეთოდებით (დანახარჯ-მეთოდი, შემოსავალ-მეთოდი) და მაქსიმალურად უნდა იქნეს გამოყენებული საწყისი დაკვირვებადი მონაცემები და მინიმუმამდე დაყვანილი არადაკვირვებადი.

შეფასების მეთოდების გამოყენების მიზანია ფასის განსაზღვრა, რომლითაც დარეგულირდება აქტივების გაყიდვისა და ვალდებულებების გადაცემის ოპერაციები ბაზრის მონაწილეთა შორის შეფასების თარიღისათვის ბაზრის მოცემულ პირობებში. რეალური ღირებულების განსაზღვრისათვის ფასს-ით გამოიყენება შეფასების შემდეგი მეთოდები:

- **საბაზრო მეთოდი** (market approach) – იყენებს ფასებს და სხვა შესაბამის ინფორმაციას, რომელიც წარმოიქმნა ბაზარზე იდენტური (ანალოგიური) ან შესადარისი აქტივებთან, ვალდებულებებთან, ან აქტივებისა და ვალდებულებების ჯგუფებთან განხორციელებული გარიგებებით;
- **დანახარჯ-მეთოდი** (cost approach) – ადგენს თანხებს, რომელიც საჭიროა იმისათვის, რათა მიმდინარე ეტაპზე მოხდეს მოქმედი აქტივის ჩანაცვლება;
- **შემოსავალ-მეთოდი** (income approach) – ახდენს მომავალი ფულადი სახსრების გადაანგარიშებას ერთ ფულად ნაკადად (ფულადი სახსრების, შემოსავლებისა და ხარჯების წმინდა დისკონტირებული ღირებულება).

საკუთარი წილობრივი ინსტრუმენტებისა და ვალდებულებების რეალური ღირებულება განისაზღვრება (თუ არ არის კოტირებადი) ბაზრის იმ მონაწილეთა თვალსაზრისით, რომლებიც ფლობენ იდენტურ ინსტრუმენტებს აქტივების სახით. ვალდებულებების რეალური ღირებულების დადგენისას გაითვალისწინება ვალდებულებების შეუსრულებლობის რისკი, ანუ საწარმოს საკრედიტო რისკი.

ფინანსური ანგარიშგების მუხლების შეფასება ერთიანი რეალური ღირებულების კონცეფციის საფუძველზე (როდესაც ეს არის სავალდებულო ან ნებადართული) უზრუნველყოფს არა მხოლოდ ფინანსური ინფორმაციის შესადარისობის ხარისხის ამაღლებას, არამედ ინფორმაციის მომხმარებლებს მისცემს რეალისტური დასკვნებისა და პროგნოზების გაკეთების საშუალებას.

	<p>მაგალითი 3. შეფასების რამდენიმე მეთოდის გამოყენება.¹</p>
<p>საწარმო იძენს მანქანა-დანადგარს საწარმოთა გაერთიანების მეშვეობით. მანქანა-დანადგარს დაიტოვებენ და გამოიყენებენ საწარმოს საქმიანობაში. შეძენილმა საწარმომ</p>	

¹ ფასს 13 „რეალური ღირებულების შეფასება“ მე-4 საილუსტრაციო მაგალითი (სმ 10 - სმ 14).

მანქანა-დანადგარი თავდაპირველად შეიძინა გარე მომწოდებლისგან და, საწარმოთა გაერთიანებამდე, შეძენილმა საწარმომ მანქანა-დანადგარი გარდაქმნა თავის საქმიანობაში გამოსაყენებლად, თუმცა მისი გარდაქმნა ძვირი არ დაჯდა. მყიდველი საწარმო ადგენს, რომ ეს აქტივი ბაზრის მონაწილეებს მაქსიმალურ ღირებულებას მისცემს იმ შემთხვევაში, თუ მას გამოიყენებენ სხვა აქტივებთან, ან სხვა აქტივებთან და ვალდებულებებთან ერთად (დამონტაჟებული, ან რაიმე სხვა გზით მოყვანილი დანიშნულებისამებრ გამოსაყენებელ მდგომარეობაში). არ არსებობს მტკიცებულებები იმისა, რომ ამ მანქანა-დანადგარის მიმდინარე გამოყენება არ არის მისი მაქსიმალური და ყველაზე ეფექტიანი გამოყენება. ამგვარად, მანქანა-დანადგარის მაქსიმალური და ყველაზე ეფექტიანი გამოყენება არის მისი მიმდინარე გამოყენება სხვა აქტივებთან, ან სხვა აქტივებთან და ვალდებულებებთან ერთად.

საწარმო ადგენს, რომ არსებობს საკმარისი მონაცემები **დანახარჯების მეთოდის** გამოსაყენებლად და ვინაიდან მანქანა-დანადგარის დანიშნულებისამებრ გარდაქმნა ძვირი არ დაჯდა, შესაძლებელია საბაზრო მიდგომის გამოყენებაც. **შემოსავლების მიდგომის გამოყენება შეუძლებელია**, რადგან მანქანა-დანადგარს არ გააჩნია განცალკევებით იდენტიფიცირებადი შემოსავლების ნაკადი, რომლის მეშვეობით შესაძლებელი იქნებოდა მომავალი ფულადი ნაკადების საიმედო შეფასებების განსაზღვრა. ამასთან, არ არსებობს ინფორმაცია მოკლევადიანი და საშუალოვადიანი იჯარის განაკვეთების შესახებ ანალოგიურად გამოყენებული მანქანა-დანადგარისთვის, რომლის გამოყენება შესაძლებელი იქნებოდა შემოსავლების ნაკადის პროგნოზის (ე.ი. მისი დარჩენილი სასარგებლო მომსახურების ვადის საიჯარო გადასახდელების) გამოსათვლელად. საწარმო რეალური ღირებულების შესაფასებლად **საბაზრო და დანახარჯების მიდგომებს შემდეგნაირად გამოიყენებს:**

ა) საბაზრო მიდგომის დროს გამოიყენება ანალოგიური მანქანა-დანადგარების კოტირებული ფასები, რომლებიც გაკორექტირდება მოცემულ მანქანა-დანადგარსა (გადაკეთებულ მდგომარეობაში) და ანალოგიურ მანქანა-დანადგარებს შორის განსხვავებების გათვალისწინებით. შეფასება ასახავს ფასს, რომლის მიღებაც შესაძლებელია მანქანა-დანადგარის

გაყიდვის შედეგად მის მიმდინარე მდგომარეობაში (გამოყენებული), ახლანდელ ადგილსამყოფელზე (დამონტაჟებული და მოყვანილი დანიშნულებისამებრ გამოსაყენებელ მდგომარეობაში). ამ მიდგომით განსაზღვრული რეალური ღირებულება მერყეობს 40,000ფე-დან 48,000ფე-მდე დიაპაზონში;

ბ) დანახარჯების მიდგომის დროს შეფასდება თანხა, რომელიც მიმდინარე მომენტში საჭირო იქნებოდა შესადარისი სარგებლიანობის მქონე შემცველი (გადაკეთებულ მდგომარეობაში) მანქანა-დანადგარის შესაქმნელად. შეფასებაში გაითვალისწინება მანქანა-დანადგარის მდგომარეობა და ის გარემო, რომელშიც ის ფუნქციონირებს, მათ შორის მისი ფიზიკური ცვეთა (ე.ი. ფიზიკური დაზიანება), ტექნოლოგიური გაუმჯობესება (ე.ი. ფუნქციური მოძველება), მანქანა-დანადგარის მდგომარეობასთან დაკავშირებული გარე პირობები, როგორცაა ანალოგიურ მანქანა-დანადგარებზე ბაზრის მოთხოვნის დაცემა (ე.ი. ეკონომიკური მოძველება) და დამონტაჟების დანახარჯები. ამ მიდგომით განსაზღვრული რეალური ღირებულება მერყეობს 40,000ფე-დან 52,000ფე-მდე დიაპაზონში.

საწარმო ადგენს, რომ საბაზრო მიდგომით განსაზღვრული დიაპაზონის უდიდესი ბოლო მნიშვნელობა არის რეალური ღირებულების ყველაზე რეპრეზენტაციული მაჩვენებელი და, მაშასადამე, საწარმომ მეტი მნიშვნელობა უნდა მიანიჭოს საბაზრო მიდგომის შედეგებს. ამგვარი გამოთვლა ეყრდნობა შედარებით სუბიექტურ ამოსავალ მონაცემებს, რომლებიც ითვალისწინებს მოცემულ მანქანა-დანადგარსა (გადაკეთებულ მდგომარეობაში) და ანალოგიურ მანქანა-დანადგარებს შორის შესადარისობის ხარისხს. კერძოდ:

ა) საბაზრო მიდგომაში გამოყენებული ამოსავალი მონაცემები (ანალოგიური მანქანა-დანადგარების კოტირებული ფასები) საჭიროებს ცოტა და ნაკლებად სუბიექტურ კორექტირებას, ვიდრე დანახარჯების მიდგომაში გამოყენებული ამოსავალი მონაცემები;

ბ) საბაზრო მიდგომით განსაზღვრული დიაპაზონი ნაწილობრივ ემთხვევა, თუმცა უფრო ვიწროა, ვიდრე დანახარჯების მიდგომის მეშვეობით განსაზღვრული დიაპაზონი;

გ) ამ შემთხვევაში რეალური ღირებულების დიაპაზონის ფარგლებში არ არსებობს აუხსნელი განსხვავებები (მოცემულ მანქანა-დანადგარსა და ანალოგიურ მანქანა-დანადგარებს შორის).

შესაბამისად, საწარმო დაადგენს, რომ მანქანა-დანადგარის რეალური ღირებულება არის 48,000 ფე.

3. გაუფასურების კონცეფცია

აქტივების საბალანსო ღირებულება უნდა ასახავდეს მათგან მისაღებ ეკონომიკურ სარგებელს. დროთა განმავლობაში შესაძლებელია გაუარესდეს აქტივების "ხარისხი" და შედეგად შემცირდეს მისაღები ეკონომიკური სარგებელი. ამისი მიზეზია აქტივების ფიზიკური დაზიანება, მორალური მოძველება, საბაზრო ფასების დაცემა, საპროცენტო განაკვეთების ზრდა და სხვა.

ბასს 36 „აქტივების გაუფასურება“ (3.9,10) თანახმად ყოველი საანგარიშგებო პერიოდის ბოლოს საწარმომ უნდა განსაზღვროს, არსებობს თუ არა მინიშნება აქტივის გაუფასურების შესახებ. ასეთის არსებობის შემთხვევაში, საწარმო ვალდებულია ჩაატაროს ტესტირება აქტივების გაუფასურებაზე. ასევე, მიუხედავად იმისა, არსებობს თუ არა რაიმე მინიშნება გაუფასურებაზე, საწარმო ვალდებულია გაუფასურებაზე ყოველწლიურად შეამოწმოს:

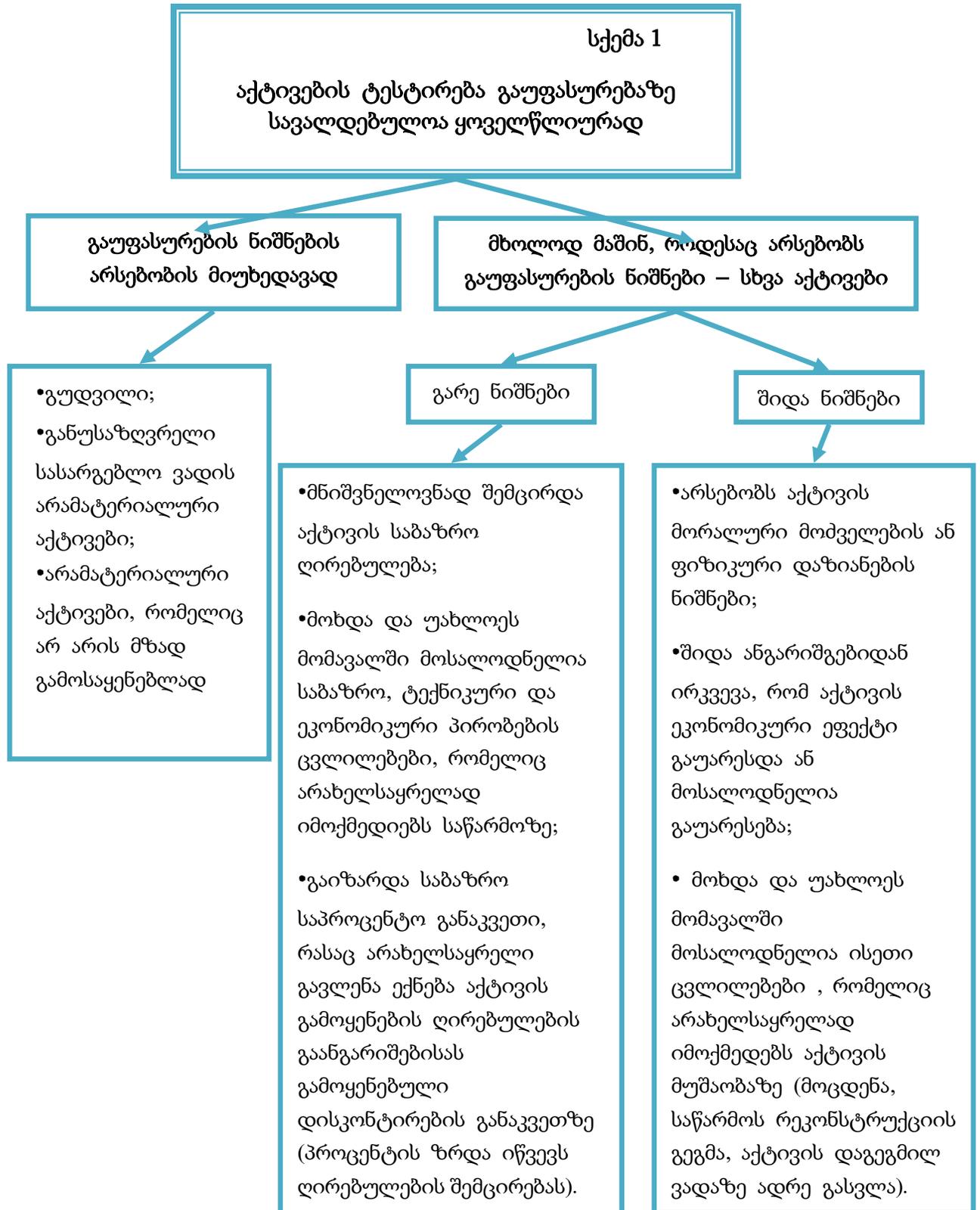
- ა) განუსაზღვრელი მომსახურების ვადის მქონე არამატერიალური აქტივები;
- ბ) არამატერიალური აქტივი, რომელიც ჯერ კიდევ არ არის ხელმისაწვდომი გამოსაყენებლად (ჯერ გამოუყენებადია);
- ბ) საწარმოთა გაერთიანების დროს წარმოქმნილი გუდვილი.

გაუფასურების ტესტირების სიხშირე და მიზეზები წარმოდგენილია სქემის სახით (იხ.სქემა 1).

გაუფასურების კონცეფციით აქტივები გაუფასურებულია, თუ საწარმო ვერ ამოიღებს აქტივების საბალანსო ღირებულებას მათი გამოყენებით ან გაყიდვით. ამ კონცეფციით ხდება სიფრთხილის და წინდახედულების პრინციპის (principle of prudence and caution) რეალიზება: აქტივები და შემოსავლები არ უნდა იქნეს გადაჭარბებულად, ხოლო ხარჯები და ვალდებულებები – შემცირებულად შეფასებული. ამისათვის აქტივები უნდა შემოწმდეს გაუფასურებაზე.

აქტივების გაუფასურების აღიარების ძირითადი პრინციპი მდგომარეობს იმაში, რომ აქტივების საბალანსო ღირებულება არ შეიძლება აღემატებოდეს მათ ანაზღაურებად ღირებულებას. ტესტირების მიზანია იმის დაზუსტება, რომ აქტივის საბალანსო ღირებულება არ აღემატება მის ანაზღაურებად ღირებულებას. თანხა, რომლითაც აქტივის საბალანსო ღირებულება აღემატება მის ანაზღაურებად ღირებულებას არის **გაუფასურების ზარალი**. **ანაზღაურებადი ღირებულება** არის უდიდესი აქტივის წმინდა გასაყიდ ფასსა და გამოყენების ღირებულებას შორის. აქტივის **გამოყენების ღირებულება** არის აქტივიდან ან ფულადი ნაკადების წარმომქმნელი ერთეულიდან მომავალში მისაღები ფულადი ნაკადების დისკონტირებული ღირებულება. ფულადი ნაკადების წარმომქმნელი ერთეული არის აქტივების უმცირესი იდენტიფიცირებადი ჯგუფი, რომლის უწყვეტად გამოყენების შედეგად ხდება ფულადი ნაკადების მიღება. ანაზღაურებადი ღირებულება გვიჩვენებს, თუ რა უფრო მომგებიანია საწარმოსათვის – აქტივის გამოყენება თუ გაყიდვა

ბასს 36 გამოიყენება შემდეგი კატეგორიის აქტივებისათვის: ძირითადი საშუალებები, არამატერიალური აქტივები, გუდვილი, ფინანსური ლიზინგი, ფინანსუ-

რი აქტივები – ინვესტიციები შვილობილ, მეკავშირე და ერთობლივ საწარმოებში. ამდენად, სტანდარტი გამოყენებულ უნდა იქნეს ყველა აქტივის გაუფასურების ბუღალტრული აღრიცხვისას, გარდა: სასაქონლო-მატერიალური; სამშენებლო კონტრაქტების შედეგად მიღებული აქტივების; გადავადებული საგადასახადო აქტივების; დაქირავებულ მომუშავეთა დახმარებების შედეგად მიღებული აქტივების; იმ ფინანსური აქტივების, რომლებზეც ვრცელდება ბასს 39 – „ფინანსური ინსტრუმენტები: აღიარება და შეფასება“); რეალური ღირებულებით შეფასებული საინვესტიციო ქონების; სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობასთან დაკავშირებული იმ ბიოლოგიური აქტივების, რომელთა შეფასებაც ხდება გაყიდვის ხარჯებით შემცირებული რეალური ღირებულებით; გადავადებული შეძენის დანახარჯებისა და არამატერიალური აქტივების, რომლებიც წარმოიქმნება, ფასს 4-ის – „სადაზღვევო ხელშეკრულებები“ – მოქმედების ფარგლებში, სადაზღვევო ხელშეკრულებებში მზღვეველის სახელშეკრულებო უფლებებიდან; და ფასს 5 – „გასაყიდად გამიზნული გრძელვადიანი აქტივები და შეწყვეტილი ოპერაციები“ – მიხედვით, გასაყიდად გამიზნულად კლასიფიცირებული გრძელვადიანი აქტივებისა (ან გამსვლელი ჯგუფებისა).

4. ფულის დროითი ღირებულების კონცეფცია

ფინანსური ინფორმაციის საიმედოობის ხარისხის ასამაღლებლად ფასს-ი მოითხოვს ფინანსური ინფორმაციის წარდგენას ფულის დროითი ღირებულების კონცეფციის საფუძველზე. ფულის დროითი ღირებულების თეორია ეფუძნება დაშვებას, რომ ფულმა უნდა გამოიმუშავოს შემოსავალი (პროცენტი) და ამიტომ ფულის ღირებულება დღეს უფრო მაღალია, ვიდრე მომავალში მისაღები ფულის იგივე რაოდენობა. სხვაგვარად, დღევანდელი ფული უფრო ფასეულია, ვიდრე მომავალი, ვინაიდან „მომავალი“ ფულის მიღებამდე „დღევანდელი“ ფული დაიწყებს შემოსავლების გამომუშავებას.

ფულის დროითი ღირებულება ასახავს ფულის ღირებულების ცვლილებას დროის თვალსაზრისით და ამიტომ ფინანსურ გარიგებებში გაითვალისწინება ფულის დროითი ღირებულების ფაქტორი. ამისათვის დროის სხვადასხვა პერიოდების ფულადი ნაკადები შესაბამისი კორექტირებებით გადაიყვანება ერთ რომელიმე პერიოდში:

მომავალში ან დღევანდელში. კერძოდ, დისკონტირების კოეფიციენტების გამოყენებით გადინებული (ინვესტირებული) და შემოდინებული ფულადი ნაკადები (ინვესტიციიდან მიღებული შემოსავალის) გადაყვანა ერთ პერიოდში.

ფასს-ბი მოითხოვს ფინანსური აქტივებისა და ვალდებულებების (ფასს 9), საიჯარო აქტივების (ბასს 17), გადავადებული გადახდების (ბასს 12) შეფასებას დისკონტირებული და არა ნომინალური ღირებულებით. დისკონტირება უნდა მოხდეს ეფექტური საპროცენტო განაკვეთით.

5. ეფექტური საპროცენტო განაკვეთის მეთოდი

ფინანსური ინსტრუმენტი (ბასს 32, 3.11) არის ნებისმიერი ხელშეკრულება, რომელიც წარმოშობს როგორც ერთი საწარმოს ფინანსურ აქტივს, ასევე მეორე საწარმოს ფინანსურ ვალდებულებას ან წილობრივ ინსტრუმენტს **წილობრივი ინსტრუმენტი** არის ნებისმიერი ხელშეკრულება, რომელიც ადასტურებს საწარმოს აქტივებში ყველა მისი ვალდებულებების გამოქვითვის შემდეგ დარჩენილი წილის საკუთრების უფლებას.

ფინანსური ინსტრუმენტის ერთ-ერთი კატეგორიაა **სესხები და მოთხოვნები**. ეს არის არაწარმოებული ფინანსური აქტივები, რომლებსაც გააჩნია ფიქსირებული ან განსაზღვრადი გადასახდელები და აქტიურ ბაზარზე მათი ფასი კოტირებული არ არის. ამ ტიპის ფინანსური ინსტრუმენტები, როგორც წესი, წარმოიქმნება საქონლის მიწოდებისა და მომსახურების გაწევის, ან სესხების გაცემის დროს. ასეთი ინსტრუმენტები თავდაპირველად უნდა აღიარდეს რეალური ღირებულებით.

ბასს 39-ის თანახმად ისეთი ფინანსური ინსტრუმენტი როგორცაა **მოთხოვნები, დაფარვის ვადამდე ფლობილი ინვესტიციები, გრძელვადიანი სესხები**, საწყისი შეფასების შემდგომ, საწარმომ უნდა შეაფასოს ამორტიზებული ღირებულებით ეფექტური საპროცენტო მეთოდის გამოყენებით.

ეფექტური საპროცენტო განაკვეთის მეთოდი არის ფინანსური აქტივისა თუ ფინანსური ვალდებულების ამორტიზებული ღირებულების გამოთვლისა და საპროცენტო შემოსავლების ან ხარჯების შესაბამის პერიოდში გადანაწილების მეთოდი. გადანაწილება უნდა

მოხდეს ეფექტური საპროცენტო განაკვეთით. ეფექტური საპროცენტო განაკვეთი (*effective rate*) არის განაკვეთი, რომელიც ზუსტად ახდენს დისკონტირებას მომავალში მისაღებ ან გადასახდელ სავარაუდო ფულად სახსრებს ფინანსური ინსტრუმენტის მოსალოდნელი მომსახურების ვადის განმავლობაში, ან ფინანსური აქტივისა თუ ფინანსური ვალდებულების წმინდა საბალანსო ღირებულების მოკლე პერიოდის განმავლობაში. ეფექტური საპროცენტო განაკვეთის გამოანგარიშების დროს, საწარმომ ფინანსური ინსტრუმენტებიდან ფულადი ნაკადები უნდა შეაფასოს ყველა საკონტრაქტო პირობის გათვალისწინებით (ბასს 39, 3.9).

დისკონტირების არსი იმაში მდგომარეობს, რომ მომავალი ფულადი ნაკადების მიმდინარე ღირებულება მნიშვნელოვნად განსხვავდება მათი ნომინალური ღირებულებისაგან. ფულის დროითი ღირებულების თეორიის თანახმად სხვადასხვა დროს ერთი და იგივე გაცემულ (მიღებულ) თანხას განსხვავებული ღირებულება აქვს ორი მიზეზის გამო: 1) თანხების ამოღებასთან დაკავშირებული რისკები; 2) ალტერნატიული ინვესტიციების შესაძლებლობა.

მაგალითად, თუ საწარმომ შეიძინა აქტივები ჩვეულებრივი ფასებით, მაგრამ მიიღო შეთანხმება თანხების გადახდის მნიშვნელოვანი გადავადების შესახებ, მაშინ მან ჩვეულებრივ ფასებზე დაბალი ფასით შეიძინა აქტივები. ხოლო თუ მოახდინა აქტივების რეალიზაცია გადახდის მნიშვნელოვანი გადავადებით, მაშინ რეალიზაცია განხორციელდა დაბალი ფასებით. ფასს-ის თანახმად ფინანსური აქტივები და ვალდებულებები უნდა აისახოს არა ნომინალური ღირებულებით, არამედ დისკონტირებული ღირებულებით, ხოლო მათ შორის სხვაობა გავლენას ახდენს ფინანსურ შედეგებზე.

დისკონტირება გავლენას ახდენს აღრიცხვის ობიექტის საბალანსო ღირებულებაზე და შესაბამისად ცვლის საწარმოს ფინანსურ შედეგს. კერძოდ, აწონასწორებს აქტივების (ვალდებულებების) საბალანსო ღირებულებას და მომავალში გადასახდელ (მისაღებ) ფულად ნაკადებს. მისი გამოყენებით გაიანგარიშება აქტივების (ვალდებულებების) საბალანსო ღირებულება მომავალში გადასახდელი (მისაღები) ფულადი ნაკადების მიხედვით.

ბანკის მიერ დეკლარირებული (ნომინალური) საპროცენტო განაკვეთი განსხვავდება მსესხებლის მიერ ფაქტობრივად გადასახდელი ძირითადი და საპროცენტო თანხისაგან და ითვალისწინებს დამატებით თანხების გადახდას. ეს არის სესხის დამტკიცებისა და მომსახურების სხვადასხვა საკომისიო თანხები: სესხის მიღების; საანგარიშსწორებო ოპერაციების წარმოების; გირავნობით გადაცემული ქონების შეფასების; სახელმწიფო რეგისტრაციის; დაზღვევის; სესხის გაცემის და სხვა.

ასევე, ფინანსური ინსტრუმენტების ემისიას თან ახლავს **გარიგების დანახარჯები**. გარიგების დანახარჯები (ბასს 39, პ.9) არის წმინდა დანახარჯები, რომლებიც წარმოადგენს ფინანსური აქტივის ან ფინანსური ვალდებულების შესყიდვის, ემისიის ან რეალიზაციის პირდაპირ დანახარჯებს. წმინდა დანახარჯები არის დანახარჯები, რომლებიც არ წარმოიშვებოდა, თუ საწარმო არ განახორციელებდა ფინანსური ინსტრუმენტის შესყიდვას, ემისიას ან რეალიზაციას. გარიგების დანახარჯები მოიცავს აგენტების (გაყიდვის აგენტებად მოქმედ დაქირავებულ მომუშავეთა ჩათვლით), მრჩეველების, ბროკერებისა და დილერების ხელფასებსა და საკომისიოებს, მარეგულირებელი სააგენტოებიდან და საფონდო ბირჟებიდან მოსაკრებლებსა და სატრანსფერო ბაჟსა თუ სავალდებულო მოსაკრებელს. გარიგების დანახარჯები არ მოიცავს პრემიებსა და ფასდათმობებს, ფინანსურ დანახარჯებსა და შიდა ადმინისტრაციულ თუ მფლობელთა დანახარჯებს.

ამდენად, მსესხებელი რეალურად იხდის ნომინალურ განაკვეთზე მეტს და საჭირო ხდება **რეალური საპროცენტო განაკვეთის** დადგენა, ანუ წლიური საპროცენტო განაკვეთის ყველა გადასახადების გათვალისწინებით. ასეთი რეალური საპროცენტო განაკვეთია **ეფექტური საპროცენტო განაკვეთი**.

სესხით სარგებლობისათვის ფინანსური ინსტრუმენტის ეფექტური საპროცენტო განაკვეთი არის საპროცენტო განაკვეთი, რომლითაც ხდება ფინანსურ ინსტრუმენტთან დაკავშირებული შეფასებული ფულადი ნაკადების დისკონტირება მოცემული ინსტრუმენტის მომსახურების ვადის განმავლობაში, გამოთვლისას გაითვალისწინება გადახდილი ან მიღებული ყველა საკომისიო და მოსაკრებელი, პირდაპირ მიკუთვნებადი გარიგების დანახარჯები და ყველა საკომისიო ან ფასდაკლება (აბსს 39, დანართი ა, მგ6).

სხვაგვარად, ეფექტური საპროცენტო განაკვეთი ასახავს კრედიტის სრულ ღირებულებას, ვინაიდან ნომინალური საპროცენტო განაკვეთის გარდა გაანგარიშებაში ჩართულია კრედიტის გაფორმებისა და მომსახურების ხარჯები. ამ განაკვეთის გამოყენებით შესაძლებელია რეალური შემოსავლების (გამსესხებლისათვის) და ხარჯების (მსესხებლისათვის) დაანგარიშება.

ეფექტური საპროცენტო განაკვეთი უზრუნველყოფს მომავალში გადასახდელ ან მისაღებ ფულადი ნაკადების ზუსტს დისკონტირებას, ამიტომ მნიშვნელოვანია განაკვეთის შერჩევა. განაკვეთი განსხვავებულია სხვადასხვა საწარმოებში და სხვადასხვა ოპერაციებისათვის და დამოკიდებულია დისკონტირების ობიექტზე და მსესხებლის კრედიტუნარიანობაზე. საპროცენტო განაკვეთი, როგორც წესი, **ანალოგიური კრედიტუნარიანობის საბაზრო განაკვეთია** – საბაზრო განაკვეთი დაკორექტირებული ანალოგიური აქტივებისა და ვალდებულებებისათვის დამახასიათებელი რისკებით. ასე, დებიტორული დავალიანების დისკონტირების განაკვეთი შეესაბამება იმ საპროცენტო განაკვეთს, რომლითაც მოცემულ კონტრაგენტს შეეძლო ანალოგიური პირობებით სესხის მიღება. კრედიტორული დავალიანების დისკონტირების განაკვეთი შეესაბამება იმ განაკვეთს, რომლითაც მსესხებელი ანალოგიური პირობით მიიღებდა სესხს.

როგორც უკვე აღინიშნა, ისეთი ფინანსური აქტივები, როგორცაა დაფარვის ვა-დამდე ფლობილი ინვესტიციები, სესხები, მოთხოვნები და ფინანსური ვალდებულებები, თავდაპირველი აღიარებისას უნდა შეფასდეს **გარიგების დღეს არსებული რეალური ღირებულებით**, ხოლო შემდგომში – **ამორტიზებადი ღირებულებით**. ფინანსური აქტივის ან ფინანსური ვალდებულების ამორტიზებადი ღირებულება არის ღირებულება, რომლითაც შეფასებულია ფინანსური აქტივი ან ფინანსური ვალდებულება თავდაპირველი აღიარების დროს, მინუს ძირითადი გადასახდელი თანხები, პლუს ან მინუს აკუმულირებული ამორტიზაცია, თავდაპირველ ღირებულება-სა და დაფარვის დროინდელ ღირებულებას შორის ნებისმიერი სხვაობის ეფექტური საპროცენტო მეთოდის გამოყენებით და მინუს (უშუალოდ ან რეზერვის ანგარიშის გა-

მოყენებით) გაუფასურების ზარალი ან ამოუღებლობის ნებისმიერი დანაკარგები. სხვაგვარად, სხვაობა **ფინანსური ინსტრუმენტის** თავდაპირველად აღიარებულ (დისკონტირებულ) ღირებულებასა და ფაქტობრივად გადასახდელ (მისაღებ) თანხას შორის ამორტიზირდება სასესხო პერიოდში ეფექტური საპროცენტო განაკვეთით.

ფინანსური ინსტრუმენტების შეფასება ეფექტური საპროცენტო განაკვეთის მეთოდით უზრუნველყოფს ფინანსური ანგარიშგების მომზადებისას ოპერაციების იურიდიულ ფორმაზე ეკონომიკური შინაარსის უპირატესობის პრინციპის დაცვას. ფინანსური მაჩვენებლების შეფასება ფულის დროითი ღირებულების გავლენის გათვალისწინებით ამაღლებს ფინანსური ანგარიშგების შესადარისობას და შესაძლებლობებს იძლევა საინვესტიციო და მმართველობითი ანალიზისათვის.

6. ოპერაციის ეკონომიკური შინაარსის იურიდიულ ფორმაზე უპირატესობის პრინციპი

ფინანსური ანგარიშგების ერთ-ერთი ძირითადი ხარისხობრივი მახასიათებელია სამართლიანი წარდგენა, რაც ნიშნავს იმას რომ წარდგენილი ინფორმაცია არის სრული, ნეიტრალური და არ შეიცავს შეცდომებს. მხოლოდ სამართლიან ინფორმაციას შეიძლება ენდოს მომხმარებელი, რადგან ის სრულად და სამართლიანად ასახავს რეალურ ვითარებას.

ფინანსური ანგარიშგების ინფორმაციის გარკვეული ნაწილი დაკავშირებულია **არასამართლიანი წარდგენის რისკთან**. ეს, ერთი მხრივ, განპირობებულია შესაფასებელი ოპერაციებისა და მოვლენების განსაზღვრის თანდაყოლილი სირთულით და, მეორე მხრივ, დაკავშირებულია შეფასებისა და წარდგენის მეთოდოლოგიის შემუშავებასა და გამოყენებასთან.

ფინანსური ანგარიშგების კონცეპტუალური საფუძვლების თანახმად ფინანსური ანგარიშგების ინფორმაციის საიმედოობის უზრუნველყოფის ერთ-ერთი მოთხოვნაა **შინაარსის ფორმაზე აღმატებულობის პრინციპი**. ფინანსურ ანგარიშგებაში წარსადგენად გათვალისწინებული ინფორმაცია სამეურნეო ოპერაციებისა და მოვლენების შესახებ აუცილებელია აისახოს შინაარსისა და ეკონომიკური რეალობის, და არა მხოლოდ მათი

სამართლებრივი ფორმის შესაბამისად. სამეურნეო ოპერაციებისა და მოვლენების შინაარსი ყოველთვის არ შეესაბამება მის სამართლებრივ ფორმას. ამასთან, ხშირად ოპერაციები თავისი შინაარსით არის რთული, ნათლად არ ჩანს გარიგების ჭეშმარიტი შინაარსი და, აქედან გამომდინარე, ძნელია ოპერაციების კომერციული შედეგების დადგენა. მაგალითად, ერთმა საწარმომ გადასცა მეორეს აქტივი საკუთრების უფლებით. მაგრამ, ხელშეკრულების თანახმად, პირველი საწარმო განაგრძობს ამ აქტივის გამოყენებით მიღებული ეკონომიკური სარგებლის ნაწილის მიღებას. ასეთ პირობებში აქტივის გაყიდვის ოპერაციის აღრიცხვა მისი სამართლებრივი ფორმის მიხედვით არ იქნება მისი ნამდვილი შინაარსის შესაბამისი.

ფინანსური ანგარიშგების ინფორმაციის სამართლიანი წარდგენა შესაძლებელია თუ ოპერაცია აისახება შინაარსით და არა სამართლებრივი ფორმით. როდესაც ოპერაცია აისახება მხოლოდ იურიდიული ფორმის და არა შინაარსის მიხედვით, შესაძლებელია ბალანსში ვერ აისახოს ყველა აქტივები და ვალდებულებები. ზოგიერთ შემთხვევაში საწარმოს ხელმძღვანელობას აწყობს ფინანსური ანგარიშგების დამახინჯება, რადგან შესაძლებელია მიღებული სესხის ასახვა ე.წ. „ბალანსგარეშე დაფინანსების სქემით“ და არა ვალდებულებების სახით ბალანსში; მოახდინოს მოგების გაუმჯობესება ანუ "შელამაზება", ან კიდევ როგორც უწოდებენ „მოსწორება“. ნასესხი კაპიტალის „დამალვა“ იძლევა ეკონომიკური მაჩვენებლების „გაუმჯობესების“ საშუალებას: დაბალია ლევრეჯი, მაღალია ლიკვიდურობა, შემოსავალი 1 აქციაზე და კაპიტალის უკუგების მაჩვენებლები, რასაც, საბოლოოდ, მიყვავართ ფინანსური მდგომარეობის არასწორ ინტერპრეტაციებამდე.

როდესაც ოპერაციის შინაარსი განსხვავებულია ხელშეკრულების სამართლებრივი ფორმისაგან, უნდა დადგინდეს ის ნიშნები, რითაც განისაზღვრება ოპერაციის შინაარსი და შემდეგ მოხდეს მათი ასახვა ფინანსურ ანგარიშგებაში. სამეურნეო ოპერაციის შინაარსის განსაზღვრა ნიშნავს დავადგინოთ, მომხდარი ოპერაცია თავისი შინაარსით არის გაყიდვა, დაფინანსება (სესხის აღება), კაპიტალის წილის შექმნა, ფინანსური იჯარა, დებიტორული დავალიანების ფაქტორინგი თუ სხვა.

ბასს 1-ში „ფინანსური ანგარიშგების წარდგენა“ მითითებულია, რომ ფინანსურმა ანგარიშგებამ სამართლიანად უნდა წარმოადგინოს საწარმოს ფინანსური მდგომარეობა, მისი საქმიანობის ფინანსური შედეგები და ფულადი ნაკადები (პ.15-24). სამართლიანი წარდგენა მოითხოვს სამეურნეო ოპერაციების, სხვა მოვლენებისა და პირობების კეთილ-სინდისიერად ასახვას, აქტივების, ვალდებულებების, შემოსავლებისა და ხარჯების განმარტებებისა და აღიარების კრიტერიუმების შესაბამისად, რომლებიც განსაზღვრულია ფინანსური ანგარიშგების მომზადებისა და წარდგენის კონცეპტუალურ საფუძვლებში. იგულისხმება, რომ ფასს-ის გამოყენებით მომზადებული ფინანსური ანგარიშგება, საჭიროების შემთხვევაში, დამატებით განმარტებებთან ერთად, აკმაყოფილებს სამართლიანი წარდგენის კრიტერიუმებს.

საწარმომ, რომლის ფინანსური ანგარიშგება მომზადებულია ფასს-ის შესაბამისად, ნათლად და უპირობოდ უნდა განაცხადოს ამის შესახებ ფინანსური ანგარიშგების განმარტებით შენიშვნებში. საწარმომ ფინანსურ ანგარიშგებას არ უნდა უწოდოს ფასს-ის შესაბამისი, თუ იგი არ შეესაბამება ფასს-ის ყველა მოთხოვნას.

სათანადო ფასს-თან შესაბამისობით, ფაქტობრივად, ნებისმიერ შემთხვევაში მიიღწევა ფინანსური ანგარიშგების სამართლიანი წარდგენა. სამართლიანი წარდგენა ასევე მოითხოვს, რომ საწარმომ:

- ა) შეარჩიოს და გამოიყენოს სააღრიცხვო პოლიტიკა ბასს 8-ის – „სააღრიცხვო პოლიტიკა, ცვლილებები სააღრიცხვო შეფასებებში და შეცდომები“ – შესაბამისად;
- ბ) ინფორმაცია იმდაგვარად წარადგინოს (მათ შორის, სააღრიცხვო პოლიტიკის შესახებ), რომ უზრუნველყოფილი იყოს ინფორმაციის შესაბამისობა, საიმედოობა, შესადარისობა და აღქმადობა; და
- გ) უზრუნველყოს დამატებითი განმარტებითი ინფორმაციის მიწოდება, როდესაც ფასს-ის კონკრეტული მოთხოვნები საკმარისი არ არის იმისათვის, რომ მომხმარებელმა აღიქვას ცალკეული ოპერაციისა თუ მოვლენის გავლენა საწარმოს ფინანსურ მდგომარეობასა და ფინანსურ შედეგებზე.

ოპერაციის ეკონომიკური შინაარსის დასადგენად, ის უნდა იქნეს განსაზღვრული მთლიანობაში და ასე დადგინდეს მისი კომერციული შინაარსი. ამასთან დაკავშირებით, ფასს 15 „ამონაგები მოხმარებლებთან გაფორმებული ხელშეკრულებებიდან“ მოითხოვს ხელშეკრულების პირობების გაანალიზებას იმის დასადგენად, რომ **გადასცა თუ არა გამყიდველმა მყიდველს აქტივზე კონტროლი და, აქედან გამომდინარე, ხდება ამონაგების აღიარებაც.** როდესაც გამყიდველი იტოვებს აქტივზე კონტროლის უფლებას, მიუხედავად იმისა, რომ საკუთრების იურიდიული უფლება გადაცემულია, ოპერაცია წარმოადგენს ფინანსურ შეთანხმებას და არ წარმოქმნის ამონაგებს.

ტერმინი **აქტივის კონტროლი** გულისხმობს მისი პირდაპირი გამოყენების და მისგან პრაქტიკულად მთელი დარჩენილი სარგებლის მიღების უნარს. კონტროლი მოიცავს იმის შესაძლებლობასაც, რომ სხვა საწარმოებს ხელი შეუშალოს აქტივის გამოყენებასა და ამ მისგან სარგებლის მიღებაში. აქტივის სარგებელი პოტენციური ფულადი ნაკადებია (ფულადი სახსრების შემოსვლის, ან ფულადი სახსრების გასვლის შემცირების სახით), რაც საწარმომ შეიძლება მიიღოს პირდაპირ ან არაპირდაპირ, მრავალი გზით (ფასს 15, პ.33).

როდესაც საწარმო აფასებს, მომხმარებელმა მოიპოვა თუ არა აქტივზე კონტროლი, მან უნდა გაითვალისწინოს აქტივის უკუშესყიდვის ყველა შეთანხმება. ზოგიერთი სასაქონლო ოპერაციის იურიდიული ფორმა განსხვავებულია მისი შინაარსისაგან, რომელთა თანახმად აქტივი იურიდიულად ასახულია როგორც გაყიდული, ან, პირიქით, როგორც დროებით გადაცემული, მაშინ როდესაც შინაარსობრივად ეს ასე არ არის. ასევე, წარმოიქმნება გარკვეული იურიდიული და კომერციული გაუგებრობა, როდესაც ხდება საქონლის მიწოდება სხვადასხვა პირობით: გაყიდვისა და უკუშესყიდვის პირობით (ქოლ და ფუთ ოფციონით¹), კონსიგნაციით (დილერებსა და დისტრიბუტორებზე),

---

¹ ოფციონი (ლათ. optio) – არჩევანი, ალტერნატივა, არჩევანის უფლება;

- ოფციონი (ეკონომიკაში) – არის ხელშეკრულება, რომლითაც გარიგების მონაწილე იღებს (ირჩევს) უფლებას (მაგრამ არა ვალდებულებას) მომავალში განახორციელოს აქტივის ყიდვა ან გაყიდვა წინასწარ დადგენილი მოცულობით, ფასებით და ვადებში;
- ქოლ ოფციონი (Call options) – უფლება შესყიდვაზე, გამყიდველის უფლება უკუშესყიდვაზე;
- ფუთ ოფციონი (Put options) – უფლება გაყიდვაზე, მყიდველის უფლება უკუგაყიდვაზე

საბაზროზე მაღალ ან დაბალ ფასებში, გარკვეული პირობების შესრულებით. გარიგების ყველა ასეთი პირობის გათვალისწინებით უნდა დადგინდეს გარიგების ჭეშმარიტი ეკონომიკური შინაარსი.

საწარმოში, რომელიც ვაჭრობს სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობით, გაყიდვა შეიძლება მოხდეს უკუმესყიდვის შეთანხმებით. გაყიდვისა და უკუმესყიდვის შეთანხმების მიხედვით ერთი მხარე აქტივს ჰყიდის ისეთი პირობით, რომელიც გამყიდველს აძლევს უკუმესყიდვის უფლებას რომელიმე მომავალი თარიღისათვის წინასწარგანსაზღვრული ფასით. უკუმესყიდვის შეთანხმებას შეიძლება მრავალი ფორმა ჰქონდეს, მაგალითად, უპირობო ვალდებულება ორივე მხარისათვის, ქოლ ოფციონი ან ფუთ ოფციონი. უკუმესყიდვის (ოფციონის) ფასი ცვალებადია და დამოკიდებულია საწყის ფასსა, აქტივის ფლობის პერიოდის ხანგრძლივობასა, საბაზრო ფასის ცვლილებასა და სხვა ფაქტორებზე.

გაყიდვისა და უკუმესყიდვის შეთანხმებების ასახვისათვის მთავარია იმის დადგენა ოფციონი რეალურია თუ არა. თუ აშკარაა ოფციონის განხორციელება, მაშინ თავისი არსით ეს ოპერაცია არის კრედიტორისათვის სესხის დაბრუნება. სესხის უკუმესყიდვის ფასი დაფარავს თავდაპირველი „გაყიდვიდან ამონაგებს“ და მყიდველს მისცემს უკუმესყიდვის გამყიდველზე გასესხებული სახსრებიდან. ამდენად, რეალური ოფციონი არის დაფინანსების ოპერაცია და ასეც უნდა აისახოს. როდესაც პრაქტიკულად ნათელია ან მაღალია იმის ალბათობა, რომ ოფციონი არ განხორციელდება, ანუ საქმე გვაქვს არარეალურ ოფციონთან, ასეთი ოფციონი არ უნდა განიხილებოდეს შინაარსის შესაფასებლად.

	მაგალითი 4. უზრუნველყოფილი სესხი.
საწარმომ მიჰყიდა შენობა ბანკს 800 ათას ლარად, რომლის საბაზრო ღირებულება 1,300 ათასი ლარია. საწარმოს აქვს ოფციონის უფლება – სამი წლის შემდეგ უკან	

შეისყიდოს შენობა, ოფციონის ფასია: გაყიდვის თავდაპირველი ფასი პლიუს ყოველწლიური საბაზრო საპროცენტო განაკვეთი 13%-ის ოდენობით, ხოლო ოფციონის ვადაზე ადრე განხორციელების შემთხვევაში – ჯარიმა შენობის შეძენის ფასის 1%-ის ოდენობით.

გარიგების პირობებიდან გამომდინარე, აშკარაა რომ ოფციონი განხორციელდება და შინაარსით ეს არის შენობით უზრუნველყოფილი სესხი და ასეც უნდა აისახოს ფინანსურ ანგარიშგებაში.

აღიარების კრიტერიუმები გამოიყენება ცალკე, თითოეული ოპერაციის მიმართ. ხოლო, ზოგჯერ აუცილებელია მათი ცალ-ცალკე გამოყენება ერთი და იმავე ოპერაციის დამოუკიდებელი კომპონენტების მიმართ, რათა დადგინდეს ოპერაციის რეალური ბუნება. მაგალითად, თუ საქონლის სარეალიზაციო ფასში შედის შემდგომი მომსახურების ზუსტად განსაზღვრული თანხა, ეს უკანასკნელი ცალკე გამოიყოფა და მისი შემოსავლების სახით აღიარება მოხდება აღნიშნული მომსახურების შესრულების მთელი პერიოდის განმავლობაში. შესაძლებელია ისეც მოხდეს, რომ აღიარების კრიტერიუმების გამოყენება საჭირო იყოს ერთდროულად ორი ან მეტი ერთმანეთთან მჭიდროდ დაკავშირებული ოპერაციის მიმართ, თუ შეუძლებელია ამ ოპერაციებიდან მიღებული კომერციული შედეგების გამოცალკევება. მაგალითად, შესაძლოა საწარმომ გაყიდოს საქონელი, მაგრამ გარიგება ასევე ითვალისწინებდეს ამავე საქონლის დაბრუნების უფლებას გარკვეული პერიოდის შემდეგ. ცხადია, ასეთი გარიგებით ანულირდება ოპერაციის რეალური შედეგი და ამიტომ, ეს ორი ოპერაცია ერთად უნდა იქნეს განხილული. მაგალითად, საქონელის/მომსახურების გაყიდვა ბონუსით, აძლევს მყიდველებს უფლებას შემდგომი შესყიდვების დროს ქულები გაცვალონ საქონელზე/მომსახურებაზე, რომელსაც მიიღებენ უფასოდ ან ფასდაკლებით, პროგრამის პირობების შესაბამისად. მყიდველი ერთდროულად ყიდულობს ორ პოზიციას – საქონელს/მომსახურებას და მომავალ შენაძენზე ფასდაკლების უფლებას. ამდენად, ბონუსური/საპრიზო ქულები არის კომერციული ოპერაციის ცალკე იდენტიფიცირებადი ელემენტი. ფასს 15 მოითხოვს მყიდველებისაგან მიღებული ანაზღაურების დაყოფას ორ კომპონენტად –

საქონლის/მომსახურების თანხად და ბონუსურ ერთეულებად. პირველი კომპონენტი უნდა აღიარდეს მიმდინარე პერიოდის ამონაგებად, ხოლო მეორე გადავადებულ ვალდებულებად, რომლის ამონაგებად აღიარება უნდა გადავადდეს იმ დრომდე, ვიდრე კომპანია არ შეასრულებს თავის ვალდებულებებს.

შესაძლებელია მარაგების ფლობის რისკები და სარგებლი მყიდველს გადაეცეს ხელშეკრულებით გათვალისწინებული საკუთრების უფლების გადაცემამდე. ასეთი ოპერაციების ასახვისათვის კვლავ განმსაზღვრელია მათი კომერციული და არა იურიდიული შინაარსი – აქტივები აღიარდება მაშინ, როდესაც გადაცემულია მათი კონტროლის უფლება - ფლობის რისკები და სარგებელი.

ამდენად, მთავარია იმის გარკვევა – ვისზეა გადაცემული რეალური ფლობის უფლება და შესაბამისად, ეკონომიკური სარგებელი და მასთან დაკავშირებული რისკები. როდესაც ოპერაციის შედეგად სამეურნეო ერთეულს გადაეცემა ყველა მნიშვნელოვანი უფლება აქტივთან დაკავშირებულ სარგებელსა და ამ სარგებლისათვის დამახასიათებელ რისკებზე, უნდა მოხდეს აქტივისა და ვალდებულების აღიარება.

ფინანსური ანგარიშგების კონცეპტუალური საფუძვლების თანახმად აქტივი უნდა აღიარდეს, თუ სამეურნეო ერთეული:

- აკონტროლებს აქტივს;
- ამ აქტივების გამოყენებით შესაძლებელია მომავალში ეკონომიკური სარგებლის შემოსვლა საწარმოში;
- შესაძლებელია სარგებლის საიმედოდ შეფასება.

კონტროლი არის აქტივთან დაკავშირებული მომავალი ეკონომიკური სარგებლის მოპოვებისა და სხვებისათვის ამ სარგებლის შეზღუდვის უნარი. **ეკონომიკური სარგებელი** ფინანსური ანგარიშგების მომზადებისა და წარდგენის კონცეპტუალური საფუძვლების თანახმად არის აქტივების უნარი, ხელი შეუწყოს, პირდაპირ ან არაპირდაპირ, ფულადი სახსრებისა და მათი ეკვივალენტების შემოსვლას საწარმოში. აქტივებში განივთებული მომავალი ეკონომიკური სარგებელი საწარმოში შემოდის სხვადასხვა გზით. მაგალითად:

- ა) შეიძლება აქტივის გამოყენება ცალკე ან სხვა აქტივებთან ერთად, საქონლის წარმოებისა და მომსახურების გაწევის პროცესში;
- ბ) შეიძლება აქტივის გაცვლა სხვა აქტივზე;
- გ) შეიძლება აქტივის გამოყენება ვალდებულების დასაფარავად;
- დ) შეიძლება აქტივის განაწილება საწარმოს მესაკუთრეთა შორის.

ფაქტობრივად მოპოვებული ეკონომიკური სარგებელი ყოველთვის არ შეესაბამება მოსალოდნელს და ამდენად, სარგებლის მოპოვების უნარი ექვემდებარება რისკებს. რისკი არის მოსალოდნელი შემოსავლების შემცირების ან გაუთვალისწინებელი ხარჯების წარმოქმნის შესაძლებლობა (ალბათობა). რისკის წარმოქმნის მიზეზებია ეკონომიკური მოვლენების განუსაზღვრელობა, რაც ვლინდება შემოსავლების შემცირებაში, ქონებისა და ფულადი სახსრების დაკარგვაში. საწარმოს კონტროლს არ ექვემდებარება ისეთი რისკ-ფაქტორები, როგორცაა: საბანკო საპროცენტო განაკვეთი, ბაზარზე საქონლის მოთხოვნა, ფასებისა და უცხოური ვალუტის კურსის ცვლილება, კონკურენტული გარემო, ეკონომიკის სტაბილურობა და სხვა.

ვალდებულება არის საწარმოს მიმდინარე მოვალეობა, რომელიც წარმოიქმნა წარსული მოვლენების შედეგად და რომლის დასაფარავად მოსალოდნელია ეკონომიკურ სარგებელში განივთებული რესურსების გასვლა. როდესაც საწარმოს არ შეუძლია თავიდან აიცილოს რესურსების გასვლა, მას წარმოექმნება მოვალეობა, რომელიც საიმედოდ უნდა იყოს შეფასებული. ამდენად, ვალდებულება, აღიარდება თუ:

- არსებობს მიმდინარე მოვალეობა;
- მოსალოდნელია საწარმოდან ეკონომიკური სარგებლის გასვლა;
- შესაძლებელია ეკონომიკური სარგებლის საიმედოდ შეფასება.

აქტივები და ვალდებულებები მაშინ უნდა აღიარდეს ბალანსში, როდესაც:

- არსებობს საკმარისი მტკიცებულება მათ არსებობაზე;
- შესაძლებელია მათი ფულადი თანხით შეფასება საკმარისი საიმედოობით.

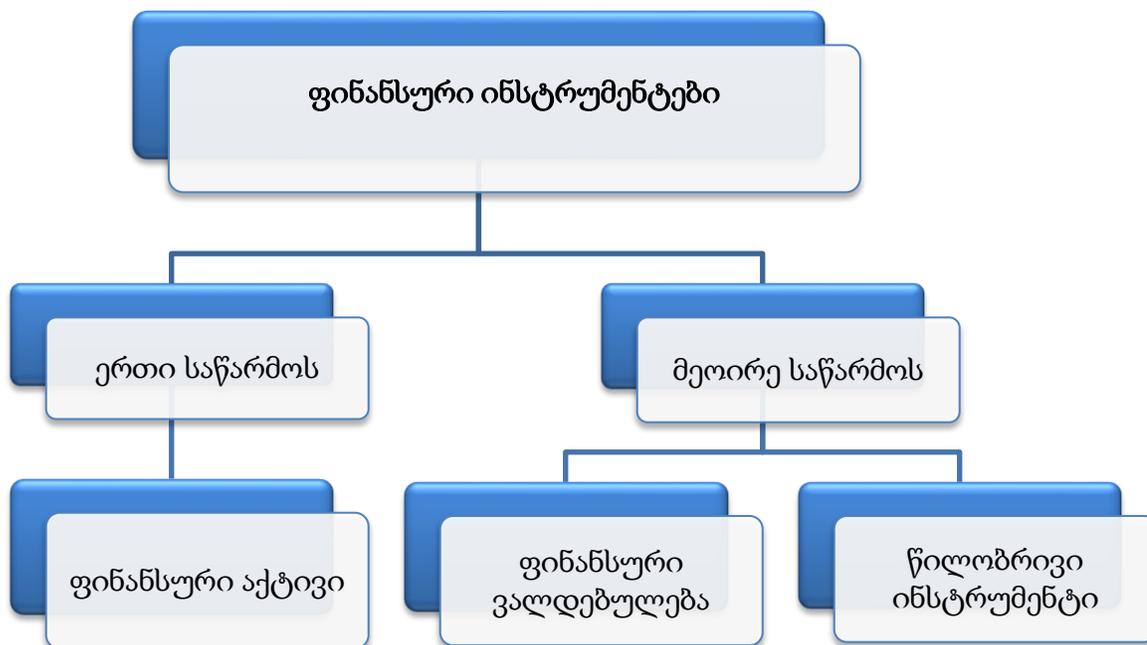
ამდენად, სამეურნეო ოპერაციის ასახვა მისი ეკონომიკური შინაარსით ნიშნავს გარიგების შედეგების სწორ (რეალურ) კლასიფიცირებას, მისი გავლენის დადგენას აქტივებსა და ვალდებულებებზე და მათ ასახვას ფინანსურ ანგარიშგებაში აღიარების კრიტერიუმების შესაბამისად, რაც უზრუნველყოფს ინფორმაციის საიმედოობას.

თავი 2. ფინანსური ინსტრუმენტების აღრიცხვა

1. ფინანსური ინსტრუმენტების კლასიფიკაცია და შეფასება
2. ფინანსური აქტივების და ვალდებულებების აღრიცხვა
  - 2.1. ფინანსური აქტივების აღრიცხვა
  - 2.2. ფინანსური ვალდებულებების აღრიცხვა
3. წარმოებული ფინანსური ინსტრუმენტები და ჰეჯირება
4. რთული ფინანსური ინსტრუმენტების აღრიცხვა
5. ფინანსური ინსტრუმენტების გაუფასურების აღრიცხვა

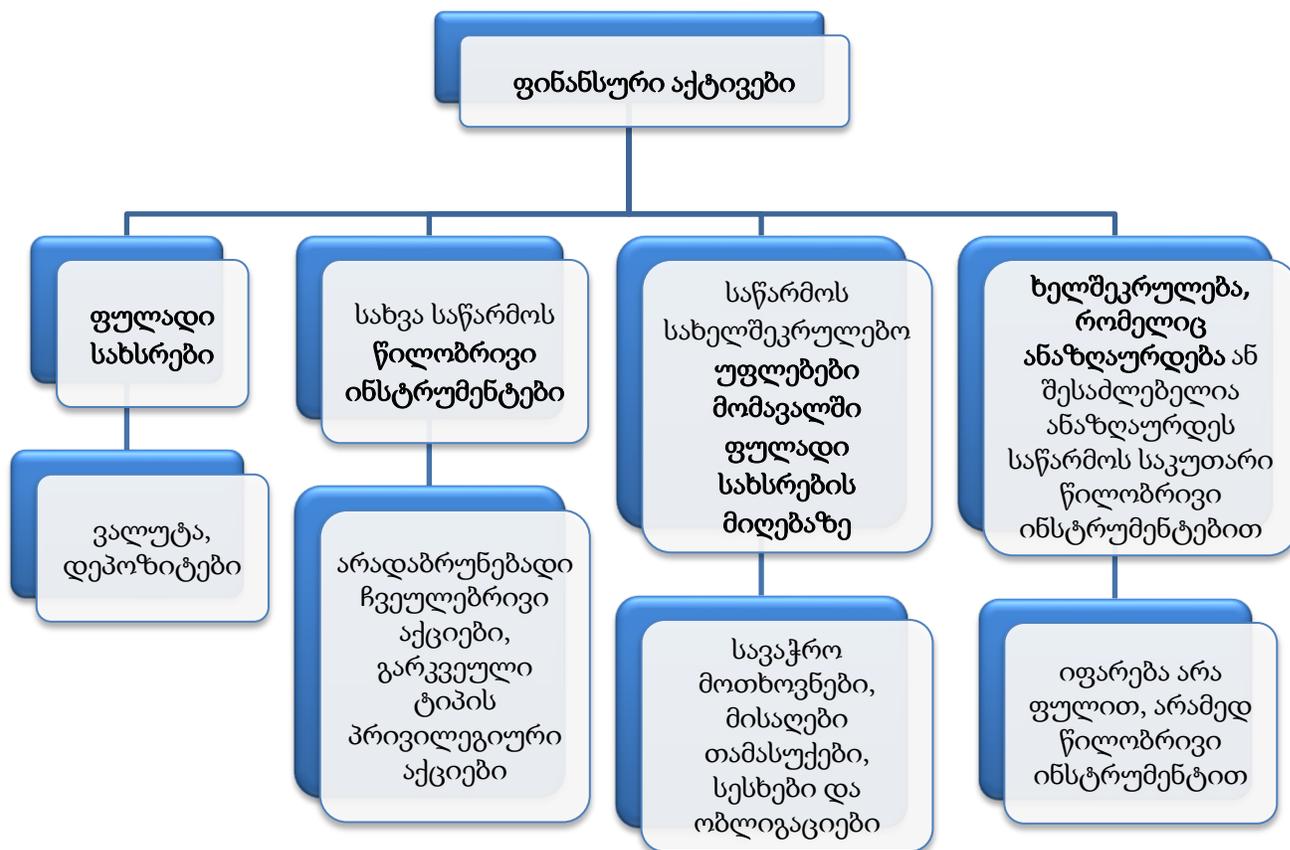
1. ფინანსური ინსტრუმენტების კლასიფიკაცია და შეფასება

ფინანსური ინსტრუმენტები არის ნებისმიერი ხელშეკრულება, რომელიც წარმოშობს როგორც ერთი საწარმოს ფინანსურ აქტივს, ასევე მეორე საწარმოს ფინანსურ ვალდებულებას ან წილობრივ ინსტრუმენტს (ბასს 32, პ.11).

- **ფინანსური აქტივები**

ფინანსური აქტივებია ნებისმიერი აქტივი, როგორცაა: ფულადი სახსრები; სხვა საწარმოს წილობრივი ინსტრუმენტი; საწარმოს სახელშეკრულებო უფლება; ხელშეკრულება, რომელიც ანაზღაურდება ან შესაძლებელია ანაზღაურდეს საწარმოს საკუთარი წილობრივი ინსტრუმენტებით (ბასს 32, პ.11). წილობრივი ინსტრუმენტი არის ნებისმიერი ხელშეკრულება, რომელიც ადასტურებს საწარმოს აქტივებში ყველა მისი ვალდებულების გამოქვითვის შემდეგ დარჩენილი წილის საკუთრების უფლებას.

ფინანსური ინსტრუმენტების კლასიფიკაცია ხდება ორი ტექსტის საფუძველზე (ფასს 9, პ. 4.1.1.):

- ფინანსური აქტივების მართვის „ბიზნესმოდელის“ ტექსტი; და
- სახელშეკრულებო „ფულადი ნაკადების მახასიათებლების“ ტექსტი.

საწარმოს ფინანსური აქტივების მართვის ბიზნესმოდელის ტესტის მიზანია გამოარკვიოს მენეჯმენტის საბოლოო ხედვა და მოლოდინი ფინანსურ აქტივებთან დაკავშირებით – ფლობა ვადის ამოწურვამდე, რათა მიღებული იქნეს საკონტრაქტო ფულადი ნაკადები, თუ საწარმო გეგმავს მის გაყიდვას ვადის ამოწურვამდე და რეალური ღირებულების ცვლილებებით შემოსავლების მიღებას, ან კიდევ რაიმე სხვას. მაგალითად, შესაძლებელია კომპანიის მიზანი იყოს აქტივების ფლობა ფულადი ნაკადების მისაღებად და გაყიდვაც, იმის შესაბამისად, თუ რა მდგომარეობა ჩამოყალიბდება ბაზარზე ან თავად კომპანიაში.

კლასიფიკაციის ამ კრიტერიუმის თანახმად, საწარმომ უნდა მოახდინოს ფინანსური აქტივების მართვის ბიზნესმოდელირება, რაც ნიშნავს, რომ ფინანსური აქტივების მიმართ უნდა შემუშავდეს სტრატეგია (მენეჯერული გადაწყვეტილებების მიღების დროს გამოყენებული შეხედულებების, მოსაზრებებისა და მსჯელობების გათვალისწინებით) და მოხდეს მისი ფორმალიზება.

ფულადი ნაკადების „ხასიათის“ ტესტის (ე.წ. SPPI¹) მიზანია დაადგინოს კონტრაქტით გათვალისწინებულია თუ არა გარკვეულ ვადებში სესხის მხოლოდ ძირითადი და საპროცენტო თანხის მიღება; კეთდება თუ არა დაშვება, რომ ბიზნესმოდელი ორიენტირებულია აქტივების შენარჩუნებასა და ფულადი ნაკადების მიღებაზე.

ფინანსური აქტივების მართვის ბიზნესმოდელების საფუძველზე ინდივიდუალურად მიიღება გადაწყვეტილება მათი კლასიფიკაციის შესახებ – დგინდება რომელი ბიზნესმოდელის ნაწილია ფინანსური აქტივი. მაგალითად, ფინანსური აქტივი შეიძლება იყოს:

- „საკონტრაქტო ფულადი ნაკადების“ ბიზნესმოდელის ნაწილი (გაცემული სესხები, ობლიგაციები, თამასუქები, დებიტორული დავალიანება), რომელიც იმართება საკონტრაქტო ფულადი ნაკადების მიღების მიზნით;

---

¹ SPPI (Solely Payments of Principal and Interest) - მხოლოდ ძირითადი და საპროცენტო თანხა

- „მოკლევადიანი ლიკვიდურობის მართვის“ მოდელის ნაწილი (ფულადი ეკვივალენტები – ობლიგაციები);
- „სარეზერვო ინვესტიციის“ მოდელის ნაწილი, რომელიც იმართება კომპანიის სტრატეგიის ფარგლებში გრძელვადიანი სტაბილურობის, გადახდისუნარიანობისა და მაღალი მოგების მიღწევამდე (მაგალითად, აქციების ფლობა განუსაზღვრელი ვადით, რომელიც გაიყიდება ყველაზე ხელსაყრელ დროს – მაღალი მოგების მიღების შემთხვევაში).

ფინანსური აქტივების ბუნების დეტალური შესწავლა და ბიზნესმოდელების თავისებურებების გააზრება უმთავრესია ფინანსური აქტივების კლასიფიკაციის დროს. ფინანსური აქტივების კლასიფიკაცია ხდება მათი აღიარების დროს და რეკლასიფიკაცია ნებადართულია მხოლოდ საწარმოს ბიზნესმოდელის შეცვლის შემთხვევაში.

ტესტირებების შედეგად ფინანსური აქტივები კლასიფიცირდება **3 კატეგორიად**, რომლის თანახმად აქტივები ფლობილია:

- მხოლოდ საკონტრაქტო ფულადი ნაკადების მისაღებად;
- საკონტრაქტო ფულადი ნაკადების მისაღებად ან გასაყიდად;
- ყველა სხვა დანარჩენი, რომელიც არ მიეკუთვნა აღნიშნულ კატეგორიებს.

ფინანსური აქტივების კლასიფიკაცია საფუძვლად ედება მათ შეფასებას. ფინანსური აქტივი შეფასდება **ამორტიზებული ღირებულებით**, თუ ორივე შემდეგი პირობა დაკმაყოფილებულია (ფასს 9, პ.4.1.2):

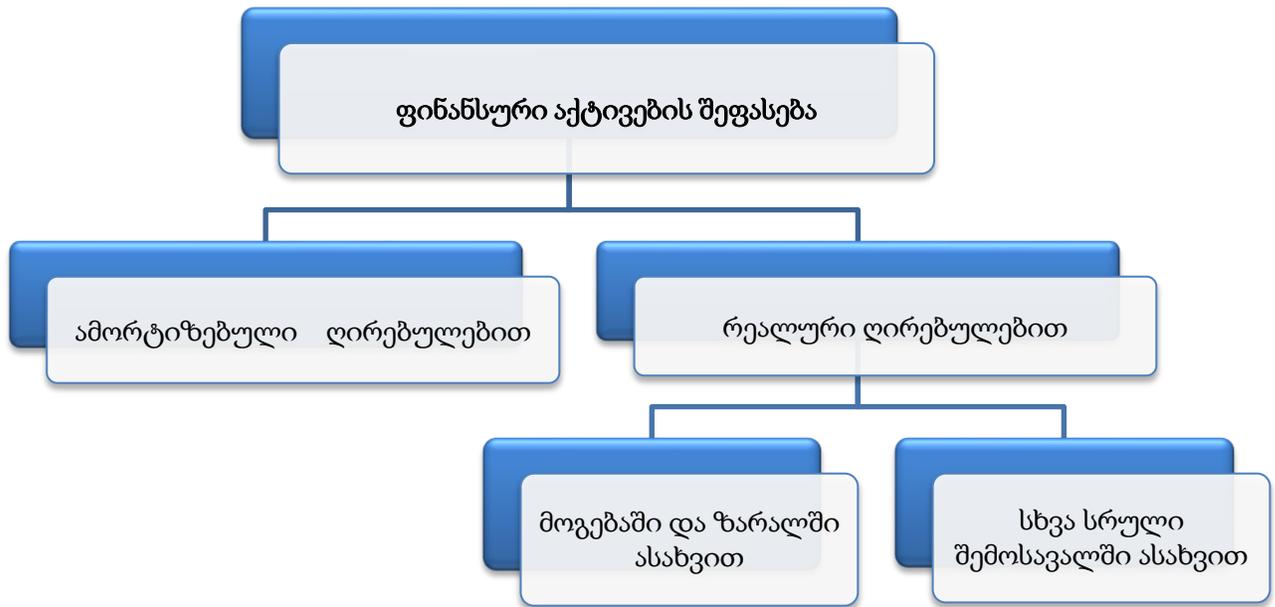
- ა) საწარმო ფინანსურ აქტივს ფლობს ისეთი ბიზნესმოდელის პირობებში, რომლის მიზანია ფინანსური აქტივების **ფლობა სახელშეკრულებო ფულადი ნაკადების მიღების მიზნით**; და
- ბ) ფინანსური აქტივის სახელშეკრულებო პირობები კონკრეტულ თარიღებს ადგენს ისეთი ფულადი ნაკადების მიღებისთვის, რომლებიც წარმოადგენს **მხოლოდ ძირი თანხისა და ძირი თანხის დაუფარავ ნაწილთან დაკავშირებული პროცენტის გადახდას**.

ფინანსური აქტივი უნდა შეფასდეს **რეალური ღირებულებით**, სხვა სრულ შემოსავალში ასახვით, თუ ორივე შემდეგი პირობა დაკმაყოფილებულია:

ა) საწარმო ფინანსურ აქტივს ფლობს ისეთი ბიზნესმოდელის პირობებში, რომლის მიზანია როგორც სახელშეკრულებო ფულადი ნაკადების მიღება, ასევე ფინანსური აქტივების გაყიდვა; და

ბ) ფინანსური აქტივის სახელშეკრულებო პირობები კონკრეტულ თარიღებს ადგენს ისეთი ფულადი ნაკადების მიღებისთვის, რომლებიც წარმოადგენს მხოლოდ ძირი თანხისა და ძირი თანხის დაუფარავ ნაწილთან დაკავშირებული პროცენტის გადახდას (ფასს 9, 3.4.1.2ა).

ფინანსური აქტივი უნდა შეფასდეს რეალური ღირებულებით, მოგებაში ან ზარალში ასახვით, თუ იგი შეფასებული არ არის ამორტიზებული ღირებულებით ან რეალური ღირებულებით, სხვა სრულ შემოსავალში ასახვით (ფასს 9, 3.4.1.4.).

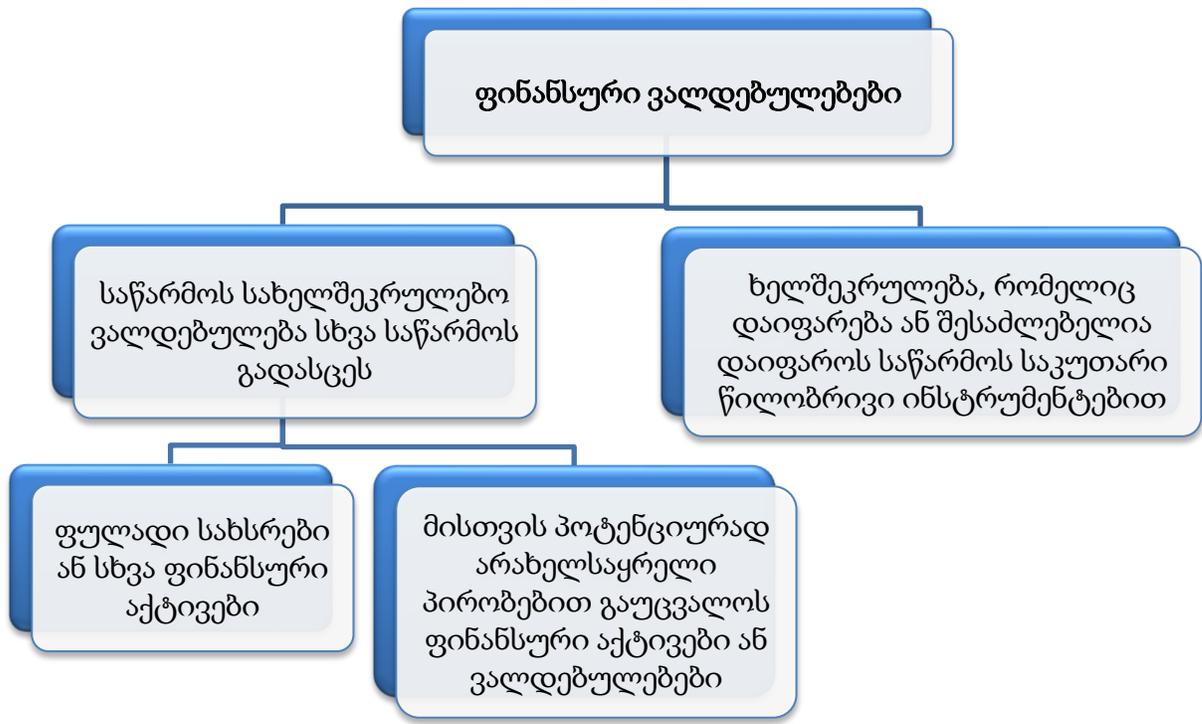
ამდენად, აქტივები, რომელიც ფლობილია მხოლოდ ფულადი ნაკადების მიღების მიზნით, ფასდება ამორტიზებული ღირებულებით; ფულადი ნაკადების მიღების ან გაყიდვის მიზნით ფლობილი აქტივები ფასდება რეალური ღირებულებით, სხვა სრულ შემოსავალში

ცვლილებების ასახვით, ხოლო ყველა დანარჩენი აქტივები - რეალური ღირებულებით, მოგებაში და ზარალში ცვლილებების ასახვით.

✓ **ფინანსური ვალდებულებები**

ფინანსური ვალდებულება არის ნებისმიერი ვალდებულება, რომელიც არის:

- ა) საწარმოს სახელშეკრულებო ვალდებულება სხვა საწარმოს გადასცეს ფულადი სახსრები ან სხვა ფინანსური აქტივები; ან მისთვის პოტენციურად არახელსაყრელი პირობებით სხვა საწარმოს გაუცვალოს ფინანსური აქტივები ან ვალდებულებები; ან
- ბ) ხელშეკრულება, რომელიც დაიფარება ან შესაძლებელია დაიფაროს საწარმოს საკუთარი წილობრივი ინსტრუმენტებით.(ბასს 32, პ.11).

საწარმომ ყველა ფინანსურ ვალდებულებას უნდა მიაწოდოს კლასიფიკაცია „ამორტიზებული ღირებულებით შეფასებული“, გარდა (ფასს 9, პ.4.2.1):

- ა) ფინანსური ვალდებულებებისა, რომლებიც ასახულია რეალური ღირებულებით, მოგებაში ან ზარალში ასახვით. ასეთი ვალდებულებები, წარმოებული ფინანსური

ინსტრუმენტებისა და ვაჭრობისათვის ფლობილების ჩათვლით, რომლებიც ვალდებულებებს წარმოადგენს, საწარმომ შემდგომში უნდა შეაფასოს რეალური ღირებულებით;

ბ) ფინანსური ვალდებულებებისა, რომლებიც იმ შემთხვევაში წარმოიქმნება, როდესაც ფინანსური აქტივის გადაცემა არ აკმაყოფილებს აღიარების შეწყვეტის კრიტერიუმებს¹, ან, როდესაც გამოიყენება აქტივში მონაწილეობის შენარჩუნების მიდგომა. ამგვარი ვალდებულებების შეფასება ხდება იმის მიხედვით, თუ როგორაა შეფასებული გადაცემული აქტივი - ან ამორტიზებული ღირებულებით, ან რეალური ღირებულებით;

გ) ფინანსური გარანტიის ხელშეკრულებისა. თავდაპირველი აღიარების შემდგომ, ამგვარი ხელშეკრულების ემიტენტმა (თუ არ გამოიყენება ღირებულებით მოგება-ზარალში ასახვით ან (ბ) პუნქტი) ისე როგორც ფინანსური ვალდებულებების, რომლებიც იმ შემთხვევაში წარმოიქმნება, როდესაც ფინანსური აქტივის გადაცემა არ აკმაყოფილებს აღიარების შეწყვეტის კრიტერიუმებს, ხელშეკრულება შემდგომში უნდა შეაფასოს შემდეგ ორ სიდიდეს შორის უდიდესით:

- განსაზღვრული ზარალის რეზერვის თანხა; და
- თავდაპირველად აღიარებულ ღირებულებას გამოკლებული ფასს 15-ის პრინციპების შესაბამისად აღიარებული შემოსავლის მთლიანი ოდენობა, როდესაც შესაფერისია.

დ) საბაზრო საპროცენტო განაკვეთზე დაბალი განაკვეთით სესხის გაცემის ვალდებულებისა. ამგვარი ვალდებულება შემდგომში უნდა შეაფასოს შემდეგ ორ სიდიდეს შორის უდიდესით:

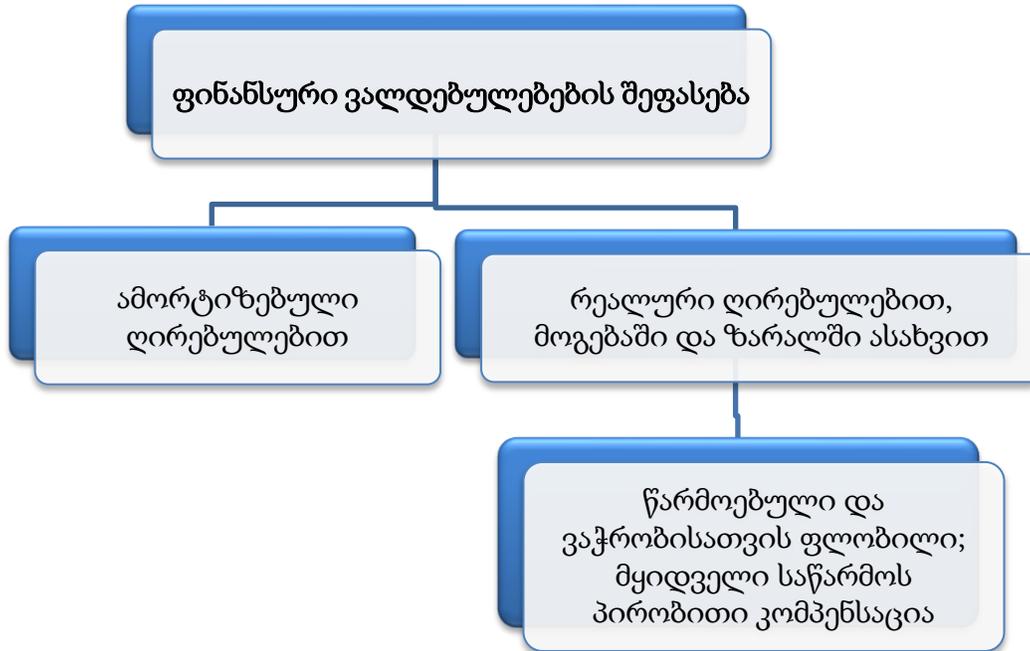
- მოსალოდნელი საკრედიტო ზარალის განსაზღვრული რეზერვის თანხა; და
- თავდაპირველად აღიარებულ ღირებულებას გამოკლებული აღიარებული შემოსავლის მთლიანი ოდენობა.

ე) მყიდველი საწარმოს პირობითი კომპენსაციისა, რომელიც დაკავშირებულია ფასს 3-ის მოქმედების სფეროში მყოფ საწარმოთა გაერთიანებასთან. ამგვარი პირობითი კომპენსაცია

---

¹ მაგალითად, ფაქტორისთვის რეგრესიით გადაცემული დებიტორული დავალიანება.

შემდგომში უნდა შეფასდეს რეალური ღირებულებით, ცვლილებების მოგებაში ან ზარალში ასახვით.

რეალური ღირებულებით მოგებაში ან ზარალში ასახვით შესაძლებელია იმ ფინანსური ვალდებულებების შეფასება, რომელიც აკმაყოფილებს შემდეგი პირობებიდან ერთ-ერთს:

- ა) აკმაყოფილებს სავაჭროდ გამიზნული ფინანსური ვალდებულების განმარტებას;
- ბ) თავდაპირველი აღიარებისას, საწარმოს, საკუთარი შეხედულებისამებრ, კლასიფიცირებული აქვს, როგორც რეალური ღირებულებით შეფასებული, მოგებაში ან ზარალში ასახვით.

სავაჭროდ გამიზნულად ჩაითვლება ის ფინანსური აქტივი ან ფინანსური ვალდებულება, რომელიც:

- ა) შექმნილია ან აღებულია მხოლოდ უახლოეს ვადებში გაყიდვის ან გამოსყიდვის მიზნით;

ბ) თავდაპირველი აღიარებისას გარკვეული ფინანსური ინსტრუმენტების პორტფელის ნაწილია, რომლებიც ერთად იმართება და რომლისთვისაც უახლოეს წარსულში მოკლევადიანი მოგების მიღების მტკიცებულება არსებობს; ან

გ) წარმოებული ინსტრუმენტია (ისეთი წარმოებული ინსტრუმენტების გარდა, რომელიც არის ფინანსური გარანტიის ხელშეკრულება, ან საწარმოს მიერ არის კლასიფიცირებული და ეფექტური ჰეჯირების ინსტრუმენტია).

- **წილობრივი ინსტრუმენტები**

წილობრივი ინსტრუმენტი არის ნებისმიერი ხელშეკრულება, რომელიც ადასტურებს საწარმოს აქტივებში ყველა მისი ვალდებულების გამოქვითვის შემდეგ დარჩენილი წილის საკუთრების უფლებას. წილობრივი ინსტრუმენტების მაგალითებია არადაბრუნებადი ჩვეულებრივი აქციები, გარკვეული დაბრუნებადი ფინანსური ინსტრუმენტი, გარკვეული ინსტრუმენტი, რომელიც საწარმოს ვალდებულებას აკისრებს, მეორე მხარეს გადასცეს საწარმოს წმინდა აქტივების პროპორციული წილი, მხოლოდ ლიკვიდაციის შემთხვევაში, გარკვეული ტიპის პრივილეგირებული აქციები და ვარანტები ან ოფციონები ემიტენტი საწარმოს ფიქსირებული ოდენობის არადაბრუნებადი ჩვეულებრივი აქციების ხელმოწერაზე ან შეძენაზე ფიქსირებული ოდენობის ფულადი სახსრების ან სხვა ფინანსური აქტივის სანაცვლოდ (ბასს 32, პ.16; მგ25,26). საწარმოს ვალდებულება ფიქსირებული რაოდენობის საკუთარი წილობრივი ინსტრუმენტების გამოშვებაზე ან შეძენაზე, ფიქსირებული ოდენობის ფულადი სახსრების ან სხვა ფინანსური აქტივის სანაცვლოდ წარმოადგენს საწარმოს წილობრივ ინსტრუმენტს. თუმცა, თუ ასეთი ხელშეკრულება ითვალისწინებს საწარმოს ვალდებულებას ფულადი სახსრების ან სხვა ფინანსური აქტივის გადაცემაზე, რომელიც არ არის ხელშეკრულება, რომელიც წილობრივ ინსტრუმენტად კლასიფიცირდება, იგი ამავე დროს წარმოშობს გამოსყიდვის თანხის დღევანდელი ღირებულების ოდენობის ვალდებულებას. არადაბრუნებადი ჩვეულებრივი აქციების ემიტენტი ოფიციალურად ახორციელებს განაწილებას და იურიდიულად ხდება ვალდებული, აქციონერთა წინაშე ამგვარად რომ მოიქცეს. ეს შეიძლება მოხდეს დივიდენდების გამოცხადების შემდეგ, ან,

როცა მიმდინარეობს საწარმოს ლიკვიდაცია და ვალდებულებების დაკმაყოფილების შემდეგ დარჩენილი ნებისმიერი აქტივი ნაწილდება აქციონერებზე.

საწარმოს მიერ ქოლ-ოფციონის ან სხვა ანალოგიური ხელშეკრულების შექმნა, რომელიც მას თავისი ინსტრუმენტების ფიქსირებული რაოდენობის გამოსყიდვის უფლებას აძლევს, ფიქსირებული ოდენობის ფულადი სახსრების ან სხვა ფინანსური აქტივის სანაცვლოდ, არ წარმოადგენს საწარმოს ფინანსურ აქტივს. ამის ნაცვლად, ასეთი ხელშეკრულებებისთვის გადახდილი ნებისმიერი კომპენსაცია აკლდება საწარმოს საკუთარ კაპიტალს.(ზასს 32, მგ13,14)

- **ვალდებულებები და საკუთარი კაპიტალი**

ფინანსური მდგომარეობის ანგარიშგებაში თავდაპირველად აღიარებისას, ფინანსური ინსტრუმენტის ემიტენტმა ფინანსური ინსტრუმენტის ან მისი შემადგენელი ნაწილების კლასიფიკაცია უნდა მოახდინოს ფინანსური ვალდებულების, ფინანსური აქტივის ან წილობრივი ინსტრუმენტის სახით, ხელშეკრულების შინაარსისა და ფინანსური ვალდებულების, ფინანსური აქტივისა და წილობრივი ინსტრუმენტის განმარტებების შესაბამისად.

როდესაც ემიტენტი ადგენს, ესა თუ ის ფინანსური ინსტრუმენტი წილობრივი ინსტრუმენტია თუ ფინანსური ვალდებულება, ფინანსური ინსტრუმენტი მხოლოდ იმ შემთხვევაში კლასიფიცირდება, როგორც წილობრივი ინსტრუმენტი, როდესაც სრულდება ორივე ქვემოთ მოცემული პირობა:

ა) ფინანსური ინსტრუმენტი არ შეიცავს საწარმოს სახელშეკრულებო ვალდებულებას:

(i) სხვა საწარმოს გადასცეს ფულადი სახსრები ან სხვა ფინანსური აქტივები; ან

(ii) პოტენციურად არახელსაყრელი პირობებით სხვა საწარმოს გაუცვალოს ფინანსური აქტივები ან ვალდებულებები;

ბ) თუ ინსტრუმენტი დაიფარება ან შესაძლებელია დაიფაროს საწარმოს საკუთარი წილობრივი ინსტრუმენტებით.

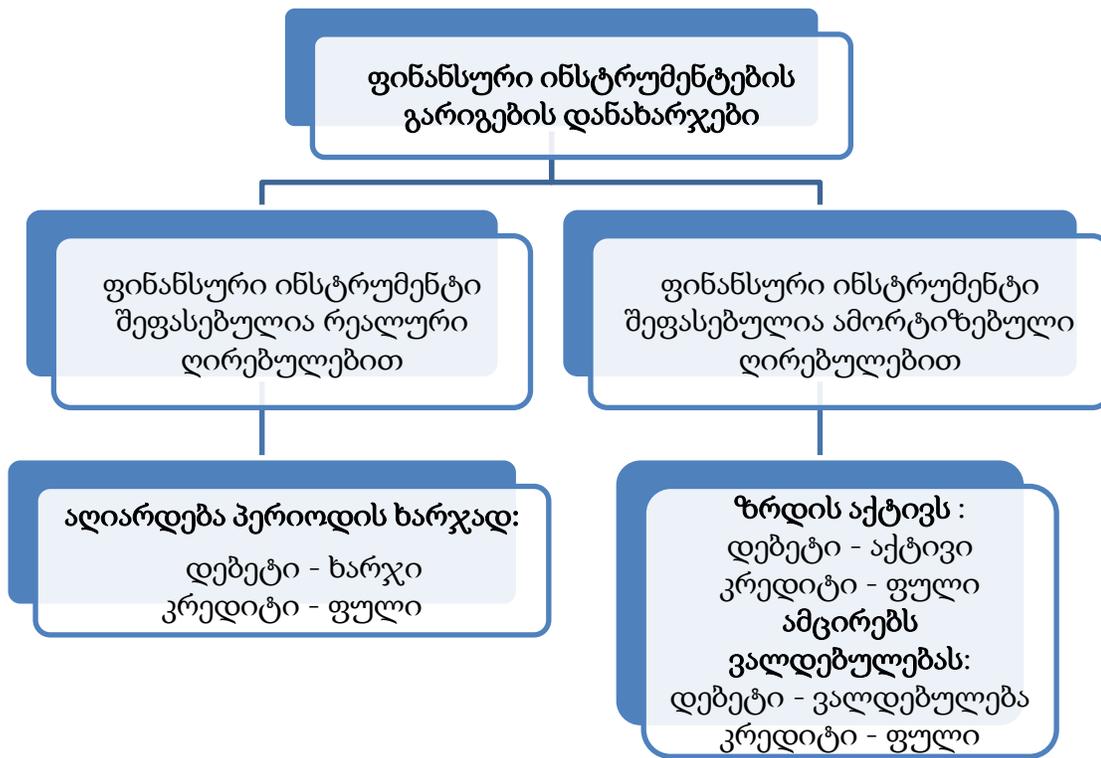
2. ფინანსური აქტივების და ვალდებულებების აღრიცხვა

საწარმო მხოლოდ იმ შემთხვევაში აღიარებს ფინანსურ აქტივს ან ფინანსურ ვალდებულებას, თუ საწარმო ხდება ფინანსური ინსტრუმენტის სახელშეკრულებო პირობების მონაწილე. თავდაპირველი აღიარებისას ფინანსური აქტივი და ფინანსური ვალდებულება უნდა შეაფასოს რეალური ღირებულებით, დამატებული ან გამოკლებული გარიგების ის დანახარჯები (ფინანსური აქტივისა და ფინანსური ვალდებულების შემთხვევაში, რომელიც შეფასებული არ არის რეალური ღირებულებით, მოგებაში ან ზარალში ასახვით), რომლებიც უშუალოდ დაკავშირებულია ფინანსური აქტივის შეძენასთან, ან ფინანსური ვალდებულების გამოშვებასთან.

გარიგების დანახარჯები წმინდა დანახარჯები, რომლებიც უშუალოდ დაკავშირებულია ფინანსური აქტივის ან ფინანსური ვალდებულების შესყიდვასთან, ემისიასთან, ან გასვლასთან (ფასს 9, ბ5.4.8). წმინდა დანახარჯები ისეთი დანახარჯებია, რომლებიც არ წარმოიშობოდა, თუ საწარმო არ შეიძენდა, არ გამოუშვებდა, ან არ გაყიდდა ფინანსურ ინსტრუმენტს.

გარიგების დანახარჯების აღრიცხვა დამოკიდებულია აქტივისა და ვალდებულების შეფასებაზე. როდესაც ფინანსური ინსტრუმენტი შეფასებულია ამორტიზებული ღირებულებით, გარიგების დანახარჯები ჩაირთვება აქტივის ღირებულებაში, ზრდის აქტივს და ამცირებს ვალდებულებას. როდესაც ფინანსური ინსტრუმენტები შეფასებულია რეალური ღირებულებით, გარიგების დანახარჯები აღიარდება პერიოდის ხარჯად.

ფინანსური აქტივის ან ფინანსური ვალდებულების ამორტიზებული ღირებულება არის თანხა, რომლითაც შეფასდება ფინანსური აქტივი ან ფინანსური ვალდებულება თავდაპირველი აღიარებისას, მინუს ძირითადი თანხის დასაფარად გადახდილი თანხები, პლუს ან მინუს ზემოაღნიშნულ თავდაპირველ თანხასა და დაფარვის ვადის დადგომისას გადასახდელ თანხას შორის სხვაობის დაგროვილი ამორტიზაციის ოდენობა, რომელიც გამოთვლილია ეფექტური საპროცენტო განაკვეთის მეთოდით და, ფინანსური აქტივების შემთხვევაში, კორექტირებულია ზარალის რეზერვის გათვალისწინებით.

ფინანსური აქტივის ან ფინანსური ვალდებულების ამორტიზებული ღირებულების გამოსათვლელად გამოიყენება **ეფექტური საპროცენტო განაკვეთის მეთოდი**. ეს მეთოდი გამოიყენება საპროცენტო შემოსავლის ან საპროცენტო ხარჯების განისაზღვრისა და აღიარებისთვის მოგებაში ან ზარალში შესაბამისი პერიოდის განმავლობაში. **ეფექტური საპროცენტო განაკვეთი** ისეთი განაკვეთია, რომლის მეშვეობით ზუსტად დისკონტირდება მომავალში, ფინანსური აქტივის ან ფინანსური ვალდებულების მოსალოდნელი ვადის განმავლობაში, გადასახდელი ან მისაღები შეფასებული ფულადი ნაკადები, ფინანსური აქტივის მთლიან (ბრუტო) საბალანსო ღირებულებამდე, ან ფინანსური ვალდებულების ამორტიზებულ ღირებულებამდე. ეფექტური საპროცენტო განაკვეთის გაანგარიშების დროს საწარმომ მოსალოდნელი ფულადი ნაკადები უნდა შეაფასოს ფინანსური ინსტრუმენტის ყველა სახელშეკრულებო პირობის გათვალისწინებით, მაგრამ არ უნდა გაითვალისწინოს მოსალოდნელი საკრედიტო ზარალი; გაანგარიშებაში მხედველობაში უნდა მიიღოს

ხელშეკრულების მხარეებს შორის გადახდილი ან მიღებული ყველა სახის საზღაური და ერთეული, რომლებიც ეფექტური საპროცენტო განაკვეთის განუყოფელი ნაწილია, აგრეთვე გარიგების დანახარჯები და ყველა სხვა პრემია და ფასდათმობა.

2.1. ფინანსური აქტივების აღრიცხვა

საწარმომ ფინანსური აქტივი საწყისი აღიარების შემდგომ უნდა შეაფასოს:

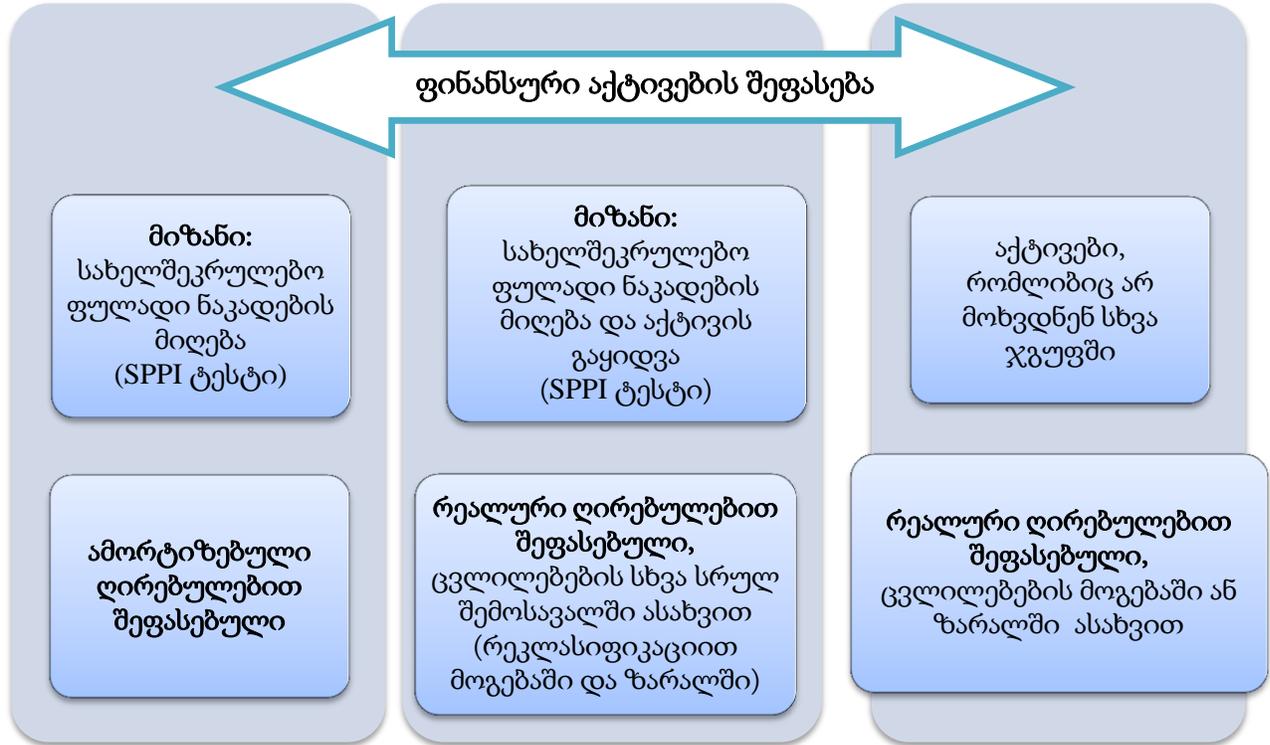
- ა) ამორტიზებული ღირებულებით;
- ბ) რეალური ღირებულებით, სხვა სრულ შემოსავალში ასახვით; ან
- გ) რეალური ღირებულებით, მოგებაში ან ზარალში ასახვით

ამორტიზებული ღირებულებით აღრიცხული ფინანსური აქტივებისაგან მიღებული მოგება და ზარალი აისახება მოგება-ზარალის ანგარიშგებაში, როდესაც:

- ფინანსური აქტივის ამორტიზებული ღირებულებით აღრიცხვის პროცესში (საპროცენტო შემოსავლის დარიცხვა);
- წყდება ფინანსური აქტივის აღიარება;
- ფინანსური აქტივის გაუფასურების შემთხვევაში;
- ფინანსური აქტივის მოდიფიკაციის შემთხვევაში.

რეალური ღირებულებით შეფასებული ფინანსური ინსტრუმენტების ღირებულების ცვლილებების ასახვა დამოკიდებულია მათი აღრიცხვის მეთოდზე. თუ ინსტრუმენტი შეფასებულია რეალური ღირებულებით, მოგებაში და ზარალში ასახვით, მისი ღირებულების ცვლილებაც აისახება მოგებაში და ზარალში. ხოლო, თუ ინსტრუმენტი შეფასებულია რეალური ღირებულებით, სხვა სრულ შემოსავალში ასახვით, მისი ღირებულების ცვლილებაც აისახება სხვა სრულ შემოსავალში. ამავდროულად, ეს ცვლილება გროვდება და აისახება გადაფასების რეზერვის სახელწოდებით კაპიტალის განყოფში, ვინაიდან „სხვა სრული შემოსავალი“ თავად არის კაპიტალის ნაწილი. ფასს 9-ით გადაფასების რეზერვის რეკლასიფიკაცია აკრძალულია, ანუ გადატანა მოგებაში ან ზარალში,

ინსტრუმენტის აღიარების შეწყვეტის შემთხვევაში ის გადაიტანება გაუნაწილებელ მოგებაში და კვლავ რჩება კაპიტალში.

✓ ამორტიზებული ღირებულებით შეფასებული ფინანსური აქტივები

ამორტიზებული ღირებულებით აღრიცხვა ნიშნავს, ეფექტური საპროცენტო განაკვეთის მეთოდის გამოყენებით, შეძენის ღირებულებასა და დაფარვის ღირებულებას შორის სხვაობის ასახვას „მოგებისა და ზარალის ანგარიშგებაში“ (მთელი პერიოდის განმავლობაში – შეძენის თარიღიდან დაფარვის ვადამდე). ამორტიზებული ღირებულებით აღრიცხვას საფუძვლად უდევს მოსალოდნელი ფულადი ნაკადების დისკონტირებული ღირებულება.

განვიხილოთ ამორტიზებული ღირებულებით შეფასებული ფინანსური აქტივის მაგალითი.

მაგალითი 1. ფინანსური აქტივის (სასესხო ინსტრუმენტის) შეფასება ამორტიზებული ღირებულებით.

საწარმომ მიმდინარე წლის დასაწყისში გასცა სესხი 200,000 ლარი სამი წლით 12%-იანი განაკვეთით. პროცენტი და ძირითადი თანხა დაიფარება სასესხო ხელშეკრულების ამოწურვისას. სესხის გაფორმების, საკომისიო და შემფასებელთა ანაზღაურებამ შეადგინა 10,000 ლარი. ეფექტური საპროცენტო განაკვეთი შეადგენს 12,7037 %.

შევაფასოთ წლების მიხედვით ფინანსური აქტივი ამორტიზებული ღირებულებით.

ცხრილში სათანადო გათვლებით წარმოდგენილია წლების მიხედვით ფინანსური ანგარიშგების მაჩვენებლები: მოგება-ზარალის ანგარიშგებაში ეფექტური საპროცენტო განაკვეთით აღიარებული საპროცენტო შემოსავალი (სვ.3), ფულადი ნაკადების ანგარიშგებაში ასახული მიღებული თანხები (სვ.4), ფინანსური მდგომარეობის ანგარიშგებაში ასახული ფინანსური აქტივის ამორტიზებული ღირებულება (სვ.6).

ფინანსური აქტივის ამორტიზებული ღირებულება წლების მიხედვით

წელი	ამორტიზებული ღირებულება წლის დასაწყისში	საპროცენტო შემოსავალი			ამორტიზებული ღირებულება წლის ბოლოს (2+3)
		აღიარებული [ესგ 0,127037]	მათ შორის		
			მიღებული ფულადი სახსრები 12%	ამორტიზაციის თანხა (3-4)	
1	2	3	4	5	6
1	190,000	24,137	24,000	137	214,137
2	214,137	27,203	24,000	3,203	241,340
3	<u>241,340</u>	<u>30,659</u>	<u>24,000</u>	<u>6,659</u>	272,000
		82,000	72,000	10,000	

ოპერაციების ასახვა ანგარიშგებზე:

წელი	ოპერაციის შინაარსი	დებეტი	კრედიტი	ლარი
1	მოთხოვნები გრძელვადიანი სესხებზე	2310		190,000

	ეროვნული ვალუტა რეზიდენტ ბანკში		1210	190,000
	სესხის გაცემა			
	მისაღები პროცენტები	1820		24,000
	მოთხოვნები გრძელვადიანი სესხებზე	2310		137
	საპროცენტო შემოსავალი		8110	24,137
	მისაღები პროცენტის აღიარება და აქტივის ამორტიზება			
2	მისაღები პროცენტები	1820		24,000
	მოთხოვნები გრძელვადიანი სესხებზე	2310		3,203
	საპროცენტო შემოსავალი		8110	27,203
	მისაღები პროცენტის აღიარება და სესხის ამორტიზება			
3	მისაღები პროცენტები	1820		24,000
	მოთხოვნები გრძელვადიანი სესხებზე	2310		6,659
	საპროცენტო შემოსავალი			30,659
	მისაღები პროცენტის აღიარება და სესხის ამორტიზება			
	ეროვნული ვალუტა რეზიდენტ ბანკში	1210		272,000
	მისაღები პროცენტი		8110	72,000
	მოთხოვნები გრძელვადიანი სესხებზე		2310	200,000
	ფინანსური აქტივის აღიარების შეწყვეტა (სესხის დაფარვა)			

ყველა სასესხო ინსტრუმენტი ვერ იქნება შეფასებული ამორტიზებული ღირებულებით. ეს შეიძლება მოხდეს მხოლოდ გარკვეული პირობების დაკმაყოფილების შემთხვევაში. ამის მაგალითია კონვერტირებადი ობლიგაციები, ვინაიდან მისაღები ფულადი ნაკადები მოიცავს პროცენტებს, რომელიც განისაზღვრება არა მხოლოდ დროითი ფაქტორით, არამედ საკრედიტო რისკებითაც ან მცოცავი საპროცენტო განაკვეთით გაცემული კრედიტები.

- ✓ ფინანსური აქტივები შეფასებული რეალური ღირებულებით, „სხვა სრული შემოსავლის ანგარიშგებაში“ ასახვით

ფასს 9-ში (პ.4.1.2ა) განმარტებულია, რომ ფინანსური აქტივი უნდა შეფასდეს რეალური ღირებულებით, სხვა სრულ შემოსავალში ასახვით, თუ ორივე შემდეგი პირობა დაკმაყოფილებულია:

ა) საწარმო ფინანსურ აქტივს ფლობს ისეთი ბიზნესმოდელის პირობებში, რომლის მიზანია როგორც სახელშეკრულებო ფულადი ნაკადების მიღება, ასევე ფინანსური აქტივების გაყიდვა; და

ბ) ფინანსური აქტივის სახელშეკრულებო პირობები კონკრეტულ თარიღებს ადგენს ისეთი ფულადი ნაკადების მიღებისთვის, რომლებიც წარმოადგენს მხოლოდ ძირი თანხისა და ძირი თანხის დაუფარავ ნაწილთან დაკავშირებული პროცენტის გადახდას.

ისეთ ფინანსური (ფასს 9, პ.5.7.10) აქტივთან დაკავშირებული შემოსულობა ან ზარალი უნდა აღიარდეს სხვა სრულ შემოსავალში, რომელიც შეფასებულია რეალური ღირებულებით, სხვა სრულ შემოსავალში ასახვით, გარდა გაუფასურების შემოსულობების ან ზარალისა და სავალუტო კურსების ცვლილებით განპირობებული შემოსულობების ან ზარალისა მანამ, სანამ არ შეწყდება ფინანსური აქტივის აღიარება, ან არ განხორციელდება მისი რეკლასიფიკაცია. ფინანსური აქტივის აღიარების შეწყვეტის მომენტში, ადრე სხვა სრულ შემოსავალში აღიარებული დაგროვილი შემოსულობა ან ზარალი საკუთარი კაპიტალიდან რეკლასიფიცირდება მოგებაში ან ზარალში, როგორც რეკლასიფიკაციის კორექტირება.

ფინანსური აქტივების რეალური ღირებულების ცვლილებებით (ნებისმიერი სხვაობა წინა საბალანსო ღირებულებასა და მიმდინარე ანგარიშგებითი პერიოდის რეალურ ღირებულებას შორის) წარმოიქმნება რეალიზებული და არარეალიზებული მოგება ან ზარალი, რომელიც მიეკუთვნება იმ პერიოდის ფინანსურ შედეგებს, როდესაც ის წარმოიქმნა. რეალიზებული მოგება-ზარალი წარმოიქმნება ფინანსური აქტივის რეალიზაციის (გაყიდვის, დაფარვის) ოპერაციით და აისახება მიმდინარე პერიოდის „მოგებისა და ზარალის ანგარიშგებაში“. არარეალიზებული მოგება-ზარალი არის ისეთი წილობრივი ინსტრუმენტების რეალური ღირებულების ცვლილებების შედეგი,

რომელიც აისახება „სხვა სრულ შემოსავალში“ იქამდე, ვიდრე არ მოხდება მასთან დაკავშირებული წილობრივი ინსტრუმენტის რეალიზაცია.

	<p>მაგალითი 2. ფინანსური აქტივის (სასესხო ინსტრუმენტის) შეფასება რეალური ღირებულებით, სხვა სრულ შემოსავალში ასახვით.</p>
<p>2018 წლის იანვარში სს „გურია“-მ შეიძინა სს „იმერეთი“-ს 1,000 ცალი 1,000 ლარის ნომინალური ღირებულების ობლიგაციები 900 ლარად. ობლიგაციის ნომინალური საპროცენტო განაკვეთი 10%, ხოლო ეფექტური - 12%. ობლიგაციები დაიფარება ნომინალური ღირებულებით 2020 წლის 31 დეკემბერს. კომპანიის მენეჯმენტი ვარაუდობს აქტივებისაგან საკონტრაქტო ფულადი ნაკადების მიღებას, ხოლო აუცილებლობის შემთხვევაში გაყიდვას ლიკვიდურობის შესანარჩუნებლად.</p> <p>2018 წლის 31 დეკემბერს ობლიგაციების რეალური ღირებულება იყო 910 ლარი.</p> <p>2019 წლის 15 იანვარს კომპანიის მენეჯმენტმა მიიღო გადაწყვეტილება ობლიგაციების გაყიდვის შესახებ, ერთი ობლიგაცია გაყიდა 911 ლარად.</p>	
<p>წარმოვადგინოთ ამონარიდი 2018 და 2019 წლის ფინანსური ანგარიშგებიდან და ავსახოთ გაყიდვიდან მიღებული შედეგი.</p>	

კომპანიის ბეხნეს-მოდელის მიზნებიდან გამომდინარე, ობლიგაციების შემდგომი შეფასება უნდა მოხდეს რეალური ღირებულებით, სხვა სრულ შემოსავალში ასახვით.

სათანადო გათვლების შემდეგ ფინანსური ანგარიშგება ასე გამოიყურება:

2018 წელი 31 დეკემბერი	გაანგარიშება	ლარი
მოგება-ზარალის ანგარიშგება	საპროცენტო შემოსავალი [900 * 12% = 108]	108
ფულადი ნაკადების ანგარიშგება	მიღებული ფულადი სახსრები [1,000 * 10% = 100]	100
ფინანსური მდგომარეობის ანგარიშგება	აქტივის რეალური ღირებულება [900+108-100]	908

სხვა სრული შემოსავალი	გადაფასების ნამეტი [910-908]	2
2019 წელი 31 დეკემბერი		
ფულადი ნაკადების ანგარიშგება	ამონაგების აქტივის გაყიდვიდან	911
ფინანსური მდგომარეობის ანგარიშგება	ფინანსური აქტივი	-
სხვა სრული შემოსავალი	გადაფასების ნამეტის გადატანა გაუნაწილებელ მოგებაზე [2-2 = 0]	-
მოგება-ზარალის ანგარიშგება	მოგება აქტივის რეალიზაციიდან [911-910 = 1]	1
	გადაფასების ნამეტის გადატანა მოგება-ზარალზე	2

ოპერაციები აისახება შემდეგი კატარეგებით (გამარტივების მიზნით აისახება ერთ ობლიგაციასთან დაკავშირებული ოპერაციები):

წელი	ანგარიშის დასახელება და ოპერაციის შინაარსი	დებიტი	კრედიტი	ლარი
2018წ. 01.01	მოთხოვნები გრძელვადიან სესხებზე	2310		900
	ეროვნული ვალუტა რეზიდენტ ბანკში		1210	900
	ობლიგაციის შეძენა			
2018წ. 31.12	მოთხოვნები გრძელვადიან სესხებზე	2130		108
	საპროცენტო შემოსავალი		8110	108
	საპროცენტო შემოსავალი			
	ეროვნული ვალუტა რეზიდენტ ბანკში	1210		100
	მოთხოვნები გრძელვადიან სესხებზე		2310	100
	ფულადი სახსრების მიღება			
	მოთხოვნები გრძელვადიან სესხებზე	2310		2
	ინვესტიციების გადაფასების რეზერვები		5430	2
ობლიგაციების აფასება რეალურ ღირებულებამდე (910-908)				
2019წ. 15.01	ეროვნული ვალუტა რეზიდენტ ბანკში	1210		911
	მოთხოვნები გრძელვადიან სესხებზე		2310	910
	არასაოპერაციო მოგება		8130	1
	ობლიგაციების გაყიდვა			
	ინვესტიციების გადაფასების რეზერვები	5430		3
	პერიოდის მოგება-ზარალი		5330	3
	რეკლასიფიკაცია - გადაფასების რეზერვის გადატანა მოგება-ზარალის ანგარიშზე			

✓ ფაქტორინგული ოპერაციების აღიარება და შეფასება

საწარმოები ეძებენ დებიტორებისაგან თანხების დროულად ამოღების გზებს. ამ პრობლემის გადაწყვეტის ერთ-ერთი ეფექტური ხერხია ფაქტორინგი¹. ფაქტორინგი არის სავაჭრო-საშუამავლო და საკრედიტო მომსახურებათა კომპლექსი, რომელიც მოიცავს შემდეგი სახის ოპერაციებს:

- კლიენტის საქონლის/მომსახურების მიწოდებით წარმოქმნილი მოკლევადიანი მოთხოვნების გაყიდვა/შეძენა - ფინანსური შუამავლის მიერ კლიენტის ანგარიშ-ფაქტურების შეძენა ანაზღაურების სხვადასხვა პირობებით;
- კლიენტის დაკრედიტება – მოთხოვნებით უზრუნველყოფილი (მოთხოვნების უფლების გადაცემით);
- მომსახურება – კლიენტის დებიტორული დავალიანების აღრიცხვის წარმოება, დებიტორული დავალიანების ინკასირება, საინფორმაციო-ანალიტიკური და შემგროვებლის (კოლექტორები (collector) - დებიტორული დავალიანების ამოღების მომსახურება;
- გადაუხდელობის რისკის დაზღვევა.

ფაქტორინგული მომსახურების მიზანია დებიტორული დავალიანების დროული დაფარვა, გადახდების დაგვიანებით დანაკარგების შემცირება, საექვო მოთხოვნების წარმოქმნის შემცირება, საწარმოს ლიკვიდურობის გაზრდა.

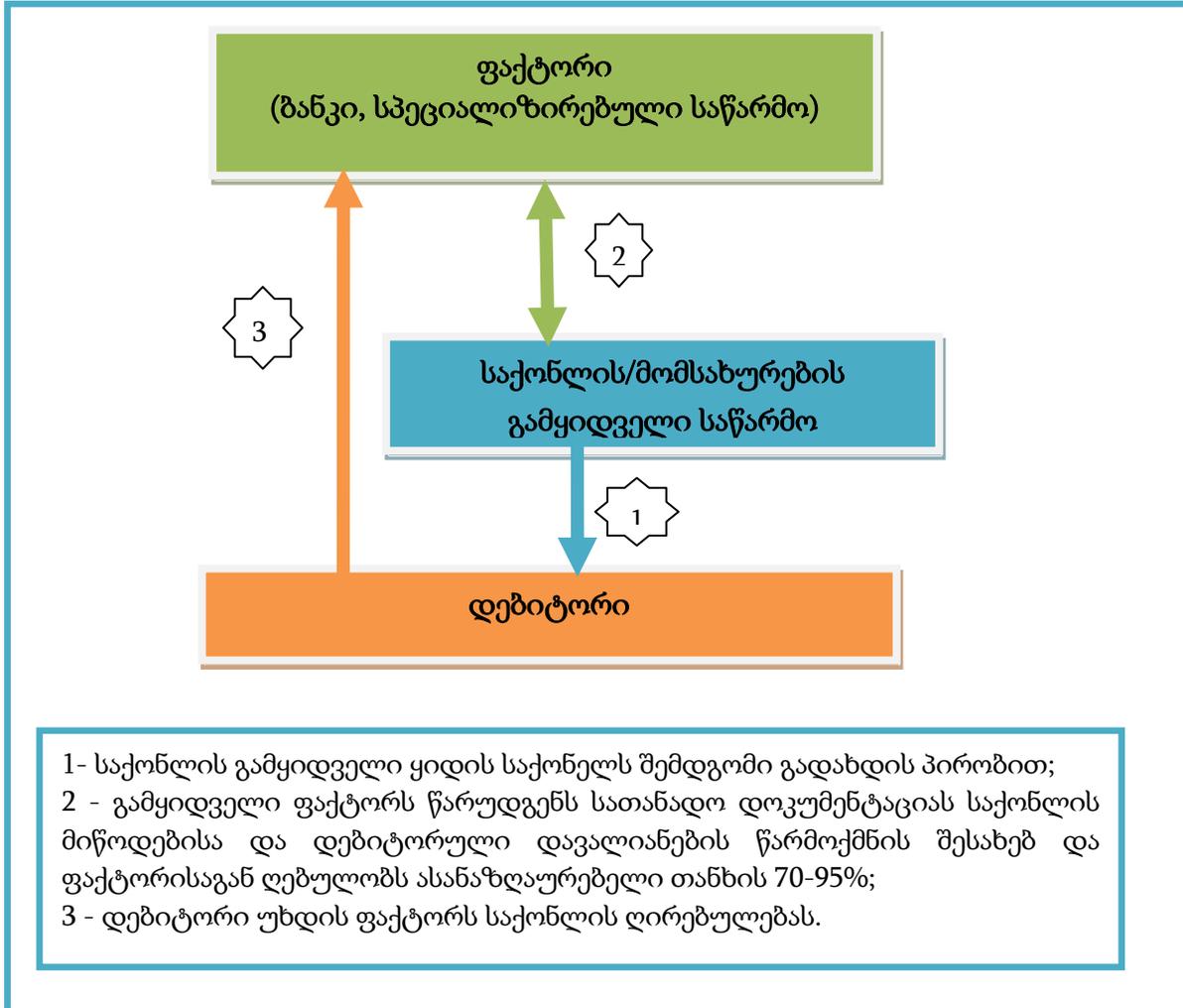
ფაქტორინგის ძირითადი მომხმარებლები¹ არიან მწარმოებლები და ბითუმად გამყიდველები, რომლებიც:

- რეგულარულად ახდენენ საქონლის მიწოდებას/მომსახურების გაწევას გადავადებული გადახდით ანგარიშსწორების ფორმით;
- არჩეული აქვთ უნაღდო ანგარიშსწორების ფორმა;
- განიცდიან საბრუნავი საშუალებების ნაკლებობას;

¹ ფაქტორინგი – ლათ. facere - მოქმედება. ფაქტორი – ინგლ. factor - სავაჭრო აგენტი, შუამავალი, წარმომადგენელი – ბანკის ან ფაქტორი საწარმო.

¹ <http://ge.vtb.ge/corporate/documentary/factoring/>

- მუშაობენ მაღალი კონკურენციის მქონე ბაზრებზე;
- ცდილობენ უზრუნველყონ გაყიდვების მოცულობის ზრდა.

ფაქტორინგულ ოპერაციებში სამი მონაწილეა: ფინანსური აგენტი – **ფაქტორი** - ბანკი, სპეციალიზირებული კომპანია, **გამყიდველი** - საქონლისა და მომსახურების გამყიდველი, **დებიტორი** – მოვალე. გამყიდველი ფულადი სახსრების მოზიდვას ახდენს ოპერატიულად – საქონლის/მომსახურების მიწოდებისთანავე, რითაც ზრდის გაყიდვების მოცულობას, ახალი მყიდველების მოზიდვას და ბაზარზე პოზიციის გამყარებას. მყიდველს უნარჩუნდება ვალდებულების გადავადების შესაძლებლობა,

რითაც ახდენს შესყიდვების ზრდას და თანხების ეფექტურად გამოყენებას. ფაქტორის სარგებელია შუამავლობის საკომისიო და დაფინანსებიდან საპროცენტო შემოსავალი.

ფაქტორინგული ოპერაციები უზრუნველყოფს ბიზნესის შეუფერხებლად წარმართვას, გაყიდვებისა და მოთხოვნების ეფექტურ მართვას, ოპერაციების მონაწილეების მიერ სარგებელის მიღებას: საქონლის გამყიდველი ვადაზე ადრე ღებულობს ფულად სახსრებს; დებიტორი იძენს საქონელს ღირებულების გადახდის გადავადების პირობით; ფაქტორი ღებულობს საკომისიო შემოსავალს.

მოთხოვნებზე უფლებების გადაცემა

ფაქტორინგული კრედიტის არსი მდგომარეობს იმაში, რომ გამყიდველი – პირველი კრედიტორი, გადასცემს ფაქტორს – მეორე კრედიტორს, ფულად მოთხოვნებზე უფლებებს. მოთხოვნები შეიძლება იყოს ვადადამდგარი, რომელთა გადახდის ვადა ჯერ არ დამდგარა. ფაქტორი (ახალი კრედიტორი) მოიპოვებს უფლებას მოვალეებს მოსთხოვოს ვალდებულებების შესრულება.

ფაქტორინგული ოპერაციების აღრიცხვა ეფუძნება გარიგების ეკონომიკური შინაარსის იურიდიულ ფორმაზე უპირატესობის პრინციპს. ამისათვის უნდა გაანალიზდეს გარიგების პირობების ეკონომიკური შინაარსი, დადგინდეს **რომელი მხარე ეწევა დებიტორული დავალიანების ამოღების რისკს და რომელი მხარე იღებს სარგებელს.** დებიტორული დავალიანების ამოღების რისკია – თანხების დაგვიანებით ან საერთოდ ვერ ამოღება, სარგებელი – წინასწარ (ვადაზე ადრე) თანხის მიღება. ამ საკითხის გადაწყვეტის კრიტერიუმია ის, თუ რომელი მხარე იღებს თავის თავზე უიმედო ვალებზე პასუხისმგებლობას. ასევე უნდა შეფასდეს, თუ ინარჩუნებს თუ არა **საწარმო კონტროლს** დებიტორულ დავალიანებაზე.

პირობების მიხედვით ცნობილია სამი ტიპის ფაქტორინგული შეთანხმებები:

1. ფაქტორინგი რეგრესის გარეშე¹ (factoring without recourse) - ფაქტორი მთლიანად ყიდულობს დებიტორულ დავალიანებას უკან დაბრუნების უფლების გარეშე. უიმედო დებიტორული დავალიანების რისკი ფაქტორზეა;
2. ფაქტორი რეგრესიით (factoring with recourse) - ფაქტორს აქვს უიმედო დებიტორული დავალიანების დაბრუნების უფლება. უიმედო დებიტორული დავალიანების რისკი საწარმოზეა;
3. ფაქტორინგი შეზღუდული რეგრესიით ან ფაქტორინგი გარანტიით (factoring with limited recourse) - საწარმოს გარანტირებულად არ ეკისრება ზარალის განსაზღვრული თანხა, ხოლო ფაქტორს აქვს დებიტორული დავალიანების დაბრუნების უფლება ამ გარანტიის ფარგლებში.

ფაქტორინგული ოპერაციების შეფასების მეთოდის დასადგენად, რეალური ღირებულებით თუ ამორტიზებული ღირებულებით, საჭიროა დადგინდეს ფაქტორინგული კონტრაქტები, რომლითაც:

- ხდება მოთხოვნების გადაცემა, მაგრამ არ წყდება მათი აღიარება და შეირჩეს პოლიტიკა, თუ რამდენად უნდა იქნენ ისინი გათვალისწინებული ბიზნესმოდელის განსაზღვრისას (ფაქტორინგი რეგრესიით);
- წყდება მოთხოვნების აღიარება, რათა მოხდეს მათი გათვალისწინება ბიზნესმოდელის განსაზღვრისას (ფაქტორინგი რეგრესიის გარეშე).

ფაქტორინგი რეგრესიით

როდესაც დებიტორული დავალიანება გადაცემულია ფაქტორზე „რეგრესიის უფლების“ პირობით, ეს ნიშნავს, რომ ფაქტორი უყენებს გამყიდველს პრეტენზიას ვალების ამოღებასთან დაკავშირებით და შესაბამისად, გამყიდველი გაიღებს უიმედო

---

¹რეგრესია (ლათ. regressus) – დაბრუნება, მოძრაობა უკან უარესისკენ.

რეგრესია (ეკონომიკაში) – მესამე მხარისათვის პრეტენზიის წარდგენის უფლება (ინტერნეტ-ენციკლოპედია Wikipedia).

ვალების რისკს. ასეთ შემთხვევაში დაფინანსების ხარჯის სიდიდე დამოკიდებულია დებიტორული დავალიანების ამოღების შემდგომ მოვლენებზე, და, როგორც წესი, გადაცემული დებიტორული დავალიანება დაფინანსების ტოლია. ასეთ გარიგებაში გამყიდველი ეწევა უიმედო ვალების ამოღების რისკს და ღებულობს სარგებელს, ე.ი. ეს ოპერაცია თავისი შინაარსით არის „დაფინანსება“. ეს ნიშნავს იმას, რომ დებიტორული დავალიანება კვლავ უნდა აისახოს გამყიდველის ბალანსში, ხოლო ფაქტორისაგან მიღებული ფულადი სახსრები, როგორც ვალდებულება. ფაქტორისაგან მიღებული შეტყობინების საფუძველზე დებიტორული დავალიანების დაფარვის შესახებ, გამყიდველი ამცირებს თავის ვალდებულებას ფაქტორის წინაშე. თუ დებიტორი დათქმულ ვადაში არ დაფარავს თავის ვალდებულებას, კრედიტი უბრუნდება ფაქტორს შესაბამისი საკომისიო ანაზღაურებით, ხოლო დებიტორული დავალიანება ტრანსფორმირდება საპრეტენზიო მოთხოვნად, ზოგიერთ შემთხვევაში კი შეიძლება მიჩნეულ იქნეს უიმედო მოთხოვნად.

	<p>მაგალითი 3. ფაქტორინგი რეგრესიის უფლებით</p>
<p>სავაჭრო კომპანია 200,000 ლარის დებიტორულ დავალიანებას ყიდის ნომინალური ღირებულების 80%-ით. ფაქტორს აქვს უიმედო დებიტორული დავალიანების დაბრუნების უფლება.</p>	
<p>მიმდინარე წელს კლიენტებმა ფაქტორს გადაუხადეს 10,000 ლარი.</p>	
<p>ავსახოთ ფაქტორინგული ოპერაცია.</p>	

სავაჭრო კომპანია, ფაქტორისათვის გადაცემული დებიტორული დავალიანებასთან დაკავშირებით, ინარჩუნებს გარკვეულ რისკებს, ვინაიდან კლიენტების საკრედიტო რისკი არ არის გადაცემული ფაქტორზე - მას აქვს დებიტორული დავალიანების დაბრუნების უფლება, თუ ის გახდება უიმედო.

შედეგად, კომპანია ინარჩუნებს დებიტორულ დავალიანებას, ვინაიდან არ კმაყოფილდება ფასს 9-ით განსაზღვრულ აღიარების შეწყვეტის კრიტერიუმებს.

- ფაქტორისაგან მიღებული ფული აღიარდება ვალდებულებად:

დებეტი - ფულადი სახსრები	160,000
კრედიტი - საპროცენტო ხარჯი	40,000
კრედიტი - ვალდებულება თანხების დაბრუნებაზე	200,000

- კლიენტების მიერ ფაქტორისათვის გადახდილი ფულადი სახსრები:

დებეტი - ვალდებულება თანხების დაბრუნებაზე	10,000
კრედიტი - დებიტორული დავალიანება	10,000

ფაქტორინგი რეგრესიის გარეშე – მოთხოვნების გაყიდვა დისკონტით

როდესაც დებიტორული დავალიანება იყიდება „რეგრესიის“ უფლების გარეშე, ეს ნიშნავს, რომ „ფაქტორი“ ვერ წარუდგენს „გამყიდველს“ ვერანაირ პრეტენზიას თანხების ამოღებასთან დაკავშირებით, იმის მიუხედავად თუ როგორ განვითარდება შემდგომი მოვლენები. სხვაგვარად, გამყიდველი პასუხს არ აგებს მოვალის მიერ ვალდებულების შესრულებაზე. მას მოეთხოვება პასუხი აგოს გაცემული მოთხოვნების ქმედითუნარიანობაზე, სხვაგვარად პირველი კრედიტორის პასუხისმგებლობა ახალი კრედიტორის წინაშე შემოიფარგლება გადაცემული მოთხოვნების ნამდვილობით.

ასეთ შემთხვევაში ფაქტორი გაიღებს უიმედო ვალების ხარჯებს. გამყიდველს კი აქვს პრაქტიკულად ფიქსირებული დაფინანსების ხარჯები, რომელიც თავიდანვე არის განსაზღვრული და არ არის გათვალისწინებული მათი არანაირი ცვლილება. ასეთ შემთხვევაში რისკი გადასულია ფაქტორზე და შესაბამისად, ასეთი გარიგება არის „ნამდვილი გაყიდვა“, ვინაიდან ფაქტორს გადაეცემა დებიტორული დავალიანების მოთხოვნის უფლება, რისკი და სარგებელი. ამიტომ გამყიდველი ჩამოწერს ბალანსიდან დებიტორულ დავალიანებას.

დებიტორული დავალიანების გაყიდვა ხდება დისკონტით, ანგარიშ-ფაქტურის ნომინალური ღირებულების 70-90%-ის დაუყოვნებელი გადახდით.

მაგალითი 4. ფაქტორინგი რეგრესიის გარეშე

სავაჭრო კომპანია 200,000 ლარის დებიტორულ დავალიანებას ყიდის ნომინალური ღირებულების 80%-ით. ფაქტორს არ აქვს დებიტორული დავალიანების დაბრუნების უფლება.

ავსახოთ ფაქტორინგული ოპერაცია.

სავარო კომპანია დებიტორული დავალიანებისთან დაკავშირებულ ყველა რისკს და სარგებელს გადასცემს ფაქტორს. ამდედა, ფასს 9-ის მოთხოვნის შესაბამისად საწარმო წყვეტს აქტივის აღიარებას, რაც უნდა აისახოს გატარებით (ლარი):

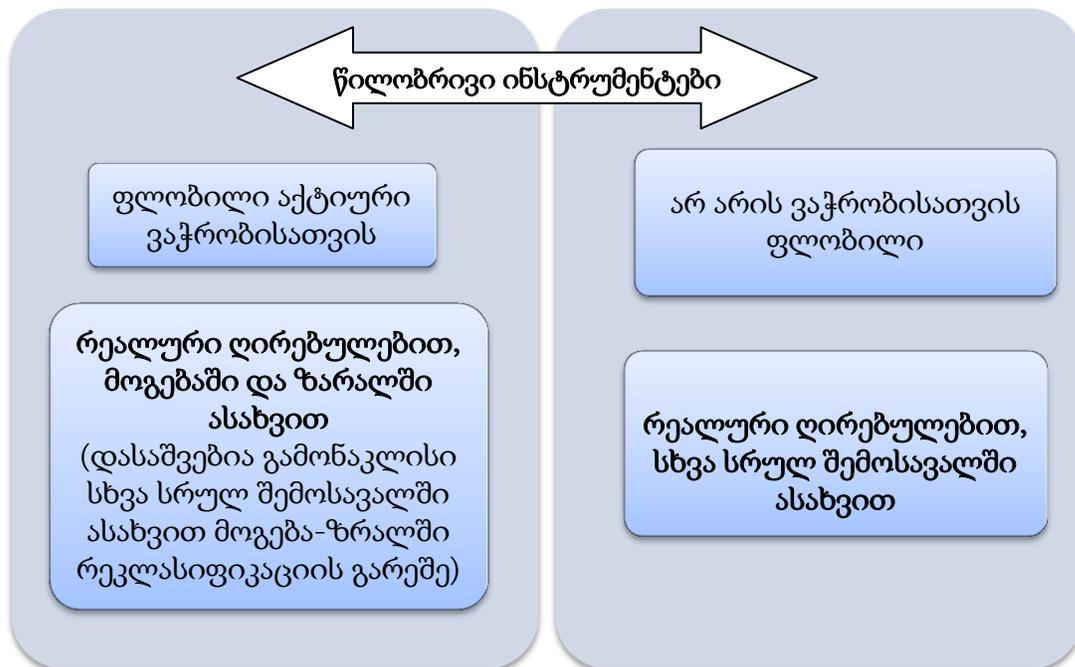
დებიტი - ფული	160,000
კრედიტი - საპროცენტო ხარჯი	40,000
კრედიტი - დებიტორული დავალიანება	200,00

საპროცენტო ხარჯი უნდა გადანაწილდეს დაფინანსების მთელ პერიოდზე.

✓ წილობრივი ინსტრუმენტების აღრიცხვა

საწარმო, ბიზნესმოდელის საფუძველზე, თავად იღებს გადაწყვეტილებას წილობრივი ინსტრუმენტების რეალური ღირებულების ცვლილების ასახვის მეთოდის შერჩევის შესახებ – მოგებაში და ზარალიში, თუ სხვა სრულ შემოსავალში ასახვით. როგორც წესი, იშვიათი გამონაკლისის გარდა, წილობრივი ინსტრუმენტები ფასდება რეალური ღირებულებით მოგებაში და ზარალში ასახვით, განსაკუთრებულ შემთხვევაში დასაშვებია სხვა სრული შემოსავალში ასახვა. არჩევანი, რომელიც შემდგომში არ ექვემდებარება შეცვლას, შეიძლება გაკეთდეს ნებისმიერი წილობრივი ინსტრუმენტისათვის, გარდა გასაყიდად განკუთვნილისა. გასაყიდად განკუთვნილი წილობრივი ინსტრუმენტი ფასდება რეალური ღირებულებით, მოგებიში და ზარალში ასახვით.

ვინაიდან, პრაქტიკულად ყველა კოტირებადი და არაკოტირებადი წილობრივი ინსტრუმენტები ფასდება რეალური ღირებულებით, საჭირო ხდება სათანადო ინფორმაციის მოპოვება. კოტირებადი ფასიანი ქაღალდების რეალური ღირებულება მოიპოვება ფასიანი ქაღალდების ბაზარზე. ხოლო არაკოტირებადი ფასიანი ქაღალდების რეალურ ღირებულებას კომპანია თავად განსაზღვრავს ფინანსური მოდელირების გზით, რომელშიც გამოყენებული იქნება მისი პირადი ეკონომიკური დაშვებები (თუ ფასიანი ქაღალდების ბაზრიდან არ არსებობს ანალოგიური ხასიათის ინფორმაციის მოპოვების შესაძლებლობა).

საწარმო, ბიზნეს-მოდელის საფუძველზე, თავად იღებს გადაწყვეტილებას წილობრივი ინსტრუმენტების რეალური ღირებულების ცვლილების ასახვის მეთოდის შერჩევის შესახებ – „მოგებისა და ზარალის ანგარიშგებაში“, თუ „სხვა სრული შემოსავლის ანგარიშგებაში“ ასახვით.

 მაგალითი 5. წილობრივი ინსტრუმენტები შეფასებული რეალური ღირებულებით, სხვა სრულ შემოსავალში ასახვით.

2018 წლის 1 დეკემბერს საწარმომ გააფორმა კონტრაქტი სს „მერიდიანთან“ 1,000 ცალი აქციის შეძენაზე, ერთი ცალი აქციის ფასი განისაზღვრა 10 ლარით. კონტრაქტის პირობების თანახმად აქციების შეძენა ატარებს სავალდებულო ხასიათს და ღირებულება შეადგენს 10,000 ლარს. აქციების ანგარიშსწორების (შესრულების) თარიღია 2019 წლის 1 თებერვალი. ერთი აქციის საბაზრო ფასია:

2018 წლის 1 დეკემბერს – 10 ლარი;

2018 წლის 31 დეკემბერს – 12 ლარი;

2019 წლის 1 თებერვალს – 15 ლარი.

საწარმოს მენეჯმენტით კონტრაქტი არის „სარეზერვო ინვესტიციის“ მოდელის ნაწილი.

ავსახოთ ფინანსური აქტივი გარიგების თარიღით.

საწარმომ დადო ხელშეკრულება სხვა საწარმოს აქციების შეძენაზე (რომლის შესრულება სავალდებულოა) ფიქსირებული ფასით, კონტრაქტის ღირებულება განისაზღვრა 10,000 ლარით (1,000 ცალი * 10 ლარი). აქციები კოტირებადია, ცნობილია მათი საბაზრო ფასი, რაც იძლევა მათი საიმედოდ შეფასების საშუალებას 31 დეკემბრის მდგომარეობით: აქციების საბაზრო ფასი გაიზარდა 2 ლარით, რამაც გამოიწვია ფინანსურ აქტივზე მოთხოვნის ღირებულების ზრდა 2,000 ლარით (1,000 ცალი * 2 ლარი), რაც ადეკვატურად აისახა გადაფასების რეზერვზე; კონტრაქტის განხორციელების დღეს აქციების ფასი კვლავ გაიზარდა, ამჯერად 3 ლარით, რამაც გაზარდა მოთხოვნა ფინანსურ აქტივებზე და გადაფასების რეზერვი 3,000 ლარით (1,000 ცალი * 3 ლარი). საბოლოოდ, ანგარიშსწორების (განაღების) დღისათვის 15,000 ლარად შეფასებულ ფინანსურ აქტივებში საწარმომ გადაიხადა 10,000 ლარი. ამ კონტრაქტით საწარმომ მიიღო 5,000 ლარის მოგება, რაც აისახა სხვა სრული შემოსავლის ანგარიშგებაში (და არა მოგებისა და ზარალის ანგარიშგებაში).

ოპერაციები აისახება შემდეგი გატარებებით:

წელი	ანგარიშის დასახელება და ოპერაციის შინაარსი	დებეტი	კრედიტი	ლარი
------	--	--------	---------	------

2018წ. 01.12	გრძელვადიანი ინვესტიციები საწარმოთა ფასიან ქაღალდებში	2410		10,000
	სხვა მოკლევადიანი ვალდებულებები		3190	10,000
	ინვესტიციის აღიარება			
2018წ. 31.12	გრძელვადიანი ინვესტიციები საწარმოთა ფასიან ქაღალდებში	2410		2,000
	ინვესტიციების გადაფასების რეზერვები		5430	2,000
	ინვესტიციის აფასება			
2019წ. 01.02	სხვა მოკლევადიანი ვალდებულებები	3190		10,000
	ეროვნული ვალუტა რეზიდენტ ბანკში		1210	10,000
	ვალდებულების დაფარვა			
	გრძელვადიანი ინვესტიციები საწარმოთა ფასიან ქაღალდებში	2410		3,000
	ინვესტიციების გადაფასების რეზერვები		5430	3,000
	ინვესტიციის აფასება			

გასაყიდად კლასიფიცირებული წილობრივი ინსტრუმენტების (რომელთა გაყიდვა ნავარაუდევია 12 თვეში და შესაბამისად კლასიფიცირებულია მოკლევადიან აქტივად) რეალური ღირებულების ცვლილებებით წარმოქმნილი მოგება-ზარალი აისახება „მოგებისა და ზარალის ანგარიშგებაში“.

	<p>მაგალითი 6. წილობრივი ინსტრუმენტების შეფასებული რეალური ღირებულებით, მოგებაში და ზარალში ასახვით.</p>
<p>2018 წლის 1 დეკემბერს საწარმომ გააფორმა კონტრაქტი სს „მერიდიანთან“ 1,000 ცალი აქციის შეძენაზე, ერთი ცალი აქციის ფასი განისაზღვრა 10 ლარით. კონტრაქტის პირობების თანახმად აქციების შეძენა ატარებს სავალდებულო ხასიათს და ღირებულება შეადგენს 10,000 ლარს. აქციების ანგარიშსწორების (შესრულების) თარიღია 2019 წლის 1 თებერვალი. ერთი აქციის საბაზრო ფასია:</p> <p style="margin-left: 40px;">2018 წლის 1 დეკემბერს – 10 ლარი;</p> <p style="margin-left: 40px;">2018 წლის 31 დეკემბერს – 12 ლარი;</p>	

<p>2019 წლის 1 თებერვალს – 15 ლარი.</p> <p>საწარმოს მენეჯმენტით კონტრაქტი არის „მოკლევადიანი ლიკვიდურობის მართვის“ მოდელის ნაწილი.</p> <p>ავსახოთ ფინანსური აქტივი გარიგების თარიღით.</p>

საწარმოს ბიზნეს-მოდელით აქტივების ფლობის მიზანია ვაჭრობა – მოკლე ვადაში გაყიდვა. შესაბამისად, რეალური ღირებულების ცვლილებები აისახება მოგებისა და ზარალის ანგარიშგებაში.

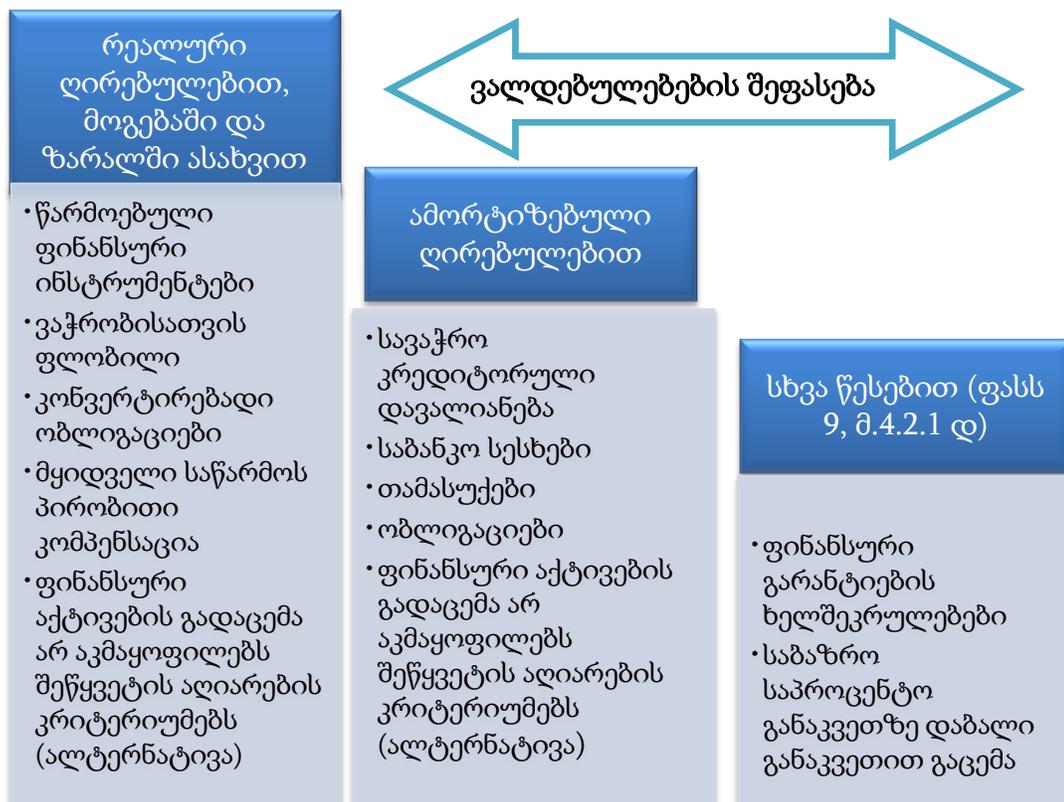
ავსახოთ ოპერაციები გარიგების თარიღით:

წელი	ანგარიშის დასახელება და ოპერაციის შინაარსი	დებეტი	კრედიტი	ლარი
2018წ. 01.12	გრძელვადიანი ინვესტიციები საწარმოთა ფასიან ქაღალდებში	2410		10,000
	სხვა მოკლევადიანი ვალდებულებები		3190	10,000
	ინვესტიციის აღიარება			
2018წ. 31.12	გრძელვადიანი ინვესტიციები საწარმოთა ფასიან ქაღალდებში	2410		2,000
	არასაოპერაციო მოგება		8130	2,000
	ინვესტიციის აფასება			
2019წ. 01.02	სხვა მოკლევადიანი ვალდებულებები	3190		10,000
	ეროვნული ვალუტა რეზიდენტ ბანკში		1210	10,000
	ვალდებულების დაფარვა			
	გრძელვადიანი ინვესტიციები საწარმოთა ფასიან ქაღალდებში	2410		3,000
	არასაოპერაციო მოგება		8130	3,000
	ინვესტიციის აფასება			

2.2. ფინანსური ვალდებულებების აღრიცხვა

ყველა ვალდებულება თავდაპირველად, აღიარების დროს ფასდება რეალური ღირებულებით – გარიგების ღირებულებით, იმ საკომპენსაციო თანხით, რომელიც გათვალისწინებულია ხელშეკრულებით. შემდგომში ვალდებულების შეფასება

გრძელდება იგივე რეალური ღირებულებით, ასეთია მაგალითად, სავაჭრო კრედიტორული დავალიანება. ხოლო, ფინანსური ვალდებულებები, გარკვეული გამონაკლისის გარდა, აღიარების შემდგომ ფასდება ამორტიზებული ღირებულებით ეფექტური საპროცენტო განაკვეთის მეთოდის გამოყენებით (ფასს 9, პ.4.2.1), მაგალითად, თამასუქები, ობლიგაციები, გრძელვადიანი სასესხო ვალდებულებები. საქმე ის არის, რომ ამ ვალდებულების თავდაპირველი შეფასების ღირებულება განსხვავდება დაფარვის (განაღების) ღირებულებისაგან, ამიტომ პრობლემას წარმოადგენს ამ სხვაობის აღრიცხვა. სხვაობა თავდაპირველ და განაღების მომენტისათვის არსებულ ღირებულებას შორის წარმოადგენს ამორტიზებად თანხას. ვალდებულება უნდა შეფასდეს ამორტიზებული ღირებულებით. **ვალდებულების ამორტიზებული ღირებულება** არის ღირებულება, რომლითაც თავდაპირველად აღიარებული იყო ვალდებულება მინუს გადახდილი ძირითადი და საპროცენტო თანხა, პლიუს დაგროვილი ამორტიზაცია (სხვაობა თავდაპირველ და განაღების მომენტისათვის არსებულ ღირებულებას შორის).

განვიხილოთ ამორტიზებული ღირებულებით შეფასებული ფინანსური ვალდებულება.

	მაგალითი 7. ამორტიზებული ღირებულებით შეფასებული ფინანსური ვალდებულება
<p>საწარმომ ბანკიდან აიღო სესხი 200,000 ლარი სამი წლით 12%-იანი განაკვეთით. პროცენტი გადაიხდება ყოველი წლის ბოლოს, ხოლო ძირითადი თანხა – სასესხო ხელშეკრულების ამოწურვისას. სესხის გაფორმების, საკომისიო და შემფასებელთა ანაზღაურებამ შეადგინა 20,000 ლარი. ეფექტური საპროცენტო განაკვეთი შეადგენს 16,4882%.</p>	
<p>შევაფასოთ წლების მიხედვით ფინანსური ვალდებულება ამორტიზებული ღირებულებით.</p>	

ცხრილში სათანადო გათვლებით წარმოდგენილია წლების მიხედვით ფინანსური ანგარიშგების მაჩვენებლები: მოგება-ზარალის ანგარიშგებაში ეფექტური საპროცენტო განაკვეთით აღიარებული საპროცენტო ხარჯი (სვ.3), ფულადი ნაკადების ანგარიშგებაში ასახული გადახილი თანხები (სვ.4), ფინანსური მდგომარეობის ანგარიშგებაში ასახული ფინანსური ვალდებულების ამორტიზებული ღირებულება (სვ.6).

სესხის ამორტიზებული ღირებულება წლების მიხედვით:

წელი	ამორტიზებული ღირებულება წლის დასაწყისში	საპროცენტო ხარჯი			ამორტიზებული ღირებულება (2+5)
		აღიარებული ესგ 0,164882	მათ შორის		
			გადასახდელი 12%	ამორტიზაციის თანხა (3-4)	
1	2	3	4	5	6
1	180,000	29,679	24,000	5,679	185,679
2	185,679	30,615	24,000	6,615	192,294
3	192,294	<u>31,706</u>	<u>24,000</u>	<u>7,706</u>	200,000
		92,000	72,000	20,000	

ავსახოთ ოპერაციები ანგარიშებზე:

წელი	ოპერაციის შინაარსი	დებეტი	კრედიტი	ლარი
1	ეროვნული ვალუტა რეზიდენტ ბანკში	1210		180,000
	გრძელვადიანი სესხი		4140	180,000
	სესხის აღება			
	საპროცენტო ხარჯი	8210		29,679
	გადასახდელი პროცენტი		3410	24,000
	გრძელვადიანი სესხი		4140	5,679
	გადასახდელი პროცენტის აღიარება და სესხის ამორტიზება			
	გადასახდელი პროცენტი	3410		24,000
	ეროვნული ვალუტა რეზიდენტ ბანკში		1210	24,000
	პროცენტის გადახდა			
2	საპროცენტო ხარჯი	8210		30,615
	გადასახდელი პროცენტი		3410	24,000
	გრძელვადიანი სესხი		4140	6,615
	გადასახდელი პროცენტის აღიარება და სესხის ამორტიზება			
	გადასახდელი პროცენტი	3410		24,000
	ეროვნული ვალუტა რეზიდენტ ბანკში		1210	24,000
	პროცენტის გადახდა			
3	საპროცენტო ხარჯი	8210		31,706
	გადასახდელი პროცენტი		3410	24,000
	გრძელვადიანი სესხი		4140	7,706
	გადასახდელი პროცენტის აღიარება და სესხის ამორტიზება			
	გრძელვადიანი სესხი	4140		200,000
	გადასახდელი პროცენტი	3410		24,000
	ეროვნული ვალუტა რეზიდენტ ბანკში		1210	224,000
	გრძელვადიანი სასესხო ვალდებულების დაფარვა			

არსებობს რამდენიმე შემთხვევა, როდესაც ფინანსური ვალდებულების თავდაპირველი აღიარებისას (ფასს 9, პ.4.2.2), კომპანიას თავისი შეხედულებისამებრ შეუძლია ვალდებულების კლასიფიცირება როგორც შეფასებულის რეალური ღირებულებით, მოგებაში და ზარალში ასახვით (შემდგომი რეკლასიფიკაციის უფლების

გარეშე). ერთ-ერთი არის შემთხვევა, როდესაც ჰიბრიდული კონტრაქტი შეიცავს ჩართულ წარმოებულ ინსტრუმენტს, რომელთა გამიჯვნა აკრძალულია ან არ ახდენს გავლენას ფულადი ნაკადების მოდიფიცირებაზე (ფასს 9, პ. 4.3.5). მიჩნეულია, რომ ამ სიტუაციაში, არაფინანსური ორგანიზაციები სავარაუდოდ ჩართული წარმოებული¹ ინსტრუმენტების შეფასებისათვის გამოიყენებენ მხოლოდ რეალური ღირებულებით, მოგებაში ან ზარალში ასახვის მეთოდს (მაგალითად, კონვერტირებადი ობლიგაციები), რომ არ მოხდეს მათი გამიჯვნა აღრიცხვაში. მაგალითად, კომპანიამ გამოსცა კონვერტირებადი ობლიგაციები და შეაფასა, რომ იგი შეიცავს ვალის ძირითად თანხას და ჩართულ წარმოებულ ინსტრუმენტს. ნაცვლად იმისა, რომ ცალკე აღრიცხოს ძირითადი თანხა ამორტიზებული ღირებულებით, ხოლო ჩართული წარმოებული ინსტრუმენტი რეალური ღირებულებით, კომპანიას ურჩევნია მთლიანად ობლიგაციები შეაფასოს რეალური ღირებულებით, მოგებაში და ზარალში ასახვით.

საწარმომ მოგებაში ან ზარალში უნდა აღიაროს ისეთ ფინანსურ ვალდებულებასთან დაკავშირებული შემოსულობა და ზარალი, რომელიც კლასიფიცირებულია, როგორც „რეალური ღირებულებით შეფასებული, მოგებაში ან ზარალში ასახვით“, შემდეგი წესების დაცვით (ფასს 9, პ.5.7):

- ა) ფინანსური ვალდებულების რეალური ღირებულების ცვლილების ნაწილი, რომელიც მიეკუთვნება აღნიშნული ვალდებულების საკრედიტო რისკის ცვლილებას, უნდა აისახოს სხვა სრულ შემოსავალში; და
- ბ) ვალდებულების რეალური ღირებულების ცვლილების დანარჩენი ნაწილი უნდა აისახოს მოგებაში ან ზარალში.

ფასს 7 „ფინანსური ინსტრუმენტები: განმარტებითი შენიშვნები“ **საკრედიტო რისკს** განსაზღვრავს შემდეგნაირად: „რისკი იმისა, რომ ფინანსური ინსტრუმენტის ერთი მხარის მიერ ვალდებულების შეუსრულებლობა გამოიწვევს მეორე მხარის ფინანსურ ზარალს“. სხვაგვარად, საკრედიტო რისკი არის იმის რისკი, რომ ემიტენტი ვერ შეძლებს ამ

---

¹ ჩართული წარმოებული ინსტრუმენტი არის კომბინირებული (ჰიბრიდული) ხელშეკრულების კომპონენტი, რომელიც ასევე შეიცავს არაწარმოებულ ძირითად ხელშეკრულებას (ფასს 9, პ. 4.3.1)

კონკრეტული ვალდებულების შესრულებას. ეს აუცილებლად ემიტენტის გადახდისუნარიანობასთან არ არის დაკავშირებული. მაგალითად, თუ საწარმო უშვებს უზრუნველყოფილ და არაუზრუნველყოფილ ვალდებულებას, რომლებიც სხვა მხრივ იდენტურია, აღნიშნული ორი ვალდებულების საკრედიტო რისკი განსხვავებული იქნება, მიუხედავად იმისა, რომ ისინი ერთი და იმავე საწარმოს მიერ არის გამოშვებული. უზრუნველყოფილი ვალდებულების საკრედიტო რისკი ნაკლები იქნება არაუზრუნველყოფილი ვალდებულების საკრედიტო რისკზე. უზრუნველყოფილი ვალდებულების საკრედიტო რისკი შესაძლოა ნულთან ახლოს იყოს (ფასს 9, პ.5.7.13).

	<p>მაგალითი 8. ფინანსური ვალდებულება შეფასებული რეალური ღირებულებით, მოგებაში და ზარალში ასახვით.</p>
<p>საწარმოს აქვს 100 ათასი ლარის ვალდებულება შეფასებული რეალური ღირებულებით, მოგებაში და ზარალში ასახვით. მიმდინარე წელს ამ ვალდებულების რეალური ღირებულება შემცირდა 20 ათასი ლარით, საიდანაც 5 ათასი ლარი დაკავშირებულია საწარმოს საკუთარ საკრედიტო რისკთან (საკრედიტო ხარისხის შემცირებასთან).</p>	
<p>ავსახოთ ვალდებულების რეალური ღირებულების ცვლილება.</p>	

ვალდებულების რეალური ღირებულების ცვლილება, გარდა საკრედიტო რისკით გამოწვეულისა, აისახება მოგება-ზარალის ანგარიშგებაში - 15 ათასი ლარის ოდენობით, ხოლო საკრედიტო რისკით გამოწვეული რეალური ღირებულების ცვლილება აისახება სხვა სრულ შემოსავალში - 5 ათასი ლარის ოდენობით, რაც იასახება გატარებით:

დებეტი - ვალდებულებები	20,000
კრედიტი - სხვა სრული შემოსავალი	5,000
კრედიტი - მოგება-ზარალი	15,000

ასეთი საბუღალტრო გატარებით იქმნება გაურკვეველობა, ვინაიდან ვალდებულების ჩამოწერა ვერანაირად ვერ იქნება მოგება და შემოსავალი. ამ სიტუაციას სტანდარტი

უწოდებს „სააღრიცხვო შეუსაბამობას“, რომელიც შემდგომში სათანადოდ კორექტირდება.

3. წარმოებული ფინანსური ინსტრუმენტები და ჰეჯირება

ფინანსური ინსტრუმენტები მოიცავს როგორც პირველად ფინანსურ ინსტრუმენტებს, მაგალითად მოთხოვნებსა და ვალდებულებებს და წილობრივ ფასიან ქაღალდებს, ასევე წარმოებულ ფინანსურ ინსტრუმენტებსაც. **წარმოებული (derivative) არის ფინანსური ინსტრუმენტი ან სხვა კონტრაქტი, რომლის ღირებულება იცვლება რაიმე განსაზღვრული ცვლადის ცვლილების შესაბამისად** (საპროცენტო განაკვეთის, ფასიანი ქაღალდის კურსის, საქონლის ფასის, უცხოური ვალუტის გასაცვლელი კურსის, ფასებისა და განაკვეთების ინდექსის, საკრედიტო რეიტინგისა და საკრედიტო ინდექსის ან სხვა ცვლადის) და მისი განაღდება (შესრულება) ხდება მომავალი თარიღით.

წარმოებული ისეთი ფინანსური ინსტრუმენტი ან სხვა კონტრაქტია, რომლის ღირებულება და პირობები ეფუძნება საბაზო აქტივის პარამეტრებს. **საბაზო აქტივი** არის ნებისმიერი ფინანსური ან მატერიალური აქტივი, რომელიც არის ყიდვა-გაყიდვის ობიექტი. როგორც წესი, **წარმოებული ინსტრუმენტების მიზანია** არა საბაზო აქტივის ფიზიკური შექმნა, არამედ ფასებისა და ვალუტის და სხვა ცვლადის ცვლილებების რისკის შემცირება დროში ან სპეკულაციური მოგების მიღება საბაზო აქტივის ღირებულების ცვლილებით. რისკის შემცირება (დაზღვევა) ხდება წინასწარდადებული გარიგებით მომავალში საბაზო აქტივის შექმნა-გაყიდვაზე შეთანხმებული ფასით, რაოდენობით და ვადებში. წარმოებული ფინანსური ინსტრუმენტების თავისებურება ისიც არის, რომ არ არის საჭირო დაუყოვნებლივ საწარმოს ფინანსების განყენება (თავდაპირველი დანახარჯები) და ამავე დროს მას აქვს სახელშეკრულებო მოთხოვნები ფინანსური ინსტრუმენტების შექმნაზე მისთვის ხელშეკრულების დადების დღეს ხელსაყრელი პირობებით და ვადებში.

წარმოებული ფინანსური ინსტრუმენტები თავისი **შინაარსით** არის ორი დანიშნულების: ვაჭრობისათვის და ჰეჯირებისათვის. საქმე ის არის, რომ ბაზარზე ყოველთვის არსებობს რისკი – კონიუნქტურის, ვალუტის კურსის, საპროცენტო განაკვეთისა და კონტრაგენტების ბაზარზე მდგომარეობის ცვლილებების გაუარესების.

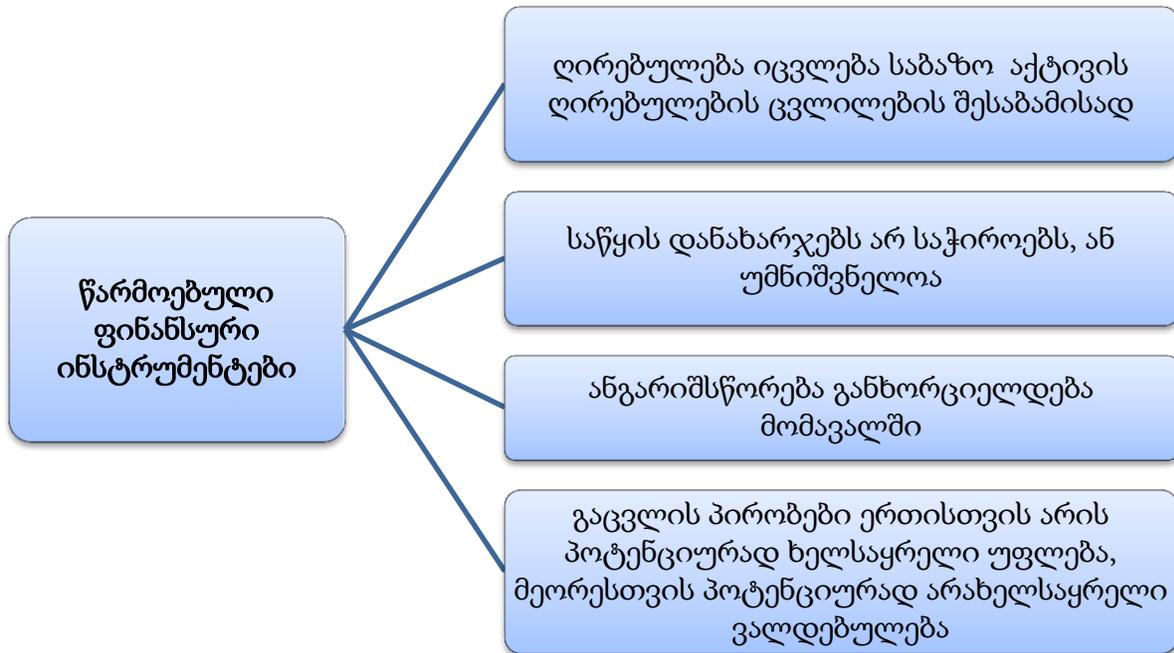
ამიტომ საწარმოები ახდენენ ჰეჯირებას – რისკების შემცირებას, თავის დაზღვევას დანაკარგებისაგან. რისკებისაგან დაცვის ერთ-ერთი საშუალებაა წარმოებული ინსტრუმენტების გამოყენება, ე.წ. „ჰეჯირების ინსტრუმენტების“.

წარმოებული ფინანსური ინსტრუმენტები ისეთ უფლებებსა და ვალდებულებებს წარმოქმნის, რომლებსაც მოჰყვება ერთი მხარის მიერ მეორეზე ერთი ან ერთზე მეტი ფინანსური რისკის გადაცემას, რომელიც დამახასიათებელია ძირითადი პირველადი ფინანსური ინსტრუმენტისათვის. თავდაპირველად, წარმოებული ფინანსური ინსტრუმენტები ერთ მხარეს აძლევს სახელშეკრულებო უფლებას, მეორე მხარეს გაუცვალოს ფინანსური აქტივები პოტენციურად ხელსაყრელი პირობებით, ან მეორე მხარესთან ფინანსური აქტივების გაცვლის ვალდებულებას, მისთვის პოტენციურად არახელსაყრელი პირობებით. ზოგიერთი ინსტრუმენტი მოიცავს გაცვლის უფლებასაც და ვალდებულებასაც. რადგან გაცვლის პირობები თავიდანვე განისაზღვრება წარმოებული ინსტრუმენტებისათვის, ფინანსურ ბაზრებზე ფასების ცვლილებებთან დაკავშირებით. ეს პირობები შეიძლება ხელსაყრელი ან არახელსაყრელი გახდეს.

წარმოებული ინსტრუმენტის ღირებულება იცვლება საბაზო აქტივის ღირებულების ცვლილებების შესაბამისად. მათ, უმეტეს შემთხვევაში, გააჩნია პირობითი სიდიდე, რომელიც წარმოადგენს ვალუტის რაოდენობას, აქციათა რიცხვს, მოცულობისა და წონის ერთეულების რაოდენობას და კონტრაქტით განსაზღვრულ სხვა ერთეულებს. წარმოებული ფინანსური ინსტრუმენტების მაგალითია ფიუჩერული და ფორვარდული კონტრაქტები, ოფციონები.

✓ ჰეჯირება

აქტივებისა და ვალდებულებების რეალური ღირებულება და ფულადი ნაკადები ბიზნეს-პროცესების, მაკროეკონომიკური და სხვადასხვა მოვლენების შედეგად განიცდიან რისკს. რისკი არის აქტივებისა და ვალდებულებების რეალური ღირებულებებისა და ფულადი ნაკადების არახელსაყრელი ცვლილება. რისკის თავიდან აცილება ან შემცირება შესაძლებელია ჰეჯირებით. ჰეჯირება ნიშნავს რისკის დაზღვევას. ის რაც უნდა იყოს დაზღვეული რისკებისაგან არის ჰეჯირების მუხლი. ეს

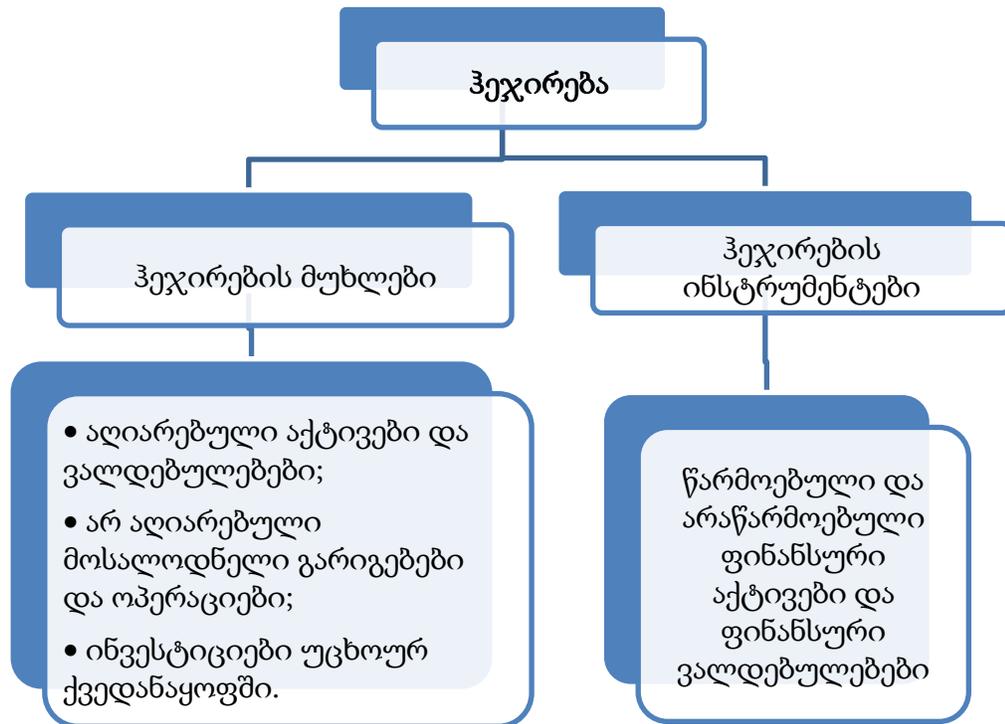
ისეთი მუხლებია, რომელიც საწარმოს უქმნის რეალური ღირებულების ცვლილების ან სამომავლო ფულადი ნაკადების რისკს. ფასს 9-ით **ჰეჯირებული მუხლი** არის აქტივი, ვალდებულება, მყარი დაპირება (ვალდებულება), მაღალი ალბათობით მოსალოდნელი პროგნოზირებული გარიგება, ან ნეტო ინვესტიციები უცხოურ ქვედანაყოფში, რომლებიც (ა) საწარმოს უქმნის რეალური ღირებულების ცვლილების ან სამომავლო ფულადი ნაკადების რისკს და (ბ) საწარმოს მიერ კლასიფიცირდება, როგორც ჰეჯირებული მუხლი.¹ სხვაგვარად, ეს არის საწარმოს მიერ ფინანსურ ანგარიშგებაში აღიარებული აქტივები და ვალდებულებები, არ აღიარებული მაღალი ალბათობით მოსალოდნელი გარიგებები და ოპერაციები, ინვესტიციები უცხოურ ქვედანაყოფში.

რისკის დაზღვევა ხდება ფინანსური ინსტრუმენტებით. **ჰეჯირების ინსტრუმენტი** არის საწარმოს მიერ განსაზღვრული წარმოებული ინსტრუმენტი, ან განსაზღვრული არაწარმოებული ფინანსური აქტივი ან არაწარმოებული ფინანსური ვალდებულება,

¹ ფასს 9, 78-84-ე პუნქტებსა და „ა“ დანართის მგ98-მგ101 პუნქტებში დეტალურად არის დამუშავებული ჰეჯირებული მუხლების განმარტება.

რომელთა რეალური ღირებულება ან ფულადი ნაკადები, სავარაუდოდ, გადაფარავს ჰეჯირებული მუხლის რეალური ღირებულების ან ფულადი ნაკადების ცვლილებებს¹.

ჰეჯირების ეფექტურობა არის ჰეჯირებული მუხლის რეალური ღირებულების ან ფულადი ნაკადების ცვლილების ხარისხი, რომელიც მიეკუთვნება ჰეჯირებულ რისკს და რომლის გადაფარვაც (კომპენსირებაც) ხდება ჰეჯირების ინსტრუმენტის რეალური ღირებულების ან ფულადი ნაკადების ცვლილებით (ფასს 9, დანართი ა, მგ105 -მგ113ა). სხვაგვარად, ჰეჯირების ინსტრუმენტების რეალური ღირებულების ან ფულადი ნაკადების ცვლილებამ უნდა უზრუნველყოს ჰეჯირებული მუხლების არახელსაყრელი ცვლილებების გადაფარვა (კომპენსაცია).

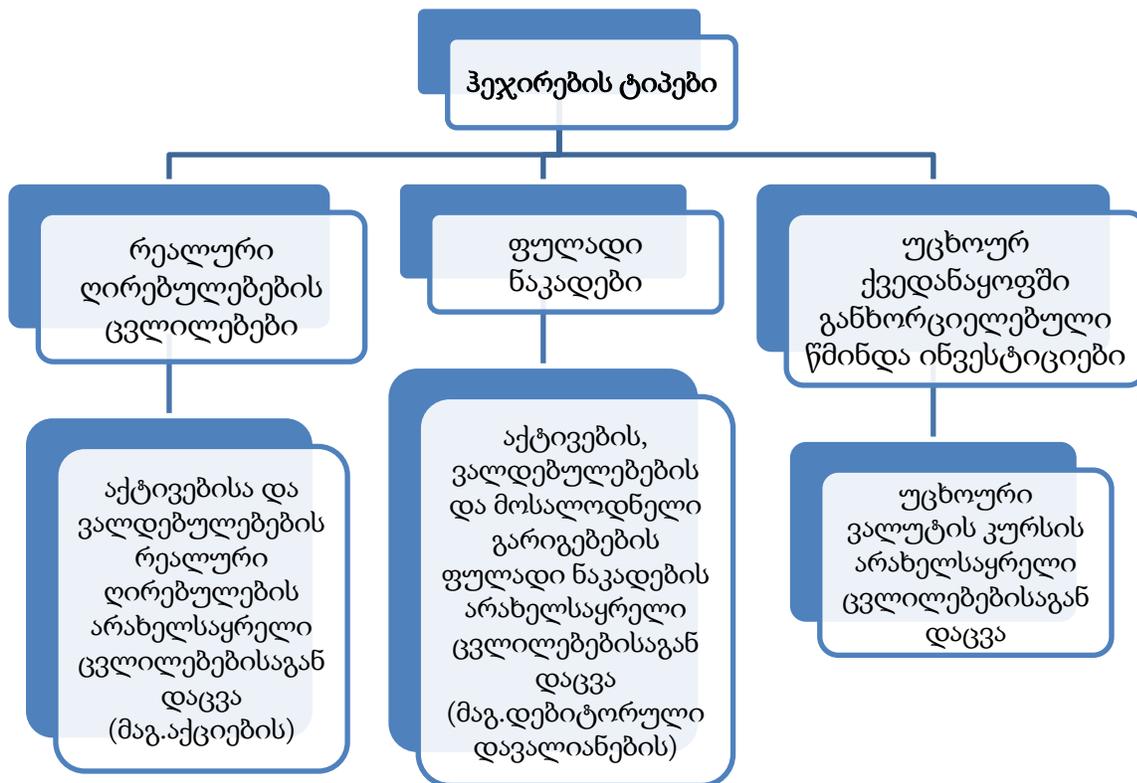
არსებობს სამი ტიპის ჰეჯირების ურთიერთობა (ფასს 9, პ.86):

¹ ფასს 9, ჰეჯირების ინსტრუმენტის განმარტების შესახებ დეტალური მითითებებისათვის იხ. პუნქტები 72-77-ე და „ა“ დანართის პუნქტები მგ94 -მგ97

ა) რეალური ღირებულების ჰეჯირება: აღიარებული აქტივისა და ვალდებულების, ან აღიარებული მყარი დაპირების (ვალდებულების), ან ასეთი აქტივის, ვალდებულების ან მყარი დაპირების (ვალდებულების) გარკვეული ნაწილის რეალური ღირებულების მოსალოდნელი ცვლილებების ჰეჯირება, რომელიც გამოწვეულია კონკრეტული რისკით და შეუძლია გავლენის მოხდენა მოგებაზე ან ზარალზე;

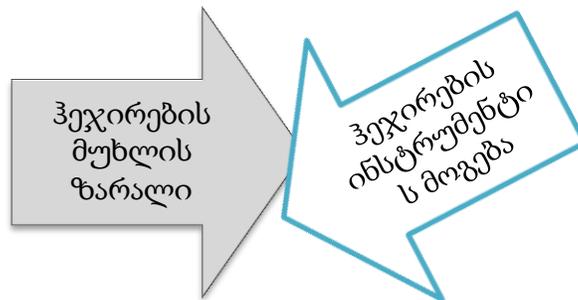
ბ) ფულადი ნაკადების ჰეჯირება: ფულადი ნაკადების მოსალოდნელი ცვალებადობის ჰეჯირება, რაც (1) გამოწვეულია აღიარებულ აქტივთან ან ვალდებულებასთან, ან მაღალი ალბათობით მოსალოდნელ პროგნოზირებულ გარიგებასთან დაკავშირებული კონკრეტული რისკით (როგორცაა ცვალებადგანაკვეთიან სავალო ინსტრუმენტთან დაკავშირებული ყველა ან ზოგიერთი სამომავლო საპროცენტო გადასახდელი) და (2) რომელსაც შეუძლია გავლენის მოხდენა მოგებაზე ან ზარალზე;

გ) უცხოურ ქვედანაყოფში განხორციელებული ნეტო ჰეჯირება.

ჰეჯირების აღრიცხვის მიზანია ფინანსური ინსტრუმენტების გამოყენების საშუალებით მართული რისკის ზემოქმედების ფინანსურ ანგარიშგებაში ასახვა, რაც გავლენას ახდენს მოგება-ზარალზე ან სხვა სრულ შემოსავალზე. სხვაგვარად, ჰეჯირების

აღრიცხვა არის ტექნიკა, რომელიც ცვლის ჰეჯირების ინსტრუმენტისა და ჰეჯირებული აქტივიდან/ვალდებულებიდან წარმოშობილი მოგება-ზარალის აღიარების საფუძველს, ისე რომ მათი აღიარება განხორციელდეს ერთსა და იმავე სააღრიცხვო პერიოდში. ეს არის კონცეფცია, რომლის მეშვეობითაც მცირდება ან აღმოიფხვრება არასტაბილურობა სხვა სრული შემოსავლის ანგარიშგებაში, რომელიც სხვაგვარად წარმოიშვებოდა, როდესაც ჰეჯირებული აქტივი და ჰეჯირების ინსტრუმენტი ცალ-ცალკე აღირიცხებოდა ფასს-ის მიხედვით.

ჰეჯირების ინსტრუმენტების შეფასება ხდება ისე, როგორც ჰეჯირების მუხლებს:

- რეალური ღირებულებით, ცვლილებების მოგებისა და ზარალის ანგარიშგებაში ასახვით;
- რეალური ღირებულებით, სხვა სრული შემოსავლის ანგარიშგებაში ასახვით;
- ამორტიზებული ღირებულებით, ცვლილებების კაპიტალში ასახვით (გადაფასების რეზერვში).

ჰეჯირება	რისკი	აღრიცხვა	
რეალური ღირებულების	რეალური ღირებულების ცვლილება	ჰეჯირების ინსტრუმენტის და მუხლის რეალური ღირებულების ცვლილებები აღიარდება მოგება-ზარალში (ინსტრუმენტის მოგება გადაფარავს მუხლის ზარალს)	
ფულადი ნაკადების	ფულადი ნაკადების ცვლილება	ჰეჯირების ინსტრუმენტის და მუხლის რეალური ღირებულების ცვლილებები აღიარდება სხვა სრულ შემოსავალში (კაპიტალში)	არაეფექტური ნაწილი აღიარდება მოგება-ზარალში
უცხოურ	უცხოური ვალუტის	ჰეჯირების ინსტრუმენტების	

ქვედანაყოფში წმინდა ინვესტიციების	გადაანგარიშების რისკი	დადებითი ან უარყოფითი საკურსო სხვაობა აღიარდება სხვა სრულ შემოსავალში (კაპიტალში)	
---	--------------------------	--	--

ჰეჯირების ინსტრუმენტები (კონტრაქტი) აღიარდება ისე, როგორც ნებისმიერი ფინანსური ინსტრუმენტი - მაშინ, როდესაც საწარმო ხდება ფინანსური ინსტრუმენტის სახელშეკრულებო პირობების მონაწილე. სპეკულაციური ფინანსური ინსტრუმენტები აღირიცხება რეალური ღირებულებით, მოგება-ზარალში ასახვით. თუ სახელშეკრულებო პერიოდში ინსტრუმენტის რეალური ღირებულების ცვლილების შედეგად ინსტრუმენტი იქნა აქტივი - აღიარდება შემოსავალი მოგება-ზარალში, თუ იქცა ვალდებულებად - აღიარდება ზარალი მოგება-ზარალში.

✓ ფიუჩერსული კონტრაქტები

ფიუჩერსული კონტრაქტები (**Futures contract**) არის სტანდარტული საბირჟო ყიდვა-გაყიდვის ხელშეკრულება მომავალში საბირჟო აქტივის შემდგომ შესახებ ხელშეკრულების დღეს დაფიქსირებულ ფასად. კონტრაქტი სტანდარტულია საბაზისო აქტივით, მიწოდების პირობებით, შესრულების ფასით, შესათანხმებელი პრემიის თანხით. ამ კონტრაქტის ძირითადი მიზანია საკურსო სხვაობებზე თამაში ან სხვაობების ჰეჯირება – დაზღვევა ბაზრის არასასურველი კონიუნქტურის ცვლილებებისაგან. ჩვეულებრივ, იგი ასრულებს ფასიანი ქაღალდის როლს, გამოიყენება როგორც სპეკულაციური ფასიანი ქაღალდი ფასების გაუთვალისწინებელი ცვლილებებისაგან თავის დაზღვევის მიზნით. ფიუჩერსული კონტრაქტის ყიდვა-გაყიდვა აუცილებლად უნდა დარეგისტრირდეს ბირჟის საანგარიშსწორებო პალატაში.

კონტრაქტის დადების დროს არ არის საჭირო აქტივის ღირებულების ანაზღაურება, მაგრამ კონტრაქტის შეუსრულებლობის შემთხვევაში ზარალის თავიდან ასაცილებლად, ინვესტორი ვალდებულია ბირჟაზე შეიტანოს დეპოზიტი, ე.წ. დეპოზიტური მარჟა.

განვიხილოთ სავალუტო ფიუჩერსის მაგალითი – კონტრაქტი, რომელიც ითვალისწინებს მომავალში წინასწარ დადგენილი კურსით ერთი ვალუტის გაცვლას მეორეზე.

მაგალითი 9. ფიუჩერსული კონტრაქტით სავალუტო რისკის ჰეჯირება.

2019 წლის 1 მაისს სს „თამუნია“-მ დადო ფიუჩერსული კონტრაქტი \$200,000 შეძენაზე კურსით \$ 1=1.50 ლარი. კონტრაქტის შესრულების თარიღია – 2019 წლის 30 ივნისი, შესრულების ღირებულებაა 300,000 ლარი ($\$200,000 \times 1.50$). კონტრაქტის დეპოზიტი შეადგენს 1,000 ლარს. ანგარიშსწორება მოხდება ნეტო ფულადი თანხით.

კონტრაქტის შესრულების დღეს ვალუტის საბაზრო კურსი იყო: \$1 =1.60 ლარი. ვალუტა შეძენილია ნედლეულის იმპორტირებისათვის.

ავსახოთ ფიუჩერსული კონტრაქტის შესრულება.

- ჰეჯირების მუხლი - ვალუტა (ფულადი ნაკადები);
- ჰეჯირების ინსტრუმენტი - ფიუჩერსული კონტრაქტი;
- რისკი - ვალუტის კურსის ცვლილება;

ვალუტის კურსის ცვლილება კომპანიისათვის იყო ხელსაყრელი, ამ ოპერაციით სს „თამუნია“-მ საკურსო სხვაობით მიიღო ნეტო ფულადი სახსრები \$12,500, რამაც ლარებში შეადგინა 20,000 ლარი ($\$12,500 \times 1.60$), ხოლო მოგებამ – 14,000 ლარი (20,000 - 6,000).

ჰეჯირების ეფექტი 100% - ვალუტის რისკის შემცირება მოხდა ჰეჯირებით.

თარიღი	\$1 კურსი ლართან მიმართებაში	კონტრაქტის შესრულების ღირებულება (ლარი)
--------	------------------------------------	--

1 მაისი	1,50	\$200,000 * \$1.50 = 300,000 ლარი
30 ივნისი	1.60	\$200,000 * \$1.60 = 320,000 ლარი
		მოგება 20,000 ლარი

ავსახოთ ოპერაციები საჟურნალო გატარებებით:

თარიღი	ოპერაციის შინაარსი	დებიტი	კრედიტი	ლარი
2019 წ. 1 მაისი	სხვა მოკლევადიანი ინვესტიციები (კონტრაქტი)	1390		1,000
	ეროვნული ვალუტა რეზიდენტ ბანკში		1210	1,000
	დეპოზიტის გადახდა – ფიუჩერული კონტრაქტის შედეგად			
2019 წ. 30 ივნისი	ეროვნული ვალუტა რეზიდენტ ბანკში	1210		21,000
	არასაოპერაციო მოგება	8130		20,000
	სხვა მოკლევადიანი ინვესტიციები (კონტრაქტი)		1390	1,000
	კონტრაქტის შესრულება			

✓ ფორვარდული კონტრაქტები

ფორვარდული კონტრაქტი არის შეთანხმება კონტრაგენტებს შორის მომავალში საქონლის ან ფინანსური ინსტრუმენტის მიწოდებაზე შეთანხმებული ფასით. ფორვარდულ კონტრაქტებს აქვთ წარმოებულის ყველა მახასიათებელი:

- არის კონტრაქტი;
- მომავალში საბაზო აქტივის ყიდვა/გაყიდვაზე;
- დღეს განსაზღვრული ფასით.

ფორვარდული კონტრაქტი ფიუჩერული კონტრაქტის მსგავსია, განსხვავება მხოლოდ იმაშია, რომ ფიუჩერულ კონტრაქტებს სტანდარტული პირობები აქვთ და მათი ყიდვა-გაყიდვა ხდება ფინანსურ ბირჟებზე. ფორვარდული კონტრაქტის პირობები გარიგებაში მონაწილე მხარეების მოთხოვნების მიხედვით დგება და მათი ყიდვა-გაყიდვა არ ხდება ბირჟაზე.

მაგალითი 10. ფორვარდული კონტრაქტით რეალური ღირებულების ჰეჯირება

2018 წლის 1 დეკემბერს კომპანიამ დადო ფორვარდული კონტრაქტი სხვა კომპანიასთან მისი 1,000 ცალი აქციის შეძენაზე, ერთი ცალი აქციის ფასი განისაზღვრა 10 ლარით. კონტრაქტის ღირებულებაა 10,000 ლარი. კონტრაქტის ანგარიშსწორების (შესრულების) თარიღია 2019 წლის 1 თებერვალი.

ანგარიშსწორება მოხდება ფულადი თანხით. კონტრაქტი დადებულია სპეკულაციური მიზნებით.

ერთი აქციის საბაზრო ფასი (ლარი):

თარიღი	სცენარი	
	„ა“	„ბ“
2018 წლის 1 დეკემბერს	10	10
2018 წლის 31 დეკემბერს	12	8
2019 წლის 1 თებერვალს	15	13

ავსახოთ ფორვარდული კონტრაქტის შესრულება.

- ჰეჯირების მუხლი - აქციები;
- ჰეჯირების ინსტრუმენტი - ფორვარდული კონტრაქტი;
- რისკი - რეალური ღირებულების ცვლილება.

„ა“ სცენარი

ფორვარდული კონტრაქტის შეფასება

კონტრაქტის რეალური ღირებულება	ლარი
2018 წლის 1 დეკემბერი	0
2018 წლის 31 დეკემბერი: [(1,000 ც. * 12 ლარი) – 10,000]	2,000
2019 წლის 1 თებერვალი: [(1,000 ც. * 15 ლარი) – 10,000]	5,000

სათანადო საჭურნალო გატარებები:

თარიღი	ოპერაციის შინაარსი	დებიტი	კრედიტი	ლარი
2018 წ. 1 დეკემ- ბერი	სხვა მოკლევადიანი ინვესტიციები (კონტრაქტი)	1390		0
	ეროვნული ვალუტა რეზიდენტ ბანკში		1210	0
	კონტრაქტის დადების დღეს მისი ღირებულება ნულია (მოხდა მხოლოდ აქტივის დაფიქსირება)			
2018 წ. 31 დეკემ- ბერი	სხვა მოკლევადიანი ინვესტიციები (კონტრაქტი)	1390		2,000
	არასაოპერაციო მოგება		8130	2,000
	კონტრაქტის რეალური ღირებულების ზრდით აღიარდა მოგება			
2019 წ. 1 თებერვალი	მოკლევადიანი ინვესტიციები საწარმოთა ფასიან ქაღალდებში	1210		5,000
	არასაოპერაციო მოგება		8130	3,000
	სხვა მოკლევადიანი ინვესტიციები (კონტრაქტი)		1390	2,000
	კონტრაქტის შესრულება			

კონტრაქტის შესრულების პერიოდში საბაზო აქტივის რეალური ღირებულების ცვლილება კომპანიისათვის იყო ხელსაყრელი, ფინანსური ინსტრუმენტი აღიარდება აქტივად, მიღებული მოგება და ფულადი სახსრები შეადგენს 5,000 ლარს.

ჰეჯირების ეფექტი 100% - ფინანსური აქტივის რეალური ღირებულების არახელსაყრელი ცვლილების რისკის შემცირება მოხდა ჰეჯირებით.

„ბ“ სცენარი

ფორვარდული კონტრაქტის შეფასება

კონტრაქტის რეალური ღირებულება	ლარი
2018 წლის 1 დეკემბერი	0
2018 წლის 31 დეკემბერი: [(1,000 ც. * 8 ლარი) – 10,000]	-2,000
2019 წლის 1 თებერვალი: [(1,000 ც. * 13 ლარი) – 10,000]	3,000

სათანადო საჟურნალო გატარებები:

თარიღი	ოპერაციის შინაარსი	დებიტი	კრედიტი	ლარი
2018 წ. 1 დეკემბერი	სხვა მოკლევადიანი ინვესტიციები (კონტრაქტი)	1390		0
	ეროვნული ვალუტა რეზიდენტ ბანკში		1210	0
	კონტრაქტის აღიარება ნულოვანი ღირებულებით (მოხდა მხოლოდ აქტივის დაფიქსირება)			
2018 წ. 31 დეკემბერი	არასაოპერაციო ზარალი	8220		2,000
	სხვა მოკლევადიანი ვალდებულებები		3190	2,000
	საბაზო აქტივის რეალური ღირებულების შემცირებით წარმოიქმნა ფინანსური ვალდებულება			
2019 წ. 1 თებერვალი	სხვა მოკლევადიანი ვალდებულებები	3190		2,000
	ეროვნული ვალუტა რეზიდენტ ბანკში	1210		3,000
	არასაოპერაციო მოგება		8130	5,000
	საბაზო აქტივის რეალური ღირებულების ზრდის შედეგად წარმოიქმნა მოგება.			

კონტრაქტის შესრულების პერიოდში საბაზო აქტივის რეალური ღირებულების ცვლილება კომპანიისათვის თავიდან არ იყო ხელსაყრელი და წარმოექმნა ვალდებულება - კონტრაქტი ითვალისწინებდა ფინანსური აქტივის შეძენას 10 ლარად, მაშინ როდესაც მისი რეალური ღირებულება იყო 8 ლარი.

შემდგომში სიტუაცია შეიცვალა, ცვლილება გახდა ხელსაყრელი - კონტრაქტი ითვალისწინებდა ფინანსური აქტივის შეძენას 10 ლარად, მაშინ როდესაც მისი რეალური ღირებულება იყო 13 ლარი.

შესაბამისად, ფინანსური ინსტრუმენტი გარკვეული პერიოდის განმავლობაში აღიარებულ იქნა ვალდებულებად, ხოლო შემდგომში აქტივად. საბოლოო შედეგად მიღებული წმინდა მოგება და ფულადი სახსრები შეადგენს 3,000 ლარს.

ჰეჯირების ეფექტი 100% - ფინანსური აქტივის რეალური ღირებულების არახელსაყრელი ცვლილების რისკის შემცირება მოხდა ჰეჯირებით.

	მაგალითი 11. ფორვარდული კონტრაქტით მოსალოდნელი გარიგების ფულადი ნაკადების ჰეჯირება
2018 წლის 30 სექტემბერს, როდესაც ერთი ტონა თხილის რეალური	

ღირებულება იყო 25,000 ლარი, კოსმეტიკურმა კომპანიამ თხილის დამამზადებელ კომპანიასთან დადო თხილის შესყიდვაზე ფორვარდული კონტრაქტი. კონტრაქტი შესრულდება 2019 წლის 10 იანვარს. 2018 წლის 31 დეკემბერს ერთი ტონა თხილის რეალური ღირებულება გახდა 27,000 ლარი. კომპანიამ მარტში სრულად გაყიდა თხილი 30,000 ლარად.

ავსახოთ ფორვარდული კონტრაქტის შესრულების ოპერაციები.

ჰეჯირების მუხლი - საბაზო აქტივი - საქონელი;

ჰეჯირების ინსტრუმენტი - ფორვარდული კონტრაქტი;

რისკი - ფულადი ნაკადების ცვლილებები.

2018 წელს სექტემბერში ფორვარდულ კონტრაქტს არ აქვს ღირებულება.

ავსახოთ ოპერაციები საჟურნალო გატარებებით:

თარიღი	ოპერაციის შინაარსი	დებიტი	კრედიტი	ლარი
2018 წ. 31 დეკემბერი	სხვა მოკლევადიანი ინვესტიციები (კონტრაქტი)	1390		2,000
	ჰეჯირების რეზერვი (სხვა სრული შემოსავალი, კაპიტალის ანგარიშგება)		5490	2,000
	აქტივის რეალური ღირებულების ზრდით გაიზარდა კონტრაქტის ღირებულება 2,000 ლარით			
2019 წ. 10 იანვარი	საქონელი	1610		27,000
	ეროვნული ვალუტა რეზიდენტ ბანკში		1210	25,000
	სხვა მოკლევადიანი ინვესტიციები (კონტრაქტი)		1390	2,000
	თხილის შექმნა, ფულადი ნაკადების ჰეჯირებით დაიზოგა 2,000 ლარი			
2019წ. მარტი	ეროვნული ვალუტა რეზიდენტ ბანკში	1210		30,000
	შემოსავალი რეალიზაციიდან		6110	30,000
	თხილის რეალიზაცია			
	რეალიზებული საქონლის თვითღირებულება	7210		27,000
	საქონელი		1610	27,000
	გაყიდული საქონლის თვითღირებულების ჩამოწერა			
	ჰეჯირების რეზერვი (სხვა სრული	5490		2,000

	შემოსავალი, კაპიტალის ანგარიშგება)			
	რეალიზებული საქონლის თვითღირებულება/ შემოსავალი რეალიზაციიდან		7210/ 6110	2,000
	ჰეჯირების რეზერვის დახურვა ხარჯების/შემოსავლების შემცირებით, რაც ზრდის მოგებას			

ჰეჯირების ეფექტია 2,000 ლარის დაზოგვა, კომერციული საქმიანობის ეფექტია - 3,000 ლარის მოგება (30,000-27,000).

- **ოფციონი**

ოფციონი არის კონტრაქტი ორ მხარეს შორის, რომლითაც ერთი მხარე ყიდულობს, ხოლო მეორე მხარე ყიდის ფიქსირებულ ფასად, ოფციონის პირობებით გათვალისწინებულ ვადაში აქტივების გარკვეული კატეგორიის შეძენის უფლებას (და არა ვალდებულებას). ოფციონები არსებობს ორი სახის ფუტ-ოფციონი (Put) და კოლ-ოფციონი (Call). ეს სახეობები განსაზღვრავენ თუ რა უფლებას იღებს მყიდველი - საბაზო აქტივის გაყიდვის თუ ყიდვის. Put ოფციონი არის „ოფციონი გაყიდვაზე“ და მყიდველს აძლევს უფლებას გაყიდოს საბაზო აქტივი მომავალში, ხოლო Call ოფციონი არის „ოფციონი ყიდვაზე“ და აძლევს მყიდველს უფლებას მომავალში იყიდოს აქტივი. ოფციონის შეძენა შესაძლებელია ბირჟაზე და ბირჟის გარეთ – თავისუფალ მიმოქცევაში.

ოფციონები ძირითადად გამოიყენება ფასების არახელსაყრელი ცვლილებების რისკების შესამცირებლად. ინვესტორი იძენს ქოლ-ოფციონს მაშინ, როდესაც ელოდება აქტივის საბაზრო ფასის ზრდას, და ფუტ-ოფციონს – როდესაც ელოდება საბაზრო ფასის შემცირებას. ქოლ-ოფციონი აძლევს მის მყიდველს მომავალში აქტივის შეძენის მოთხოვნის უფლებას წინასწარ განსაზღვრული ფასით, რომელიც არ არის სავალდებულო შესასრულებლად. ოფციონის შესაძენად, ანუ მოთხოვნის უფლების მოსაპოვებლად, მყიდველი იხდის გარკვეულ თანხას, პრემიას, ანუ ოფციონის ფასს (კონტრაქტის ღირებულებას). მყიდველის მიერ ოფციონის შეუსრულებლობის შემთხვევაში, პრემია არ უბრუნდება მას, რჩება გამყიდველს. პრემია თავისი არსით არის მყიდველის მიერ ოფციონის შესრულების რისკის საფასური და მისი სიდიდე

დამოკიდებულია ვადებზე. საბაზო აქტივზე მომავალში გადასახდელი თანხა არის **ოფციონის შესრულების ფასი** და მას უწოდებენ **სტრაიქ ფასს (strike price)**, ეს ის ფასია, რომელიც განისაზღვრება კონტრაქტის დადების დღეს. საბაზო აქტივის ფასს, რომელიც ჩამოყალიბდება ბაზარზე ოფციონის განხორციელების დღეს ეწოდება **სპოტ ფასი (spot price)**. შეიძლება კონტრაქტის საგანი იყოს უცხოური ვალუტის კურსი და გამოყენებულ იქნეს **სპოტ სავალუტო კურსი** – კურსი დაუყოვნებლივი მიწოდებისათვის.

ოფციონის მოქმედების ვადები განსაზღვრულია საბირჟო წესებით, მითითებულია კონტრაქტში და შეადგენს 3, 6 და 9 თვეს კონტრაქტის შედგენის დღიდან, ვადის გაგრძელება ბირჟაზე აკრძალულია. ოფციონის მოქმედების ვადა შეზღუდულია **შესრულების ვადებით**.

ოფციონი თავისი არსით ისეთი კონტრაქტია, რომელიც მფლობელისათვის **არ არის სავალდებულო შესასრულებლად**, ამლევს მას არჩევანის უფლებას. მისი შესრულება დამოკიდებულია მომავალში განვითარებულ მოვლენებზე. ოფციონის შესრულების დროს აქტივის საბაზრო ფასი შეიძლება იყოს განსხვავებული ოფციონის შესრულების ფასისაგან – იყოს უფრო მაღალი ან დაბალი. ოფციონის მფლობელი მიიღებს გადაწყვეტილებას – მოახდინოს თუ არა თავისი უფლებების რეალიზება, რაც დამოკიდებულია ოფციონის მოქმედების პერიოდის განმავლობაში საბაზო აქტივის კურსის/ფასების ცვლილებების მიმართულებაზე. ბირჟის კურსის მიმართულება ოფციონის მფლობელისა და გამყიდველების პროგნოზირებაზე ურთიერთსაპირისპიროდ მოქმედებს და ორივე ორიენტირებულია სარგებელის მიღებაზე.

მნიშვნელოვანია იმის განსაზღვრა თუ რა არის ოფციონური გარიგების საბაზო აქტივი: პირველადი თუ მეორედი ინსტრუმენტი. მაგალითად, სასაქონლო ბაზარზე ოფციონები დაფუძნებულია არა საქონელზე, არამედ ამ საქონლის ფიუჩერსულ კონტრაქტებზე. ასეთ შემთხვევაში, ფიუჩერსული კონტრაქტის საბაზო აქტივი არის საქონელი, ხოლო ფიუჩერსული ოფციონისათვის საბაზო აქტივი არის ფიუჩერსული კონტრაქტი. ამდენად, საბაზო აქტივი არის საქონელი, მ.შ. ოქრო და ძვირფასი მეტალები, ვალუტა, კრედიტი და სხვა. ამიტომ არსებობს სხვადასხვა სახის

კონტრაქტები, რომელსაც აქვს ოფციონის ნიშნები – საფონდო, სავალუტო, საპროცენტო, ფიუჩერსული კონტრაქტები.

წარმოებული ფინანსური ინსტრუმენტების განსხვავება პირველადი ინსტრუმენტებისაგან (მაგალითად, ფასიანი ქაღალდებისაგან) არის ის, რომ ისინი იძლევიან გარიგების შესრულების ან შეუსრულებლობის უფლებას, მაგრამ არ იძლევიან უფლებას გარანტირებულ შემოსავალზე. ამის მიუხედავად, ყველა შემოსავალი და დანაკარგი აისახება ბუღალტრულ აღრიცხვაში.

გარიგების მრავალი სტრატეგია და შესაბამისად, აღრიცხვის მრავალი ვარიანტი არსებობს. ოფციონის შეძენით საწარმო არ იძენს აქტივს, ის იძენს მხოლოდ უფლებას შეძენაზე. ამიტომ კონტრაქტის დადება არ აისახება ბუღალტრულად, აისახება მხოლოდ გადახდილი პრემია.

მაგალითი 12. ოფციონი აქციების შეძენაზე (ქოლ ოფციონი).

2019 წლის 5 იანვარს კომპანიამ შეიძინა ოფციონი 1,000 ცალი აქციის შეძენაზე, ერთი აქციის ფასია 25 ლარი. პრემიამ შეადგინა 1,000 ლარი. ოფციონის შესრულების ღირებულება შეადგენს 25,000 ლარს, შესრულების ვადაა – 2019 წლის 5 მაისი. აქტივი შეძენილია სპეკულაციური მიზნებისათვის – 12 თვეში გაყიდვის მიზნით. კომპანიას აქვს უფლება ნებისმიერ დროს შეასრულოს ან შეწყვიტოს კონტრაქტი.

ერთი აქციის საბაზრო ფასი (ლარი):

თარიღი	სცენარი	
	„ა“	„ბ“
2019 წლის 5 იანვარი	25	25
2019 წლის 7 მარტი	30	20
2019 წლის 5 მაისი	35	17
	ფასების ზრდის ტენდენცია შენარჩუნდება	ფასების შემცირების ტენდენცია შენარჩუნდება

ავსახოთ ოფციონის შესრულების ოპერაციები.

- ჰეჯირების მუხლი - აქციები;
- ჰეჯირების ინსტრუმენტი - ოფციონი;
- რისკი - რეალური ღირებულების ცვლილება.

სცენარი „ა“

ასეთი ფინანსური ინსტრუმენტები უნდა აღირიცხოს მოგება-ზარალში რეალური ღირებულებით. ფინანსური აქტივის თვითღირებულებაში არ ჩაირთვება ოფციონისათვის გადახდილი პრემია 1,000 ლარი და მიეკუთვნება ფინანსურ შედეგებს.

სცენარი „ა“

საბაზო აქტივზე ფასების მოსალოდნელი ზრდა არ ახდენს გავლენას ოფციონის შესრულებაზე და კომპანიას ყველა შემთხვევაში მოუტანს 5,000 ლარის მოგებას, რაც არის ჰეჯირების ეფექტი.

ავსახოთ ოპერაციები საჭურნალო გატარებებით:

თარიღი	ოპერაციის შინაარსი	დებეტი	კრედიტი	ლარი
2019 წ.	პრემიის ხარჯი	7400		1,000
5 ანვარი	ეროვნული ვალუტა რეზიდენტ ბანკში		1210	1,000
	პრემიის გადახდა			
2019წ. 7 მარტი	ინვესტიციები სხვა საწარმოთა ფასიან ქაღალდებში	1310		30,000
	ეროვნული ვალუტა რეზიდენტ ბანკში		1210	25,000
	არასაოპერაციო მოგება		8130	5,000
	ოფციონის შესრულება			

სცენარი „ბ“

საბაზო აქტივის ფასის არახელსაყრელი ცვლილების გამო კომპანიამ უნდა ისარგებლოს თავისი უფლებით და გამოვიდეს კონტრაქტის შესრულებიდან (შეწყვეტოს

კონტრაქტი), ოფციონის განულებით კომპანიის ზარალი შემოიფარგლება გადახდილი პრემიით.

მაგალითი 13. ოფციონი აქციების გაყიდვაზე (პუტ ოფციონი)

კომპანიამ 2018 წლის 1 დეკემბერს შეიძინა 10,000 ლარად მოცხარის გაყიდვის ოფციონი. მოცხარის თვითღირებულებაა 8,000 ლარი. კონტრაქტის შესრულების თარიღია 2019 წლის 1 თებერვალი.

მოცხარის რეალური ღირებულება: 2018 წლის 31 დეკემბერს - 7,000 ლარი; 2019 წლის 1 თებერვალს - 6,000 ლარი. დიდი ვარაუდი არსებობს, რომ მოცხარის საბაზრო ფასის დაცემა გაგრძელდება.

ანგარიშსწორება მოხდება ფულით. კომპანიას აქვს უფლება შეწყვიტოს კონტრაქტი.

ავსახოთ ოფციონის შესრულება.

- ჰეჯირების მუხლი - საქონელი;
- ჰეჯირების ინსტრუმენტი - ოფციონი;
- რისკი - ფულადი ნაკადები.

სათანადო საჟურნალო გატარებები:

თარიღი	ოპერაციის შინაარსი	დებეტი	კრედიტი	ლარი
2018 წ. 1 დეკემ- ბერი	სხვა მოკლევადიანი ინვესტიციები (ოფციონი)	1390		0
	ეროვნული ვალუტა რეზიდენტ ბანკში		1210	0
	კონტრაქტის დადების დღეს მისი ღირებულება ნულია (მოხდა მხოლოდ აქტივის დაფიქსირება)			
2018 წ. 31 დეკემ- ბერი	სხვა მოკლევადიანი ინვესტიციები (ოფციონი)	1390		3,000
	არასაოპერაციო მოგება		8130	3,000
	გასაყიდი საბაზო აქტივის რეალური ღირებულების შემცირებამ გაზარდა ოფციონის რეალური ღირებულება (7,000-10,000)			

2019 წ. 1 თებერვალი	ეროვნული ვალუტა რეზიდენტ ბანკში	1210		10,000
	შემოსავალი რეალიზაციიდან		6110	7,000
	სხვა მოკლევადიანი ინვესტიციები (ოფციონი)		1390	3,000
	ამონაგების აღიარება და ოფციონის დახურვა			
	რეალიზებული საქონლის თვითღირებულება	7210		8,000
	საქონელი		1610	8,000
	რეალიზებული საქონლის თვითღირებულების ჩამოწერა			

ჰეჯირების შედეგად კომპანიამ მიიღო 10,000 ლარის ფულადი სახსრები, წმინდა ფინანსური შედეგი - მოგება 2,000 ლარი (ჰეჯირების მოგებამ 3,000 ლარის ოდენობით გადაფარა საქონლის რეალიზაციით მიღებული 1,000 ლარის ზარალი).

4, რთული ფინანსური ინსტრუმენტების აღრიცხვა

ზოგიერთი ფინანსური ინსტრუმენტის შინაარსი შეიძლება განსხვავდებოდეს მისი სამართლებრივი ფორმისაგან. ფინანსური ინსტრუმენტი სამართლებრივი ფორმის მიხედვით შეიძლება იყოს ფინანსური ვალდებულება, მაგრამ იძლეოდეს კაპიტალში კომერტირების უფლებას – დროის გარკვეულ პერიოდში მოახდინოს თავისი ინსტრუმენტის გადაცვლა ემიტენტის ჩვეულებრივ აქციებში. ან, პირიქით, შეიძლება იყოს წილობრივი ინსტრუმენტი, მაგრამ იძლეოდეს დროის გარკვეულ პერიოდში გამოსყიდვის უფლებას, ან იყოს შესასრულებლად სავალდებულო.

ვიდრე ემიტენტი მოახდენს ფინანსური ინსტრუმენტების ფინანსურ ანგარიშგებაში სათანადო ელემენტად კლასიფიკაციას, ხელშეკრულება უნდა იქნეს შესწავლილი და გაანალიზებული. კერძოდ, ემიტენტმა საწარმოს ფინანსური მდგომარეობის ანგარიშგებაში ფინანსური ინსტრუმენტების კლასიფიკაციის დროს, მხედველობაში უნდა მიიღოს მათი შინაარსი და არა სამართლებრივი ფორმა. ჩვეულებრივ, ფინანსური ინსტრუმენტის შინაარსი და სამართლებრივი ფორმა ერთმანეთს შეესაბამება, თუმცა ყოველთვის არა. მაგალითად, ზოგიერთი ფინანსური ინსტრუმენტი იღებს წილობრივი ინსტრუმენტის სამართლებრივ ფორმას, მაგრამ შინაარსით ვალდებულებას წარმოად-

გენს, ხოლო სხვები შეიძლება აერთიანებდეს როგორც წილობრივი ინსტრუმენტების, ასევე ფინანსური ვალდებულებების თვისებებს. (ბასს 32, პ.18)

✓ პრივილეგიური აქციები

ფინანსური მდგომარეობის ანგარიშგებაში თავდაპირველად აღიარებისას, ფინანსური ინსტრუმენტის ემიტენტმა ფინანსური ინსტრუმენტის ან მისი შემადგენელი ნაწილების კლასიფიკაცია უნდა მოახდინოს ფინანსური ვალდებულების, ფინანსური აქტივის ან წილობრივი ინსტრუმენტის სახით, ხელშეკრულების შინაარსისა და ფინანსური ვალდებულების, ფინანსური აქტივისა და წილობრივი ინსტრუმენტის განმარტებების შესაბამისად.

ასე, პრივილეგიური აქციები შეიძლება გამოშვებულ იქნეს სხვადასხვა უფლებებით, პრივილეგიური აქციების ვალდებულებად და საკუთარ კაპიტალად კლასიფიცირების დროს, საწარმომ უნდა შეაფასოს აქციებთან დაკავშირებული განსაკუთრებული უფლებები იმის დასადგენად, თუ როგორ გამოვლინდება ფინანსური ანგარიშგების ელემენტების ძირითადი მახასიათებლები.

პრივილეგიური აქციების შინაარს განსაზღვრავს გამოშვების პირობები. პირობები ძირითადად ეხება ხმის უფლებებს, გამოსყიდვასა და დივიდენდების გაცემას. როგორც წესი, პრივილეგიურ აქციებს არ აქვს ხმის უფლება და მათზე გაიცემა გარანტირებული ფიქსირებული დივიდენდები – პროცენტი ნომინალური ღირებულებიდან. მაგრამ საერთაშორისო პრაქტიკაში ცნობილია სხვადასხვა პირობებით გამოშვებული პრივილეგიური აქციები, რომელიც ითვალისწინებს აქციების დაბრუნების/გამოსყიდვისა და დივიდენდების გაცემის საკითხებს. აქციების დაბრუნების პირობები, აქციონერთა უფლებები წმინდა მოგების განაწილებაში (დივიდენდების განაწილებაში) და წმინდა აქტივებზე საწარმოს ლიკვიდაციის დროს განსაზღვრავს აქციის ბუნებას. ამდენად, გამოშვების პირობებიდან გამომდინარე პრივილეგიური აქციები შეიძლება იყოს ან წილობრივი ინსტრუმენტი (კაპიტალი), ან ფინანსური ვალდებულება. ანალოგიურად, კონვერტირებად სასესხო ვალდებულებებში ჩართულია კონვერტაციის ოფციონი და შესაბამისად შეიცავს ორ კომპონენტს: ფინანსურ ვალდებულებას (სახელშეკრულებო

შეთანხმებას ფულადი სახსრების ან სხვა ფინანსური აქტივების მიწოდების შესახებ) და წილობრივ ინსტრუმენტს.

ფასს 7 მოითხოვს რთული ფინანსური ინსტრუმენტების კომპონენტებად კლასიფიცირებას ფინანსურ ვალდებულებად და წილობრივ ინსტრუმენტად და მათ აღიარებას ხელშეკრულების შინაარსისა და განმარტებების შესაბამისად. (ფასს 7, პ.15) ამდენად, შინაარსისა და აღიარების კრიტერიუმებიდან გამომდინარე, ემისიიდან მიღებული შემოსავალი ორ ნაწილად უნდა გაიყოს და ემიტენტის ბალანსში ცალ-ცალკე უნდა აისახოს: საკუთარი კაპიტალი (კონვერტაციის უფლებაზე მისაკუთვნიებული ნაწილი) და ვალდებულება.

ჯერ გამოითვლება ვალის ინსტრუმენტზე მისაკუთვნიებული თანხა, როგორც წმინდა ფულადი სახსრების დისკონტირებული ღირებულება, ხოლო შემდეგ – წილობრივ კომპონენტზე მისაკუთვნიებული თანხა, როგორც სხვაობა საემისიო შემოსავალსა და ვალის კომპონენტს შორის.

✓ წილობრივი ინსტრუმენტი

წილობრივი ინსტრუმენტი არის ნებისმიერი ხელშეკრულება, რომელიც ადასტურებს საწარმოს აქტივებში ყველა მისი ვალდებულების გამოქვითვის შემდეგ დარჩენილი წილის საკუთრების უფლებას. აქციები კლასიფიცირდება წილობრივ ინსტრუმენტად, როდესაც არ არსებობს სახელშეკრულებო ვალდებულები ფულადი სახსრებისა ან სხვა ფინანსური ქტივის გადაცემაზე.

როგორც უკვე აღინიშნა წინა პარაგრაფში, ინსტრუმენტი წილობრივი ინსტრუმენტია მაშინ და მხოლოდ მაშინ, თუ ორივე პირობა (ა) და (ბ) შესრულებულია:

ა) ინსტრუმენტი არ შეიცავს სახელშეკრულებო ვალდებულებას¹:

- გადასცეს ფულადი თანხა ან სხვა ფინანსური ვალდებულება მეორე საწარმოს; ან
- გაუცვალოს ფინანსური აქტივი ან ფინანსური ვალდებულება სხვა საწარმოს ემიტენტისათვის პოტენციურად არახელსაყრელი პირობებით.

ბ) ინსტრუმენტს აქვს ან შეიძლება ჰქონდეს უნარი, დაიფაროს ემიტენტის საკუთარი წილობრივი ინსტრუმენტებით².

✓ ფინანსური ვალდებულებები

როდესაც ემიტენტს აქვს სახელშეკრულებო ვალდებულება, საკუთარი აქციები შეისყიდოს ნაღდი ფულით ან სხვა ფინანსური აქტივით (ანუ არის დაბრუნებადი), ეს არის ვალდებულება. მაგალითად: თუ პრივილეგიური აქციები ითვალისწინებს ემიტენტის მიერ მათ სავალდებულო გამოსყიდვას ფიქსირებული ან განსაზღვრადი თანხით, რომელიმე ფიქსირებული ან განსაზღვრადი მომავალი თარიღისათვის, ასეთი ვალდებულება წარმოადგენს ფინანსურ ვალდებულებას; ან პრივილეგიური აქცია, რომლის დაფარვას ითვალისწინებს გარკვეული თარიღისათვის მფლობელის არჩევანით, აკმაყოფილებს ფინანსური ვალდებულების ცნებას, რადგან ემიტენტი ვალდებულია აქციის მფლობელს გადასცეს ფინანსური აქტივები.

ემიტენტის არჩევანის უფლება, გამოისყიდოს აქციები, არ აკმაყოფილებს ფინანსური ვალდებულების ცნებას, რადგან ემიტენტს არა აქვს მიმდინარე ვალდებულება აქციების მფლობელთათვის ფინანსური აქტივების გადაცემის შესახებ. აქციების დაფარვა დამოკიდებულია მხოლოდ ემიტენტის გადაწყვეტილებაზე. მაგრამ ვალდებულება შეიძ-

---

¹ არ არის დაბრუნებადი. დაბრუნებადი ისეთი ფინანსური ინსტრუმენტია, რომელიც მფლობელს უფლებას ანიჭებს, ემიტენტს უკან დაუბრუნოს ინსტრუმენტი ფულად სახსრებზე ან სხვა ფინანსურ აქტივზე გაცვლის გზით, ან ავტომატურად უბრუნდება ემიტენტს ამა თუ იმ გაურკვეველი მოვლენის მოხდენისას მომავალში, ან ინსტრუმენტის მფლობელის სიკვდილის ან პენსიაში გასვლის დროს (ბასს 32, პ.11).

² არის კონვერტირებადი.

ლება წარმოიქმნას, როდესაც ემიტენტი გამოიყენებს თავის არჩევანის უფლებას, ჩვეულებრივ, აქციების გამოსყიდვის განზრახვის შესახებ აქციონერების ოფიციალური ინფორმირების საფუძველზე (ბასს 32, მგ25).

ამდენად, ფინანსური ინსტრუმენტი კლასიფიცირდება **ფინანსურ ვალდებულებად**, თუ საწარმოს არა აქვს უპირობო უფლება, თავი აარიდოს ფულადი სახსრების ან სხვა ფინანსური აქტივის გადაცემას სახელშეკრულებო ვალდებულების დასაფარად და დაფარვისას გადასცემს:

- ფულად სახსრებს ან სხვა ფინანსურ აქტივს; ან
- საკუთარ აქციებს, რომელთა ღირებულება მნიშვნელოვნად აჭარბებს ფულადი სახსრების ან სხვა ფინანსური აქტივის ღირებულებას.

როგორც უკვე აღინიშნა, **ფინანსური ვალდებულება** არის ნებისმიერი ვალდებულება, რომელიც არის:

- ა) საწარმოს სახელშეკრულებო ვალდებულება:
  - სხვა საწარმოს გადასცეს ფულადი სახსრები ან სხვა ფინანსური აქტივები; ან
  - პოტენციურად არახელსაყრელი პირობებით სხვა საწარმოს გაუცვალოს ფინანსური აქტივები ან ვალდებულებები; ან
- ბ) ხელშეკრულება, რომელიც დაიფარება ან შესაძლებელია დაიფაროს საწარმოს საკუთარი წილობრივი ინსტრუმენტებით.

როდესაც პრივილეგიური აქციები არ შეიძლება იქნეს გამოსყიდული ინვესტორის მოთხოვნით, მაშინ მათ კლასიფიკაციას კაპიტალად და ვალდებულებად განსაზღვრავს უფლებები დივიდენდებზე. ასე, როდესაც დივიდენდები არ არის კონტროლირებადი ემიტენტის მიერ, ანუ ემიტენტი ვალდებულია გადაიხადოს დივიდენდები გარკვეული პერიოდულობით, მაშინ ეს ნიშნავს სახელშეკრულებო ვალდებულებას და კლასიფიცირდება ემიტენტის ფინანსურ ანგარიშგებაში ფინანსურ ვალდებულებად.

✓ **გამონაკლისი: დაბრუნებადი აქციების კლასიფიცირება წილობრივ ინსტრუმენტად**

გამონაკლისს წარმოადგენს ფინანსური ინსტრუმენტი, რომელიც აკმაყოფილებს ფინანსური ვალდებულების განმარტებას, მაგრამ კლასიფიცირდება **წილობრივ ინსტრუმენტად**, თუ მას ახასიათებს ყველა ქვემოთ ჩამოთვლილი ნიშანი (ბასს 32, პ.16გ):

ა) ინსტრუმენტი მფლობელს საწარმოს წმინდა აქტივების პროპორციული **წილის მიღების უფლებას ანიჭებს საწარმოს ლიკვიდაციის შემთხვევაში**;

ბ) ეს ინსტრუმენტი ისეთ კლასს განეკუთვნება, რომელსაც ინსტრუმენტების ყველა **სხვა კლასთან შედარებით დაქვემდებარებული პოზიცია აქვს**. ასეთ კატეგორიას რომ მიეკუთვნოს, ინსტრუმენტს:

- არ უნდა ჰქონდეს უპირატესობა ლიკვიდაციის დროს საწარმოს აქტივებთან დაკავშირებულ სხვა მოთხოვნებთან შედარებით; და

- არ უნდა საჭიროებდეს სხვა ინსტრუმენტად კონვერტაციას, სანამ ინსტრუმენტების ისეთ კლასს მიეკუთვნება, რომელსაც დაქვემდებარებული¹ პოზიცია უკავია ყველა სხვა ინსტრუმენტთან შედარებით.

გ) ინსტრუმენტების ყველა სხვა კლასთან შედარებით დაქვემდებარებული პოზიციის მქონე ინსტრუმენტების კლასში შემავალ ყველა ინსტრუმენტს იდენტური მახასიათებლები აქვს. მაგალითად, ყველა მათგანი დაბრუნებადი უნდა იყოს და უკან დაბრუნების ანუ გამოსყიდვის ფასის გამოსათვლელად გამოყენებული ფორმულა ან სხვა მეთოდი ერთი და იგივე უნდა იყოს ამ კლასში შემავალი ყველა ინსტრუმენტისთვის.

დ) გარდა იმისა, რომ ემიტენტს აკისრია სახელშეკრულებო ვალდებულება, გამოსყიდოს ეს ინსტრუმენტი ფულად სახსრებზე ან სხვა ფინანსურ აქტივზე გაცვლის გზით, ეს ინსტრუმენტი არ მოიცავს სხვა სახელშეკრულებო ვალდებულებას – სხვა

---

¹ ინსტრუმენტს, ლიკვიდაციის შემთხვევაში, უპირატესი უფლება იმ შემთხვევაში გააჩნია, თუ ის მფლობელს უფლებას ანიჭებს **ფიქსირებული სიდიდის დივიდენდის მიღებაზე ლიკვიდაციის დროს**, საწარმოს წმინდა აქტივების პროპორციულ წილთან ერთად, როდესაც სხვა მასზე დაქვემდებარებული პოზიციის მქონე კლასის ინსტრუმენტებს (რომლებსაც საწარმოს წმინდა აქტივების პროპორციულ წილზე აქვთ უფლება) არა აქვთ ანალოგიური უფლება ლიკვიდაციის დროს. (ბასს 32, მგ14გ).

საწარმოს გადასცეს ფულადი სახსრები ან სხვა ფინანსური აქტივი, ან პოტენციურად არახელსაყრელი პირობებით სხვა საწარმოს გაუცვალოს ფინანსური აქტივები ან ვალდებულებები და არ არსებობს ისეთი ხელშეკრულება, რომელიც დაიფარება ან შესაძლებელია დაიფაროს საწარმოს საკუთარი წილობრივი ინსტრუმენტებით, როგორც განსაზღვრულია ფინანსური ვალდებულების განმარტების (ბ) პუნქტში.

თუ საწარმოს არ შეუძლია იმის განსაზღვრა, რომ ზემოაღნიშნული პირობა დაკმაყოფილებულია, მან დაბრუნებად ინსტრუმენტს არ უნდა მიანიჭოს წილობრივი ინსტრუმენტის კლასიფიკაცია.

დაბრუნებადი აქციები, რომელიც გამონაკლისის სახით კაპიტალად არის კლასიფიცირებული ინდივიდუალურ ფინანსურ ანგარიშგებაში, რომელიც არ არის არამაკონტროლებელი წილები, ჯგუფის კონსოლიდირებულ ფინანსურ ანგარიშგებაში კლასიფიცირდება როგორც ვალდებულებები, ანუ არ არის მთლიანი ჯგუფის ვალდებულება (ბასს 32, მგ29ა).

	<p>მაგალითი 14. საკუთარ კაპიტალში კონვერტირებადი სასესხო ვალდებულება.</p>
<p>საწარმომ გამოუშვა 500 ათასი ლარის სასესხო ვალდებულება საკუთარ კაპიტალში კონვერტაციის პირობით – ერთი აქციის კონვერტაციის ღირებულებაა 7 ლარი, ხოლო ნომინალური – 1 ლარი. სესხის ვადაა 3 წელი, საპროცენტო განაკვეთი 12%, რომელიც გადაიხდება ყოველწლიურად. ეფექტურ საპროცენტო განაკვეთად მიჩნეულია საბაზრო განაკვეთი – 15%.</p>	
<p>გავაკეთოთ დაშვება, რომ კონვერტაცია უპირობოა, ანუ კონვერტაცია სავალდებულოა.</p>	
<p>ავსახოთ ამ შინაარსის გარიგება ფასს-ის მოთხოვნათა შესაბამისად.</p>	

მოცემულ შემთხვევაში ადგილი აქვს რთულ ფინანსურ ინსტრუმენტს, ამიტომ უნდა შეფასდეს მისი კომპონენტები: სასესხო ვალდებულება და ოფციონი საკუთარ კაპიტალში.

➤ გავიანგარიშოთ ბალანსის ელემენტები – ვალდებულების კომპონენტი (გადასახდელი ფულადი სახსრების დისკონტირებული ღირებულება) და კაპიტალის კომპონენტი

საწარმოს ყოველწლიურად სამი წლის განმავლობაში გადასახდელი აქვს პროცენტი 60,000 ლარი ($500,000 \cdot 12\%$) და მესამე წლის ბოლოს დასაბრუნებელი აქვს ძირითადი თანხა – 500,000 ლარი. გავიანგარიშოთ გადასახდელი თანხების დისკონტირებული ღირებულება საბაზრო საპროცენტო განაკვეთით, დავადგინოთ წილობრივი ინსტრუმენტის ვალდებულების და კაპიტალის კომპონენტი:

ვალდებულების დისკონტირებული ღირებულება (ლარი)

წელი	ფულადი სახსრები	დისკონტირების ფაქტორი (15%)	დისკონტირებული ღირებულება
1	60,000	0.8696	52,176
2	60,000	0.7561	45,366
3	560,000 (500,000+60,000)	0.6575	<u>368,200</u>
სულ			465,742

წილობრივი ინსტრუმენტის შეფასება

მაჩვენებლები	ლარი
ვალდებულება	500,000
ვალდებულების დისკონტირებული ღირებულება	<u>(465,742)</u>
წილობრივი ინსტრუმენტი	34,258

ამდენად, საწარმოს სასესხო ვალდებულება ფასდება დისკონტირებული ღირებულებით – 465,742 ლარად, ხოლო კაპიტალის ელემენტი (წილობრივი ინსტრუმენტი) "ნარჩენი ღირებულებით" – 34,258 ლარად. ვინაიდან ხელშეკრულებით ერთი აქციის კონვერტაციის ღირებულებაა 7 ლარი, გამსესხებელს ეკუთვნის 4,894 ცალი აქცია (34,258 ლარი/7 ლარი).

✓ ბალანსის და მოგებისა და ზარალის ანგარიშგების ელემენტები

როგორც აღინიშნა, სასესხო ვალდებულება ბასს 39-ის თანახმად აისახება ბალანსში ეფექტური საპროცენტო განაკვეთით ამორტიზებული ღირებულებით. მოგებისა და ზარალის ანგარიშგებაში ამსახველი საპროცენტო ხარჯი გამოითვლება არა ნომინალური განაკვეთით (12%), არამედ საბაზრო განაკვეთით (15%). ყოველწლიურად ბალანსში ამსახველი ვალდებულების სიდიდე და მოგებისა და ზარალის ანგარიშგებაში ამსახველი საპროცენტო ხარჯი წარმოდგენილია ცხრილში (ლარი):

წელი	ამორტიზებული ღირებულება წლის დასაწყისში	საპროცენტო ხარჯი			ამორტიზებული ღირებულება ფულადი ნაკადებამდე (2+3)	ფულადი ნაკადები	ამორტიზებული ღირებულება წლის ბოლოს (6-7)
		ესგ (2*15%)	მათ შორის				
			გადასახდელი (12%)	ამორტიზაციის თანხა (3-4)			
1	2	3	4	5	6	7	8
1	465,742	69,861	60,000	9,861	535,603	(60,000)	475,603
2	475,603	71,341	60,000	11,341	546,944	(60,000)	486,944
3	486,994	<u>73,056</u>	<u>60,000</u>	<u>13,056</u>	560,000	<u>(560,000)</u>	0
სულ		214,258	180,000	34,258			

საპროცენტო ხარჯის აღიარება და სესხის ამორტიზება აისახება შემდეგი ბუღალტრული გატარებით:

წელი	ანგარიშების დასახელება და ოპერაციის შინაარსი	დებეტი	კრედიტი	ლარი
1	ეროვნული ვალუტა რეზიდენტ ბანკში	1210		500,000
	გრძელვადიანი სესხი		4140	465,742
	საკუთარ კაპიტალში კონვერტირებადი სასესხო ვალდებულება		5180	34,258
	საკუთარ კაპიტალში კონვერტირებადი სასესხო ვალდებულების ემისია			
	საპროცენტო ხარჯი	8210		69,861
	გადასახდელი პროცენტი		3410	60,000
	გრძელვადიანი სესხი		4140	9,861
	საპროცენტო ხარჯის აღიარება და სესხის ამორტიზება			

	გადასახდელი პროცენტი	3410		60,000
	ეროვნული ვალუტა რეზიდენტ ბანკში		1210	60,000
	პროცენტის გადახდა			
2	საპროცენტო ხარჯი	8210		71,341
	გადასახდელი პროცენტი		3410	60,000
	გრძელვადიანი სესხი		4140	11,341
	საპროცენტო ხარჯის აღიარება და სესხის ამორტიზება			
	გადასახდელი პროცენტი	3410		60,000
	ეროვნული ვალუტა რეზიდენტ ბანკში		1210	60,000
	პროცენტის გადახდა			
3	საპროცენტო ხარჯი	8210		73,056
	გადასახდელი პროცენტი		3410	60,000
	გრძელვადიანი სესხი		4140	13,056
	საპროცენტო ხარჯის აღიარება და სესხის ამორტიზება			
	გრძელვადიანი სესხი	4140		500,000
	გადასახდელი პროცენტი	3410		60,000
	ეროვნული ვალუტა რეზიდენტ ბანკში		1210	560,000
	მესამე წლის პროცენტისა და სესხის ძირითადი თანხის გადახდა			
	საკუთარ კაპიტალში კონვერტირებადი სასესხო ვალდებულება	5180		34,258
	ჩვეულებრივი აქციები		5110	4,894
	საემისიო კაპიტალი		5140	29,364
	სესხის კონვერტაცია საკუთარ კაპიტალში (4,894 ცალი * 7 ლარი)			

5. ფინანსური ინსტრუმენტების გაუფასურება

✓ გაუფასურებაზე ტესტირების მიზანი

ფინანსური ანგარიშგების ინფორმაციის მომხმარებლებს აინტერესებთ რამდენად არსებობს ფინანსური ინსტრუმენტების გაუფასურების რისკი - რამდენად სავარაუდოა საკონტრაქტო ვალდებულებების შეუსრულებლობით ზარალის წარმოქმნა. ფინანსური ინსტრუმენტების შესახებ ინფორმაციის მომხმარებლებისათვის სამართლიანი ინფორმაციის წარსადგენად ფასს 9-ით მოითხოვება მათი ტესტირება გაუფასურებაზე. გაუფასურებასთან

დაკავშირებული მოთხოვნების მიზანია, ფინანსური ინსტრუმენტების არსებობის მანძილზე მოსალოდნელი საკრედიტო ზარალის აღიარება ყველა ფინანსურ ინსტრუმენტთან მიმართებით, რომლის საკრედიტო რისკი თავდაპირველი აღიარების შემდეგ მნიშვნელოვნად გაიზარდა, მიუხედავად იმისა, გაუფასურება ინდივიდუალურად შეფასდა თუ კოლექტიურად, რისთვისაც საწარმო ითვალისწინებს ყველა გონივრულ და შესაფერის ინფორმაციას, მათ შორის, საპროგნოზო ინფორმაციასაც.

ფინანსური აქტივი მიიჩნევა (საკრედიტო რისკით) გაუფასურებულ ფინანსურ აქტივად, თუ მომხდარია ერთი ან მეტი ისეთი მოვლენა, რომელმაც უარყოფითი გავლენა იქონია ამ ფინანსურ აქტივთან დაკავშირებული მომავალი ფულადი ნაკადების შეფასებაზე. ფინანსური აქტივის გაუფასურების მტკიცებულებებს განეკუთვნება, მაგალითად დაკვირვებადი (ემპირიული) მონაცემები შემდეგი მოვლენების შესახებ:

- ა) ემიტენტის ან მსესხებელი საწარმოს მნიშვნელოვანი ფინანსური სიძნელებები;
- ბ) სახელშეკრულებო პირობების დარღვევა, როგორცაა, მაგალითად ძირი თანხის ან პროცენტის გადაუხდელობა, ან გადახდის ვადაგადაცილება;
- გ) როდესაც კრედიტორი, თავისი მსესხებლის ფინანსურ სიძნელებთან დაკავშირებული ეკონომიკური ან სახელშეკრულებო მიზეზების გამო, მსესხებელს ისეთ დათმობებს სთავაზობს, რასაც სხვა შემთხვევაში არ გაითვალისწინებდა;
- დ) მოსალოდნელი ხდება, რომ მსესხებელი დაიწყებს გაკოტრების პროცედურას, ან სხვა სახის ფინანსური რეორგანიზაციის პროცესს;
- ე) მოცემული ფინანსური აქტივის აქტიური ბაზრის გაქრობა ფინანსური სიძნელების გამო; ან
- ვ) ფინანსური აქტივის შეძენა ან შექმნა დიდი ფასდათმობით, რაც განცდილ საკრედიტო ზარალს ასახავს.

ზოგ შემთხვევაში, შესაძლებელი არ არის ერთი განცალკევებული მოვლენის იდენტიფიკაცია - პირიქით, ფინანსური აქტივის (საკრედიტო რისკით) გაუფასურება შეიძლება გამოწვეული იყოს რამდენიმე მოვლენის ერთობლივი ზემოქმედებით.

გაუფასურება გამოიყენება შემდეგი ფინანსური ინსტრუმენტების მიმართ:

- სასესხო ინსტრუმენტები შეფასებული ამორტიზებული ღირებულებებით;

- სასესიო ინსტრუმენტები შეფასებული რეალური ღირებულებით, სხვა სრულ შემოსავალში ასახვით;
- მოთხოვნები წარმოქმნილი სახელშეკრულებო აქტივებიდან (განეკუთვნება ფასს 15 მოქმედების სფეროს);
- საიჯარო მოთხოვნები (განეკუთვნება ფასს 16 მოქმედების სფეროს);
- სახელშეკრულებო ფინანსური გარანტიები, რომელიც არ ფასდება რეალური ღირებულებით, მოგება-ზარალში ასახვით.

შემოწმებას გაუფასურებაზე არ ექვემდებარება მოგება-ზარალში რეალური ღირებულებით ასახული ფინანსური აქტივები და წილობრივი ინსტრუმენტები.

✓ საკრედიტო ზარალის ცნება

საკრედიტო ზარალი არის სხვაობა ხელშეკრულების შესაბამისად საწარმოს მიერ მისაღებ ყველა სახელშეკრულებო ფულად ნაკადსა და ყველა იმ ფულად ნაკადს შორის, რომლის მიღებასაც საწარმო ვარაუდობს.

ფინანსური აქტივების შემთხვევაში, საკრედიტო ზარალი არის შემდეგ თანხებს შორის სხვაობის დღევანდელი ღირებულება (ფასს 9, ბ5.5.29):

- ა) სახელშეკრულებო ფულადი ნაკადები, რომლებიც ხელშეკრულების შესაბამისად არის გადასახდელი საწარმოსათვის; და
- ბ) ფულადი ნაკადები, რომლის მიღებასაც საწარმო მოელის.

აუთვისებელი სესხის გაცემის ვალდებულებებისთვის საკრედიტო ზარალი არის შემდეგ თანხებს შორის სხვაობის დღევანდელი ღირებულება (ფასს 9, პ.5.5.30):

- ა) სახელშეკრულებო ფულადი ნაკადები, რომლებიც საწარმოსთვის იქნება გადასახდელი, თუ სესხის გაცემის ვალდებულების მფლობელი სესხს აითვისებს; და
- ბ) ფულადი ნაკადები, რომლის მიღებასაც საწარმო მოელის, თუ მფლობელი აითვისებს სესხს.

✓ გაუფასურების მოდელის მიზანი და არსი

ფინანსური ინსტრუმენტების გაუფასურების შეფასებას ფასს 9 მოითხოვს ე.წ. „მოსალოდნელი საკრედიტო ზარალის“ მოდელით - ფინანსური აქტივების გაუფასურება აღიარდეს მოსალოდნელი საკრედიტო ზარალის სიდიდის ოდენობით - ე.წ. ECL¹ მოდელით. ამ მოდელის მიზანია ფინანსური ანგარიშგების ინფორმაციის მომხმარებლებს შესაბამისი ინფორმაციის მიწოდება ანგარიშვალდებული საწარმოს ფულადი ნაკადების მოცულობის, ვადებისა და მომავალი განუსაზღვრელობების შესახებ. ამიტომ, ამ მოდელის მიხედვით კომპანიამ არ უნდა გადაავადოს საკრედიტო ზარალის აღიარება იმ დრომდე, ვიდრე არ იქნება გაუფასურების ობიექტური მტკიცებულებები. პირიქით, ეს მოდელი მოითხოვს საკრედიტო ზარალის აღიარებას ფინანსური აქტივის არსებობის მანძილზე და ყოველი საანგარიშგებო თარიღისათვის მოსალოდნელი ზარალით განახლებას, რათა დროულად მიწოდებულ იქნეს დაინტერესებულ მხარეებისათვის შესაბამისი ინფორმაცია.

მოსალოდნელი საკრედიტო ზარალის მოდელი ითვალისწინებს შემდეგ მიდგომებს:

- **საერთო მიდგომას**, რომელიც გამოიყენება კრედიტების უდიდესი ნაწილისა და სასესხო ფასიან ქაღალდებისათვის;
- **გამარტივებული მიდგომას**, რომელიც გამოიყენება სავაჭრო და საიჯარო დებიტორული დავალიანებისა და საკონტრაქტო აქტივებისათვის;
- მიდგომა იმ შემთხვევაში ან შექმნილი ფინანსური აქტივებისათვის, რომელიც თავდაპირველი აღიარებისას საკრედიტო რისკით არის გაუფასურებული.

თავდაპირველი აღიარებისას საკრედიტო რისკით გაუფასურებული შექმნილი ან შექმნილი ფინანსური აქტივებისათვის რეზერვი არ აღიარდება. ასეთი აქტივებისათვის მათი არსებობის მანძილზე მოსალოდნელი საკრედიტო ზარალი ჩაირთვება ეფექტური საპროცენტო განაკვეთის გაანგარიშებაში. შედეგად მიიღება საკრედიტო რისკით კორექტირებული საპროცენტო განაკვეთი, რომლითაც ის შემდგომში ამორტიზირდება. შესაბამისად, ეს ნიშნავს, რომ თავდაპირველი აღიარების რეალურ ღირებულებაში უკვე

---

¹ Expected Credit Loss - მოსალოდნელი საკრედიტო ზარალი

ასახეობა ის საკრედიტო ზარალი, რომელიც მოსალოდნელია აქტივების არსებობის მანძილზე.

1. საკრედიტო ზარალის შეფასების ზოგადი მიდგომა (მოდელი)

ეს მიდგომა მოიცავს სამ კატეგორიას და გაუფასურების ზარალის აღიარება და შეფასება ხდება იმის მიხედვით, თუ რომელ კატეგორიას მიეკუთვნება განსახილველი ფინანსური აქტივი.

კატეგორია 1 - აქტივები, რომელთა საკრედიტო რისკი თავდაპირველი აღიარების შემდეგ მნიშვნელოვნად არ შეცვლილა.

აღრიცხვის თავისებურებები:

- 12-თვიანი მოსალოდნელი საკრედიტო ზარალის განსაზღვრა;
- საპროცენტო შემოსავლსი განსაზღვრა მთლიანი საბალანსო ღირებულებიდან¹ (ანუ ზარალის რეზერვის გამოკლებამდე).

კატეგორია 2 - ფინანსური ინსტრუმენტები, რომელთაც დაბალი საკრედიტო რისკი გააჩნიათ საანგარიშგებო თარიღის მდგომარეობით

აღრიცხვის თავისებურებები:

- მოსალოდნელი საკრედიტო ზარალის განსაზღვრა ფინანსური აქტივების არსებობის მანძილზე;
- საპროცენტო შემოსავლსი განსაზღვრა მთლიანი საბალანსო ღირებულებიდან, ანუ ზარალის რეზერვის გამოკლებამდე.

კატეგორია 3 - ფინანსური ინსტრუმენტები, რომელთაც მაღალი საკრედიტო რისკი გააჩნიათ საანგარიშგებო თარიღის მდგომარეობით

აღრიცხვის თავისებურებები:

- მოსალოდნელი საკრედიტო ზარალის განსაზღვრა ფინანსური აქტივების არსებობის მანძილზე;

---

¹ ამორტიზებული ღირებულება, გაუფასურების რეზერვის თანხით კორექტირებამდე

- საპროცენტო შემოსავლის განსაზღვრა ეფექტური საპროცენტო განაკვეთით ამორტიზებული ღირებულებიდან (ზარალის რეზერვის გამოკლების შემდეგ და არა მთლიანი საბალანსო ღირებულებიდან).

12-თვიანი საკრედიტო ზარალი არის ფინანსური ინსტრუმენტის არსებობის მანძილზე მოსალოდნელი საკრედიტო ზარალის ნაწილი, რომელიც შეიძლება წარმოიქმნას საანგარიშგებო თარიღის შემდეგ 12 თვის განმავლობაში ფინანსური ინსტრუმენტის სახელშეკრულებო პირობების შეუსრულებლობის შემთხვევების შედეგად. **არსებობის მანძილზე მოსალოდნელი საკრედიტო ზარალი** არის მოსალოდნელი საკრედიტო ზარალი, რომელიც შეიძლება წარმოიქმნას ფინანსური ინსტრუმენტის არსებობის მანძილზე სახელშეკრულებო პირობების შეუსრულებლობის ყველა შესაძლო შემთხვევის შედეგად.

ამდენად, თავდაპირველად ფინანსური აქტივების აღიარებისთანავე იქმნება 12-თვიანი პერიოდის მოსალოდნელი საკრედიტო ზარალის რეზერვი - მხოლოდ ნაწილი მოსალოდნელი ზარალის. შემდგომში, მომდევნო საანგარიშგებო პერიოდში, თუ საკრედიტო რისკი მნიშვნელოვნად გაიზრდება თავდაპირველი აღიარების შემდეგ, ყოველი საანგარიშგებო თარიღისათვის შეფასდება ფინანსური ინსტრუმენტების არსებობის მანძილზე მოსალოდნელი საკრედიტო ზარალი, ე.წ. საბოლოო ზარალი.

ამავდროულად, ფასს 9 აღიარებს, რომ ამ მოდელს ახლავს გარკვეული სირთულეები, მაგალითად როგორცაა შემდეგის განსაზღვრები:

- კატეგორია, რომელსაც მიეკითვნება აქტივი;
- საკრედიტო რისკის მნიშვნელოვანი ზრდა;
- 12-თვიანი ან მთლიანი სახელშეკრულებო პერიოდის მანძილზე ECL (მოსალოდნელი საკრედიტო ზარალი);
- ECL-ზე (მოსალოდნელი საკრედიტო ზარალი) მოქმედი საკრედიტო რისკის ფაქტორები.

ამ სირთულეების გათვალისწინებით, ფასს 9-ით ნებადართულია ზოგიერთი ფინანსური აქტივებისადმი ალტერნატიული მიდგომა - მოსალოდნელი საკრედიტო ზარალის განსაზღვრა გამარტივებული მიდგომით.

2. საკრედიტო ზარალის შეფასების გამარტივებული მიდგომა (მოდელი)

გამარტივებული მიდგომის დროს არ არის საჭირო ფინანსური აქტივის კატეგორიის განსაზღვრა, რადგან გაუფასურების ზარალი განისაზღვრება როგორც ყველა ფინანსური ინსტრუმენტების ECL (მოსალოდნელი საკრედიტო ზარალი) მთლიანი სახელშეკრულებო პერიოდის არსებობის მანძილზე.

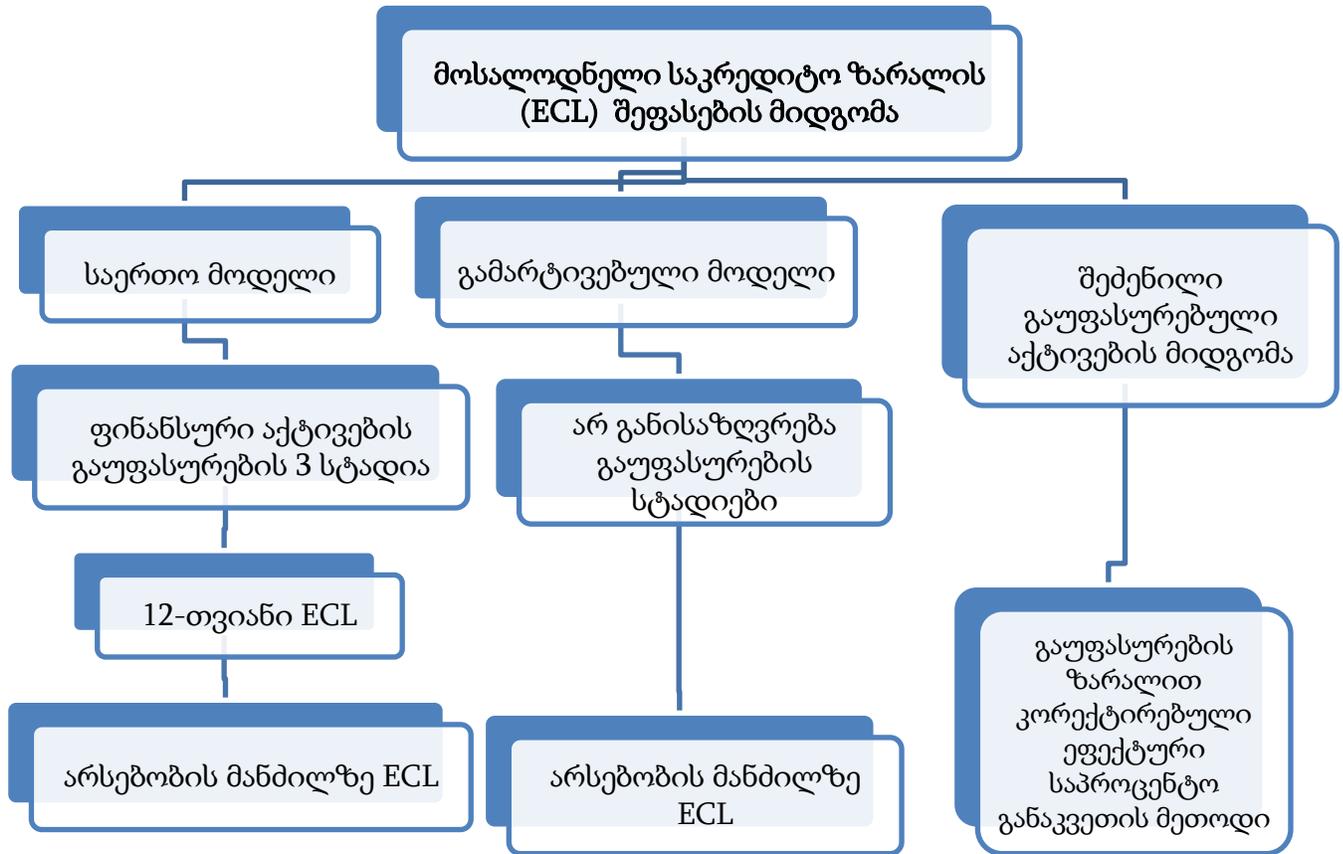
✓ მოსალოდნელი საკრედიტო ზარალის შეფასება

მოსალოდნელი საკრედიტო ზარალი განისაზღვრება როგორც საკრედიტო ზარალის (დანაკარგების) საშუალო შეწონილი სიდიდე, სადაც წონებად გამოიყენება ხელშეკრულების პირობების შეუსრულებლობის რისკები. საწარმომ ფინანსური ინსტრუმენტის მოსალოდნელი საკრედიტო ზარალი ისეთი მეთოდით უნდა შეაფასოს, რომელიც ასახავს:

ა) მიუკერძოებელ და ალბათობებით შეწონილ ოდენობას, რომელიც განისაზღვრება შესაძლო შედეგების დიაპაზონის შეფასებით;

ბ) ფულის დროით ღირებულებას; და

გ) გონივრულ და ღირებულ ინფორმაციას წარსული მოვლენების, მიმდინარე პირობებისა და სამომავლო ეკონომიკური მდგომარეობის პროგნოზების შესახებ, რომელიც საანგარიშგებო თარიღისთვის ხელმისაწვდომია მიზანშეუწონელი დანახარჯების ან ძალისხმევის გარეშე.

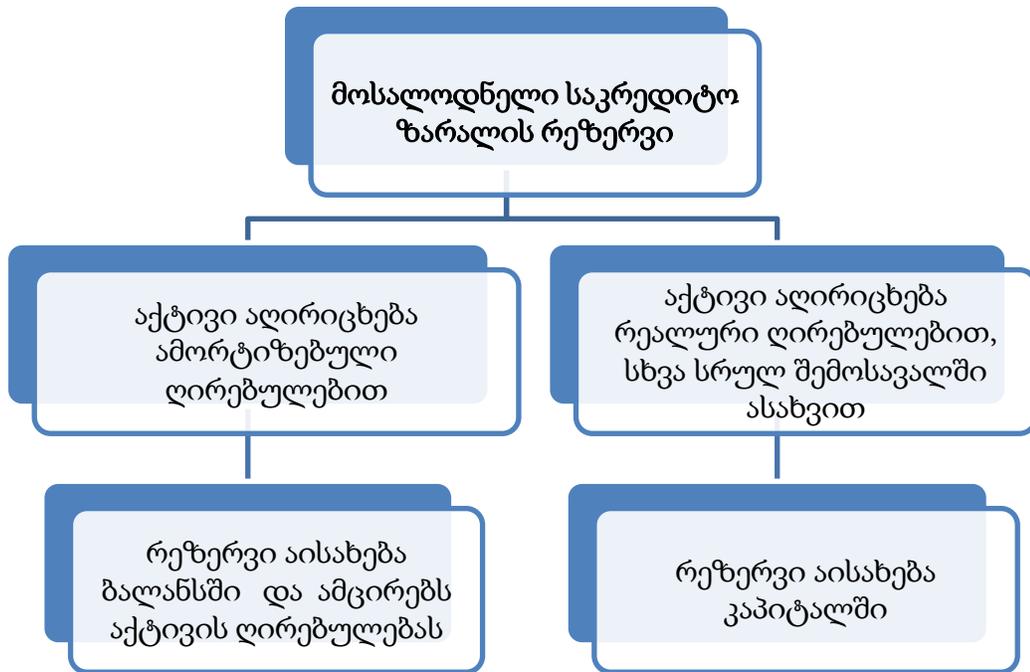

მოსალოდნელი საკრედიტო ზარალის ასახვა ფინანსურ ანგარიშგებაში

მოსალოდნელი საკრედიტო ზარალის რეზერვების შექმნისა და ფინანსურ ანგარიშგებაში წარდგენის წესი განსხვავდება იმის მიხედვით, თუ როგორ აღიარდება ფინანსური აქტივი - ამორტიზებული ღირებულებით თუ რეალური ღირებულებით, სხვა სრულ შემოსავლში ასახვით.

თუ ფინანსური აქტივი აღიარდება ამორტიზებული ღირებულებით, მოსალოდნელი საკრედიტო ზარალის სავარაუდო რეზერვი აღიარდება ხარჯად მოგება-ზარალის ანგარიშგებაში და ამცირებს ფინანსური აქტივის საბალანსო ღირებულებას ფინანსური მდგომარეობის ანგარიშგებაში. რეზერვის შექმნა აისახება ხარჯების დებეტში (მოგება-ზარალი) და მოსალოდნელი ზარალის რეზერვის კრედიტში (ბალანსი). რეზერვი ფინანსური მდგომარეობის ანგარიშგებაში აისახება აქტივების შემადგენლობაში, რითაც ამცირებს ფინანსური აქტივის საბალანსო ღირებულებას.

თუ ფინანსური აქტივი აღირიცხება რეალური ღირებულებით, სხვა სრულ შემოსავალში ასახვით, მოსალოდნელი საკრედიტო ზარალის სავარაუდო რეზერვი ასევე აღიარდება ხარჯად, მაგრამ „სხვა სრული შემოსავლის“ მეშვეობით აისახება კაპიტალში. რეზერვის შექმნა აისახება ხარჯების დებეტში (მოგება-ზარალი) და დაგროვილი გაუფასურების რეზერვის კრედიტში (კაპიტალი).

გარკვეული გამონაკლისების გარდა, საწარმომ ყოველი საანგარიშგებო თარიღისთვის თითოეული ფინანსური ინსტრუმენტისთვის, რომლის საკრედიტო რისკი მნიშვნელოვნად გაიზარდა თავდაპირველი აღიარების შემდეგ, უნდა განსაზღვროს ზარალის რეზერვი ისეთი ოდენობით, რომელიც ტოლია ფინანსური ინსტრუმენტის არსებობის მანძილზე მოსალოდნელი საკრედიტო ზარალის.

როდესაც საანგარიშგებო თარიღისთვის ფინანსური ინსტრუმენტის საკრედიტო რისკი მნიშვნელოვნად გაზრდილი არ არის თავდაპირველი აღიარების შემდეგ, საწარმომ მოცემული ფინანსური ინსტრუმენტისთვის ზარალის რეზერვი უნდა შეაფასოს ისეთი ოდენობით, რომელიც ტოლია 12- თვიანი საკრედიტო ზარალის.

მაგალითი 15. გაუფასურების ზარალი¹

კომპანია ფლობს 200 ათასი ლარის ფინანსურ აქტივებს, რომელსაც აღრიცხავს რეალური ღირებულებით, სხვა სრულ შემოსავალში ასახვით. მეორე წლის ბოლოსათვის აქტივის რეალური ღირებულება არ შეცვლილა, ხოლო მესამე წელს კომპანია გაკოტრდა.

ყოველი წლის ბოლოს კომპანია უფრო პესიმისტურად აფასებდა ემიტენტის კრედიტუნარიანობას, ვიდრე იყო ბაზრის მდგომარეობა. პირველი წლის ბოლოს აქტივების მოსალოდნელი ზარალი შეფასდა 60 ათასი ლარად, ხოლო მეორე წელს ის გაიზარდა 110 ათას ლარამდე, მესამე წელს - ნული.

წარვადგინოთ ამონარიდი ფინანსური ანგარიშგებიდან.

პირველი წლის გაუფასურებასთან დაკავშირებული ზარალი 60 ათასი ლარია, მეორე წლის - 50 ათასი ლარი (110-60), ხოლო მესამე წლის 90 ათასი ლარი (200 - 110). მესამე წლისათვის დაგროვილი გაუფასურების ზარალი რეკლასიფიცირდება სხვა სრული შემოსავლიდან მოგება-ზარალში. ამდენად, ფინანსური აქტივების გაუფასურებიდან მიღებული 200 ათასი ლარის ზარალი აღიარდა სამი წელიწადში.

(ათასი ლარი)

ფინანსური ანგარიშგება	1 წელი	2 წელი	3 წელი
მოგება-ზარალის ანგარიშგება (ხარჯი)	60	50	90
სხვა სრული შემოსავალი (მოსალოდნელი ზარალის რეზერვი)	60	110	0
ფინანსური მდგომარეობის ანგარიშგება (აქტივები)	200	200	0

✓ საექვო მოთხოვნების დანაკარგების რეზერვი

¹ <http://fin-accounting.ru/articles/2018/how-to-measure-bad-debt-provision-under-ifs-9>

კომპანიამ დებიტორული დავალიანების პორტფელის ფარგლებში უნდა შექმნას მოსალოდნელი დანაკარგების შეფასებითი რეზერვი „საექვო მოთხოვნების რეზერვის“ სახელწოდებით.

პრაქტიკაში ამ რეზერვის შეფასება შემდეგნაირად ხდებოდა:

1. საანგარიშგებო თარიღისთვის მისაღები მოთხოვნების ანალიზი, დაჯგუფება და დახარისხება დაფარვის ვადების მიხედვით;
2. ზარალის გარკვეული კოეფიციენტების გამოყენება მოთხოვნების ცალკეული ჯგუფებისათვის (რაც უფრო მეტია ვადის გადაცილება, მით უფრო მაღალია კოეფიციენტი).

როგორც წესი რეზერვის შეფასება ხდებოდა მთლიანი (და არა ვადაგადაცილებული) დებიტორული დავალიანების 2%-ს ოდენობით, ვადის 30 დღით გადაცილების შემთხვევაში - 10% და ასე შემდეგ, ხოლო 360 დღეზე მეტით გადაცილების შემთხვევაში - 100%. ფასს 9 შეცვალა ეს მიდგომა და მოითხოვს სავაჭრო დებიტორული დავალიანებისათვის ზარალის (დანაკარგების) რეზერვის განისაზღვრას ე.წ. ECL - მოსალოდნელი საკრედიტო ზარალის მოდელით.

ფასს 9-ის (პ.ბ5.5.35) მიერ შემოთავაზებულია მოსალოდნელი საკრედიტო ზარალის გამოთვლა „რეზერვების მატრიცის“ გამოყენებით, რომელიც ითვალისწინებს:

1. ფინანსური აქტივების ჯგუფის გაუფასურების ზარალის კოეფიციენტების განსაზღვრას;
2. ზარალის კოეფიციენტის კორექტირებას საპროგნოზო ინფორმაციით.

საწარმო საკრედიტო ზარალის წარსულ მონაცემებს გამოიყენებს სავაჭრო მოთხოვნებისათვის 12-თვიანი ან არსებობის მანძილზე მოსალოდნელი საკრედიტო ზარალის შესაფასებლად. მაგალითად, რეზერვების მატრიცაში შეიძლება მითითებული იყოს რეზერვის ფიქსირებული განაკვეთები, იმისდა მიხედვით, რამდენი დღით არის სავაჭრო მოთხოვნა ვადაგადაცილებული (მაგალითად, 1%, თუ ვადაგადაცილებული არ

არის; 2%, თუ 30 დღეზე ნაკლები ხნით არის ვადაგადაცილებული; 3%, თუ 30 დღეზე მეტი, მაგრამ 90 დღეზე ნაკლები ხნით არის ვადაგადაცილებული; 20 პროცენტი, თუ 90-180 დღით არის ვადაგადაცილებული და ა.შ.).

მომხმარებლების ბაზის მრავალფეროვნებაზე დაყრდნობით საწარმო აქტივებს დააჯგუფებს შესაფერის ჯგუფებად, თუ საკრედიტო ზარალის მიღების წარსული გამოცდილება ზარალის ხასიათის მნიშვნელოვან განსხვავებებს აჩვენებს მომხმარებელთა განსხვავებული სეგმენტებისთვის. მაგალითად, აქტივების დასაჯგუფებლად შესაძლებელია შემდეგი კრიტერიუმების გამოყენება: გეოგრაფიული რეგიონი, პროდუქტის ტიპი, მომხმარებლის რეიტინგი, უზრუნველყოფა ან სავაჭრო საკრედიტო რისკების დაზღვევა და მომხმარებლის ტიპი (მაგალითად, ბითუმად მოვაჭრე, ან საცალოდ მოვაჭრე).

სხვაგვარად, დაჯგუფება მოხდება იმ ნიშნების (ფაქტორების) გათვლისწინებით, რომელიც მოქმედებს დებიტორული დავალიანების დაფარვაზე. დაჯგუფებისას მთავარია ის, რომ ერთ ჯგუფში შემაჯალ დებიტორებს ჰქონდეთ ზარალის ერთნაირი ან მსგავსი შაბლონი.

წარსულის მონაცემებით განსაზღვრული ზარალის კოეფიციენტები კორექტირდება საპროგნოზო ინფორმაციით. **საპროგნოზო ინფორმაცია** არის ყველა ფაქტორი, რომელსაც შეუძლია მომავალში გავლენის მოხდენა საკრედიტო ზარალზე, მაგალითად, უმუშევრობის, ფასების და სხვა მაკროეკონომიკური პროგნოზები. ამისათვის უნდა იქნეს გამოყენებული **გონივრული და ღირებული ინფორმაცია** - ინფორმაცია, რომელიც საანგარიშგებო თარიღის მდგომარეობით, გონივრულ ფარგლებში, ხელმისაწვდომია მიზანშეუწონელი დანახარჯების ან ძალისხმევის გარეშე, მათ შორის ინფორმაცია წარსული მოვლენების, მიმდინარე პირობებისა და სამომავლო ეკონომიკური პირობების პროგნოზების შესახებ. ინფორმაცია, რომელიც ხელმისაწვდომია ფინანსური ანგარიშგების მომზადების მიზნებისათვის, მიიჩნევა, რომ **ხელმისაწვდომია მიზანშეუწონელი დანახარჯების ან ძალისხმევის გარეშე.**

მაგალითი 16. საექვო მოთხოვნების რეზერვი

კომპანია ახდენს დებიტორული დავალიანების გაუფასურების ზარალის დადგენას 2018 წლის 31 დეკემბრისათვის. კომპანიის საკრედიტო პოლიტიკის თანახმად, კლიენტებს დებიტორული დავალიანების დასაფარავად ეძლევათ 30 დღიანი პერიოდი (ანუ, არ არსებობს დაფინანსების კომპონენტი).

დებიტორული დავალიანების ერთ-ერთი ჯგუფის სტრუქტურა ხანდაზმულობის მიხედვით 2018წ. 31 დეკემბრისათვის ასე გამოიყურება (ცხრილი 1):

ცხრილი 1 (ლარი)

დაფარვის ვადა	დაუფარავი ნაშთი
ვადა გადაუცილებული (0-30 დღე)	800
31-60 დღე	350
61-180 დღე	280
180-360 დღე	170
>360 დღე	100
სულ	1,700

კომპანია მოსალოდნელი საკრედიტო ზარალის გასაანგარიშებლად იყენებს გამარტივებულ მოდელს. ამისათვის უნდა იქნეს გაანგარიშებული ისტორიული დეფლოტოს¹ განაკვეთი. რეპრეზენტატიული ისტორიული მონაცემების შეგროვების პერიოდად დადგინდა ერთი წელი - 2017 წლის 1 იანვრიდან 2017 წლის 31 დეკემბრამდე. ამ პერიოდში კომპანიამ განახორციელა 20,000 ლარის კრედიტით გაყიდვები.

განვსაზღვროთ საექვო მოთხოვნების რეზერვი.

ანალიზის პროცესი მოიცავს შემდეგ ეტაპებს.

ეტაპი 1. დებიტორული დავალიანების ანალიზი დაფარვის ვადების მიხედვით

¹ დეფლოტი - სასესხო ვალდებულების შეუსრულებლობა

ამისათვის საჭიროა ინფორმაცია იმის შესახებ, თუ 2017 წელს რამდენ დღეში იფარებოდა დებიტორული დავალიანება მისი წარმოშობის (ინვოისის გამოწერის) დღიდან გადახდის დღემდე (ცხრილი 2).

ცხრილი 2 (ლარი)

დაფარვის ვადა	დაუფარავი ნაშთი
ვადაგადაუცილებული (0-30 დღე)	12,500
31-60 დღე	5 700
61-180 დღე	2 700
180-360 დღე	500
>360 დღე	500 (ჩამოწერა)
სულ	-

500 ლარი 360 დღიანი ვადისათვის არის ფაქტიური დეფლოტური ვალდებულება.

ეტაპი 2. ზარალის ისტორიული კოეფიციენტის/დეფლოტის

განაკვეთის გაანგარიშება

დეფლოტის ისტორიული განაკვეთის გაანგარიშება ზარალის თანხის (500) გაყოფით ყოველი დაფარვის ვადისათვის არსებულ დაუფარავი ნაშთზე (ცხრილი 3)

ცხრილი 3 (ლარი)

დაფარვის ვადა	დაუფარავი თანხა	ზარალი	ზარალის კოეფიციენტი (%)
ვადაგადაუცილებული (0-30 დღე)	20,000	500	2,5
31-60 დღე	12 500	500	4
61-180 დღე	5 700	500	8,8
180-360 დღე	2 700	500	18,5

>360 დღე	500	500	100
----------	-----	-----	-----

აღსანიშნავია, რომ ცხრილი 3-ის ბოლო სვეტში არსებული მონაცემები გადაადგილდა ერთი სტრიქონით დაბლა. ეს ხდება იმიტომ, რომ გაიანგარიშება თანხები, რომელიც მიეკუთვნება დროის გარკვეულ მონაკვეთს, ანუ ამ დროის მონაკვეთის დასაწყისს და არა ბოლოს. ამდენად, დროის მონაკვეთში „ვადაგადაუცილებელი“ კომპანიას წარმოექმნა 20,000 ლარის დებიტორული დავალიანება, მონაკვეთში „31-60“ – 12,500 ლარი და ა.შ.

რატომ იქნა გამოყენებული 500 ლარის ზარალი დაფარვის ყველა ვადისათვის? ჩამოწერილი დეფლოტური დებიტორული დავალიანება (500) თანმიმდევრულად გადაინაცვლებოდა დროთა მინაკვეთებს შორის (დაფარვის ვადებს შორის) მისი წარმოქმნის დღიდან ჩამოწერამდე (დეფლოტამდე). 500 ლარი იყო „ვადაგადაუცილებელ“ 20,000 ლარის შემადგენლობაში, ამიტომ დროის ამ მონაკვეთის დეფლოტის განაკვეთი არის 500/20,000 და ასე შესაბამისად დროის ყველა მონაკვეთისათვის.

ეტაპი 3. საპროგნოზო ინფორმაციის დამატება

სტატისტიკის სახელმწიფო ორგანოების მიერ ნავარაუდევია, რომ 2019 წელს უმუშევრობის დონე გაიზრდება 5%-დან 6%-მდე. კომპანიის საკრედიტო ზარალსა და უმუშევრობას შორის არსებობს წრფივი დამოკიდებულება. კომპანიის მონაცემებით 1%-ით უმუშევრობის ზრდა იწვევს საკრედიტო ზარალის ზრდას 10%-ით. ამ მიზეზით ვარაუდობენ, რომ 500 ლარის ზარალი შეიძლება გაიზარდოს 10% და შეადგინოს 550 ლარი.

ამდენად, ზარალის/დეფლოტის კოეფიციენტები, დაკორექტირებული საპროგნოზო ინფორმაციით, შემდეგნაირად გამოიყურება (ცხრილი 4):

ცხრილი 4 (ლარი)

დაფარვის ვადა	დაუფარავი თანხა	ზარალი	ზარალის კოეფიციენტი (%)
ვადაგადაუცილებული	20,000	550	2,75

(0-30 დღე)			
31-60 დღე	12 500	550	4,4
61-180 დღე	5 700	550	9,6
180-360 დღე	2 700	550	20,4

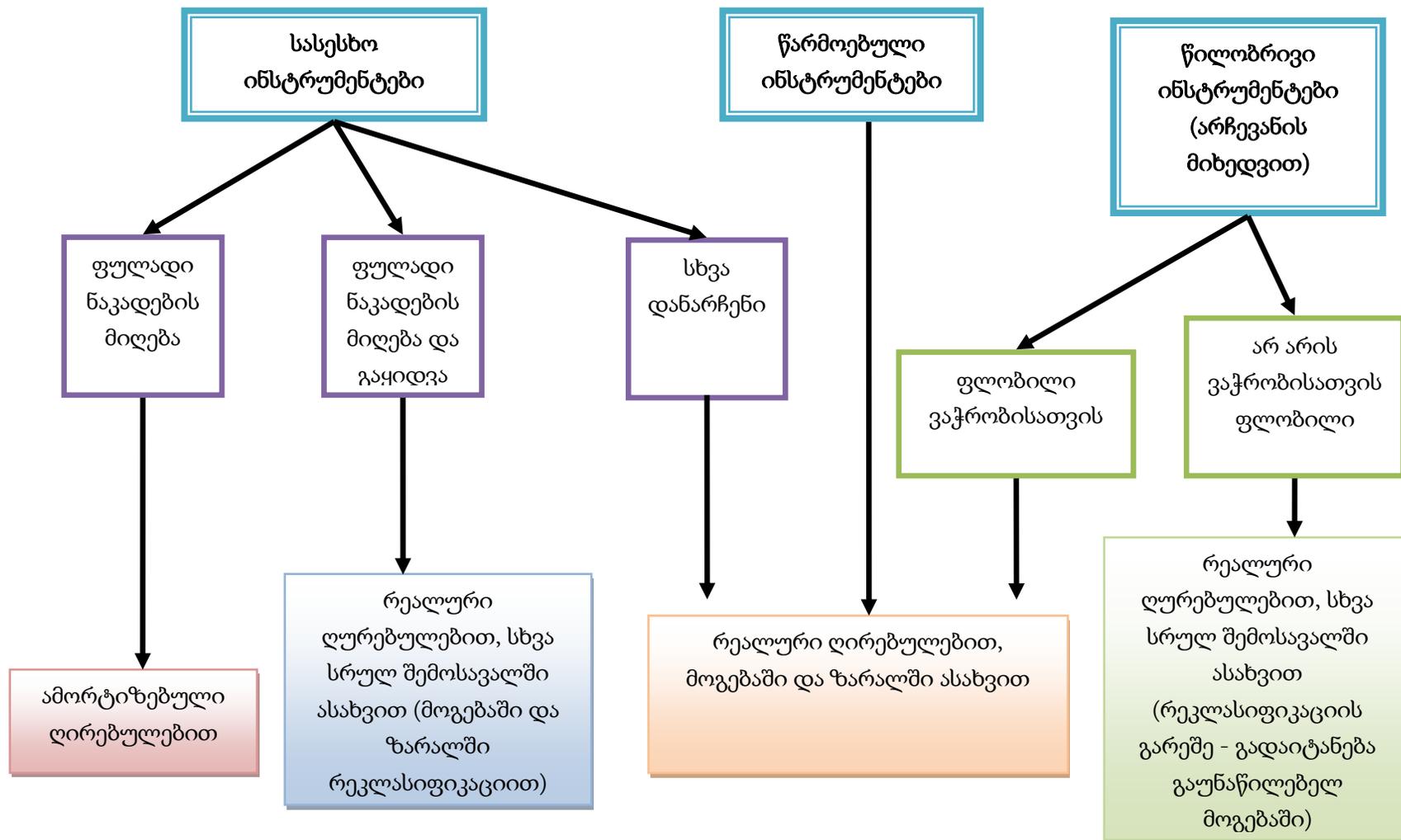
**ეტაპი 4. ზარალის კოეფიციენტის გამოყენება მიმდინარე დებიტორული
დავალიანების პორტფელისათვის**

დაკორექტირებული ზარალის კოეფიციენტები გამოიყენება 2018 წლის 31 დეკემბრისათვის არსებულ დებიტორული დავალიანების პორტფელისათვის (ცხრილი 5).

ცხრილი 5 (ლარი)

დაფარვის ვადა	დაუფარავი ნაშთი	ზარალის კოეფიციენტი (%)	მოსალოდნელი საკრედიტო ზარალი
ვადა გადაუცილებული (0-30 დღე)	800	2,75	22
31-60 დღე	350	4,4	15,4
61-180 დღე	280	9,6	26,9
180-360 დღე	170	20,4	34,7
>360 დღე	100	100	100
სულ	1,700	-	199

ფინანსური ინსტრუმენტების შეფასება

თავი 3. საწარმოთა გაერთიანების აღრიცხვა

1. საწარმოთა გაერთიანების იდენტიფიკაცია
2. მყიდველი საწარმოს იდენტიფიკაცია
3. შეძენის თარიღის განსაზღვრა
4. შეძენილი იდენტიფიცირებადი აქტივების, აღებული ვალდებულებებისა და არამაკონტროლებელი წილის აღიარება და შეფასება
5. გუდვილის ან ხელსაყრელი შესყიდვიდან მიღებული შემოსულობის აღიარება და შეფასება

1. საწარმოთა გაერთიანების იდენტიფიკაცია

➤ საწარმოთა გაერთიანების ცნება და მოტივაცია

საწარმოთა გაერთიანება არის ცალკეული სამეურნეო ერთეულის ან საწარმოს გაერთიანება ერთ ანგარიშვალდებულ სამეურნეო ერთეულად. საბაზრო ეკონომიკის განვითარებას ახლავს ბიზნესის სხვადასხვა ტიპის კომბინაციები – საწარმოთა გაერთიანებები. საწარმოთა გაერთიანების მოტივაციაა გასაღების ახალი ბაზრის, ახალი სრულყოფილი ტექნოლოგიების, ახალი საკონკურენტო პროდუქციის მოძიება, დანახარჯების შემცირება და მოგების გაზრდა, კონკურენციის შემცირება. საწარმოთა გაერთიანებით იზრდება საწარმოს მასშტაბები და მისი კონკურენტუნარიანობა, შესაძლებელი ხდება თავისუფალი ფულადი სახსრების დაბანდება და კაპიტალის მართვა. საზოგადოდ ითვლება, რომ გაერთიანების ძირითადი მიზანია სინერგია¹ – ერთობლივი საქმიანობიდან უპირატესობებისა და სარგებლიანობის მოპოვება.

➤ საწარმოთა გაერთიანების იდენტიფიკაციის კრიტერიუმები

ფასს 3 „საწარმოთა გაერთიანების“ (IFRS 3 - Business Combinations) თანახმად სამეურნეო ოპერაცია ან სხვა მოვლენა მხოლოდ მაშინ იდენტიფიცირდება საწარმოთა

---

¹ ბერძნ. synergia Synergos – (syn)ერთად; (ergos) მოქმედება – ჯამური ეფექტი.

synergy (ინგლ.) – წარმატებული ერთობლივი ძალისხმევა, ერთობლივი საქმიანობა.

გაერთიანებად, როდესაც შექმნილი აქტივები და აღებული ვალდებულებები აფუძნებენ საწარმოს. თუ შექმნილი აქტივების ჯგუფი არ იდენტიფიცირდება საწარმოდ, ასეთი ოპერაციები არ მიეკუთვნება საწარმოთა გაერთიანებებს და არ რეგულირდება ფასს 3-ით. ასეთი ოპერაციები აისახება როგორც ჩვეულებრივი აქტივების შექმნა.

ამდენად, საწარმოს განმარტების განსაზღვრა დიდ მნიშვნელობას იძენს, ვინაიდან ფინანსური ანგარიშგების მომზადებისა და წარდგენის წესები საწარმოს შექმნის და აქტივების შექმნის, რომელიც არ წარმოადგენს საწარმოს, ოპერაციებისათვის განსხვავებულია. ოპერაციები, რომელიც იდენტიფიცირებული იქნება „საწარმოს შექმნად“ რეგულირდება ფასს 3-ით „საწარმოთა გაერთიანება“.

უპირველესად, უნდა განისაზღვროს თუ რა არის საწარმო. ფასს 3-ის თანახმად საწარმო არის საქმიანობებისა და აქტივების ურთიერთდაკავშირებული (ინტეგრირებული) კომპლექსი/ჯგუფი, რომლის ფუნქციონირება და მართვა ხდება იმ მიზნით, რომ უშუალოდ ინვესტორებმა ან სხვა მესაკუთრეებმა, წევრებმა ან მონაწილეებმა მიიღონ შემოსავლები დივიდენდების, დანახარჯების შემცირების ან სხვა სახის ეკონომიკური სარგებლის სახით. უფრო მარტივად, საწარმო არის აქტივების და ოპერაციების ერთობლიობა, რომელსაც მართავენ აქციონერთა ინტერესების დასაცავად მოგებისა და სხვა ეკონომიკური სარგებლის მიღების მიზნით.

აქტივებისა და ოპერაციების ერთობლიობა არის ინტეგრირებული ჯგუფი (კომპლექსი), რომელიც მოიცავს პროცესებს, სამუშაო ძალას და ყველაფერ სხვას, რაც "მუშაობს" ბიზნესის (საწარმოს) სასარგებლოდ. ამდენად, ფასს 3-ის თანახმად საწარმო შედგება რესურსებისა და პროცესებისაგან, რომლებიც გამოიყენება ამ რესურსების პროდუქციად გარდასაქმნელად. ამავდროულად, იმისთვის, რომ ინტეგრირებული კომპლექსი განიხილებოდეს როგორც საწარმო, არ არის სავალდებულო პროდუქციის არსებობა ფასს 3-ის თანახმად. საწარმოს სამი ელემენტი განიმარტება შემდეგნაირად (იხ.სქემა 1):

- **რესურსები** არის ნებისმიერი ეკონომიკური რესურსი, რომელიც პროდუქციას ქმნის, ან გააჩნია პროდუქციის შექმნის უნარი. მაგალითად, გრძელვადიანი აქტივები (მათ შორის, არამატერიალური აქტივები ან გრძელვადიანი აქტივების

გამოყენების უფლებები), ინტელექტუალური საკუთრება, აუცილებელი მასალების ან უფლებებისა და დაქირავებულ მომუშავეთა მოზიდვის უნარი;

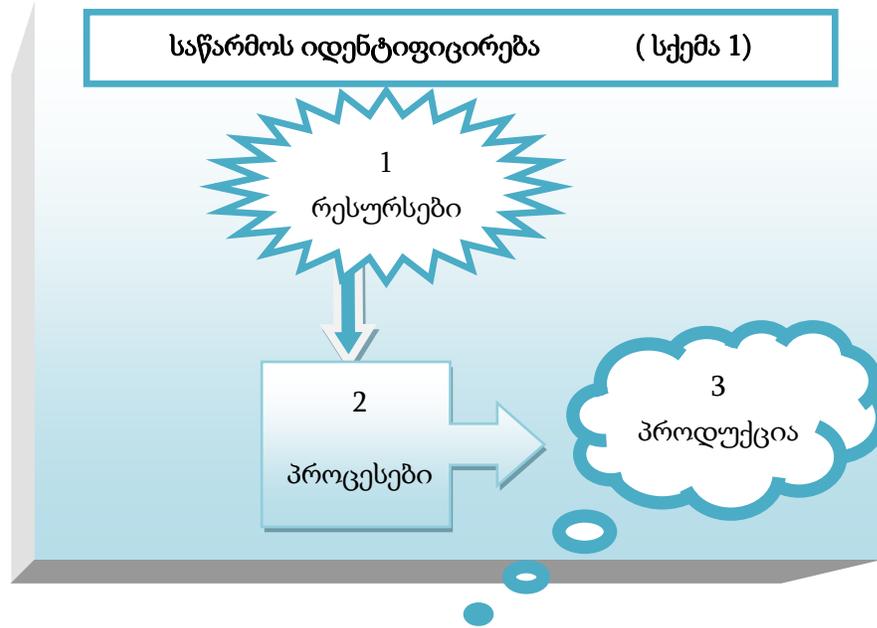
- **პროცესი** არის ნებისმიერი სისტემა, სტანდარტი, პროტოკოლი¹, კონვენცია ან წესი, რომელიც რესურსების გამოყენებისას, ქმნის პროდუქციას, ან გააჩნია პროდუქციის შექმნის უნარი. მაგალითად: სტრატეგიული მართვის პროცესები, საექსპლუატაციო პროცესები და რესურსების მართვის პროცესები;
- **პროდუქცია** არის შედეგი, რომელიც მიიღება რესურსებისა და ამ რესურსების მიმართ ისეთი პროცესების გამოყენების შედეგად, რომელსაც მოაქვს შემოსავალი ან გააჩნია შემოსავლების შექმნის უნარი უშუალოდ ინვესტორების ან სხვა მესაკუთრეებისათვის, წევრების ან მონაწილეებისათვის, დივიდენდების, დაბალი დანახარჯების, ან სხვა ეკონომიკური სარგებლის სახით.

ამდენად, საქმიანობებისა და აქტივების ინტეგრირებულ კომპლექსს ესაჭიროება ორი მთავარი ელემენტი: რესურსები და ამ რესურსების გამოყენების პროცესები, რომლებიც ერთობლივად გამოიყენება ან გამოყენებული იქნება პროდუქციის შესაქმნელად. საქმიანობებისა და აქტივების ინტეგრირებულ კომპლექსს ფორმირების ეტაპზე შეიძლება არ გააჩნდეს პროდუქცია. ასეთ შემთხვევაში, მყიდველმა საწარმომ სხვა ფაქტორები უნდა განიხილოს იმის დასადგენად, ეს კომპლექსი წარმოადგენს თუ არა საწარმოს ამგვარ ფაქტორებს

---

¹ ბერძნ. protos – "პირველი" და kolla „წებო“ – საბუთი, რომელიც გარკვეული წესით აფიქსირებს შეთანხმებას.

ლათ. conventio – შეთანხმება, ხელშეკრულება (<http://ru.wikipedia.org/wiki/>).

მიეკუთვნება ქვემოთ ჩამოთვლილი ფაქტორები, მაგრამ არ შემოიფარგლება მარტო ამ ჩამონათვალით. კერძოდ, კომპლექსმა:

- დაიწყო თუ არა დაგეგმილი ძირითადი საქმიანობა;
- ჰყავს თუ არა დაქირავებული მომუშავეები, გააჩნია თუ არა ინტელექტუალური ქონება და სხვა რესურსები და პროცესები, რომლის გამოყენებაც შესაძლებელი იქნება რესურსების მიმართ;
- მისდევს თუ არა დასახულ გეგმას პროდუქციის საწარმოებლად; და
- შეძლებს თუ არა მომხმარებლის მოძიებას, რომელიც იყიდის მის პროდუქციას.

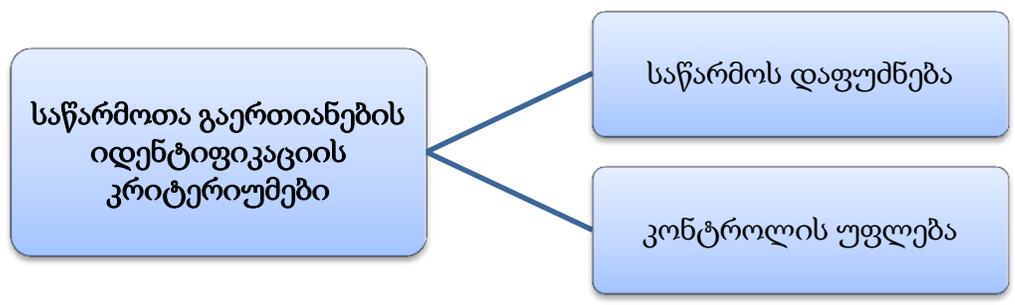
იმის დასადგენად, წარმოადგენს თუ არა საქმიანობებისა და აქტივების კონკრეტული კომპლექსი საწარმოს, საწარმომ უნდა განიხილოს: შესაძლებელია თუ არა, რომ ბაზრის მონაწილემ ინტეგრირებული კომპლექსის საქმიანობა მართოს როგორც საწარმო. თუ არ არსებობს საპირისპირო მტკიცებულებები, აქტივებისა და საქმიანობების ცალკეული კომპლექსი, რომელშიც გუდვილი არის წარმოდგენილი, უნდა მივიჩნიოთ საწარმოდ. თუმცა, აუცილებელი არ არის, საწარმოს გუდვილი გააჩნდეს.

შეიძლება ითქვას რომ, აქტივებისა და საქმიანობების ინტეგრირებული ჯგუფი ფასს 3-ით მიჩნეულია საწარმოდ, თუ ინტეგრირებულ ჯგუფს პროდუქციის წარმოების უნარი შესწევს.

ასევე, ფასს 3-ის თანახმად, საწარმოთა გაერთიანება არის სამეურნეო ოპერაცია ან სხვა მოვლენა, რომლის დროსაც მყიდველი საწარმო იღებს კონტროლს საწარმოთა გაერთიანების დროს. კონტროლი არის საწარმოს ფინანსური და სამეურნეო პოლიტიკის მართვის უფლება, ამ საქმიანობიდან სარგებლის მიღების მიზნით. მყიდველი საწარმო არის სამეურნეო ერთეული, რომელიც კონტროლს იღებს შეძენილ საწარმოზე. შეძენილი საწარმო არის საწარმო ან საწარმოები, რომელზეც მყიდველი საწარმო იღებს კონტროლს საწარმოთა გაერთიანების დროს. სამეურნეო ოპერაციები, რომლებსაც ზოგჯერ „ფაქტობრივ შერწყმას“ ან „თანასწორთა შერწყმას“ უწოდებენ, ასევე წარმოადგენს საწარმოთა გაერთიანებას იმ გაგებით, რა მნიშვნელობითაც ეს ტერმინი მოცემულ სტანდარტში გამოიყენება.

ამდენად, საწარმოთა გაერთიანების კრიტერიუმებია საწარმოს დაფუძნება და მყიდველი საწარმის მიერ კონტროლის უფლების მოპოვება (იხ.სქემა 2).

სქემა 2

➤ საწარმოთა გაერთიანების იდენტიფიკაციის მაგალითები:

	<p>მაგალითი 1. აქტივების შეძენა.</p> <hr/> <p>საწარმომ შეიძინა ლიკვიდაციაში მყოფი საწარმოს შენობა, დანადგარი და ლიცენზია.</p>
---	---

მოცემული ოპერაცია არ იდენტიფიცირდება საწარმოთა გაერთიანებად, ვინაიდან შეძენილი მხოლოდ ცალკეული აქტივები - ძირითადი საშუალება და არამატერიალური აქტივი.

მაგალითი 2. საწარმოთა გაერთიანება¹.

1. გაზის კორპორაცია „პეტროლიუმი“ აირის ტრანსპორტირებისათვის იძენს აირსადენების სისტემას. შრომითი რესურსები (ტექნიკური და საწარმოო სპეციალისტები და ადმინისტრაციის სამსახური) ასევე არიან გარიგების საგანი.

გაზსადენის სისტემა და შრომითი რესურსები - **წარმოების ფაქტორია**. **ბიზნეს-პროცესები**, რომელიც ხორციელდება საწარმოო და ტექნიკური სპეციალისტების მიერ, ასევე შედის გარიგებაში. **საქმიანობის შედეგი** - აირის ტრანსპორტირება. ბიზნესის სამივე ელემენტი სახეზეა. ამდენად, გარიგების ობიექტი შეესაბამება ბიზნესის განმარტებას.

იმ შემთხვევაშიც კი, შრომითი რესურსები, რომ არ გადასულიყო მყიდველთან, „პეტროლიუმი“ სხვა საწარმოსთან დადებდა ხელშეკრულებას ტექნიკურ მომსახურებაზე და გარიგება მაინც ჩაითვლება გაერთიანებად, ვინაიდან ბიზნესის ეს ელემენტი იოლად შესასრულებელია.

2. სამთომომპოვებელი კომპანია „გოლდ“-ი იძენს საწარმოს, რომელიც იმყოფება დამუშავების სტადიაში. გარიგების ობიექტი მოიცავს წარმოების ყველა ფაქტორს - შრომით რესურსებს, ლიცენზიას მოპოვებაზე, უძრავ ქონებას, მოწყობილობებს და პროდუქციის წარმოებისთვის აუცილებელ გეოლოგიური და საძიებო სამუშაოების წარმოებისა და შეფასების ბიზნეს-პროცესებს.

ეს საწარმო სრულად შეესაბამება ბიზნესის განმარტებას ფასს 3-ის მიხედვით, ვინაიდან მოიცავს „ბიზნესის“ ცნების ორ ელემენტს - წარმოების ფაქტორს და ბიზნეს-პროცესებს.

3. სამთომომპოვებელი კომპანია „ოქრო“ იძენს ოქროს საბადოს ნაკვეთს (ოქროს არსებობის დადასტურებით) გეოლოგიური საძიებო სამუშაოებისათვის, მაგრამ

¹ А. А. Яговцева . Учет приобретения бизнеса. Журнал «Корпоративная финансовая отчетность. Международные стандарты», №6 за 2012 год. <http://www.cfin.ru/ias/manacc/m&a.shtml>

სათანადო სამუშაოები განვითარების გეგმის თანახმად ჯერ არ არის დაწყებული. ფასს 3-ის მიხედვით, მოცემული ნაკვეთის შეძენა შეიძლება იყოს მიჩნეული ბიზნესის შეძენად თუ ბაზრის მონაწილეს შეუძლია შეძენილი რესურსი გააერთიანოს საკუთარი საწარმოების ფაქტორებთან და პროცესებთან მომავალში პროდუქციის წარმოების მიზნით. მაგრამ მოცემული სიტუაცია არის სადავო: საძიებო სამუშაოები არ არის დაწყებული, ბიზნეს-პროცესები არ არის ორგანიზებული, არ არის ამოქმედებული შრომითი რესურსები. საწარმოს მოუწევს მტკიცება, რომ რეალურად არის შესაძლებელი შეძენილი ობიექტისა და საკუთარი ძალების ინტეგრაცია.

➤ **საწარმოთა გაერთიანებით წარმოქმნილი ურთიერთობები**

ერთი საწარმოს მიერ მეორე საწარმოს კაპიტალის წილის შეძენით წარმოიქმნება სხვადასხვა ტიპის ურთიერთობები, რომელიც დამოკიდებულია შეძენილი წილის მოცულობასა და აქედან გამომდინარე, კონტროლის უფლებაზე. თუ სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული სახელშეკრულებო შეთანხმებით, ყველა სხვა შემთხვევაში კონტროლის დონე და ურთიერთობები შეიძლება ასე წარმოვიდგინოთ (იხ. სქემა 3):

სქემა 3

შეძენილი კაპიტალის წილი	კონტროლის დონე	ურთიერთობების სახე	მარეგულირებელი სტანდარტი
არ აღემატება 20%-ს	პასიური	ფინანსური ინსტრუმენტი	ფასს 9
20%-დან –50%-დე	მნიშვნელოვანი გავლენის უფლება	მეკავშირე	ბასს 28, ფასს 11
50%	ერთობლივი კონტროლი	ერთობლივი საქმიანობა	ბასს 28
50%-ზე მეტი	კონტროლის უფლება	სათავო-შვილობილი	ფასს 3, ფასს 10

შეძენილი კაპიტალის წილი განსაზღვრავს მოპოვებულ კონტროლის დონეს. კონტროლის დონის მიხედვით განასხვავებენ შვილობილ, მეკავშირე და ერთობლივ

საწარმოებს. როდესაც შეძენილია კაპიტალის 50%-ზე მეტი, ერთი საწარმო არის **მყიდველი**, მეორე **შეძენილი**, წარმოიქმნება სათავო-შვილობილი საწარმოს ურთიერთობები, სადაც ერთი საწარმო არის „სათავო“ საწარმო, მეორე კი შეძენილი საწარმოს „შვილობილი“ საწარმო. **სათავო საწარმო** ისეთი საწარმოა, რომელსაც გააჩნია ერთი ან მეტი შვილობილი საწარმო. **შვილობილი საწარმო** არის საწარმო, მათ შორის არაიურიდიული პირიც, რომელსაც აკონტროლებს სხვა საწარმო, ცნობილი სათავო საწარმოს სახელწოდებით. გაერთიანებაში, სადაც არის სათავო-შვილობილი ურთიერთობები, შეძენილი საწარმო არ კარგავს თავის იურიდიულ დამოუკიდებლობას, ის რჩება დამოუკიდებელ იურიდიულ პირად აქციების გარკვეული პაკეტით შემძენ საწარმოსთან.

მეკავშირე საწარმო არის საწარმო, რომელზეც ინვესტორს გააჩნია მნიშვნელოვანი გავლენა. მნიშვნელოვანი გავლენა ნიშნავს ინვესტორის მიერ ინვესტირებული საწარმოს ფინანსური და საოპერაციო პოლიტიკის გადაწყვეტილებების მიღებაში მონაწილეობის უფლებას, რაც არ გულისხმობს ამ პოლიტიკაზე ინვესტორის კონტროლის ან ერთობლივი კონტროლის უფლებას (ბასს 28, პ.3). **ერთობლივი საწარმო** არის ერთობლივი საქმიანობა, რომლის დროსაც მხარეებს, რომლებსაც გააჩნიათ ერთობლივი კონტროლის უფლება საქმიანობაზე, აქვთ უფლებები ამ საქმიანობის წმინდა აქტივებზე. **ერთობლივი საქმიანობა** ისეთი საქმიანობაა, რომელსაც ერთობლივად აკონტროლებს ორი ან მეტი მხარე.

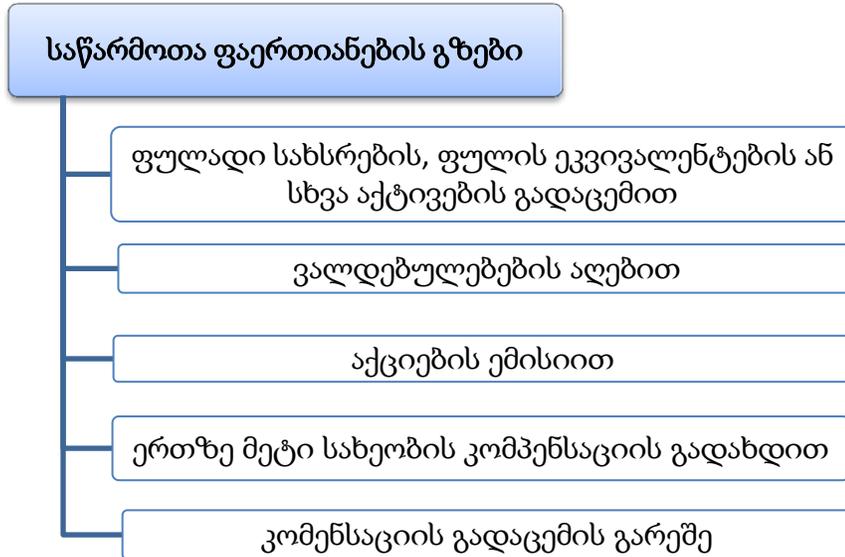
➤ **საწარმოთა გაერთიანება ჩამოყალიბების შესაძლო გზები და ფორმები**

მყიდველმა საწარმომ შეძენილ საწარმოზე კონტროლი შეიძლება აიღოს სხვადასხვა გზით, მაგალითად:

- ა) ფულადი სახსრების, ფულის ეკვივალენტების ან სხვა აქტივების (მათ შორის, წმინდა აქტივების, რომლებიც აფუძნებს საწარმოს) გადაცემით;
- ბ) ვალდებულებების აღებით;
- გ) აქციების ემისიით;
- დ) ერთზე მეტი სახეობის კომპენსაციის გადაცემით; ან

ე) კომპენსაციის გადაცემის გარეშე, მათ შორის, გაერთიანება მხოლოდ ხელშეკრულების საფუძველზე.

სქემა 4

იურიდიული, საგადასახადო და სხვა მიზნებიდან გამომდინარე საწარმოთა გაერთიანება შეიძლება ჩამოყალიბდეს სხვადასხვა ფორმით, ფასს 3-ით ის მოიცავს ქვემოთ განხილულ მაგალითებს, მაგრამ არ შემოიფარგლება მარტო ამით:

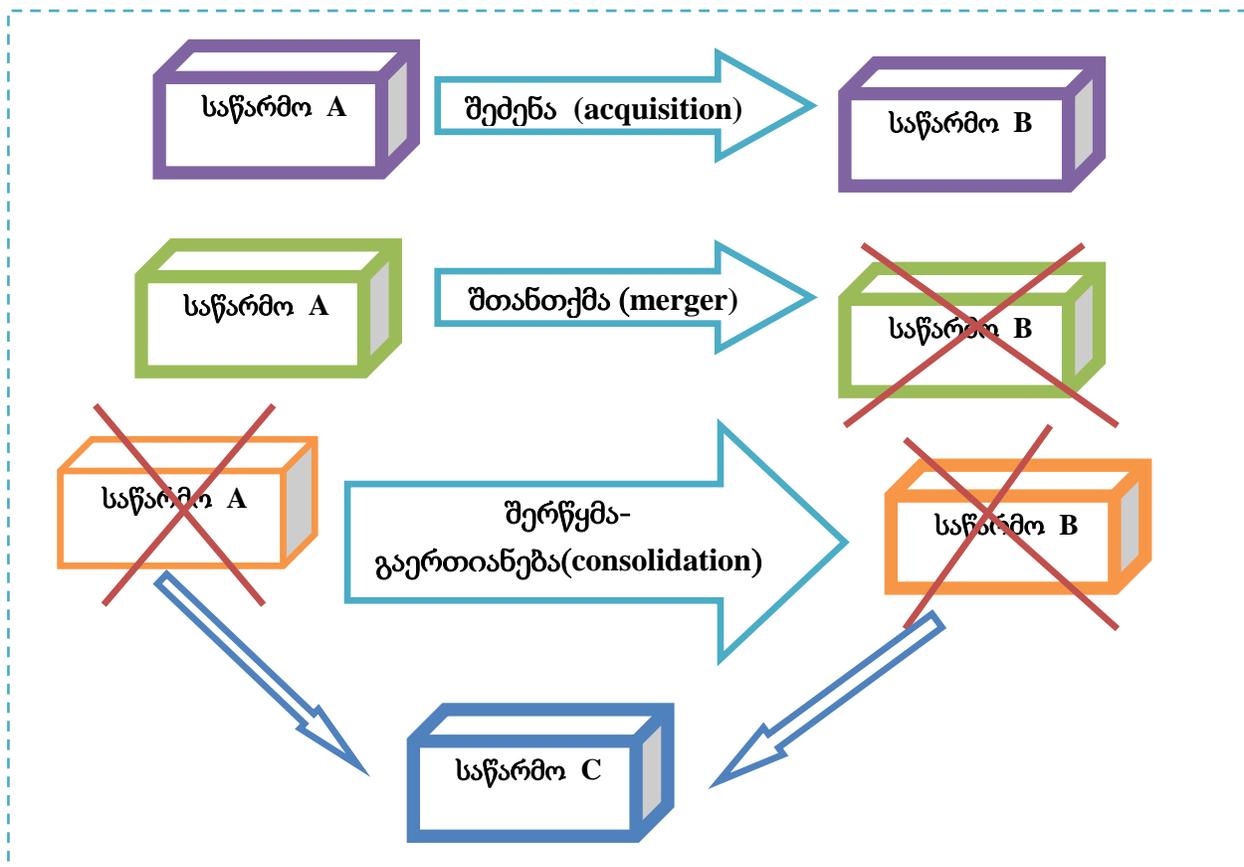
- ერთი ან მეტი საწარმო ხდება მყიდველის შვილობილი საწარმო, ან ერთი ან მეტი საწარმოს წმინდა აქტივები იურიდიულად ერწყმება მყიდველ საწარმოს;
- ერთი გაერთიანებული სამეურნეო ერთეული გადასცემს თავის წმინდა აქტივებს, ან მისი მესაკუთრეები გადასცემენ თავიანთ სააქციო წილებს სხვა გაერთიანებულ სამეურნეო ერთეულს ან მის მესაკუთრეებს;
- ყველა გაერთიანებული სამეურნეო ერთეული გადასცემს თავის წმინდა აქტივებს, ან ამ სამეურნეო ერთეულების მესაკუთრეები გადასცემენ თავიანთ სააქციო წილებს ახლად ფორმირებულ სამეურნეო ერთეულს;
- ერთ-ერთი გაერთიანებული სამეურნეო ერთეულის ყოფილი მესაკუთრეთა ჯგუფი იღებს კონტროლს გაერთიანებულ სამეურნეო ერთეულზე.

ზოგადად, ცნობილია საწარმოთა გაერთიანების შემდეგი ფორმები:

- **შეძენა (acquisition)**- ერთი საწარმოს მიერ მეორე საწარმოზე კონტროლის უფლების მოპოვებით. საწარმოები აგრძელებენ დამოუკიდებელ საქმიანობას და მათ შორის წარმოიქმნება სათავო-შვილობილი საწარმოთა ურთიერთობები;
- **შთანთქმა (merger)** - ერთი საწარმოს მიერ მეორე საწარმოზე კონტროლის უფლების მოპოვებით. შედეგად შექმნილი საწარმო წყვეტს არსებობას;
- **გაერთიანება (consolidation)** - ორი ან მეტი საწარმოს გაერთიანებით, რომლის შედეგად წარმოიქმნება ახალი ეკონომიკური ერთეული. გაერთიანების მონაწილე-საწარმოები წყვეტენ იურიდიულ არსებობას და ახალი საწარმო იღებს ყველა გაერთიანებული საწარმოების აქტივებსა და ვალდებულებებზე კონტროლის უფლებას.

საწარმოთა გაერთიანების ფორმები

სქემა 5

განვიხილოთ ბიზნესის კომბინაციები, რომელიც იდენტიფიცირდება საწარმოთა გაერთიანებად.

მაგალითი 3. საწარმოთა გაერთიანება – კაპიტალის შექმნა.

A საწარმომ შეიძინა B საწარმოს აქციების 100%. B საწარმო დარჩა დამოუკიდებელ იურიდიულ პირად.

შემდეგი პირობების გათვალისწინებით ავსახოთ საწარმოთა გაერთიანება:

- ა) შექმნა განხორციელდა ფულადი კომპენსაციით – 500 ათას ლარად;
- ბ) შექმნა განხორციელდა 100 ათასი ცალი ჩვეულებრივი აქციების ემისიით. აქციების ნომინალური ღირებულება 1 ლარია, ხოლო საბაზრო – 5 ლარი.

გაერთიანების შედეგად დაფუძნდა ახალი ანგარიშვალდებული სამეურნეო ერთეული „A ჯგუფი“, ხოლო მის წევრებს შორის წარმოიქმნა სათავო-შვილობილი საწარმოს ურთიერთობები.

ანგარიშების დასახელება და ოპერაციის შინაარსი	დებეტი	კრედიტი	ლარი
ა) საწარმოს კაპიტალის შექმნა ფულადი კომპენსაციით			
გრძელვადიანი ინვესტიციები	2410		500,000
საწარმოთა ფასიან ქაღალდებში			
ეროვნული ვალუტა რეზიდენტ ბანკში		1210	500,000
ბ) საწარმოს კაპიტალის შექმნა აქციების ემისიით			
გრძელვადიანი ინვესტიციები	2410		500,000
საწარმოთა ფასიან ქაღალდებში			
ჩვეულებრივი აქციები		5110	100,000
საემისიო კაპიტალი		5140	400,000

მაგალითი 4. საწარმოთა გაერთიანება – წმინდა აქტივების შექმნა.

A საწარმომ 500 ათას ლარად შეიძინა B საწარმოს წმინდა აქტივები (ათასი ლარი): შენობები – 200 (რეალური ღირებულება – 360); მარაგი – 140 (რეალური ღირებულება – 120); მოთხოვნები – 100; ვალდებულებები – 150. B საწარმომ

შეწყვიტა არსებობა და შეუერთდა A საწარმოს. ოპერაცია იდენტიფიცირებულია ბიზნესის გაერთიანებად.

ავსახოთ საწარმოთა გაერთიანება.

A საწარმო თავის ფინანსურ ანგარიშგებაში ასახავს წმინდა აქტივების შეძენას – საწარმოს შთანთქმას შემდეგი გატარებით:

ანგარიშების დასახელება და ოპერაციის შინაარსი	დებეტი	კრედიტი	ლარი
შენობები	2130		300,000
საქონელი	1610		120,000
მოთხოვნები მიწოდებიდან	1410		100,000
გუდვილი	2540		130,000
ვალდებულებები მოწოდებიდან		3110	150,000
ეროვნული ვალუტა რეზიდენტ ბანკში		1210	500,000

B საწარმოს აქტივები და ვალდებულებები ფასდება რეალური ღირებულებით და სხვაობა გადახდილ თანხასა და რეალურ ღირებულებას შორის აღიარდება გუდვილად.

მაგალითი 5. საწარმოთა გაერთიანება – კაპიტალის წილების გაერთიანება.

A და B საწარმოებმა იურიდიულად შეწყვიტეს არსებობა და ერთობლივად წმინდა აქტივები გადაიტანეს ახალ დაფუძნებულ C საწარმოში. ბიზნესის კომბინაცია იდენტიფიცირებულია ბიზნესის გაერთიანებად, ხოლო A საწარმო – მყიდველად.

წმინდა აქტივების რეალური ღირებულება (ათასი ლარი)

	A საწარმო	B საწარმო
აქტივები	5,200	3,000
ვალდებულებები	500	200

ავსახოთ საწარმოთა გაერთიანება.

მოხდა გაერთიანება კომპენსაციის გარეშე. A და B საწარმოს წმინდა აქტივები გადატანილია ახალ საწარმოში.

C საწარმოს მაჩვენებლები

	ათასი ლარი
აქტივები	8,200
ვალდებულებები	700
საკუთარი კაპიტალი	7,500

განვიხილოთ ბიზნესის კომბინაციები, რომელიც არ იდენტიფიცირდება საწარმოთა გაერთიანებად.

მაგალითი 6. სხვა საწარმოს აქტივების შეძენა არ იდენტიფიცირდება საწარმოთა გაერთიანებად.

A საწარმომ 4 მილიონ ლარად შეიძინა B საწარმოსაგან აქტივები, რომელთა რეალური ღირებულებაა 3,000,000 ლარი: შენობა 2,200,000 ლარი, მანქანა-დანადგარები 800,000 ლარი. B საწარმო წყვეტს საქმიანობას და ხდება მისი იურიდიული ლიკვიდაცია.

ოპერაცია არ არის საწარმოთა გაერთიანება, არის სხვა საწარმოს აქტივების შეძენა და A საწარმომ შემდეგნაირად უნდა ასახოს ეს ოპერაცია:

ანგარიშების დასახელება და ოპერაციის შინაარსი	დებეტი	კრედიტი	ლარი
შენობები	2130		2,933,333
მანქანა-დანადგარები	2150		1,066,667
ეროვნული ვალუტა რეზიდენტ ბანკში		1210	4,000,000

2. მყიდველი საწარმოს იდენტიფიკაცია

➤ შეძენის მეთოდი

საწარმომ უნდა განსაზღვროს, სამეურნეო ოპერაცია ან სხვა მოვლენა, არის თუ არა საწარმოთა გაერთიანება ფასს 3-ის განმარტებით, რომელიც მოითხოვს, რომ შეძენილმა აქტივებმა და აღებულიმა ვალდებულებებმა დააფუძნოს საწარმო. თუ შეძენილი აქტივები არ წარმოადგენს საწარმოს, ანგარიშვალდებულმა საწარმომ სამეურნეო ოპერაცია ან სხვა მოვლენა უნდა ასახოს, როგორც აქტივის შეძენა.

საწარმოთა გაერთიანების ოპერაციები ფასს 3-ის მოთხოვნათა შესაბამისად აღრიცხული უნდა იქნეს მხოლოდ **შეძენის მეთოდით (acquisition method)**¹, რაც იმას ნიშნავს, რომ შეძენის ოპერაცია უნდა აისახოს მყიდველ საწარმოსთან.

შეძენის მეთოდის გამოყენება საჭიროებს: მყიდველი საწარმოს იდენტიფიკაციას; შეძენის თარიღის განსაზღვრას; შეძენილი იდენტიფიცირებადი აქტივების, აღებული ვალდებულებებისა და შეძენილი საწარმოს არამაკონტროლებელი წილის აღიარებასა და შეფასებას; გუდვილის ან ხელსაყრელი შესყიდვებიდან მიღებული შემოსულობის აღიარებასა და შეფასებას (იხ.სქემა 6).

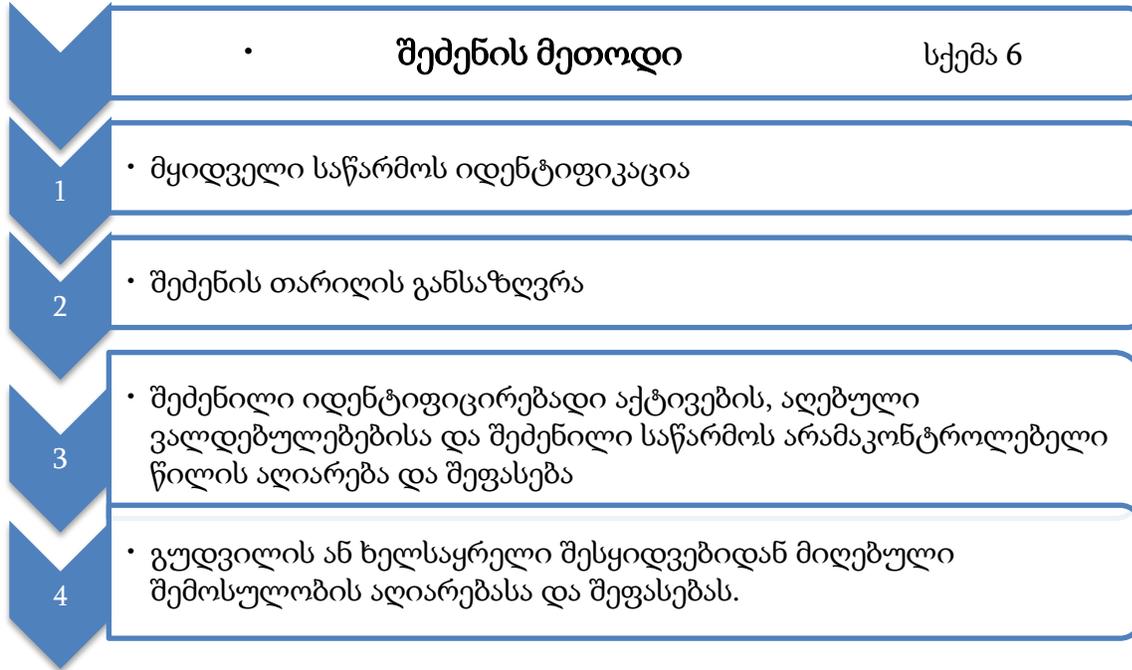
➤ მყიდველი საწარმოს იდენტიფიკაცია

ბიზნესის გაერთიანებისას უნდა განისაზღვროს ვინ არის „მყიდველი“ (გარდა ერთობლივი საქმიანობისა) ფასს 3-ის მიერ დადგენილი ნიშნების შესაბამისად და

---

¹ ფასს-მა „შესყიდვის მეთოდი“ (Purchase method) შეცვალა ტერმინით „შეძენის მეთოდი“ (Acquisition method). შეძენის მეთოდი მოიცავს საწარმოების აღრიცხვის ორ ბუღალტრულ მეთოდს: შეძენის მეთოდს (acquisition accounting) და შთანთქმის მეთოდს (merger accounting). ამდენად, შეძენის მეთოდი გამოიყენება როგორც საწარმოთა შესყიდვის, ასევე შთანთქმისა და შერწყმის შესაფასებლად. შეფასება ხდება რეალური ღირებულებით, ხოლო სხვაობა საწარმოს შესყიდვის ფასსა და რეალურ ღირებულებას შორის აღიარდება გუდვილად. ეს მეთოდი აზუსტებს არამატერიალურ აქტივებს და ხდის ფინანსურ ანგარიშგებას უფრო ტრანსპარანტულს (გამჭვირვალეს) და რელევანტურს (შესაბამისს).

გაერთიანების დასრულების შედეგების მიზნებისათვის აღირიცხოს როგორც საწარმოთა გაერთიანების ოპერაციები.

ფასს 3 საწარმოთა გაერთიანებას განსაზღვრავს, როგორც სამეურნეო ოპერაციას ან სხვა მოვლენას, რომლის დროსაც მყიდველი საწარმო კონტროლს იღებს ერთ ან მეტ საწარმოზე.

მყიდველი საწარმო არის ის სამეურნეო ერთეული, რომელიც ღებულობს კონტროლის უფლებას გაერთიანებაში მონაწილე სამეურნეო ერთეულებზე.

როგორც უკვე აღინიშნა, ფასს 3-ის თანახმად **კონტროლი** ნიშნავს საწარმოს ფინანსური და სამეურნეო პოლიტიკის მართვის უფლებას, ამ საქმიანობიდან ეკონომიკური სარგებლის მიღების მიზნით. ფასს 3-ის თანახმად საწარმოთა გაერთიანებაში, რომელიც, ძირითადად, ჩამოყალიბდა ფულადი სახსრების ან სხვა აქტივების გადაცემით, ან ვალდებულებების წარმოშობით, მყიდველად, ჩვეულებრივ,

ჩაითვლება ის სამეურნეო ერთეული, რომელიც გადასცემს ფულად სახსრებს ან სხვა აქტივებს, ან იღებს ვალდებულებებს.

საწარმოთა გაერთიანებაში, რომელიც, ძირითადად, სააქციო წილების გაცვლით ჩამოყალიბდა, მყიდველად ჩვეულებრივ ჩაითვლება სამეურნეო ერთეული, რომელიც გამოუშვებს თავის აქციებს. თუმცა, ზოგიერთ საწარმოთა გაერთიანებაში, რომელსაც ჩვეულებრივ „უკუშესყიდვას“ უწოდებენ, ემიტენტი სამეურნეო ერთეული არის შეძენილი.

მყიდველი საწარმოს ანუ იმ სამეურნეო ერთეულის დასადგენად, რომელიც კონტროლს იღებს შეძენილ საწარმოზე, გამოყენებულ უნდა იქნეს ფასს 10-ის – „კონსოლიდირებული ფინანსური ანგარიშგება“ – სახელმძღვანელო მითითებები. ფასს 10-ის - „კონსოლიდირებული ფინანსური ანგარიშგება“, თანახმად ინვესტორი იმ შემთხვევაში აკონტროლებს ინვესტირებულ საწარმოს, როდესაც ის ექვემდებარება რისკებს, რომლებიც დაკავშირებულია ინვესტირებულ საწარმოში მისი მონაწილეობიდან ცვალებადი შემოსავლების მიღებასთან, ან გააჩნია ინვესტირებული საწარმოდან ცვალებადი შემოსავლების მიღების უფლება და ასევე ამ შემოსავალზე ზემოქმედების შესაძლებლობა, ინვესტირებულ საწარმოსთან მიმართებით თავისი უფლებამოსილების მეშვეობით.

ამგვარად, ინვესტორი მხოლოდ და მხოლოდ მაშინ აკონტროლებს ინვესტირებულ საწარმოს, თუ ინვესტორს გააჩნია ყველაფერი ქვემოთ ჩამოთვლილი:

- ა) უფლებამოსილება ინვესტირებულ საწარმოსთან მიმართებით;
- ბ) ექვემდებარება რისკებს, რომლებიც დაკავშირებულია ინვესტირებულ საწარმოში მისი მონაწილეობიდან ცვალებადი შემოსავლების მიღებასთან, ან გააჩნია ინვესტირებული საწარმოდან ცვალებადი შემოსავლების მიღების უფლება; და
- გ) შესაძლებლობა იმისა, რომ ინვესტირებულ საწარმოსთან მიმართებით მინიჭებული უფლებამოსილება გამოიყენოს თავისი შემოსავლების ოდენობაზე გავლენის მოხდენის მიზნით .

თუ საწარმოთა გაერთიანება განხორციელდა, მაგრამ ფასს 10-ის მითითებების გამოყენებით ნათლად არ გამოჩნდა, რომელი გაერთიანებული სამეურნეო ერთეული

წარმოადგენს მყიდველს, მაშინ ამის დასადგენად საწარმომ უნდა განიხილოს ფასს 10-ში აღწერილი ფაქტორები.

ფასს 3-ით (ბ.16-18) სხვა ფაქტორები, რომლებიც გასათვალისწინებელია მყიდველი საწარმოს განსაზღვრისას, მოიცავს:

- მყიდველი, ჩვეულებრივ, არის გაერთიანებული სამეურნეო ერთეული, რომლის **სიდიდე** (გამოსახული, მაგალითად, აქტივებით, ამონაგებით ან მოგებით) **მნიშვნელოვნად უფრო დიდია**, ვიდრე სხვა გაერთიანებული სამეურნეო ერთეულის ან ერთეულების;
- საწარმოთა გაერთიანებაში, რომელშიც ორზე მეტი სამეურნეო ერთეული შედის, მყიდველი საწარმოს დადგენისას, სხვა ფაქტორებთან ერთად, მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული, **რომელმა გაერთიანებულმა სამეურნეო ერთეულმა წამოიწყო გაერთიანება**, ასევე გაერთიანებული სამეურნეო ერთეულების შესაბამისი **სიდიდე**;
- საწარმოთა გაერთიანების შესაქმნელად ფორმირებული ახალი სამეურნეო ერთეული შეიძლება არ წარმოადგენდეს მყიდველს. თუ ახალი სამეურნეო ერთეული ფორმირებულია საწარმოთა გაერთიანების ასამოქმედებლად საჭირო სააქციო წილის გამოსაშვებად, ერთ-ერთი გაერთიანებული სამეურნეო ერთეული, **რომელიც საწარმოთა გაერთიანებამდე არსებობდა**, უნდა განისაზღვროს, როგორც მყიდველი.

საწარმოთა გაერთიანების პროცესში **მაკონტროლებელი მხარის განსაზღვრისას** გათვალისწინებული უნდა იყოს საქმესთან დაკავშირებული ყველა ფაქტი და გარემოება. როდესაც ბიზნესის კომბინაციისას შეუძლებელია მყიდველი საწარმოს დადგენა, აქციონერთა არცერთი ჯგუფი არ ხდება დომინანტი და ყველანი ფლობენ თანაბარ კონტროლს, არ გამოიყენება შესყიდვის მეთოდი.

მყიდველად, ჩვეულებრივ, ჩაითვლება ის სამეურნეო ერთეული, რომელიც კონტროლის სანაცვლოდ გადასცემს ფულად სახსრებს, ფულის ეკვივალენტებს ან სხვა აქტივებს, ან იღებს ვალდებულებას.

მაგალითი 7. ფულადი სახსრების გადამხდელი – მყიდველი საწარმოა.

A და B საწარმოები ერთიანდებიან ერთ სამეურნეო ერთეულად. A საწარმო B საწარმოს კაპიტალის 80%-ში იხდის 2 მილიონ ლარს.

ვინაიდან A საწარმო იხდის ფულს, ის არის მყიდველი საწარმო.

სამეურნეო ერთეული, რომლის სიდიდე (გამოსახული, მაგალითად, წმინდა აქტივებით, ამონაგებით ან მოგებით) მნიშვნელოვნად უფრო დიდია, ვიდრე სხვა გაერთიანებული სამეურნეო ერთეული ან ერთეულები, არის მყიდველი საწარმო.

მაგალითი 8. დიდი სამეურნეო ერთეული – მყიდველი საწარმოა.

A და B საწარმოები ერთიანდებიან ერთ სამეურნეო ერთეულად. A-ს წმინდა აქტივების რეალური ღირებულება 44 მილიონი ლარია, ხოლო B-ს – 10 მილიონი ლარი.

ვინაიდან A საწარმოს წმინდა აქტივების რეალური ღირებულება მეტია, ის არის მყიდველი საწარმო.

საწარმოთა გაერთიანებაში, რომელიც, ძირითადად, სააქციო წილების გაცვლით ჩამოყალიბდა, ჩვეულებრივ მყიდველად ჩაითვლება სამეურნეო ერთეული, რომელიც გამოუშვებს თავის აქციებს.

მაგალითი 9. აქციების ემისიონტი – მყიდველი საწარმოა.

A საწარმო B საწარმოს კონტროლის უფლებისათვის ახდენს აქციების ემისიას – გადასცემს B საწარმოს მილიონ ცალ ჩვეულებრივ აქციას.

ვინაიდან A საწარმო ახდენს აქციების ემისიას, ის არის მყიდველი საწარმო.

დომინანტი მენეჯმენტში – გაერთიანების შედეგად გაერთიანებაში მონაწილე ერთ-ერთ საწარმოს მენეჯმენტს ენიჭება უპირატესობა მმართველობითი კადრების შერჩევაში.

მაგალითი 10. დომინანტი საწარმო – მყიდველი საწარმოა.

A და B საწარმოები ერთიანდებიან ერთ სამეურნეო ერთეულად. A-ს წმინდა აქტივების რეალური ღირებულება 44 მილიონი ლარია, ხოლო B-ს – 50 მილიონი ლარი. გაერთიანების შედეგად A საწარმოს დირექტორები და მენეჯერები გახდნენ გაერთიანების მმართველები.

ვინაიდან მართვაზე კონტროლის უფლება გააჩნია A საწარმოს, ის არის მყიდველი საწარმო.

მყიდველი საწარმოს იდენტიფიცირებისას ისეთ საწარმოთა გაერთიანებაში, რომელიც სააქციო წილების გაცვლით ჩამოყალიბდა, ასევე განხილულ უნდა იქნეს სხვა სათანადო ფაქტები და გარემოებები, მათ შორის (ფასს 3, ბ15):

ა) ხმის უფლების შეფარდებითი რაოდენობა გაერთიანებულ სამეურნეო ერთეულში. საწარმოთა გაერთიანების შემდგომ - მყიდველი, ჩვეულებრივ, იქნება ის გაერთიანებული სამეურნეო ერთეული, რომლის მესაკუთრეები, როგორც ჯგუფი, ინარჩუნებენ ან იღებენ ხმის უფლების უდიდეს ნაწილს გაერთიანებულ სამეურნეო ერთეულში. იმის დასადგენად, მესაკუთრეთა რომელი ჯგუფი ინარჩუნებს ან იღებს ხმის უფლების უდიდეს ნაწილს, სამეურნეო ერთეულმა უნდა განიხილოს ხმის უფლების შესახებ არსებული ნებისმიერი განსაკუთრებული ან სპეციალური შეთანხმებები და ოფციონების, ვარანტებისა ან კონვერტირებადი ფასიანი ქაღალდების არსებობა;

ბ) ხმის უფლების დიდი უმცირესობის წილის არსებობა გაერთიანებულ სამეურნეო ერთეულში, თუ არც ერთ სხვა მესაკუთრეს ან მესაკუთრეთა ორგანიზებულ ჯგუფს არ გააჩნია ხმის უფლების მნიშვნელოვანი წილი - მყიდველი, ჩვეულებრივ, იქნება გაერთიანებული სამეურნეო ერთეული, რომლის

ერთადერთ მესაკუთრეს ან მესაკუთრეთა ორგანიზებულ ჯგუფს გააჩნია ხმის უფლების დიდი უმცირესობის წილი გაერთიანებულ სამეურნეო ერთეულში;

გ) გაერთიანებული სამეურნეო ერთეულის მმართველობითი ორგანოს შემადგენლობა - მყიდველი, ჩვეულებრივ, იქნება გაერთიანებული სამეურნეო ერთეული, რომლის მესაკუთრეებსაც აქვთ ჯგუფის მმართველობითი ორგანოს წევრთა უმრავლესობის არჩევის, დანიშვნის, ან მოხსნის უფლება;

დ) გაერთიანებული სამეურნეო ერთეულის ზედა რგოლების მენეჯერთა (ხელმძღვანელთა) შემადგენლობა - მყიდველი, ჩვეულებრივ, იქნება ის სამეურნეო ერთეული, რომლის ხელმძღვანელობაც დომინირებს ჯგუფის ხელმძღვანელობაში;

ე) სააქციო წილის გაცვლის პირობები - მყიდველი, ჩვეულებრივ, იქნება გაერთიანებული სამეურნეო ერთეული, რომელიც იხდის პრემიალურ (დამატებით) თანხას სხვა გაერთიანებული სამეურნეო ერთეულის ან ერთეულების სააქციო წილების გაერთიანებამდელი რეალური ღირებულების ზემოთ.

✓ მყიდველი საწარმოს იდენტიფიკაცია კაპიტალის წილების გაცვლის შედეგად შექმნილ საწარმოთა გაერთიანებაში

ბასსს-მ აღნიშნა, რომ კონტროლის კონცეფცია კონცენტრირებულია ორ სამეურნეო ერთეულს შორის თანამშრომლობაზე, კერძოდ, გააჩნია თუ არა ერთ სამეურნეო ერთეულს მეორე სამეურნეო ერთეულის ფინანსური და საოპერაციო პოლიტიკის მართვის ძალაუფლება, ამ საქმიანობიდან სარგებლის მიღების მიზნით. ამიტომ, მყიდველი საწარმოს იდენტიფიკაციისათვის, გაერთიანების ფორმის მიუხედავად, მნიშვნელოვანია, გაერთიანების შედეგად რომელ გაერთიანებულ სამეურნეო ერთეულს გააჩნია მეორე სამეურნეო ერთეულის ფინანსური და საოპერაციო პოლიტიკის მართვის ძალაუფლება, ამ საქმიანობიდან სარგებლის მიღების მიზნით (ფასს 3, დს95).

3. შეძენის თარიღის განსაზღვრა

მყიდველმა საწარმომ უნდა დაადგინოს შექმნის თარიღი, რომელიც არის თარიღი, როდესაც ის კონტროლს იღებს შექმნილ საწარმოზე. თარიღი, როდესაც მყიდველი საწარმო კონტროლს იღებს შექმნილ საწარმოზე, საზოგადოდ, არის თარიღი, როდესაც მყიდველი საწარმო იურიდიულად გადასცემს კომპენსაციას, იქნის შექმნილი საწარმოს აქტივებს და იღებს მის ვალდებულებებს, ანუ გარიგების დახურვის თარიღი. თუმცა, მყიდველმა საწარმომ შეიძლება კონტროლი ისეთი თარიღისთვის აიღოს, რომელიც წინ უსწრებს ან მოსდევს გარიგების დახურვის თარიღს. მაგალითად, შექმნის თარიღი წინ უსწრებს გარიგების დახურვის თარიღს, თუ წერილობითი შეთანხმებით დაშვებულია, რომ მყიდველმა საწარმომ შექმნილ საწარმოზე კონტროლი აიღოს გარიგების დახურვის თარიღამდე. შექმნის თარიღის დადგენისას მყიდველმა საწარმომ უნდა განიხილოს საქმესთან დაკავშირებული ყველა ფაქტი და გარემოება.

	მაგალითი 11. ფაქტობრივად კონტროლის მიღების თარიღი – შექმნის თარიღია.
A საწარმომ 1 მარტს მისცა თანხმობა B საწარმოს შექმნაზე, შექმნის ეტაპებია: 1 მარტი – აქციების 30%; 15 ივნისი – 30%; 20 სექტემბერი – 40%.	
შექმნის თარიღია 15 ივნისი, რადგან ამ დღეს A საწარმომ ფაქტობრივად მიიღო კონტროლის უფლება – გახდა კაპიტალის 60%-ის მფლობელი.	

	მაგალითი 12. კონტროლის მიღების თარიღი უსწრებს ფულადი სახსრების გადაცემის თარიღს.
A საწარმომ შეიძინა B საწარმოს აქციების 100%. ხელშეკრულებით შექმნის თარიღად დადგენილია 15 აპრილს. A საწარმოს ხელმძღვანელობამ 1 მაისს დანიშნა B საწარმოში დირექტორები, როდესაც ყიდვა-გაყიდვის ყველა პირობა იქნა შესრულებული. ფულადი სახსრები B საწარმოს გადაეცა 20 მაისს.	
შექმნის თარიღია 1 მაისი, როდესაც A საწარმომ მიიღო B საწარმოს ფინანსური და ოპერაციული პოლიტიკის კონტროლის უფლება - დირექტორების დანიშვნის დღე.	

მყიდველის მიერ კონტროლის მიღების უფლების თარიღი უსწრებს ვალდებულების დაფარვის თარიღს.

4. შეძენილი იდენტიფიცირებადი აქტივების, აღებული ვალდებულებებისა და არამაკონტროლებელი წილის აღიარება და შეფასება

➤ აღიარება

შეძენის თარიღიდან დაწყებული, მყიდველმა საწარმომ გუდვილისაგან განცალკევებით უნდა აღიაროს შეძენილი იდენტიფიცირებადი აქტივები, აღებული ვალდებულებები და შეძენილი საწარმოს არამაკონტროლებელი წილი. შეძენილი იდენტიფიცირებადი აქტივებისა და აღებული ვალდებულებების აღიარება ხდება ჩამოყალიბებული აღიარების შემდეგი პირობების შესაბამისად:

- შეძენილი იდენტიფიცირებადი აქტივები და აღებული ვალდებულებები შეძენის თარიღისათვის უნდა აკმაყოფილებდეს ფინანსური ანგარიშგების კონცეპტუალურ საფუძვლებში მოცემულ აქტივებისა და ვალდებულებების განმარტებებს, რათა შესაძლებელი იყოს მათი აღიარება შეძენის მეთოდის გამოყენებისას, როგორც მისი ნაწილის. მაგალითად, დანახარჯები, რომლის გაწევასაც მომავალში მყიდველი საწარმო ვარაუდობს, მაგრამ ვალდებული არ არის ასე მოიქცეს, რათა განახორციელოს თავისი გეგმა და შეწყვიტოს შეძენილი საწარმოს საქმიანობა ან შეძენილი საწარმოს მომუშავეთა დასაქმება, ან გადაადგილოს მისი პერსონალი, შეძენის თარიღისათვის არ წარმოადგენს ვალდებულებებს. ამიტომ, მყიდველი საწარმო ამ დანახარჯებს არ აღიარებს, როგორც შეძენის მეთოდის გამოყენების ნაწილს. პირიქით, მყიდველი საწარმო ამ დანახარჯებს აღიარებს გაერთიანების შემდგომი პერიოდის ფინანსურ ანგარიშგებაში სხვა ფასს-ის შესაბამისად.
- გარდა ამისა, იმისათვის, რომ შეძენილმა იდენტიფიცირებადმა აქტივებმა და აღებულმა ვალდებულებებმა დააკმაყოფილოს აღიარების კრიტერიუმები, როგორც შეძენის მეთოდის შემადგენელმა ნაწილმა, ეს აქტივები და ვალდებულებები უნდა იყოს იმის ნაწილი, რაც მყიდველმა და შეძენილმა

საწარმომ გაცვალეს საწარმოთა გაერთიანების გარიგების დროს და არა რომელიმე სხვა განცალკევებული სამეურნეო ოპერაციების შედეგი. მყიდველმა საწარმომ უნდა გამოიყენოს ფასს-ის მითითებები, რათა განსაზღვროს, რომელი შეძენილი აქტივები და აღებული ვალდებულებები წარმოადგენს შეძენილი საწარმოსთვის შესრულებული გაცვლის შემადგენელ ნაწილს და რომელი არის სხვა განცალკევებული სამეურნეო ოპერაციის შედეგი (თუ ასეთი არსებობს), რომელიც აისახება თავისი შინაარსისა და სათანადო ფასს-ის შესაბამისად.

- მყიდველი საწარმოს მიერ აღიარების პრინციპისა და პირობების გამოყენებამ შეიძლება გამოიწვიოს ზოგიერთი ისეთი აქტივისა და ვალდებულების აღიარება, რომელიც შეძენილმა საწარმომ მანამდე არ აღიარა ფინანსურ ანგარიშგებაში როგორც აქტივები და ვალდებულებები. მაგალითად, მყიდველი საწარმო აღიარებს შეძენილ იდენტიფიცირებად არამატერიალურ აქტივს, როგორცაა საფირმო ნიშანი, პატენტი ან კლიენტთან ურთიერთობა, რომელიც შეძენილმა საწარმომ არ აღიარა ფინანსურ ანგარიშგებაში როგორც აქტივები, რადგან თვითონ შექმნა ისინი საწარმოში და შესაბამისი დანახარჯები ხარჯებს მიაკუთვნა.

აღიარების პირობას კავშირი არ აქვს საწარმოში შემოსული ან გასული ეკონომიკური სარგებლის საიმედოდ შეფასებასა და ალბათობასთან. ბასს-ის საბჭომ მიიჩნია, რომ დამატებით ამგვარი კრიტერიუმების დაწესება არ არის საჭირო, რადგან ნებისმიერი მუხლის აღიარების კრიტერიუმი თავის თავშივე უკვე გულისხმობს რომ მისი ღირებულება უნდა იყოს საიმედოდ შეფასებული, რაც თავის მხრივ, ასევე დაკავშირებულია ალბათობის ხარისხთან. ამგვარად, საწარმოთა გაერთიანებისას იდენტიფიცირებადი აქტივები და ვალდებულებები უნდა აღიარდეს მათგან საწარმოში შემოსული ან გასული ეკონომიკური სარგებლის ალბათობის ხარისხის მიუხედავად, თუმცა, უნდა აღინიშნოს ის ფაქტი, რომ განახლებული ფასს 3 მაინც მოითხოვს, რომ პირობითი ვალდებულებების აღიარების კრიტერიუმად კვლავ დარჩეს მისი რეალური ღირებულების საიმედოდ შეფასება.

➤ კლასიფიკაცია და შეფასება

შემენის თარიღისათვის მყიდველმა საწარმომ უნდა მოახდინოს შემენილი იდენტიფიცირებადი აქტივებისა და აღებული ვალდებულებების კლასიფიცირება, ან გარკვეული მიზნისთვის მათი უფლებამოსილების განსაზღვრა. მყიდველმა საწარმომ ეს კლასიფიკაცია ან უფლებამოსილება უნდა განსაზღვროს შემენის თარიღისათვის არსებული სახელშეკრულებო და ეკონომიკური პირობების, თავისი სამეურნეო ან სააღრიცხვო პოლიტიკისა და სხვა სათანადო პირობების საფუძველზე.

მყიდველმა საწარმომ შემენილი იდენტიფიცირებადი აქტივები და აღებული ვალდებულებები უნდა შეაფასოს რეალური ღირებულებით შემენის თარიღისთვის.

ზოგ შემთხვევაში, ფასს-ი განსხვავებულ აღრიცხვას ითვალისწინებს იმისდა მიხედვით, რა კლასიფიკაციას ანიჭებს ან რა მიზნისთვის განსაზღვრავს საწარმო ამა თუ იმ კონკრეტულ აქტივსა და ვალდებულებას. ფასს-ი მცირე გამონაკლისებს უშვებს აღიარებისა და შეფასების პრინციპებში:

- ა) საიჯარო და სადაზღვევო ხელშეკრულებების კლასიფიცირება მოითხოვება სახელშეკრულებო პირობებისა და ხელშეკრულების დასაწყისისთვის (ან როცა სახელშეკრულებო პირობები შეიცვალა) არსებული სხვა ფაქტორების საფუძველზე და არა შემენის თარიღისათვის არსებული ფაქტორების მიხედვით;
- ბ) საწარმოთა გაერთიანებისას აღებული ის პირობითი ვალდებულებები აღიარდება მხოლოდ, რომლებიც წარმოადგენს მიმდინარე მოვალეობას და შესაძლებელია მისი საიმედოდ შეფასება;
- გ) ზოგიერთი აქტივისა და ვალდებულების აღიარება და შეფასება მოითხოვება არა რეალური ღირებულებით, არამედ სხვა ფასს-ის შესაბამისად. ეს ეხება იმ აქტივებსა და ვალდებულებებს, რომლებიც ხვდება ბასს 12-ის – „მოგებიდან გადასახადები“, ბასს 19-ის – „დაქირავებულ მომუშავეთა გასამრჯელოები“, ფასს 2-ის – „წილობრივი გადახდა“ და ფასს 5-ის – „გასაყიდად გამიზნული გრძელვადიანი აქტივები და შეწყვეტილი ოპერაციები“ – მოქმედების არეში;
- დ) გამოსყიდული უფლების შეფასებისათვის სპეციალური მოთხოვნები არსებობს;

ე) საგარანტიო აქტივები აღიარდება და შეფასდება იმ მუხლის შესაფერისი საფუძვლით, რომელიც ექვემდებარება ზარალის ანაზღაურებას, თუნდაც ეს შეფასება არ იყოს რეალური ღირებულება.

➤ არამატერიალური აქტივი

საწარმოთა გაერთიანებაში შეძენილი არამატერიალური აქტივები ხშირად შესულია გუდვილის აღიარებულ თანხაში (ფასს 3, დს157). ამიტომ ფასს 3 მოითხოვს, რომ მყიდველმა საწარმომ გამოავლინოს და აღიაროს გუდვილისაგან განცალკევებულად საწარმოთა გაერთიანებაში შეძენილი იდენტიფიცირებადი არამატერიალური აქტივები. არამატერიალური აქტივი არის იდენტიფიცირებადი არაფულადი აქტივი, ფიზიკური ფორმის გარეშე. აქტივი არის იდენტიფიცირებადი, თუ იგი:

- ა) განცალკევებადია, ე.ი. შესაძლებელია მისი განცალკევება ან გამოყოფა სამეურნეო ერთეულისგან და გაყიდვა, გადაცემა, იჯარით გაცემა, მასზე ლიცენზიის გაცემა ან გაცვლა, ცალკე, ან შესაბამის ხელშეკრულებასთან, იდენტიფიცირებად აქტივთან ან ვალდებულებასთან ერთად, იმის მიუხედავად, ამის გაკეთებას აპირებს თუ არა სამეურნეო ერთეული; ან
- ბ) წარმოიქმნა სახელშეკრულებო ან სხვა იურიდიული უფლებებიდან, იმის მიუხედავად, შესაძლებელია თუ არა ამ უფლებების გადაცემა, ან საწარმოსგან ან სხვა უფლებებიდან თუ ვალდებულებებიდან მისი განცალკევება.

ამდენად, არამატერიალური აქტივი ითვლება იდენტიფიცირებად აქტივად, თუ იგი აკმაყოფილებს ან განცალკევების კრიტერიუმებს, ან სახელშეკრულებო-იურიდიულ კრიტერიუმებს. არამატერიალური აქტივი, რომელიც სახელშეკრულებო-იურიდიულ კრიტერიუმებს აკმაყოფილებს, იდენტიფიცირებადად მიიჩნევა მაშინაც კი, თუ შეუძლებელია მისი გადაცემა ან გამოცალკევება შეძენილი საწარმოდან, ან სხვა უფლებებიდან და ვალდებულებებიდან. მაგალითად, შეძენილი საწარმო საოპერაციო იჯარით იღებს საწარმოო მოწყობილობას და საოპერაციო იჯარის პირობები მისაღებია საბაზრო პირობებთან შედარებით. იჯარის პირობები კრძალავს იჯარის გადაცემას

(გაყიდვის ან ქვეიჯარის საშუალებით). თანხა, რის გამოც საიჯარო პირობები მისაღებად ითვლება იმავე ან მსგავსი მუხლების მიმდინარე საბაზრო გარიგებების პირობებთან შედარებით, არის არამატერიალური აქტივი, რომელიც აკმაყოფილებს გუდვილისაგან განცალკევებით აღიარების სახელშეკრულებო-იურიდიულ კრიტერიუმებს, თუმცა მყიდველ საწარმოს არ შეუძლია მისი გაყიდვა ან საიჯარო ხელშეკრულების რაიმე გზით სხვაზე გადაცემა.

არამატერიალური აქტივი, რომელიც მყიდველ საწარმოს შეუძლია გაყიდოს, ლიცენზიით გასცეს, ან სხვაგვარად გაცვალოს ისეთ რამეში, რასაც ღირებულება აქვს, აკმაყოფილებს განცალკევების კრიტერიუმებს იმ შემთხვევაშიც კი, თუ მყიდველი საწარმო არ აპირებს მის გაყიდვას, ლიცენზიით გადაცემას ან სხვაგვარად გაცვლას. შეძენილი არამატერიალური აქტივი განცალკევების კრიტერიუმებს აკმაყოფილებს, თუ არსებობს ამ ტიპის ან მსგავსი ტიპის აქტივის გაცვლის გარიგების ფაქტი, თუნდაც ასეთი გარიგებები ხშირი არ იყოს და იმის მიუხედავად, მონაწილეობს თუ არა მასში მყიდველი საწარმო. მაგალითად, კლიენტთა და აბონენტთა სიებზე ხშირად გაიცემა ლიცენზია. შესაბამისად, ისინი აკმაყოფილებენ განცალკევების კრიტერიუმებს. იმ შემთხვევაშიც კი, თუ შეძენილი საწარმოს კლიენტთა სია განსხვავდება სხვა კლიენტთა სიისაგან, ის ფაქტი, რომ კლიენტთა სიის გადაცემა ხშირად ხდება ლიცენზიით, საზოგადოდ, იმას ნიშნავს, რომ შეძენილი კლიენტთა სია აკმაყოფილებს განცალკევების კრიტერიუმებს. თუმცა, საწარმოთა გაერთიანებაში შეძენილი კლიენტთა სია არ დააკმაყოფილებს განცალკევების კრიტერიუმებს, თუ კონფიდენციალობის ან სხვა შეთანხმებები სამეურნეო ერთეულს უკრძალავს მისი კლიენტების შესახებ ინფორმაციის გაყიდვას, იჯარით გაცემას ან სხვაგვარად გაცვლას.

არამატერიალური აქტივი, რომელიც ინდივიდუალურად არ განცალკევდება შეძენილი საწარმოსაგან, ან გაერთიანებული სამეურნეო ერთეულისაგან, აკმაყოფილებს განცალკევების კრიტერიუმებს, თუ შეიძლება მისი განცალკევება შესაბამის ხელშეკრულებასთან, აქტივთან ან ვალდებულებასთან ერთად. მაგალითად, შეძენილი საწარმო ფლობს რეგისტრირებულ სავაჭრო მარკას და დოკუმენტირებულ, მაგრამ

უპატენტო ტექნიკურ ცოდნას, რომელიც გამოიყენება ამ სავაჭრო მარკის პროდუქციის საწარმოებლად. სავაჭრო მარკაზე საკუთრების გადასაცემად, მესაკუთრემ ასევე უნდა გადასცეს ყველაფერი, რაც ახალ მესაკუთრეს დასჭირდება გარკვეული პროდუქტის საწარმოებლად ან მომსახურების გასაწევად, რომელიც არ განსხვავდება ყოფილი მესაკუთრის მიერ წარმოებული იმავე პროდუქტისა და მომსახურებისაგან. იმის გამო, რომ უპატენტო ტექნიკური ცოდნა უნდა განცალკევდეს შეძენილი საწარმოსაგან ან გაერთიანებული სამეურნეო ერთეულისაგან და გაიყიდოს, თუ ეს სავაჭრო მარკა გაიყიდება, იგი აკმაყოფილებს განცალკევების კრიტერიუმებს.

ბასს-ის საბჭომ გადაწყვიტა გაეუქმებინა შეფასების საიმედოობის კრიტერიუმი, როგორც აბსოლუტური კრიტერიუმი, რომელიც, მისი აზრით, ზედმეტია, რადგან შეფასების საიმედოობა აღიარების საერთო კრიტერიუმების ნაწილია, სტრუქტურული საფუძვლების მიხედვით (ფასს 3, დს125).

ამდენად, ფასს-ი აღარ მოითხოვს მომავალში მისაღები ეკონომიკური სარგებლის საიმედოობის შეფასების ალბათობის მაღალ დონეს, არამატერიალურ აქტივის გუდვილისაგან განცალკევებულად ასაღიარებლად, საკმარისია აღიარების ერთ-ერთი კრიტერიუმის დაკმაყოფილება.

✓ პირობითი ვალდებულებები

ფასს 3 ითვალისწინებს, რომ მყიდველმა საწარმომ შეძენილი საწარმოს იდენტიფიცირებადი ვალდებულებები მხოლოდ იმ შემთხვევაში უნდა აღიაროს, თუ მოსალოდნელია, რომ ვალდებულება გამოიწვევს საწარმოში ეკონომიკური სარგებლის გადინებას. ფასს 3 არ მოიცავს აღიარების ალბათობის კრიტერიუმს და ამიტომ მოითხოვს, რომ მყიდველმა საწარმომ აღიაროს იდენტიფიცირებადი აღებული ვალდებულებები, მიუხედავად ეკონომიკური სარგებლის გადინების შესაძლებლობის ხარისხისა.

ფასს-ი მოითხოვს, რომ აქტივებთან და ვალდებულებებთან ერთად, გამოვლენილ და ასახულ იქნეს პირობითი ვალდებულებები. ბასს 37-ის მოთხოვნები არ გამოიყენება იმის დასადგენად, თუ რომელი პირობითი ვალდებულებები უნდა აღიარდეს შეძენის

თარიღისათვის. ამის მაგიერ, მყიდველმა საწარმომ შეძენის თარიღისათვის უნდა აღიაროს საწარმოთა გაერთიანებაში აღებული პირობითი ვალდებულება, თუ ეს არის მიმდინარე მოვალეობა, რომელიც წარმოიქმნა წარსული მოვლენების შედეგად და მისი რეალური ღირებულება შეიძლება საიმედოდ შეფასდეს. ამგვარად, ბასს 37-ის საპირისპიროდ, მყიდველი საწარმო შეძენის თარიღით აღიარებს საწარმოთა გაერთიანებაში აღებულ პირობით ვალდებულებას მაშინაც კი, თუნდაც მოსალოდნელი არ იყოს რესურსებში განივთებული ეკონომიკური სარგებლის გასვლა საწარმოდან ამ ვალდებულების დასაფარად. მაგალითად, თუ შეძენილი საწარმო არის სასამართლო დავის მონაწილე, არ არის საჭირო რეალური ვალდებულების წარმოქმნის ალბათობის შეფასება, ის უნდა იქნეს აღიარებული და ასახული როგორც პირობითი ვალდებულება – ის უკვე იქნა გათვალისწინებული აღნიშნული პირობითი ვალდებულების რეალური ღირებულების განსაზღვრის დროს.

მყიდველი საწარმო მხოლოდ იმ შემთხვევაში აღიარებს შეძენილი საწარმოს რესტრუქტურისაციის ან მისი საქმიანობის შეწყვეტის ვალდებულებებს (რომლებიც აღებულია საწარმოთა გაერთიანებაში), როდესაც ვალდებულებები შეძენის თარიღისთვის აკმაყოფილებს ვალდებულებების განმარტებას. რესტრუქტურისაციის ან შეძენილი საწარმოს საქმიანობის შეწყვეტასთან დაკავშირებული დანახარჯები, რომლებიც ამ თარიღისათვის არ წარმოადგენს ვალდებულებებს, აღიარდება წარმოქმნისთანავე, როგორც გაერთიანების შემდგომი ოპერაციები ან გაერთიანებული სამეურნეო ერთეულის ოპერაციები.

✓ შეძენილი საწარმოს არამაკონტროლებელი წილი

როდესაც შეძენილია შვილობილი საწარმოს კაპიტალის 100%-ზე ნაკლები წილი, შვილობილი საწარმოს ღირებულება შედგება ორი ნაწილისაგან: იმ ნაწილისაგან, რომელიც ეკუთვნის სათავო საწარმოს; და იმ ნაწილისაგან, რომელიც ეკუთვნის შვილობილ საწარმოს. შვილობილი საწარმოს წილი არ იძლევა კონტროლის უფლებას, რის გამოც მას უწოდებენ არამაკონტროლებელ წილს. არამაკონტროლებელი წილი

არის წილი შვილობილი საწარმოს საკუთარ კაპიტალში, რომელიც სათავო საწარმოს არ ეკუთვნის არც პირდაპირ და არც არაპირდაპირ.

ვინაიდან სათავო საწარმო აკონტროლებს შვილობილ საწარმოს, კონსოლიდირებულ ბალანსში აისახება ჯგუფის (და არა მხოლოდ სათავოს) აქტივები და შესაბამისად, კაპიტალის და რეზერვების განყოფილებაში ცალკე მუხლის სახით აისახება არამაკონტროლებელის წილი, რათა გამოჩნდეს წმინდა აქტივების ის ნაწილი, რომელსაც სათავო საწარმო აკონტროლებს, მაგრამ მას არ ეკუთვნის.

ნებისმიერი არამაკონტროლებელი წილი შეძენილ საწარმოში უნდა შეფასდეს რეალური ღირებულებით, ან შეძენილი საწარმოს ინდეტიფიცირებად წმინდა აქტივებში არამაკონტროლებელი წილის პროპორციული წილით.

მაგალითად, თუ შეძენილია საწარმოს 80% და ანგარიშგების მომზადების დღეს შეძენილი (შვილობილი) საწარმოს წმინდა აქტივები შეადგენს 500,000 ლარს, არამაკონტროლებელი (20% მფლობელების) წილი იქნება: $500,000 * 20\% = 100,000$ ლარი¹.

5. გუდვილის ან ხელსაყრელი შესყიდვიდან მიღებული

შემოსულობის აღიარება და შეფასება

➤ გუდვილი

მყიდველმა საწარმომ, მას შემდეგ, რაც აღიარებს იდენტიფიცირებად აქტივებს, ვალდებულია და არამაკონტროლებელ წილებს, უნდა დაადგინოს გუდვილი. ფასს 3 მოითხოვს, რომ მყიდველმა საწარმომ გუდვილი აღიაროს ცალკე აქტივად. გუდვილი არის აქტივი, რომელიც წარმოადგენს საწარმოთა გაერთიანებისას შეძენილ, სხვა აქტივებიდან წარმოქმნილ მომავალ ეკონომიკურ სარგებელს, რომლის ცალკე იდენტიფიცირება და აღიარება შეუძლებელია. სხვაგვარად, გუდვილი წარმოადგენს ისეთი აქტივების ერთობლიობას, რომელთა ინდივიდუალურად იდენტიფიცირება და აქტივად აღიარება შეუძლებელია, მაგრამ საწარმოსთვის არის მომავალი ეკონომიკური

---

¹ არამაკონტროლებელი წილის შეფასების საკითხები განხილული იქნება ამ თავის მომდევნო პარაგრაფში.

სარგებელი, რომელიც ვერ იქნება ბიზნესისაგან განცალკევებულად „გაყიდული“ ან „გაცვლილი“. გუდვილის თანხა მოიცავს ინტეგრაციის სარგებელს – ბიზნესში საკონკურენტო უპირატესობებს, რასაც შეუძლია დამატებითი შემოსავლებისა და ფულადი ნაკადების გენერირება. ასეთ არამატერიალურ ფაქტორებს მიეკუთვნება საწარმოს საფირმო სახელი, რეპუტაცია ბაზარზე, ტექნოლოგიური და მმართველობითი კულტურა, კავშირები კონტრაგენტებთან და სხვა. როგორცაა ხარჯების შემცირება, ოპერაციების მასშტაბების ზრდა, ბაზარზე გავლენისა და წილის ზრდა და სხვა.

გუდვილის ღირებულების განსაზღვრა პირდაპირი მეთოდით შეუძლებელია, იგი განისაზღვრება ნარჩენი სიდიდის საფუძველზე, კერძოდ, ფასს 3-ის თანხმად (მ.32), გუდვილი წარმოადგენს სხვაობას შემდეგ ორ სიდიდეს შორის:

1. ჯამური მაჩვენებელი შემდეგი სიდიდეების:
  - გადაცემული კომპენსაცია;
  - არამაკონტროლებელი წილი შეძენილ საწარმოში; და
  - ეტაპობრივად განხორციელებულ საწარმოთა გაერთიანებაში – შეძენილ საწარმოში მყიდველი საწარმოს ადრე კუთვნილი სააქციო წილის რეალური ღირებულება, შეფასებული შეძენის თარიღისთვის.
2. შეძენილი იდენტიფიცირებადი აქტივებისა და აღებული ვალდებულებების წმინდა ღირებულება შეძენის თარიღისათვის.

როდესაც შეძენის თარიღისათვის პირველი სიდიდის ჯამური მაჩვენებელი აღემატება შეძენილი იდენტიფიცირებადი აქტივებისა და აღებული ვალდებულებების წმინდა ღირებულება, საწარმოთა გაერთიანების პროცესში წარმოიქმნება გუდვილი.

ამდენად, გუდვილის გაანგარიშების დროს ფასს 3 მოითხოვს, რომ:

- მყიდველმა საწარმომ რეალური ღირებულებით შეაფასოს გადაცემული კომპენსაცია, რისი საშუალებითაც გამორიცხავს კომპენსაციის მეტისმეტად მაღალ შეფასებას, რაც განპირობებულია შეთავაზებული კომპენსაციის შეფასებაში დაშვებული შეცდომებით;
- მყიდველმა საწარმომ შეძენილი იდენტიფიცირებადი წმინდა აქტივები აღიაროს რეალური ღირებულებით და არა მათი საბალანსო ღირებულებით, რაც

თავისთავად გამორიცხავს პირველ კომპონენტს, რომლის დროსაც რეალური ღირებულების ნამეტი შეძენილი საწარმოს წმინდა აქტივების საბალანსო ღირებულებაზე შეძენის თარიღისთვის ჩართული იყო გუდვილის თანხაში;

- მყიდველმა საწარმომ **განცალკევებულად აღიაროს ყველა შეძენილი იდენტიფიცირებადი არამატერიალური აქტივი**, რათა არ მოხდეს მათი მიკუთვნება გუდვილად აღიარებულ თანხაზე. აღნიშნული მოთხოვნა თავისთავად შემადგირებს მეორე კომპონენტის არსებობას, რომლის დროსაც გარკვეული წმინდა აქტივების რეალური ღირებულება, რომელიც შეძენილ საწარმოს ადრე არ ჰქონდა აღიარებული, ჩაირთვებოდა გუდვილის გაანგარიშებაში (ფასს 3, დს 313-370).

➤ გაერთიანების კომპენსაცია

გუდვილის შესაფასებლად პირველ რიგში უნდა შეფასდეს გაერთიანების კომპენსაცია. საწარმოთა გაერთიანების ღირებულების დასადგენად ცნობილი უნდა იყოს **გაცვლითი ოპერაციის თარიღი**, რომელიც არის თარიღი, როდესაც ცალკეული ინვესტიცია აღიარებულ იყო მყიდველის ფინანსურ ანგარიშგებაში. კერძოდ, გადაცემული კომპენსაციის ყველა ფორმა უნდა შეფასდეს ერთსა და იმავე დღეს – **აქტივებისა და აღებული ვალდებულებები შეძენის დღეს**.

✓ შეფასება

ფასს 3-ის თანახმად (პ.18) მყიდველმა საწარმომ შეძენილი იდენტიფიცირებადი აქტივები და აღებული ვალდებულებები უნდა შეაფასოს **რეალური ღირებულებით შეძენის თარიღისთვის**. საწარმოთა გაერთიანებაში **გადაცემული კომპენსაციის რეალური ღირებულება** (პ.37) გამოითვლება როგორც შეძენის თარიღით შეფასებული შემდეგი რეალური ღირებულებების ჯამი: მყიდველი საწარმოს მიერ გადაცემული აქტივების, შეძენილი საწარმოს ყოფილი მესაკუთრეების მიმართ მყიდველი საწარმოს მიერ აღებული ვალდებულებებისა და მყიდველი საწარმოს მიერ გამოშვებული სააქციო წილის.

კომპენსაციის შესაძლო ფორმები მოიცავს: ფულად სახსრებს, სხვა აქტივებს, მყიდველი საწარმოს ბიზნესს ან შვილობილ საწარმოს, პირობით კომპენსაციას, ჩვეულებრივ ან პრივილეგიურ წილობრივ ინსტრუმენტებს, ოფციონებს, ვარანტებს და წევრთა წილებს ერთობლივ სამეურნეო ერთეულებში.

კომპენსაცია, რომელსაც მყიდველი საწარმო გადასცემს შეძენილი საწარმოს სანაცვლოდ, შეიცავს აქტივებს ან ვალდებულებებს, რომლებიც წარმოქმნილია პირობითი კომპენსაციის შეთანხმებით. მყიდველმა საწარმომ შეძენის თარიღისთვის განსაზღვრული პირობითი კომპენსაციის რეალური ღირებულება უნდა აღიაროს, როგორც შეძენილი საწარმოს სანაცვლოდ გადაცემული კომპენსაციის ნაწილი.

✓ შეფასების პერიოდი

თუ საწარმოთა გაერთიანების საწყისი აღრიცხვა დასრულებული არ არის იმ საანგარიშგებო პერიოდის ბოლოს, როდესაც გაერთიანებას აქვს ადგილი, მყიდველმა საწარმომ ამ მუხლებისათვის (რომელთა სააღრიცხვო მონაცემები დასრულებული არ არის) ფინანსურ ანგარიშგებაში უნდა აჩვენოს პირობითი თანხები (ფასს 3, პ.45). შეფასების პერიოდის განმავლობაში, მყიდველმა საწარმომ რეტროსპექტულად უნდა გააკორექტიროს შეძენის თარიღით აღიარებული პირობითი თანხები, რათა ასახოს მიღებული ახალი ინფორმაცია იმ ფაქტებისა და ვითარების შესახებ, რომლებიც არსებობდა შეძენის თარიღისათვის და, თუ ცნობილი იქნებოდა მაშინ, გავლენას იქონიებდა ამ თარიღისათვის აღიარებული თანხების შეფასებაზე. შეფასების პერიოდის განმავლობაში, მყიდველმა საწარმომ ასევე უნდა აღიაროს დამატებითი აქტივები და ვალდებულებები, თუ მიღებულია ახალი ინფორმაცია შეძენის თარიღისათვის არსებული ფაქტებისა და ვითარების შესახებ, რომელიც თუ მაშინ იქნებოდა ცნობილი, განაპირობებდა ამ აქტივებისა და ვალდებულებების აღიარებას ამ თარიღისათვის. შეფასების პერიოდი მთავრდება, როგორც კი მყიდველი საწარმო იღებს იმ ინფორმაციას, რასაც ეძებდა შეძენის თარიღისათვის არსებული ფაქტებისა და ვითარების შესახებ, ან როცა გაიგებს, რომ უფრო მეტი ინფორმაციის მიღება შეუძლებელია. თუმცა, შეფასების პერიოდმა არ უნდა გადააჭარბოს შეძენის თარიღიდან ერთ წელს.

შეფასების პერიოდი არის შექმნის თარიღის შემდგომი პერიოდი, რომლის განმავლობაშიც მყიდველ საწარმოს შეუძლია კორექტირება შეიტანოს საწარმოთა გაერთიანებასთან დაკავშირებით აღიარებულ პირობით თანხებში. შეფასების პერიოდი მყიდველ საწარმოს აძლევს საკმაოდ დროს, რათა მან მოიპოვოს ინფორმაცია, რომელიც აუცილებელია, ფასს 3-ის მოთხოვნების შესაბამისად, შექმნის თარიღისათვის შემდეგი მუხლების დასადგენად და შესაფასებლად (პ.46):

- ა) შექმნილი იდენტიფიცირებადი აქტივები, აღებული ვალდებულებები და ნებისმიერი არამაკონტროლებელი წილი შექმნილ საწარმოში;
- ბ) შექმნილი საწარმოსათვის გადაცემული კომპენსაცია (ან სხვა თანხა, რომელიც გამოყენებულია გუდვილის შეფასებისას);
- გ) ეტაპობრივად განხორციელებულ საწარმოთა გაერთიანებაში, სააქციო წილი შექმნილ საწარმოში, რომელიც მანამდე ეკუთვნოდა მყიდველ საწარმოს; და
- დ) ხელსაყრელი შესყიდვიდან მიღებული გუდვილი ან შემოსულობა.

მყიდველმა საწარმომ უნდა განიხილოს ყველა სათანადო ფაქტორი იმის დასადგენად, შექმნის თარიღის შემდეგ მიღებული ინფორმაცია გამოიწვევს თუ არა აღიარებული პირობითი თანხების კორექტირებას, ან ხომ არ გამომდინარეობს ეს ინფორმაცია შექმნის თარიღის შემდგომი პერიოდის მოვლენებიდან. შექმნის თარიღიდან მოკლე პერიოდში მიღებული ინფორმაცია უფრო გამოხატავს იმ ვითარებას, რომელიც შექმნის თარიღისთვის არსებობდა, ვიდრე შექმნის თარიღიდან რამდენიმე თვის შემდეგ მიღებული ინფორმაცია. მაგალითად, თუ არ დადგინდება რეალური ღირებულების ცვლილების გამომწვევი მოვლენა, მაშინ აქტივის გაყიდვა მესამე მხარეზე შექმნის თარიღიდან მოკლე ვადაში ისეთ ფასად, რომელიც მნიშვნელოვნად განსხვავდება ამ თარიღისათვის გამოთვლილი მისი პირობითი რეალური ღირებულებისაგან, მოსალოდნელია, რომ შეცდომას აჩვენებს პირობით თანხაში.

მყიდველი საწარმო აღიარებს იდენტიფიცირებადი აქტივისათვის/ვალდებულებისათვის აღიარებული პირობითი თანხის ზრდას/შემცირებას, გუდვილის შემცირების/გაზრდის საშუალებით.

შეფასების პერიოდის განმავლობაში მყიდველმა საწარმომ პირობითი თანხების კორექტირება ისე უნდა აღიაროს, თითქოს საწარმოთა გაერთიანების აღრიცხვა შეძენის თარიღისათვის დასრულდა (პ.49). შესაბამისად, მყიდველმა საწარმომ უნდა შეამოწმოს და, საჭიროების შემთხვევაში, შეასწოროს ფინანსურ ანგარიშგებაში წარდგენილი წინა პერიოდების შესადარისი ინფორმაცია, მათ შორის, შეიტანოს ცვლილება ცვეთისა, ამორტიზაციისა ან შემოსავლების სხვა შედეგებში, რომლებიც აღიარებულია საწყისი აღრიცხვის დასრულებისას.

	<p>მაგალითი 13. პირობითი შეფასების კორექტირება.</p>
<p>A საწარმომ შეიძინა B საწარმო 2016 წლის 31 აგვისტოს და აღიარა ის თავის ფინანსურ ანგარიშგებაში. A საწარმომ დაავალა დამოუკიდებელ შემფასებელს შეძენილი საწარმოს დანადგარების შეფასება. 2016 წლის ფინანსური ანგარიშგების წარდგენამდე შეფასება არ იქნდა დასრულებული, რის გამოც საწარმომ კონსოლიდირებულ ფინანსურ ანგარიშგებაში აღიარა აქტივებიდ დანადგარები პირობითი შეფასებით 180,000 ლარის ოდენობით, ხოლო გუდვილი წინასწარი შეფასებით 370,000 ლარად. დანადგარების დარჩენილი მომსახურების ვადა შეძენის თარიღისათვის განისაზღვრა 7 წლით.</p>	
<p>საწარმოს შეძენიდან რამდენიმე თვის შემდეგ საწარმომ მიიღო შემფასებელთა დასკვნა, რომლის მიხედვით დანადგარების რეალური ღირებულება შეძენის თარიღისათვის იყო 201,000 ლარი.</p>	
<p>მიღებული ინფორმაცია მოახდენს გავლენას კონსოლიდირებულ ფინანსურ ანგარიშგებაზე. 2017 წლის ფინანსურ ანგარიშგებაში უნდა გაკეთდეს დანადგარების საწყისი ნაშთის კორექტირება. კერძოდ, უნდა გაიზარდოს აქტივის ღირებულება შეძენის თარიღისათვის არსებულ რეალურ ღირებულებამდე, ანუ 21,000 ლარით (201,000 - 180,000) და შემცირდეს 4 თვის ამორტიზაციით 1,000 ლარის ოდენობით, რომელიც დაერიცხება აფასებულ თანხას შეძენის თარიღიდან $(21,000/7წ. * 4/12)$.</p>	
<p>ამდენად, 2016 წლის ფინანსური ანგარიშგება კორექტირდება:</p>	

აქტივის ღირებულება იზრდება 20,000 ლარით (21,000 - 1,000);
გუდვილის ღირებულება მცირდება 21,000 ლარით;
მოგება-ზარალის ანგარიშგებაში აისახება ცვეთის ხარჯი 1,000 ლარი.

✓ პირობითი კომპენსაცია

შესაძლებელია მყიდველმა საწარმომ შეძენილ საწარმოს გადაუხადოს ე.წ. „პირობითი კომპენსაცია“, ანუ კომპენსაცია, რომელიც კორექტირდება მომავალში გარკვეული მოვლენების მოხდენის, ან გარკვეული პირობების შესრულების შესაბამისად. ფასს 3-ის თანახმად **პირობითი კომპენსაცია** (დანართი ა) ჩვეულებრივ აღნიშნავს მყიდველი საწარმოს ვალდებულებას, გადასცეს დამატებითი აქტივები ან სააქციო წილი შეძენილი საწარმოს ყოფილ მესაკუთრეებს, როგორც შეძენილ საწარმოზე კონტროლის აღებისთვის განხორციელებული გაცვლის ნაწილი, თუ **მომავალში გარკვეული მოვლენები მოხდება, ან გარკვეული პირობები შესრულდება**. ამასთან, პირობითმა კომპენსაციამ შეიძლება მყიდველ საწარმოს ადრე გაცემული კომპენსაციის უკან დაბრუნების უფლებაც მისცეს, თუ დათქმული პირობები შესრულდება.

თანამედროვე საბაზრო ეკონომიკის პირობებში ასეთ შეთანხმებებს, ჩვეულებრივ, მყიდველები და გამყიდველები იმისთვის იყენებენ, რათა შეთანხმებას **მიაღწიონ მომავალი შედეგების გაურკვევლობებთან დაკავშირებული ეკონომიკური რისკების განაწილების გზით**. ამ გაურკვევლობების შესახებ მყიდველისა და გამყიდველის განსხვავებული თვალსაზრისები ხშირად გვარდება მათი შეთანხმებით, ისე გაინაწილონ რისკები, რომ სასურველი მომავალი შედეგები, ჩვეულებრივ, განაპირობებდეს დამატებით გადახდებს გამყიდველისათვის, ხოლო არასასურველი შედეგები კი – არანაირ ან შედარებით მცირე გადახდებს.

ფასს 3-ის თანახმად, მყიდველმა საწარმომ შეძენის თარიღისათვის რეალური ღირებულებით უნდა აღიაროს ნებისმიერი პირობითი კომპენსაციის თანხა, როგორ შეძენილი საწარმოსათვის გადაცემული კომპენსაციის ნაწილი. პირობითი კომპენსაციის რეალური ღირებულებით საწყისი აღიარება ემყარება შეძენის დღეს არსებულ ფაქტებსა და გარემოებებს. იმის მიუხედავად, რომ ზოგიერთი პირობითი კომპენსაციის რეალური

ღირებულების შეფასება შეიძლება იყოს რთული, ფასს 3-ით მისი აღიარების შემდგომ პერიოდში გადადება ან საერთოდ იგნორირება, გამოიწვევს მომზადებული კონსოლიდირებული ფინანსური ანგარიშგების არასრულ და არასამართლიან წარდგენას, რაც თავის მხრივ, გამოიწვევს ფინანსური ანგარიშგების მომხმარებლისთვის ნაკლებ სასარგებლო ინფორმაციის მიწოდებას ეკონომიკური გადაწყვეტილების მისაღებად. მართალია, თანხები, რომელსაც მყიდველი საწარმო მომავალში გადაიხდის, პირობითია მომავალ მოვლენებზე დამოკიდებულების გამო, მაგრამ მათი შესრულების მოვალეობა, თუ კონკრეტული მომავალი მოვლენები მოხდება, არის უპირობო.

ფასს 3 მოითხოვს, რომ პირობითი კომპენსაციის რეალურ ღირებულებაში განხორციელებულმა საწყისი აღიარების შემდგომმა ცვლილებებმა გავლენა არ უნდა მოახდინოს შეძენის დღეს შეძენილი საწარმოსათვის გადაცემული აღიარებული კომპენსაციის რეალურ ღირებულებაზე. ამგვარი ცვლილებები დაკავშირებულია საწარმოთა გაერთიანების შემდგომ მოვლენებთან და ფაქტებთან და აქედან გამომდინარე, გავლენა არ უნდა იქონიოს შეძენის თარიღით აღიარებულ გუდვილზე.

პირობითი კომპენსაციის რეალურ ღირებულებაში მომხდარი ზოგიერთი ცვლილება, რომელსაც მყიდველი საწარმო აღიარებს შეძენის თარიღის შემდგომ, შეიძლება განპირობებული იყოს ამ თარიღის შემდეგ მყიდველი საწარმოს მიერ დამატებითი ინფორმაციის მოპოვებით შეძენის თარიღისთვის არსებული ფაქტებისა და ვითარების შესახებ. ასეთი ცვლილებები წარმოადგენს შეფასების პერიოდის კორექტირებას ფასს 3-ის შესაბამისად. თუმცა, შეძენის თარიღის შემდგომ პერიოდში მომხდარი მოვლენებისაგან გამოწვეული ცვლილებები, როგორცაა: წმინდა შემოსავლის დაგეგმილი (საკონტროლო) მაჩვენებლის შესრულება, წინასწარ განსაზღვრული ფასის მიღწევა აქციაზე ან სამეცნიერო-კვლევით და საცდელ-საკონსტრუქტორო სამუშაოთა პროექტში რაიმე მნიშვნელოვანი ეტაპის მიღწევა, არ წარმოადგენს შეფასების პერიოდის კორექტირებას (3.58). მყიდველმა საწარმომ პირობითი კომპენსაციის რეალურ ღირებულებაში მომხდარი ცვლილებები, რომლებიც არ წარმოადგენს შეფასების პერიოდის კორექტირებას, უნდა ასახოს შემდეგნაირად:

ა) საკუთარ კაპიტალად კლასიფიცირებული პირობითი კომპენსაცია ხელახლა არ უნდა შეფასდეს და მისი შემდგომი დაფარვა უნდა აისახოს საკუთარი კაპიტალის განყოფილებაში;

ბ) სხვა პირობითი კომპენსაცია, რომელიც:

- წარმოადგენს ფინანსურ ინსტრუმენტს და განეკუთვნება ფასს 9-ის მოქმედების სფეროს, უნდა შეფასდეს რეალური ღირებულებით ყოველი საანგარიშგებო პერიოდის ბოლოს, ხოლო რეალური ღირებულების ცვლილებები უნდა აღიარდეს მოგებაში ან ზარალში ფასს 9-ის შესაბამისად.
- არ განეკუთვნება ფასს 9-ის მოქმედების სფეროს, უნდა შეფასდეს რეალური ღირებულებით ყოველი საანგარიშგებო პერიოდის ბოლოს, ხოლო რეალური ღირებულების ცვლილებები უნდა აღიარდეს მოგებაში ან ზარალში.

	<p align="center">მაგალითი 14. გაერთიანების პირობითი კომპენსაცია და შეძენის თარიღისათვის მოვლენა.</p>
<p>მიმდინარე წლის დეკემბერში A საწარმომ შეიძინა B საწარმოს 90% 5 მილიონ ლარად. A საწარმოს მოუწევს 100 ათასი ლარის დამატებით გადახდა, თუ მიმდინარე წლის მოგება გადააჭარბებს წინა წლის მოგებას. გამყიდველი საწარმო დარწმუნებულია, რომ ამ მოვლენის მოხდენის ალბათობა ძალიან დიდია. ფინანსური ანგარიშგების წარდგენის ვადაა მომდევნო წლის მარტი.</p>	
<p>ეს ფაქტი არის შეძენის თარიღისათვის დამატებითი ინფორმაცია, რაც მიეკუთვნება შეფასების პერიოდს. შეძენის თარიღისათვის მოსახდენი მოვლენის ალბათობა დიდია, და მყიდველმა შეძენის თარიღისათვის კორექტირების თანხა უნდა გაითვალისწინოს გაერთიანების ღირებულებაში.</p>	
<p>მყიდველმა 100 ათასი ლარის დისკონტირებული ღირებულება უნდა ჩართოს გაერთიანების ღირებულებაში და აღიაროს პირობით ვალდებულებად ბასს 37-ის შესაბამისად. თუ დავუშვებთ მაგალითად, რომ საბაზრო საპროცენტო განაკვეთი 18%-ია, მაშინ 100 ათასი ლარის დისკონტირებული ღირებულება იქნება: 100,000 *</p>	

$\{1/1+0.18\} = 100,000 * 0.84746 = 84,746$ ლარს. ამდენად, პირობითი კომპენსაცია კი შეადგენს 5,084,746 ლარს. წლის ბოლოს მოხდება დისკონტის პოზიციის დახურვა 15,254 ლარის ოდენობით (100,000 - 84,746).

ეს ოპერაცია მყიდველ საწარმოსთან – A-თან ანგარიშებზე შემდეგნაირად აისახება:

ანგარიშების დასახელება და ოპერაციის შინაარსი	დებეტი	კრედიტი	ლარი
გრძელვადიანი ინვესტიციები საწარმოთა ფასიან ქაღალდებში	2410		5,084,746
ეროვნული ვალუტა რეზიდენტ ბანკში		1210	5,000,000
სხვა ანარიცხები		4390	84,746
გაერთიანების პირობითი კომპენსაცია			

მომდევნო ერთი წლის განმავლობაში განხორციელდება კომპენსაციის ღირებულების კორექტირება.

გაერთიანების კომპენსაცია აქციების ემისიით საჭიროებს საკუთარი კაპიტალის, და არა კომპენსაციის, კორექტირებას აქციების რეალური ღირებულების გათვალისწინებით.

მაგალითი 15. გაერთიანების პირობითი კომპენსაცია და შემენის თარიღის შემდგომი მოვლენა.

მიმდინარე წლის 1 თებერვალს A საწარმომ 5 მილიონ ლარად შეიძინა B საწარმოს კაპიტალის 85%. A საწარმო კომპენსაციის სახით გადასცემს ერთ მილიონ ცალ აქციას, რომლის ნომინალური ღირებულება ერთი ლარია, ხოლო საბაზრო ღირებულება აქციების ემისიის დროს შეადგენდა 5 ლარს. შეთანხმების თანახმად, თუ აქციების ღირებულება დაეცემა გაყიდვიდან 6 თვის განმავლობაში, A საწარმო კომპენსაციის სახით გამოუშვებს დამატებით აქციებს.

ივლისში აქციების ფასი დაეცა 4.80 ლარამდე.

ეს ფაქტი არის შემენის თარიღის შემდგომი მოვლენა და არ წარმოადგენს შეფასების პერიოდის კორექტირებას. საკუთარ კაპიტალად კლასიფიცირებული

პირობითი კომპენსაცია ხელახლა არ უნდა შეფასდეს და მისი შემდგომი დაფარვა უნდა აისახოს საკუთარი კაპიტალის განყოფილებაში.

მყიდველმა საწარმომ უნდა მოახდინოს კომპენსაციის კორექტირება აქციების დამატებითი ემისიის სახით. თითო აქციის საბაზრო ფასი შემცირდა 0.20 ლარით, ე.ი. დამატებითი კომპენსაციის თანხა შეადგენს 200,000 ლარს ($1,000,000 \text{ ცალი} * 0.20 \text{ ლარი} = 200,000 \text{ ლარი}$), ანუ გამოსაშვებია 41,667 ცალი აქცია ($200,000 \text{ ლარი} / 4.80 \text{ ლარი} = 41,667$).

ეს ოპერაცია მყიდველ საწარმოსთან – A-თან ანგარიშებზე შემდეგნაირად აისახება:

თარიღი	ანგარიშების დასახელება და ოპერაციის შინაარსი	დებეტი	კრედიტი	ლარი
თებერ- ვალი	გრძელვადიანი ინვესტიციები საწარმოთა ფასიან ქაღალდებში ($1,000,000 \text{ ცალი} * 5 \text{ ლარი}$)	2410		5,000,000
	ჩვეულებრივი აქციები ($1,000,000 \text{ ცალი} * 1 \text{ ლარი}$)		5110	1,000,000
	საემისიო კაპიტალი		5140	4,000,000
	აქციების პირველი ემისია			
ივლისი	გაუნაწილებელი მოგება ($41,667 \text{ ცალი} * 4.80 \text{ ლარი}$)	5310		200,000
	ჩვეულებრივი აქციები ($41,667 \text{ ცალი} * 1 \text{ ლარი}$)		5110	41,667
	საემისიო კაპიტალი		5140	158,333
	აქციების დამატებითი ემისია - აქციების საბაზრო ღირებულების დაცემის კომპენსაცია.			

✓ შექმნასთან დაკავშირებული დანახარჯები

საწარმოთა გაერთიანების დროს ადგილი აქვს საწარმოს შექმნასთან დაკავშირებულ დანახარჯებს. შექმნასთან დაკავშირებული დანახარჯები ისეთი დანახარჯებია, რომელსაც მყიდველი საწარმო ეწევა საწარმოთა გაერთიანების განსახორციელებლად. ამ დანახარჯებში შედის საშუამავლო ორგანიზაციისთვის

გადახდილი საკომისიო; საკონსულტაციო, იურიდიული, საბუღალტრო, საშემფასებლო და სხვა პროფესიული ან საკონსულტაციო მომსახურების საფასური; საერთო-ადმინისტრაციული დანახარჯები, მათ შორის, შიდა შესყიდვების დეპარტამენტის შენახვის ხარჯები; ასევე სავალო და წილობრივი ფასიანი ქაღალდების რეგისტრაციისა და ემისიის დანახარჯები. **მყიდველმა საწარმომ შექენასთან დაკავშირებული დანახარჯები უნდა ასახოს, როგორც ხარჯი იმ პერიოდში, როდესაც გაწეული იყო დანახარჯები და მომსახურება, ერთი შემთხვევის გარდა – სავალო ან წილობრივი ფასიანი ქაღალდების ემისიის დანახარჯები უნდა აღიარდეს ბასს-32-ისა და ფასს 9-ის შესაბამისად (ფასს 3, პ.53).**

მაგალითი 16. საწარმოს შექენასთან დაკავშირებული დანახარჯები.

4 აგვისტოს A საწარმომ შეიძინა B საწარმოს კაპიტალის 80%, რომელიც შეფასებულია 2 მილიონ ლარად. მომსახურებისათვის გადახდილია: შემფასებელთა და იურისტთა კონსულტაციებში – 4 ათასი ლარი; შესყიდვების განყოფილების თანამშრომელთა შრომის ანაზრაურებაში – 2 ათასი ლარი.

გაერთიანების ღირებულება შეადგენს 2 მილიონ ლარს, პროფესიული და შესყიდვების მომსახურების ხარჯები არ ჩაირთვება გაერთიანების ღირებულებაში, ის არის მიმდინარე პერიოდის ხარჯი.

ეს ოპერაცია ინვესტორთან – A საწარმოსათან ანგარიშებზე შემდეგნაირად აისახება:

ანგარიშების დასახელება და ოპერაციის შინაარსი	დებეტი	კრედიტი	ლარი
გრძელვადიანი ინვესტიციები საწარმოთა ფასიან ქაღალდებში	2410		2,000,000
შრომის ანაზრაურების ხარჯები	7410		2,000
კონსულტაციის ხარჯები	7450		4,000
ეროვნული ვალუტა რეზიდენტ ბანკში		1210	2,006,000
საწარმოს შექენასთან დაკავშირებული ხარჯები			

✓ კომპენსაცია ფულადი სახსრებით და აქციების ემისიით

გაერთიანების კომპენსაცია შეიძლება მოხდეს ფულადი სახსრების გადაცემით და აქციების ემისიით, ასეთ შემთხვევაში კომპენსაცია ფასდება გადაცემული აქციების რეალური ღირებულებით.

	მაგალითი 17. გაერთიანების კომპენსაციის განსაზღვრა მყიდველი კომპანიის აქციების რეალური ღირებულებით.
<p>A კომპანიამ შეიძინა B კომპანიის კაპიტალის 90%. შეთანხმების თანახმად, A კომპანია B კომპანიას უხდის 3 მილიონ ლარს და გადასცემს მას ერთ მილიონ ცალ ჩვეულებრივ აქციას (ახდენს ემისიას).</p> <p>A კომპანიის აქციების ნომინალური ღირებულება 1 ლარია. გაცვლის დღეს – 7 თებერვალს, აქციების რეალური ღირებულება იყო 4 ლარი.</p>	
<p>გაერთიანების კომპენსაცია 7 მილიონი ლარია: 3 მილიონი ლარი ფულის და 4 მილიონი (1,000,000 ცალი * 4 ლარი) ლარი აქციების სახით.</p>	

ეს ოპერაცია მყიდველ A კომპანიასთან ანგარიშებზე შემდეგნაირად აისახება:

ანგარიშების დასახელება და ოპერაციის შინაარსი	დებიტი	კრედიტი	ლარი
გრძელვადიანი ინვესტიციები საწარმოთა ფასიან ქალაქებში	2410		7,000,000
ეროვნული ვალუტა რეზიდენტ ბანკში		1210	3,000,000
ჩვეულებრივი აქციები		5110	1,000,000
საემისიო კაპიტალი		5140	3,000,000
ინვესტიცია – საწარმოს შექმნა			

საწარმოთა გაერთიანებაში, სადაც მყიდველი და შეძენილი საწარმოები მხოლოდ სააქციო წილს ცვლიან, შეძენილი საწარმოს სააქციო წილის რეალური ღირებულება შეძენის თარიღისათვის შეიძლება უფრო საიმედოდ შეფასებადი იყოს, ვიდრე მყიდველი საწარმოს სააქციო წილის. ამ შემთხვევაში, მყიდველმა საწარმომ გუდვილის თანხა უნდა განსაზღვროს შეძენის თარიღისათვის შეფასებული შეძენილი საწარმოს

სააქციო წილის რეალური ღირებულებით და არა კომპენსაციის სახით გადაცემული სააქციო წილის რეალური ღირებულებით.

✓ ეტაპობრივად განხორციელებული საწარმოთა გაერთიანება

მყიდველი საწარმო ზოგჯერ კონტროლს იღებს ისეთ საწარმოზე, სადაც იგი ფლობდა სააქციო წილს უშუალოდ შეძენის თარიღამდე. მაგალითად (ფასს 3, პ.41), 20X1 წლის 31 დეკემბერს, A საწარმო ფლობს არამაკონტროლებელი სააქციო წილის 35%-ს B საწარმოში. ამავე თარიღისთვის A საწარმო იძენს დამატებით 40% სააქციო წილს B საწარმოში, რაც მას B საწარმოზე კონტროლის განხორციელების საშუალებას აძლევს. ფასს 3 ასეთ ოპერაციას ეტაპობრივად განხორციელებულ საწარმოთა გაერთიანებას უწოდებს, ზოგჯერ კი – საფეხურებრივ შეძენას.

ეტაპობრივად განხორციელებულ საწარმოთა გაერთიანებაში მყიდველმა საწარმომ მისი ადრინდელი სააქციო წილი შეძენილ საწარმოში უნდა გადააფასოს შეძენის თარიღისათვის გამოთვლილ რეალურ ღირებულებამდე და, საჭიროებისამებრ, მოგებაში ან ზარალში, ან სხვა სრულ შემოსავალში აღიაროს მიღებული შემოსულობა ან ზარალი, თუ ასეთი არსებობს. წინა საანგარიშგებო პერიოდებში მყიდველ საწარმოს შეიძლება სხვა სრულ შემოსავალში ჰქონდეს აღიარებული შეძენილ საწარმოში თავისი სააქციო წილის ღირებულების ცვლილებები. ასეთ შემთხვევაში, სხვა სრულ შემოსავალში აღიარებული თანხა იმავე საფუძვლით უნდა აღიარდეს, როგორც იმ შემთხვევაში იქნებოდა საჭირო, თუ მყიდველი საწარმო პირდაპირ გაასხვისებდა თავის ადრინდელ სააქციო წილს.

	მაგალითი 18. გაერთიანების კომპენსაციის განსაზღვრა - ეტაპობრივად შეძენილი აქციები.
<p>A კომპანიამ შეიძინა B საწარმოს კაპიტალის 100% – 3,000,000 ცალი აქცია, რომლის ნომინალური ღირებულება 1 ლარია. აქციების შეძენა განხორციელდა ეტაპობრივად: 15 მარტს – 30%; 21 ივნისს – 30%, ამ დღეს საწარმომ მოპოვა კონტროლის უფლება შეძენილ საწარმოზე.</p>	

B კომპანიის აქციების რეალური ღირებულება იყო: 15 მარტს – 11 ლარი; 21 ივნისს – 15 ლარი.
A კომპანოს B საწარმოს შეძენის თარიღია 21 ივნისი, როდესაც მან თავისი წილით მოიპოვა კონტროლის უფლება. ამ თარიღით ინვესტიცია უნდა აისახოს საწარმოს ფინანსურ ანგარიშგებაში.
გაერთიანების კომპენსაციის შეფასება:
21 ივნისი: $3,000,000 * 60% * 15$ ლარი = 27,000 ათასი ლარი
კონტროლოს მოპვებამდე შეძენილი წილის გადაფასება:
15 მარტი: $3,000,000 * 30% * 11$ ლარი = 9,900 ათასი ლარი
21 ივნისი: $3,000,000 * 30% * 15$ ლარი = <u>13,500</u> ათასი ლარი + 3,600 ათასი ლარი

ეს ოპერაცია ინვესტორთან – A კომპანიასთან ანგარიშებზე შემდეგნაირად აისახება:

თარიღი	ანგარიშების დასახელება და ოპერაციის შინაარსი	დებეტი	კრედიტი	ლარი
15 მარტი	გრძელვადიანი ინვესტიციები საწარმოთა ფასიან ქაღალდებში	2410		9,900,000
	ეროვნული ვალუტა რეზიდენტ ბანკში		1210	9,900,000
	საწარმოს შეძენის კომპენსაცია			
21 ივნისი	გრძელვადიანი ინვესტიციები საწარმოთა ფასიან ქაღალდებში	2410		17,100,000
	ეროვნული ვალუტა რეზიდენტ ბანკში (საწარმოს შეძენის კომპენსაცია: $3,000,000 * 30% * 15$ ლარი)		1210	13,500,000
	ინვესტიციების გადაფასების რეზერვი (ინვესტიციის აფასება)		5440	3,600,000
	საწარმოს შეძენა და ინვესტიციის აფასება. ჯამში ინვესტიცია შეფასდა 27,000,000 ლარად ($9,900,000 + 17,100,000$).			

✓ გადავადებული კომპენსაცია

შესაძლებელია მოხდეს კომპენსაციის ნაწილის გადავადება მომავალი თარიღისათვის. გადავადებული თანხა უნდა შეფასდეს რეალური ღირებულებით, ანუ დისკონტირებული ღირებულებით.

მაგალითი 19. გადავადებული კომპენსაცია.

1 თებერვალს A საწარმომ შეიძინა B საწარმოს კაპიტალის 85%. A საწარმო კომპენსაციის სახით გადასცემს ერთ მილიონ ცალ საკუთარ აქციას, რომლის ნომინალური ღირებულება ერთი ლარია, ხოლო საბაზრო – 2 ლარი. ასევე სამი წლის შემდეგ გადაიხდის 4 მილიონ ლარს. ამ პერიოდში სესხის საბაზრო საპროცენტო განაკვეთი შეადგენს 10%-ს.

ვინაიდან ხდება კომპენსაციის გადავადება, დაანგარიშებული უნდა იქნეს გადავადებული თანხის დისკონტირებული ღირებულება ბასს 39-ის შესაბამისად.

კომპენსაციის ღირებულება იქნება	განგარიშება	ლარი
აქციების სახით:	$1,000,000 * 2 \text{ ლარი} =$	2,000,000
გადავადებული კომპენსაციის დისკონტირებული ღირებულება	$PV (3,10\%) 4,000,000 =$ $4,000,000 * 0.7513 =$	3,005,200
სულ		5,005,200

გადახდის გადავადების გამო ყოველწლიურად უნდა მოხდეს საპროცენტო ხარჯის აღიარება და გრძელვადიანი სესხის ზრდა, მესამე წლის ბოლოს გრძელვადიანი სესხი გაუტოლდება გადასახდელ თანხას:(ლარი)

წელი	საპროცენტო ხარჯი	ვალდებულების ნაშთი წლის ბოლოსათვის
1	$3,005,200 * 10\% = 300,520$	$3,005,200 + 300,520 = 3,305,720$
2	$3,305,720 * 10 \% = 330,572$	$3,305,720 + 330,572 = 3,636,292$
3	$3,636,292 * 10 \% = 363,629$	$3,636,292 + 363,629 = 3,999,921$

სხვაობა 4,000,000 - 3,999,921 = 79 ლარი, არის ვალდებულების დაფარვის პრემია, ანუ მე-3 წლის ხარჯი შეადგენს 363,629 + 79 = 363,708 ლარი.

ეს ოპერაცია A საწარმოსთან ანგარიშებზე შემდეგნაირად აისახება:

წელი	ანგარიშების დასახელება და ოპერაციის შინაარსი	დებეტი	კრედიტი	ლარი
1	გრძელვადიანი ინვესტიციები საწარმოთა ფასიან ქაღალდებში	2410		5,005,200
	ჩვეულებრივი აქციები (1,000,000 ცალი * 1 ლარი)		5110	1,000,000
	საემისიო კაპიტალი		5140	1,000,000
	გრძელვადიანი სესხი		4140	3,005,200
	ინვესტიცია შვილობილ საწარმოში			
1	საპროცენტო ხარჯი	8210		300,520
	გრძელვადიანი სესხი		4140	300,520
	საპროცენტო ხარჯის აღიარება და სასესხო ვალდებულების ამორტიზება			
2	საპროცენტო ხარჯი	8210		330,572
	გრძელვადიანი სესხი		4140	330,572
	საპროცენტო ხარჯის აღიარება და სასესხო ვალდებულების ამორტიზება			
3	საპროცენტო ხარჯები	8210		363,708
	გრძელვადიანი სესხი		4140	363,708
	საპროცენტო ხარჯის აღიარება და სასესხო ვალდებულების ამორტიზება			
4	გრძელვადიანი სესხი	4140		4,000,000
	ეროვნული ვალუტა რეზიდენტ ბანკში		1210	4,000,000
	სესხის დაფარვა			

✓ საწარმოთა გაერთიანება კომპენსაციის გადაცემის გარეშე

მყიდველი საწარმო შეძენილ საწარმოზე ზოგჯერ კონტროლს იღებს კომპენსაციის გადაცემის გარეშე. საწარმოთა გაერთიანების აღრიცხვის შეძენის მეთოდი გამოიყენება ამ გაერთიანებების მიმართაც. ამგვარი სიტუაციების მაგალითებია:

- ა) შეძენილი საწარმო **გამოისყიდის** თავისი საკუთარი აქციების საკმარის რაოდენობას არსებული ინვესტორისათვის (მყიდველი საწარმოსთვის), რათა მან აიღოს კონტროლი;
- ბ) უმცირესობათა **ვეტოს უფლებას უწყდება მოქმედება**, რაც ადრე მყიდველ საწარმოს არ აძლევდა შეძენილი საწარმოს კონტროლის უფლებას, სადაც მყიდველ საწარმოს ხმათა უმრავლესობა გააჩნდა;
- გ) მყიდველი და შეძენილი საწარმოები თანხმდებიან, **მხოლოდ ხელშეკრულების საფუძველზე** გააერთიანონ თავიანთი საწარმოები. მყიდველი არანაირ კომპენსაციას არ გადასცემს შეძენილ საწარმოს კონტროლის აღების სანაცვლოდ და არც არანაირ სააქციო წილს არ ფლობს შეძენილ საწარმოში, არც შეძენის თარიღისათვის და არც მანამდე. მხოლოდ ხელშეკრულების საფუძველზე მიღწეული საწარმოთა გაერთიანება გულისხმობს, რომ ორი საწარმო გაერთიანდა შერწყმის შეთანხმებით, ან **ორმაგი** კოტირების მქონე კორპორაციის ფორმირების მიზნით (ფასს 3, 3.43).

მხოლოდ ხელშეკრულების საფუძველზე მიღწეულ საწარმოთა გაერთიანებაში მყიდველმა საწარმომ შეძენილი საწარმოს მესაკუთრეებს უნდა მიაკუთვნოს წინამდებარე ფასს-ის შესაბამისად აღიარებული, შეძენილი საწარმოს წმინდა აქტივების თანხა. სხვა სიტყვებით, სააქციო წილი შეძენილ საწარმოში, **რომელსაც ფლობენ მყიდველი საწარმოს გარდა სხვა მხარეები, იქნება არამაკონტროლებელი წილი** მყიდველი საწარმოს გაერთიანების შემდგომი პერიოდის ფინანსურ ანგარიშგებაში, იმ შემთხვევაშიც კი, თუ ამის შედეგად შეძენილ საწარმოში ფლობილი ყველა სააქციო წილი არამაკონტროლებელ წილს მიეკუთვნება.

გუდვილის თანხის დასადგენად ისეთ საწარმოთა გაერთიანებაში, სადაც არანაირი კომპენსაციის გადაცემა არ მომხდარა, მყიდველმა საწარმომ შეძენის თარიღისათვის შეფასებული, გადაცემული კომპენსაციის რეალური ღირებულების მაგივრად უნდა გამოიყენოს შეძენილ საწარმოში მყიდველი საწარმოს წილის რეალური ღირებულება, რომელიც შეფასებულია შეძენის თარიღისათვის, შეფასების მეთოდების გამოყენებით.

✓ გაერთიანების შემდგომ გასაწევი ხარჯები

მომავალში გასაწევი ხარჯები, რომელიც მოსალოდნელია გაერთიანების შედეგად, მაგრამ არ არის სავალდებულო შექმნის თარიღისათვის, არაა მიღებული მყიდველის მიერ კონტროლის სანაცვლოდ და ამიტომ არ ჩაირთვება გაერთიანების ღირებულებაში.

	მაგალითი 20. გაერთიანების შემდგომ გასაწევი ხარჯები.
A საწარმომ შეიძინა B საწარმო 5 მილიონ ლარად. A საწარმო გეგმავს შექმნილი საწარმოს ადმინისტრაციული პერსონალის შემცირებას, თანამშრომელთა დათხოვნის კომპენსაცია სავარაუდოდ შეადგენს 200 ათას ლარს.	
დათხოვნის კომპენსაცია არის მომავალი ხარჯი და არ ჩაირთვება გაერთიანების ღირებულებაში.	

ეს ოპერაცია მყიდველ A საწარმოსთან ანგარიშებზე შემდეგნაირად აისახება:

ანგარიშების დასახელება და ოპერაციის შინაარსი	დებეტი	კრედიტი	ლარი
გრძელვადიანი ინვესტიციები საწარმოთა ფასიან ქაღალდებში	2410		5,000,000
ეროვნული ვალუტა რეზიდენტ ბანკში		1210	5,000,000
ინვესტიცია – საწარმოს შექმნა			

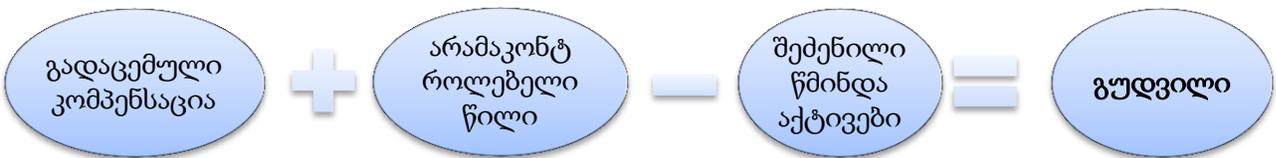
პირობითი ვალდებულებები არ არის მომავალი ზარალი. ისინი წარმოადგენენ ვალდებულებებს, რომელიც წარმოიქმნა წარსულში, ან ვალდებულებებს, რომლის დაფარვაში საწარმო არ არის დარწმუნებული.

ფინანსური ვალდებულებების დანახარჯები არ ჩაირთვება გაერთიანების ღირებულებაში იმ შემთხვევაშიც კი, როდესაც ვალდებულებები გამოშვებულია გაერთიანების განსახორციელებლად.

✓ გუდვილი და არამაკონტროლებელი წილის შფასება

როგორც უკვე აღინიშნა, გუდვილის გასაანგარიშებლად უნდა დადგინდეს შემდეგი სიდიდეები:

- გადაცემული კომპენსაცია;
- არამაკონტროლებელი წილი შეძენილ საწარმოში;
- შეძენილი იდენტიფიცირებადი აქტივებისა და აღებული ვალდებულებების წმინდა ღირებულება შეძენის თარიღისათვის.

 მაგალითი 21. საწარმოთა გაერთიანების შედეგად წარმოქმნილი გუდვილი.

A საწარმომ 6 მილიონ ლარად შეიძინა B საწარმოს კაპიტალის 100%. A-მ განახორციელა შეძენილი საწარმოს აქტივების იდენტიფიკაცია, რომლის რეალურმა ღირებულებამ შეადგინა 7 მილიონი ლარი, არამატერიულური აქტივების 500,000 ლარი, ვალდებულებების – 1,5 მილიონი ლარი, ხოლო პირობითი ვალდებულებების კი – 500,000 ლარი.

განვსაზღვროთ გუდვილი.

	გუდვილი	(მილიონი ლარი)
გადაცემული კომპენსაცია		6,0
შეძენილი იდენტიფიცირებადი აქტივები	7,7	
აღებული ვალდებულებები	(2,0)	
შეძენილი წმინდა აქტივები		(5,5)
გუდვილი		0,5

გუდვილი არ ამორტიზირდება, მას ყოველწლიურად უტარდება ტესტირება გაუფასურებაზე.

როდესაც შეძენილია შვილობილი საწარმოს კაპიტალის 100%-ზე ნაკლები წილი, შვილობილი საწარმოს ღირებულება შედგება ორი ნაწილისაგან: იმ ნაწილისაგან, რომელიც ეკუთვნის სათავო საწარმოს; და იმ ნაწილისაგან, რომელიც ეკუთვნის შვილობილ საწარმოს. შვილობილი საწარმოს წილი არ იძლევა კონტროლის უფლებას, რის გამოც მას უწოდებენ არამაკონტროლებელ წილს. **არამაკონტროლებელი წილი** არის წილი შვილობილი საწარმოს საკუთარ კაპიტალში, რომელიც სათავო საწარმოს არ ეკუთვნის არც პირდაპირ და არც არაპირდაპირ.

ვინაიდან სათავო საწარმო აკონტროლებს შვილობილ საწარმოს, კონსოლიდირებულ ბალანსში აისახება ჯგუფის (და არა მხოლოდ სათავოს) აქტივები და შესაბამისად, კაპიტალის და რეზერვების განყოფილებაში ცალკე მუხლის სახით აისახება არამაკონტროლებელის წილი, რათა გამოჩნდეს წმინდა აქტივების ის ნაწილი, რომელსაც სათავო საწარმო აკონტროლებს, მაგრამ მას არ ეკუთვნის.

ფასს 3-ით შესაძლებელია არამაკონტროლებელი წილის შეფასება შეძენის თარიღისათვის ორი ალტერნატიული მეთოდიდან ერთი-ერთით (პ.19):

- არამაკონტროლებელი წილის შეფასება განსაზღვრული რეალური ღირებულებით; ან
- არამაკონტროლებელი წილის შეფასება შეძენილი საწარმოს წმინდა აქტივების წილის პროპორციულად.

როდესაც გუდვილი შეფასებულია არამაკონტროლებელი წილის რეალური ღირებულების საფუძველზე, მას გამარტივებისათვის უწოდებენ **„სრულ გუდვილს“**, ხოლო როდესაც შეფასებულია წმინდა აქტივების წილის პროპორციულად - **„პროპორციულ გუდვილს“**.

მყიდველ საწარმოს შეუძლია არამაკონტროლებელი წილის რეალური ღირებულება შეძენის თარიღისათვის შეაფასოს ჩვეულებრივი აქციების აქტიური ბაზრის ფასების საფუძველზე. თუმცა, ეს ყოველთვის შესაძლებელი არ არის და ასეთ შემთხვევაში,

მყიდველმა საწარმომ არამაკონტროლებელი წილის რეალური ღირებულება უნდა შეაფასოს შეფასების სხვა მეთოდებით (ბ.44-45).

შეძენილ საწარმოში მყიდველი საწარმოს წილის რეალური ღირებულება და არამაკონტროლებელი წილის რეალური ღირებულება შეიძლება განსხვავდებოდეს, თუ გამოთვლის საფუძვლად გამოიყენება ერთი აქციის რეალური ღირებულების მეთოდი. ძირითადი განსხვავება შეიძლება იყოს შეძენილ საწარმოში მყიდველი საწარმოს წილის ერთი აქციის რეალურ ღირებულებაში კონტროლის პრემიის გათვალისწინება, ან პირიქით, არამაკონტროლებელი წილის ერთი აქციის რეალურ ღირებულებაში კონტროლის არქონისათვის დისკონტის/ფასდაკლებას (რომელსაც სხვანაირად უმცირესობის დისკონტსაც უწოდებენ) გათვალისწინება, თუ ბაზრის მონაწილეები არამაკონტროლებელი წილის ფასის დადგენისას მხედველობაში მიიღებდნენ ამგვარ პრემიას, ან დისკონტს (ფასს 3, დანართი გ, პ.44-45).

აქედან გამომდინარე, შეიძლება არ იყოს სწორი და შესაფერისი მყიდველი საწარმოს მიერ შეძენილი საწარმოს თითოეულ შეძენილ აქციაზე გადაცემული ანაზღაურების გამოყენება არამაკონტროლებელი წილის რეალური ღირებულების შესაფასებლად.

	მაგალითი 22. გუდვილისა და არამაკონტროლებელი წილის შეფასება საწარმოს შეძენის თარიღისათვის.
<p>A საწარმომ შეიძინა B საწარმოს აქციების 60%, რაშიც გადაიხადა 530 ათასი ლარი. საბაზრო ფასების საფუძველზე, შეძენის დღისათვის არამაკონტროლებელი წილის (40%) რეალური ღირებულება შეფასდა 250 ათას ლარად. B საწარმოს წმინდა იდენტიფიცირებადი აქტივების რეალური ღირებულება შეძენის თარიღისათვის იყო 600 ათასი ლარი.</p>	
<p>შვაფასოთ გუდვილი, პირობით, რომ არამაკონტროლებელი წილი ფასდება:</p> <ul style="list-style-type: none"> • რეალური ღირებულებით; • წმინდა აქტივების წილის პროპორციულად.	

გუდვილის შეფასება (ათასი ლარი)

მაჩვენებლები	რეალური ღირებულებით	წმინდა აქტივების წილის პროპორციულად
კომპენსაცია	530	530
არამაკონტროლებელი წილი	250	240 (600 * 40%)
შეძენილი წმინდა აქტივები	<u>(600)</u>	<u>(600)</u>
გუდვილი	180	170

არსებობს სამი ძირითადი განსხვავება იმ შედეგებში, რომელსაც იწვევს არამაკონტროლებელი წილის პროპორციული მეთოდით შეფასება რეალური ღირებულებით შეფასებასთან შედარებით:

- 1) საწარმოთა გაერთიანების დროს არამაკონტროლებელი წილისა და გუდვილის ოდენობა უფრო დაბალია;
- 2) როდესაც ფულადი სახსრების წარმომქმნელი ერთეული გაუფასურდება, მოგება-ზარალში აღიარებული გუდვილის გაუფასურების თანხა უფრო ნაკლებია, ვიდრე იქნებოდა არამაკონტროლებელი წილის რეალური ღირებულებით შეფასებისას;

მყიდველი სწარმოს მიერ არამაკონტროლებელი მფლობელებისგან დამატებით აქციების შეძენისას ჯგუფის კაპიტალი მცირდება შვილობილი საწარმოს წმინდა აქტივების რეალური ღირებულების აღიარებულ ცვლილებებში, შეძენილი აქციების პროცენტული წილის ოდენობით, რომელიც ასევე შეიცავს გუდვილს. თუ არამაკონტროლებელი წილი თავდაპირველად შეფასებულია პროპორციული წილის მიხედვით, ეს ცვლილება ჯგუფის კაპიტალში უფრო დიდი ოდენობის იქნება. იშვიათად შესაძლებელია¹, რომ მყიდველმა საწარმომ განახორციელოს ხელსაყრელი შესყიდვა, რომელიც წარმოადგენს საწარმოთა ისეთ გაერთიანებას, რომელშიც **შეძენილი**

¹ მაგალითად, ხელსაყრელ შესყიდვას შეიძლება ადგილი ჰქონდეს საწარმოთა გაერთიანებაში, რომელიც წარმოადგენს იძულებით გაყიდვას, სადაც გამყიდველი იძულებით მოქმედებს.

იდენტიფიცირებადი აქტივებისა და აღებული ვალდებულებების წმინდა ღირებულება შექენის თარიღისათვის აღემატება კომპენსაციის თანხას (პ.34). მყიდველმა საწარმომ მიღებული შემოსულობა უნდა აღიაროს მოგებაში ან ზარალში, შექენის თარიღით.

3) ხელსაყრელი შესყიდვით მიღებული შემოსულობის აღიარებამდე, მყიდველმა საწარმომ ხელახლა უნდა განიხილოს, სწორად განსაზღვრა თუ არა ყველა შექენილი აქტივი და ყველა აღებული ვალდებულება და უნდა აღიაროს ნებისმიერი დამატებითი აქტივი ან ვალდებულება, რომლებიც ამ შემოწმებისას გამოვლინდა. თუ ეს გადამეტება ისევ შენარჩუნებულია, მყიდველმა საწარმომ მიღებული შემოსულობა უნდა აღიაროს მოგებაში ან ზარალში, შექენის თარიღით.

საწარმოთა გაერთიანებაში, რომელიც შეიქმნა კომპენსაციის გადაცემის გარეშე, მყიდველმა საწარმომ გუდვილის ან ხელსაყრელი შესყიდვიდან მიღებული შემოსულობის შესაფასებლად უნდა გამოიყენოს გადაცემული კომპენსაციის რეალური ღირებულება შექენის თარიღისათვის და არა შექენილ საწარმოში თავისი წილის რეალური ღირებულება შექენის თარიღისათვის. მყიდველმა საწარმომ შექენილ საწარმოში თავისი წილის რეალური ღირებულება შექენის თარიღისათვის უნდა შეაფასოს მოცემული გარემოებების შესაფერისი შეფასების ერთი ან რამდენიმე მეთოდით, რომლისთვისაც საკმარისი მონაცემები არსებობს. თუ შეფასების ერთზე მეტ მეთოდს იყენებს, მყიდველმა საწარმომ უნდა შეაფასოს ამ მეთოდების შედეგები, განიხილოს გამოყენებული მონაცემების შესაბამისობა და საიმედოობა და რამდენად არის ხელმისაწვდომი ეს მონაცემები.

როდესაც ორი ერთობლივი სამეურნეო ერთეული ერთიანდება, შექენილი საწარმოს რეალური ღირებულება შესაძლოა უფრო საიმედოდ იყოს შეფასებადი, ვიდრე მყიდველი საწარმოს მიერ გადაცემული პარტნიორთა წილის რეალური ღირებულება (აქციების ემისიის შემთხვევაში). ასეთ სიტუაციაში ფასს-ი მოითხოვს, რომ მყიდველმა საწარმომ გუდვილის თანხა განსაზღვროს შექენილი საწარმოს სააქციო წილის რეალური ღირებულებით შექენის თარიღისათვის და არა მყიდველი საწარმოს მიერ კომპენსაციის სახით გადაცემული სააქციო წილის რეალური ღირებულებით შექენის თარიღისათვის.

მაგალითი 23. ხელსაყრელი შესყიდვა (ფასს 3, სმ46-47).

A საწარმომ შეიძინა B საწარმოს 80%, რაშიც გადაიხადა 40 მილიონი ლარი.

A საწარმოს მენეჯმენტმა შეძენის თარიღისათვის რეალური ღირებულებით შეაფასა იდენტიფიცირებადი აქტივები და აღებული ვალდებულებები. იდენტიფიცირებადი აქტივების რეალური ღირებულება იყო 60 მილიონი ლარი, ხოლო ვალდებულებების - 10 მილიონი ლარი. საწარმომ მოიწვია დამოუკიდებელი შემფასებელი, რომელმაც არამაკონტროლებელი წილის (20%) რეალური ღირებულება შეაფასა 9 მილიონ ლარად.

გუდვილის გაანგარიშების კომპონენტები (მლნ.ლარი):

1. გადაცემული კომპესაციის და არამაკონტროლებელი წილის შეფასდა 49 მილიონ ლარად (40+9);
2. B საწარმოს წმინდა იდენტიფიცირებადი აქტივების რეალური ღირებულებაა 50 მილიონი ლარი (60-10);
3. ხელსაყრელი შესყიდვიდან მიღებული შემოსულობა ერთი მილიონი ლარია (49-50).

თავი 4. შვილობილი საწარმოები და კონსოლიდირებული ფინანსური ანგარიშგება

1. კონსოლიდირებული და ინდივიდუალური ფინანსური ანგარიშგება
2. კონტროლის კონცეფცია
3. კონსოლიდირებული ბალანსი
4. კონსოლიდირებული მოგებისა და ზარალის ანგარიშგება

1. კონსოლიდირებული და ინდივიდუალური ფინანსური ანგარიშგება

საწარმოთა გაერთიანების მონაწილენი არიან ურთიერთდამოკიდებული მხარეები, რომელშიც ერთი არის სათავო, ხოლო მეორე კი – შვილობილი. სათავო საწარმო არის საწარმო, რომელიც აკონტროლებს ერთს ან რამდენიმე სხვა საწარმოს, ხოლო შვილობილი საწარმოა საწარმო, რომელსაც აკონტროლებს სხვა საწარმო. სათავო საწარმო და მისი შვილობილი საწარმოები ერთად წარმოადგენენ საწარმოთა ჯგუფს (ფასს 10, დანართი ა).

ჯგუფის წევრები დამოუკიდებელი იურიდიული სუბიექტები არიან. მაგრამ, კონტროლის დონე ერთ საწარმოს აძლევს უფლებას მართოს მეორე საწარმოს სამეურნეო საქმიანობა, თითქოს იგი პირველი საწარმოს ერთ-ერთი განყოფილება იყოს. ასევე, ხშირად ჯგუფის წევრები ერთმანეთში ახორციელებენ სხვადასხვა ოპერაციებს დაბალი ან მაღალი ფასებით, ახდენენ შემოსავლებისა და ხარჯების მანიპულირებას, რაც ამახინჯებს ცალკეული საწარმოების რეალურ ფინანსურ მდგომარეობას, ფინანსური შედეგების დონესა და დინამიკას. ამავდროულად, ასეთი ოპერაციები საბოლოოდ არ ცვლის ჯგუფის ფინანსურ შედეგსა და მდგომარეობას. ცალკეული საწარმოების ფინანსური ანგარიშგება არ იძლევა ასეთი ფაქტებისა თუ ოპერაციების აღმოჩენისა და აღმოფხვრის საშუალებას.

უნდა მოხდეს ამ ფაქტების თავიდან აცილება და ობიექტური ინფორმაციის მომზადება. მხოლოდ მთლიანად ჯგუფის ფინანსური ანგარიშგება არის ჯგუფის

საქმიანობის შედეგების წარმოჩენის საუკეთესო საშუალება – ანგარიშგება, რომელშიც ჯგუფი იქნება წარდგენილი როგორც ერთი სამეურნეო ერთეული.

კონსოლიდირებული ფინანსური ანგარიშგება არის საწარმოთა ჯგუფის ფინანსური ანგარიშგება, რომელშიც სათავო საწარმოსა და მისი შვილობილი საწარმოების აქტივები, ვალდებულებები, საკუთარი კაპიტალი, შემოსავალი, ხარჯები და ფულადი ნაკადები წარმოდგენილია, როგორც ერთი ეკონომიკური სუბიექტის აქტივები, ვალდებულებები, საკუთარი კაპიტალი, შემოსავალი, ხარჯები და ფულადი ნაკადები (ფასს 10, დანართი ა). კონსოლიდირებული ფინანსური ანგარიშგების წარდგენით ინფორმაციის მომხარებელს ეძლევათ დასაბუთებული და ობიექტური გადაწყვეტილებების მიღების საშუალება.

კონსოლიდირებული ფინანსური ანგარიშგება უნდა მოიცავდეს სათავო საწარმოს ყველა შვილობილ საწარმოს. ყველა სათავო საწარმომ უნდა წარადგინოს კონსოლიდირებული ფინანსური ანგარიშგება. გამონაკლის წარმოადგენს:

- ა) სათავო საწარმო, რომელიც თვითონ წარმოადგენს სხვა საწარმოს სრულ ან ნაწილობრივ საკუთრებაში მყოფ შვილობილ საწარმოს და მისი ყველა სხვა მესაკუთრე, ინფორმირებულნი იყვნენ, რომ სათავო საწარმო არ წარადგენს კონსოლიდირებულ ფინანსურ ანგარიშგებას და ამის წინააღმდეგი არ წასულან;
- ბ) სათავო საწარმოს სავალო ან წილობრივი ინსტრუმენტები არ იყიდება ფასიანი ქაღალდის საჯარო ბაზარზე;
- გ) სათავო საწარმო თავის ფინანსურ ანგარიშგებას ფასიანი ქაღალდების კომისიაში ან სხვა მარეგულირებელ ორგანოებში არც ადრე წარადგენდა და არც ახლა იმყოფება წარდგენის პროცესში, საჯარო ბაზარზე რაიმე სახის ინსტრუმენტის გამოშვების მიზნებისათვის; და
- დ) მისი საბოლოო სათავო საწარმო, ან რომელიმე შუალედური სათავო საწარმო ადგენს საჯაროდ ხელმისაწვდომ კონსოლიდირებულ ფინანსურ ანგარიშგებას, ფინანსური ანგარიშგების საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისად.

ბასს 27-ში-„ინდივიდუალური ფინანსური ანგარიშგება“ (პ.4) შემდეგნაირად განმარტავს ინდივიდუალურ ფინანსურ ანგარიშგებას: **ინდივიდუალური ფინანსური ანგარიშგება არის** ანგარიშგება, რომელიც მომზადებულია სათავო საწარმოს მიერ (ე.ი. ინვესტორის მიერ, რომელსაც გააჩნია კონტროლი შვილობილ საწარმოზე), ან ინვესტორის მიერ, რომელსაც აქვს ერთობლივი კონტროლი ან მნიშვნელოვანი გავლენა ინვესტირებულ საწარმოზე, სადაც ინვესტიციები აისახება თვითღირებულებით, ან ფასს 9-ის - „ფინანსური ინსტრუმენტები“ - შესაბამისად.

ინდივიდუალურ ფინანსურ ანგარიშგებაში ეს არის საწარმოების მიერ წარდგენილი ისეთი ანგარიშგება, რომელშიც კომპანიებს შეუძლიათ თავისი შვილობილ, მეკავშირე და ერთობლივად კონტროლირებად საწარმოებში ინვესტიციების აღრიცხვისათვის აირჩიონ შემდეგი მეთოდები:

- თვითღირებულების, შემცირებული გაუფასურებით;
- რეალური ღირებულების მოგება-ზარალში ასახვით;
- ან, კაპიტალ-მეთოდი.

ინდივიდუალურ ფინანსურ ანგარიშგებას ფასს-ი განიხილავს როგორც ფინანსური ანგარიშგების **მეორე კომპლექტს**, რომელიც დამატებით არის წარდგენილი ნებისმიერ შემდეგ ანგარიშგებასთან:

- ა) კონსოლიდირებულ ფინანსურ ანგარიშგებასთან, მომზადებული ერთ-ერთი სათავო საწარმოს მიერ ;
- ბ) კონსოლიდირებულ ფინანსურ ანგარიშგებასთან, მომზადებული კონსოლიდირებული ფინანსური ანგარიშგების წარდგენისაგან განთავისუფლებული სათავო საწარმოს მიერ;
- გ) ისეთი სუბიექტის მიერ მომზადებულ ფინანსურ ანგარიშგებასთან, რომელიც არ არის სათავო საწარმო, მაგრამ არის ინვესტორი ასოცირებულ საწარმოში ან არის ერთობლივად კონტროლირებადი საწარმოს სრულუფლებიანი მონაწილე.

ამდენად, ინდივიდუალური ფინანსური ანგარიშგება არის ინვესტორის - სათავო საწარმოს, მეკავშირე საწარმოს ან ერთობლივად კონტროლირებადი საწარმოს სრულუფლებიანი მონაწილის მიერ წარდგენილი ანგარიშგება. ინდივიდუალური

ფინანსური ანგარიშგების წარდგენა ხდება კონსოლიდირებული ფინანსური ანგარიშგების დამატების სახით, ან იმ ინვესტორის ფინანსური ანგარიშგების დამატების სახით, რომელსაც არ აქვს ინვესტიცია შვილობილ საწარმოში, მაგრამ აქვს ინვესტიციები მეკავშირე ან ერთობლივ საწარმოებში. საწარმოს ფინანსური ანგარიშგება, რომელიც არ ფლობს შვილობილ საწარმოს, მეკავშირე საწარმოს ან ინვესტორის მონაწილეობას ერთობლივად კონტროლირებად საწარმოში, არ არის ინდივიდუალური ფინანსური ანგარიშგება.

2. კონტროლის კონცეფცია

ფასს 10-ის „კონსოლიდირებული ფინანსური ანგარიშგების“ ძირითადი მიზანია კონსოლიდირებული ფინანსური ანგარიშგების წარდგენის პრინციპების განსაზღვრა. ფასს 10-ით საწარმოს კონსოლიდირებულ ფინანსურ ანგარიშგებაში ჩართვის ერთადერთი საფუძველი არის მხოლოდ კონტროლის არსებობა, ანუ კონტროლი არის კონსოლიდაციის საფუძველი.

აღნიშნულმა სტანდარტმა შემოიღო კონტროლის ერთიანი მოდელი ყველა კომპანიის მიმართ და განსაზღვრა კონტროლის აღიარების შემდეგი პრინციპები:

- როგორ უნდა იქნეს გამოყენებული კონტროლის აღიარების პრინციპები, რათა დადგინდეს ინვესტირებულ საწარმოზე კონტროლის არსებობა და კონსოლიდირებული ფინანსური ანგარიშგებაში ჩართვის აუცილებლობა;
- კონსოლიდირებული ფინანსური ანგარიშგების მომზადებისა და წარდგენის სააღრიცხვო მოთხოვნები.

უპირველესად, ინვესტორმა უნდა დაადგინოს წარმოადგენს თუ არა ის სათავო საწარმოს, რისთვისაც უნდა შეაფასოს, აკონტროლებს თუ არა ის ინვესტირებულ საწარმოს. კონტროლი არის საწარმოს ფინანსური და ოპერაციული (სამეურნეო) პოლიტიკის განსაზღვრის შესაძლებლობა მისი საქმიანობიდან სარგებლის მიღების მიზნით. ინვესტორი იმ შემთხვევაში აკონტროლებს ინვესტირებულ საწარმოს, როდესაც ის ექვემდებარება რისკებს, რომლებიც დაკავშირებულია ინვესტირებულ საწარმოში მისი მონაწილეობიდან ცვალებადი შემოსავლების მიღებასთან, ან გააჩნია ინვესტირებული საწარმოდან ცვალებადი შემოსავლების მიღების უფლება და ასევე ამ შემოსავალზე

ზემოქმედების შესაძლებლობა, ინვესტირებულ საწარმოსთან მიმართებით თავისი უფლებამოსილების მეშვეობით.

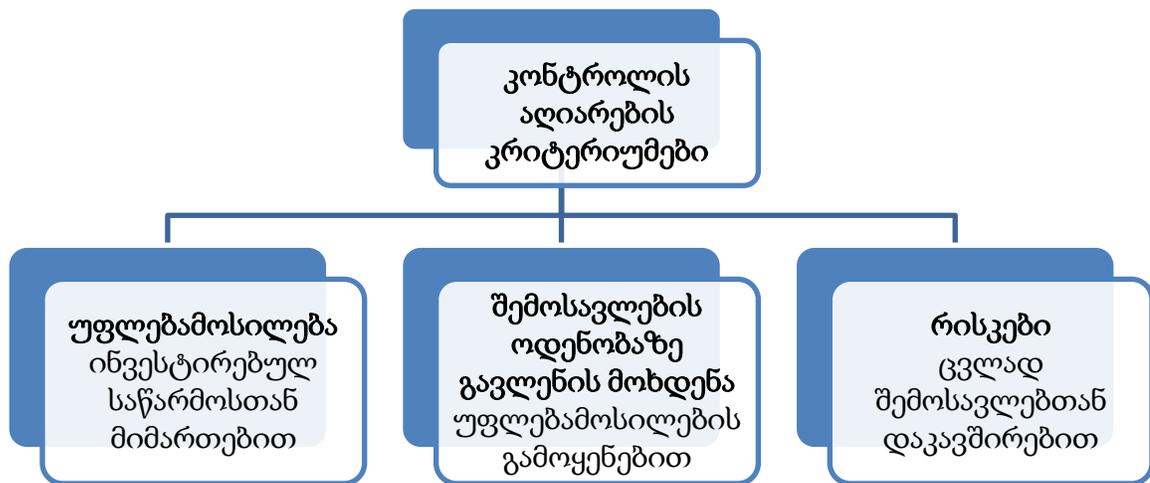
ამდენად, ინვესტორი მხოლოდ და მხოლოდ მაშინ აკონტროლებს ინვესტირებულ საწარმოს, თუ ინვესტორს გააჩნია ყველაფერი ქვემოთ ჩამოთვლილი:

ა) უფლებამოსილება ინვესტირებულ საწარმოსთან მიმართებაში;

ბ) ექვემდებარება რისკებს, რომლებიც დაკავშირებულია ინვესტირებულ საწარმოში მისი მონაწილეობიდან ცვალებადი შემოსავლების მიღებასთან, ან გააჩნია ინვესტირებული საწარმოდან ცვალებადი შემოსავლების მიღების უფლება;

გ) შესაძლებლობა იმისა, რომ ინვესტირებულ საწარმოსთან მიმართებით მინიჭებული უფლებამოსილება გამოიყენონ თავისი შემოსავლების ოდენობაზე გავლენის მოხდენის მიზნით.

სქემა 1

რელევანტური (არსებითი) საქმიანობა არის ინვესტირებული საწარმოების ისეთი საქმიანობა, რომელიც მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს ინვესტირებული საწარმოს შემოსავლებზე. არსებითი საქმიანობის მაგალითებია საოპერაციო პოლიტიკის განსაზღვრა, ინვესტიციასთან მიმართებაში გადაწყვეტილების მიღება, უფროსი მმართველი პერსონალის დანიშვნა, არსებითი ინვესტიციების მართვა.

მართვის უფლებამოსილება მოიცავს ხმის უფლებებს ან სახელშეკრულებო უფლებებს, პოტენციური ხმის უფლებებს, უფროსი მმართველი პერსონალის დანიშვნის უფლებას, მართვის ხელშეკრულების ჩარჩოებში გადაწყვეტილების მიღების უფლებას, მართვიდან განთავისუფლების უფლებას.

კონტროლის არსებობის დადასტურების მეორე კრიტერიუმია საინვესტიციო ობიექტებში მონაწილეობით შემოსავლების მიღების უფლება და მასთან დაკავშირებული რისკები. საინვესტიციო ობიექტებში მონაწილეობით ინვესტორი ექვემდებარება რისკებს, რომელიც დაკავშირებულია საინვესტიციო ობიექტებიდან მისაღებ ცვალებად შემოსავალთან, ან აქვს უფლება ასეთ შემოსავალზე, თუ ინვესტორის შემოსავალი ვარირებს ინვესტიციის ობიექტის საქმიანობის შედეგების შესაბამისად. ფინანსური შედეგი შეიძლება იყოს მხოლოდ დადებითი, მხოლოდ უარყოფითი, ან დადებითი და უარყოფითი.

უფლებამოსილებასა და შემოსავალს შორის არსებობს კავშირი. ინვესტორს აქვს კონტროლის უფლება საინვესტიციო ობიექტზე არა მხოლოდ მაშინ, როდესაც მას საინვესტიციო ობიექტის არსებითი საქმიანობისადმი გააჩნია უფლებამოსილება და საინვესტიციო ობიექტში მონაწილეობით ექვემდებარება ცვალებადი შემოსავლის მიღების რისკებს, არამედ გააჩნია შესაძლებლობა გამოიყენოს თავისი უფლებამოსილება ინვესტორის შემოსავალზე გავლენის მოხდენის მიზნით.

3. კონსოლიდირებული ბალანსი

ჯგუფის კონსოლიდირებული ფინანსური ანგარიშგების შედგენა დაფუძნებულია სათავო და შვილობილი კომპანიების ინდივიდუალურ ანგარიშგებაში ასახული ინფორმაციის გაერთიანებაზე. თუმცა, კონსოლიდირება არ გულისხმობს პირდაპირ დაჯამებას ანალოგიური აქტივების, ვალდებულებების, კაპიტალის, შემოსავლებისა და ხარჯების მუხლების. იგი მოიცავს მთელ რიგ სპეციალურ გაანგარიშებას და შეიძლება წარმოგვიდგეს მრავალი პროცედურების - კონსოლიდაციის ცხრილის (consolidation schedule) სახით.

კონსოლიდაციის დაწყებამდე წარდგენილი უნდა იქნეს სათავო და შვილობილი საწარმოების ფინანსური ანგარიშგება მომზადებული ერთი და იგივე საანგარიშგებო თარიღით (მაქსიმალურად დასაშვები განსახვავებაა 3 თვე) და ერთნაირი სააღრიცხვო პოლიტიკით.

არსებობს კონსოლიდაციის სამი მეთოდი: სრული კონსოლიდაცია; პროპორციული კონსოლიდაცია; კაპიტალ-მეთოდი. სათავო და შვილობილი საწარმოების ფინანსური ანგარიშგების კონსოლიდაცია ხორციელდება სრული კონსოლიდაციის მეთოდით. **სრული კონსოლიდაციის დროს, აგრეგირებას ექვემდებარება შვილობილი საწარმოს ყველა აქტივი და ვალდებულება, ხოლო არამაკონტროლებელი წილი კონსოლიდირებულ ფინანსური მდგომარეობის ანგარიშგებაში (ბალანსში) აისახება კაპიტალის ნაწილში განცალკევებულად. ამ მეთოდის გამოყენების იდეა მდგომარეობს იმაში, რომ საწარმოთა გაერთიანების შედეგად წარმოქმნილი ჯგუფი წარმოადგენს ერთ მთლიან ეკონომიკურ ერთეულს. ამიტომ, კონსოლიდირებულ ფინანსურ ანგარიშგებაში:**

ა) **გაერთიანებულია** სათავო საწარმოსა და მისი შვილობილი საწარმოების აქტივების, ვალდებულებების, საკუთარი კაპიტალის, შემოსავლების, ხარჯებისა და ფულადი ნაკადების ანალოგიური მუხლები;

ბ) **ელიმინირებულია** სათავო საწარმოს მიერ თითოეულ შვილობილ საწარმოში ფლობილი ინვესტიციების საბალანსო ღირებულება და სათავო საწარმოს კუთვნილი ნაწილი თითოეული შვილობილი საწარმოს საკუთარ კაპიტალში - ხდება „ინვესტიციის“ მუხლის ელიმინირება;

გ) მთლიანად **ელიმინირებულია შიდაჯგუფური ოპერაციები** - აქტივები და ვალდებულებები, საკუთარი კაპიტალი, შემოსავლები, ხარჯები და ფულადი ნაკადები, რომლებიც დაკავშირებულია ჯგუფში შემავალ საწარმოთა შორის განხორციელებულ ოპერაციებთან (მთლიანად არის ელიმინირებული შიდაჯგუფურ ოპერაციებთან დაკავშირებული მოგება, ან ზარალი, რომელიც ასახულია ისეთი აქტივების საბალანსო ღირებულებაში, როგორცაა სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობები და გრძელვადიანი აქტივები). შიდაჯგუფური ზარალი შეიძლება გაუფასურების მაჩვენებელი იყოს, რაც უნდა აღიარდეს კონსოლიდირებულ ფინანსურ ანგარიშგებაში.

კონსოლიდირებული ბალანსის ძირითადი მიზანია ჯგუფის (სათავო და შვილობილი საწარმოების) ყველა აქტივისა და ვალდებულების ჩვენება. შედეგად, კონსოლიდირებული ბალანსი ასახავს:

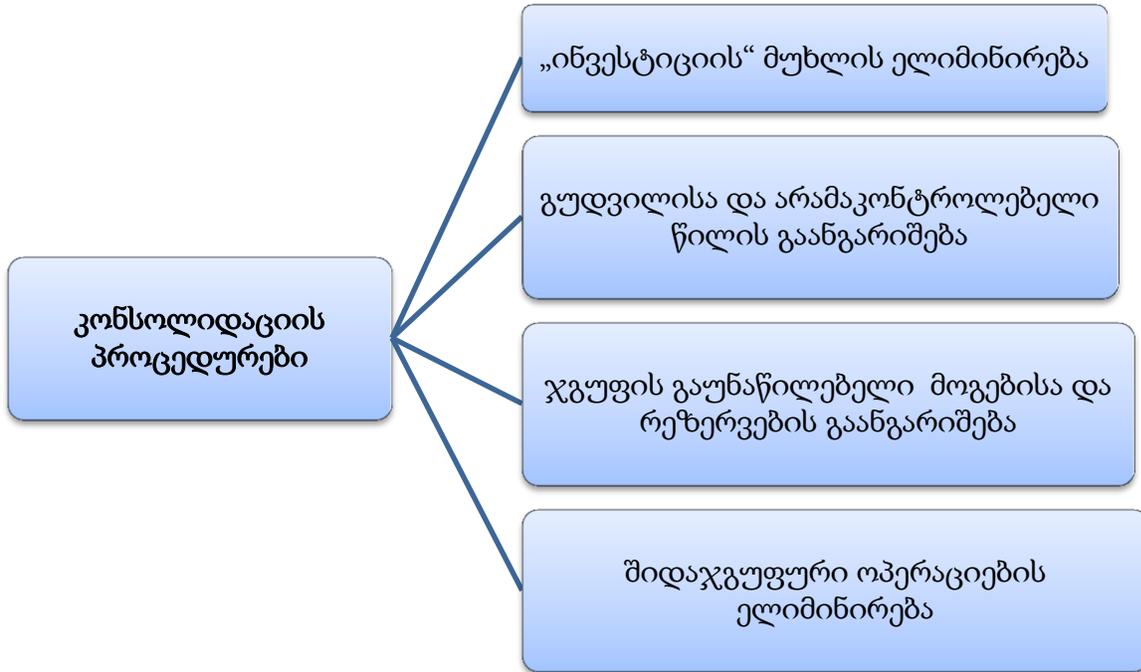
- ჯგუფის წმინდა აქტივებს (სათავო + შვილობილი საწარმო);
- ჯგუფის სააქციო კაპიტალს (რაც ყოველთვის მხოლოდ სათავო საწარმოს სააქციო კაპიტალის ტოლია);
- ჯგუფის გაუნაწილებელ მოგებას.

სათავო და შვილობილი საწარმოს ბალანსის ერთგვაროვანი მუხლების კონსოლიდირება/გაერთიანება ითვალისწინებს შემდეგი პროცედურების ჩატარებას¹:

1. სათავო საწარმოს ბალანსში ასახული „შვილობილ საწარმოში დაბანდებული ინვესტიციების“ მუხლის ელიმინირება შვილობილი საწარმოს შესამაბისი წმინდა აქტივებით;
2. გუდვილის და არამაკონტროლებელი წილის გაანგარიშება;
3. ჯგუფის გაუნაწილებელი მოგებისა და რეზერვების გაანგარიშება;
4. შიდაჯგუფური ოპერაციების ელიმინირება.

---

¹ ფასს 10 „კონსოლიდირებული ფინანსური ანგარიშგება“, თბ., 2015. ბ.86

- 1. სათავო საწარმოს ბალანსში ასახული „შვილობილ საწარმოში დაბანდებული ინვესტიციების“ მუხლის ჩანაცვლება შვილობილი საწარმოს შესაბამისი წმინდა აქტივებით (აქტივებისა და ვალდებულებების გაერთიანება).

 მაგალითი 1. აქტივებისა და ვალდებულებების გაერთიანება.

A საწარმომ შეიძინა B საწარმო. ქვემოთ ცხრილში მოტანილია ბალანსი B საწარმოს შემენის დღეს.

მოვამზადოთ კონსოლიდირებული ანგარიშგება.

საბალანსო მუხლები	A საწარმო	B საწარმო
გრძელვადიანი აქტივები	100	40
ინვესტიცია B-ში 100% წილით	30	–
მოკლევადიანი აქტივები		10
სულ აქტივები	150	50
ჩვეულებრივი აქციები	100	30

გაუნაწილებელი მოგება	40	–
ვალდებულებები	<u>10</u>	<u>20</u>
კაპიტალი და ვალდებულებები	150	50

კონსოლიდირებული ბალანსი

(ათასი ლარი)

საბალანსო მუხლები	A საწარმო	B საწარმო	კონსოლიდირებული ბალანსი
გრძელვადიანი აქტივები	100	40	100 + 40 = 140
ინვესტიცია B-ში 100% წილით	30	–	
მოკლევადიანი აქტივები	<u>20</u>	<u>10</u>	20 + 10 = <u>30</u>
სულ აქტივები	150	50	170
ჩვეულებრივი აქციები	100	30	100
გაუნაწილებელი მოგება	40	–	40
ვალდებულებები	<u>10</u>	<u>20</u>	10 + 20 = <u>30</u>
კაპიტალი და ვალდებულებები	150	50	170

კონსოლიდაციის წესები:

1. შვილობილ საწარმოში დაბანდებული ინვესტიციების თვითღირებულება ანულირდება შვილობილი საწარმოს სააქციო კაპიტალთან და რეზერვებთან ერთად;
2. ჯგუფის სააქციო კაპიტალი ყოველთვის მხოლოდ სათავო საწარმოს სააქციო კაპიტალია

➤ **2. გუდვილის და არამაკონტროლებელი წილის გაანგარიშება**

გუდვილი არის საწარმოთა გაერთიანებაში შეძენილი სხვა აქტივებიდან წარმოქმნილი მომავალი ეკონომიკური სარგებელი, რომელთა ცალკე იდენტიფიცირება და აღიარება შეუძლებელია. გუდვილი გაიანგარიშება როგორც სხვაობა შეძენილი საწარმოს ღირებულებასა (გადაცემული კომპენსაციასა) და ამ საწარმოს

იდენტიფიცირებადი აქტივებისა და ვალდებულებების გაერთიანებულ რეალურ ღირებულებას შორის.

ფასს 3-ით არსებობს გუდვილის გაანგარიშების ორი მეთოდი:

- ნაწილობრივი გუდვილი (პროპორციული);
- სრული გუდვილი (რეალური ღირებულებით).

გუდვილის გაანგარიშების პროპორციულობის მეთოდი ითვალისწინებს მხოლოდ სათავო საწარმოს ნაწილის ასახვას შეძენილი წმინდა აქტივების წილის პროპორციულად, ანუ გუდვილის მხოლოდ იმ ნაწილის ასახვას, რომელიც შეძენილია. გუდვილის ის ნაწილი, რომელიც არ არის შეძენილი სათავო საწარმოს მიერ, არ აისახება კონსოლიდირებულ ბალანსში. **სრული გუდვილის მეთოდი** ითვალისწინებს მთლიანად (100%-ით) ჯგუფის გუდვილის ასახვას, რომელიც ეკუთვნის მაკონტროლებელ (სათავო) საწარმოს და არამაკონტროლებელი წილის მფლობელებს (შვილობილ საწარმოს).

არამაკონტროლებელი წილი არის შვილობილი საწარმოს სააქციო კაპიტალი, რომელიც სათავო საწარმოს არ ეკუთვნის არც პირდაპირ და არც არაპირდაპირ. ფასს 3-ით მყიდველი საწარმოსთვის დაშვებულია არამაკონტროლებელი წილის შეფასება რეალური ღირებულებით (ანუ გუდვილის გათვალისწინებით), ან შეძენილი საწარმოს იდენტიფიცირებად წმინდა აქტივებში არამაკონტროლებელი წილის პროპორციული წილით (ფასს 3, პ.19, დს209). ანუ, საწარმოს არამაკონტროლებელი წილის შეფასება შეიძლება ორი მეთოდიდან ერთ-ერთით:

- შეძენის თარიღით განსაზღვრული რეალური ღირებულებით; ან
- როგორც არამაკონტროლებელი წილის პროპორციული წილი შეძენილი საწარმოს წმინდა იდენტიფიცირებად აქტივებში.

არამაკონტროლებელი წილის შეფასება რეალური ღირებულებით საანგარიშგებო თარიღისათვის მიიღება ორი ელემენტის შეფასების ჯამით: წილით წმინდა აქტივებში საანგარიშგებო თარიღისათვის და არამაკონტროლებელ წილზე მისაკუთვნიებული

გუდვილის ნაწილით. როდესაც არამაკონტროლებელი წილის შეფასება პროპორციულობის მეთოდით, მაშინ არამაკონტროლებელი წილი ფასდება მხოლოდ არამაკონტროლებელი წილის ნაწილით წმინდა აქტივებში საანგარიშგებო თარიღისათვის.

 მაგალითი 2. არამაკონტროლებელი წილის შეფასება საანგარიშგებო თარიღისათვის.

მიმდინარე წლის დასაწყისში A საწარმომ 5,500 ათას ლარად შეიძინა B საწარმოს კაპიტალის 90%. B საწარმოს კაპიტალი წლის ბოლოს ასე გამოიყურება (ათასი ლარი):

კაპიტალი	შემენისას	წლის ბოლოს
ჩვეულებრივი აქციები	800	800
საემისიო კაპიტალი	1,200	1,200
გაუნაწილებელი მოგება	<u>3,400</u>	<u>4,000</u>
სულ საკუთარი კაპიტალი	5,400	6,000

B საწარმოს აქტივების რეალური ღირებულების დადგენისას აღმოჩნდა, რომ შენობის რეალური ღირებულება 40 ათასი ლარით აღემატება საბალანსო ღირებულებას, რომელთა გამოყენების ვადა განისაზღვრა 8 წლით. არამაკონტროლებელი წილის რეალური ღირებულება შემენის თარიღისათვის შეფასდა 600 ათას ლარად.

განვსაზღვროთ არამაკონტროლებელი წილი საანგარიშგებო თარიღისათვის:

- ა) რეალური ღირებულებით;
- ბ) პროპორციული წილით.

პირველ რიგში უნდა შევავსოთ შემენილი წმინდა აქტივები შემენისას და წლის ბოლოს პროპორციული წილით და რეალური ღირებულებით:

შემენილი წმინდა აქტივები (ათასი ლარი)

მაჩვენებლები	შემენისას	წლის ბოლოს
ჩვეულებრივი აქციები	800	800
საემისიო კაპიტალი	1,200	1,200
გაუნაწილებელი მოგება	3,400	4,000
შენობის აფასება	40	40
შენობის წლიური ცვეთა (40/8წ.)	-	<u>(5)</u>
წმინდა აქტივების რეალური ღირებულება	5,440	6,035

გუდვილი გაიანგარიშება წმინდა აქტივების რეალური ღირებულებით.

**გუდვილის მიკუთვნება სათავო საწარმოსა და
არამაკონტროლებელ წილზე - შეფასება რეალური ღირებულებით
შემენის დროს (ათასი ლარი)**

ინვესტიციის თვითღირებულება	5,500	
შემენილი წმინდა აქტივები (5,440 * 90%)	<u>(4,896)</u>	
სათავო საწარმოს გუდვილი		604
არამაკონტროლებელი წილის რეალური ღირებულება	600	
არამაკონტროლებელი წილის % წმინდა აქტივებში (5,440 * 10%)	<u>(544)</u>	
არამაკონტროლებელი წილის გუდვილი		<u>56</u>
მთლიანი გუდვილი		660

**არამაკონტროლებელი წილის შეფასება საანგარიშგებო თარიღისათვის რეალური
ღირებულებით (გუდვილით) (ათასი ლარი)**

არამაკონტროლებელი წილის გუდვილი	56
არამაკონტროლებელი წილის წმინდა აქტივები წლის ბოლოს (6,035 * 10%)	<u>603,5</u>
	659,5

არამაკონტროლებელი წილის შეფასება საანგარიშგებო თარიღისათვის პროპორციული წილით (ათასი ლარი):

არამაკონტროლებელი წილის წმინდა აქტივები წლის ბოლოს (6,035 * 10%)	603,5
--	-------

ამდენად, გუდვილი და არამაკონტროლებელი წილი ერთნაირად უნდა შეფასდეს: ან რეალური ღირებულებით/სრული გუდვილით; ან პროპორციულობის გუდვილით. საწარმო თავად ირჩევს გუდვილისა და არამაკონტროლებელი წილის შეფასების მეთოდს.

ბალანსში გუდვილი შეფასებულია შექმნის თარიღით, შემცირებული გაუფასურებით, ხოლო არამაკონტროლებელი წილი შეფასებულია საანგარიშგებო თარიღისათვის.

	მაგალითი 3. გუდვილისა და არამაკონტროლებელი წილის შეფასება საანგარიშგებო თარიღისათვის.
<p>ორი წლის წინ A საწარმომ 4,4 მილიონ ლარად შეიძინა B საწარმოს 80%, რომლის წმინდა აქტივების რეალური ღირებულება შეადგენდა 5 მილიონ ლარს. არამაკონტროლებელი წილის რეალური ღირებულება შექმნისას შეფასდა 1,100 ათას ლარად.</p> <p>საანგარიშგებო თარიღისათვის შვილობილი საწარმოს წმინდა აქტივები შეადგენს 6 მილიონ ლარს.</p> <p>გავიანგარიშოთ გუდვილი და არამაკონტროლებელი წილი საანგარიშგებო თარიღისათვის პროპორციულობის და რეალური ღირებულების მეთოდით.</p>	

გუდვილის და არამაკონტროლებელი წილის შეფასება პროპორციულობის მეთოდით

მაჩვენებლები	ათასი ლარი
--------------	------------

გუდვილი (შემენის დღისათვის)	
შესყიდვის კომპენსაცია	4,400
შემენილი წმინდა აქტივები (5,000 * 80%)	<u>(4,000)</u>
გუდვილი – სათავო საწარმოს წილი	400
არამაკონტროლებელი წილი (საანგარიშგებო თარიღისათვის)	
არამაკონტროლებელი წილი (წილი წმინდა აქტივებში საანგარიშგებო თარიღისათვის: 6,000 * 20%)	1,200

**გუდვილის და არამაკონტროლებელი წილის
გაანგარიშება რეალური ღირებულების მეთოდით**

მაჩვენებლები	ათასი ლარი	ათასი ლარი
გუდვილი (შემენის დღისათვის)		
შესყიდვის კომპენსაცია		4,400
შემენილი წმინდა აქტივები:		
სათავო საწარმოს წილი შვილობილი საწარმოს წმინდა აქტივებში შემენისას (5.000 * 80%)		<u>(4,000)</u>
გუდვილი – სათავო საწარმოს წილი		400
არამაკონტროლებელი წილის რეალური ღირებულება შემენის თარიღით	1,100	
არამაკონტროლებელი წილის ნაწილი წმინდა აქტივებში შემენის თარიღით (5.000 * 20%)	<u>(1,000)</u>	
გუდვილი – არამაკონტროლებელი წილი		100
სრული გუდვილი		500
არამაკონტროლებელი წილი (საანგარიშგებო თარიღისათვის)		
წილი წმინდა აქტივებში საანგარიშგებო თარიღისათვის (6.000 * 20%)	1,200	
არამაკონტროლებელი წილზე მისაკუთვნილებელი გუდვილის ნაწილი	<u>100</u>	
არამაკონტროლებელი წილი		1,300

კონსოლიდაციის წესები:

1. გუდვილი გაიანგარიშება როგორც სხვაობა შვილობილი საწარმოს წმინდა აქტივების შესაძენად გადახდილ თანხასა და ამ წმინდა აქტივების რეალურ ღირებულებას შორის.
2. გუდვილი და არამაკონტროლებელი წილი ფასდება რეალური ღირებულების მეთოდით ან პროპორციულობის მეთოდით.
3. გუდვილი არ ამორტიზირდება, მას ყოველწლიურად უტარდება ტესტირება გაუფასურებაზე.
4. კონსოლიდირებული ბალანსის საკუთარი კაპიტალის განაყოფში, სათავო საწარმოს მესაკუთრეთა საკუთარი კაპიტალისგან განცალკევებით, არამაკონტროლებელი წილი ცალკე მუხლის სახით აისახება, რათა გამოჩნდეს აქტივების ის ნაწილი, რომელსაც სათავო საწარმო აკონტროლებს, მაგრამ მას არ ეკუთვნის.

ბალანსში არამაკონტროლებელი წილის კონსოლიდაციის წესები:

არამაკონტროლებელი წილი ფასდება იდენტიფიცირებადი წმინდა აქტივების:

1. შეძენის თარიღისათვის განსაზღვრული რეალური ღირებულებით – ანუ არამაკონტროლებელ წილზე მისაკუთვნებელი გუდვილით. ბალანსში ასახვის მიზნებისათვის არამაკონტროლებელი წილი გაიანგარიშება შემდეგნაირად:
წილი (%) წმინდა აქტივებში
+ მიკუთვნებული გუდვილი შეძენის თარიღისათვის
- წილი (%) გუდვილის გაუფასურებაში
1. პროპორციული წილის შესაბამისად.

ბალანსში ასახვის მიზნებისათვის არამაკონტროლებელი წილი გაიანგარიშება როგორც წილი (%) წმინდა აქტივებში საანგარიშგებო პერიოდის ბოლოსათვის.

მაგალითი 4. კონსოლიდირებული ბალანსი.

პირველი მაგალითის მონაცემებით მოვამზადოთ კონსოლიდირებული ბალანსი B საწარმოს შეძენის დღეს დაშვებით, რომ ინვესტიციის თვითღირებულება არა 30 ათასი ლარია, არამედ 35 ათასი ლარი.

შვილობილი საწარმოს 30 ათას ლარად შეფასებულ კაპიტალში გადახდილია 35 ათასი ლარი, რაც წარმოქმნის გუდვილს 5 ათასი ლარის ოდენობით და ამ თანხით შესაბამისად მცირდება სათავო საწარმოს ფულადი სახსრები. გუდვილი ფასდება პროპორციულობის მეთოდით.

შევადგინოთ კონსოლიდირებული ბალანსი.

კონსოლიდირებული ბალანსი

(ათასი ლარი)

საბალანსო მუხლები	A საწარმო	B საწარმო	კონსოლიდირებული ბალანსი
გრძელვადიანი აქტივები	100	40	$100 + 40 = 140$
ინვესტიცია B-ში 100% წილით	35	–	
გუდვილი			5
მოკლევადიანი აქტივები	<u>15</u>	<u>10</u>	$15 + 10 = 25$
სულ აქტივები	150	50	170
ჩვეულებრივი აქციები	100	30	100
გაუნაწილებელი მოგება	40	–	40
ვალდებულებები	<u>10</u>	<u>20</u>	$10 + 20 = 30$
სულ კაპიტალი და ვალდებულებები	150	50	170

მაგალითი 5. გუდვილი და არამაკონტროლებელი წილი.

პირველი მაგალითის პირობაში შევიტანოთ ცვლილება – შვილობილ საწარმოში შეძენილი წილი შეადგენს არა 100%-ს, არამედ 80%-ს. გუდვილი და არამაკონტროლებელი წილი ფასდება პროპორციულობის მეთოდით.

შევადგინოთ კონსოლიდირებული ბალანსი.

გავიანგარიშოთ გუდვილი და არამაკონტროლებელი წილი.

გუდვილის გაანგარიშება

მაჩვენებლები	ათასი ლარი
ინვესტიციის ღირებულება	30
შეძენილი წმინდა აქციები (30*80%)	(24)
გუდვილი	6
არამაკონტროლებელი წილი (30,000 * 20%)	6

კონსოლიდირებული ბალანსი

(ათასი ლარი)

საბალანსო მუხლები	A საწარმო	B საწარმო	კონსოლიდირებული ბალანსი
გრძელვადიანი აქტივები	100	40	100 + 40 = 140
ინვესტიცია B-ში 80% წილით	30	–	
გუდვილი			6
მოკლევადიანი აქტივები	<u>20</u>	<u>10</u>	20 + 10 = <u>30</u>
სულ აქტივები	150	50	176
ჩვეულებრივი აქციები	100	30	100
არამაკონტროლებელი წილი			6
გაუნაწილებელი მოგება	40	–	40
ვალდებულებები	<u>10</u>	<u>20</u>	10 + 20 = <u>30</u>
სულ კაპიტალი და ვალდებულებები	150	50	176

➤ 3. ჯგუფის მოგებისა და რეზერვების გაანგარიშება

განხილულ მაგალითებში გამარტივების მიზნით შვილობილ საწარმოს შექმნის თარიღისათვის არ ჰქონდა გაუნაწილებელი მოგება და არანაირი სხვა რეზერვები. პრაქტიკაში შვილობილ საწარმოს შექმნის თარიღისათვის აქვს ორივე.

შვილობილი საწარმოს შექმნის თარიღისათვის არსებულ გაუნაწილებელ მოგებას და რეზერვებს (მაგალითად, გადაფასების) ეწოდება „შექმნამდელი მოგება“ და „შექმნამდელი რეზერვები“. შექმნის თარიღისათვის ხდება მათი კაპიტალიზება, გუდვილის გამოთვლებში მათი გათვალისწინების გზით, ანუ მათი სიდიდე ღებულობს მონაწილეობას გუდვილის ღირებულების გაანგარიშებაში. სათავო და შვილობილი საწარმოების მიერ ერთად შექმნილ მოგებას და რეზერვებს ეწოდება „შექმნის შემდგომი მოგება“ და „შექმნის შემდგომი რეზერვები“, რომელიც ეკუთვნის ჯგუფს მისი წილის პროპორციულად.

კონსოლიდაციის მიზნებისათვის მნიშვნელოვანია „შექმნამდელი“ და „შექმნის შემდგომი“ გაუნაწილებელი მოგებისა და რეზერვების ერთმანეთისაგან გამიჯვნა. „შექმნამდელი“ ნიშნავს შექმნის თარიღისათვის არსებულს, ხოლო „შექმნის შემდგომი“ ნიშნავს შვილობილი საწარმოს შექმნის შემდეგ ერთობლივად შექმნილს.

კონსოლიდაციის წესები:

1. შვილობილი საწარმოს გაუნაწილებელი მოგებიდან ჯგუფს ეკუთვნის მხოლოდ შექმნის შემდგომი მოგება.
2. ჯგუფის გაუნაწილებელი მოგება არის სათავო საწარმოს გაუნაწილებელი მოგებისა და შვილობილი საწარმოს შექმნის შემდგომი მოგების ჯამი, შემცირებული გუდვილის გაუფასურების ზარალით.

მაგალითი 6. ჯგუფის გაუნაწილებელი მოგება.

A საწარმომ 2 მლნ ლარად შეიძინა B საწარმოს აქციების 75%.

ცხრილში წარმოდგენილია ამ ორი საწარმოს მაჩვენებლები (ლარი):

საწარმო	ჩვეულებრივი აქციები		გაუნაწილებელი მოგება	
	შემდგენის თარიღით	ანგარიშგების წარდგენის თარიღით	შემდგენის თარიღით	ანგარიშგების წარდგენის თარიღით
საწარმო A	3,800,000	3,800,000	345,900	890,500
საწარმო B	2,300,000	2,300,000	145,000	456,700

გავიანგარიშოთ ჯგუფის გაუნაწილებელი მოგება.

ჯგუფის გაუნაწილებელი მოგება (ლარი)

ჯგუფი	გაუნაწილებელი მოგება ანგარიშგების წარდგენის დღეს
საწარმო A	890,500
საწარმო B $(456,700 - 145,000) * 75\%$	<u>233,775</u>
	1,124,275

მაგალითი 7. გუდვილი, არამაკონტროლებელი წილი და ჯგუფის გაუნაწილებელი მოგება.

კვლავ განვიხილოთ მე-6 მაგალითის პირობა.

A საწარმომ 2 მლნ ლარად შეიძინა B საწარმოს აქციების 75%.

ამ ორი საწარმოს მაჩვენებლები წარმოდგენილია ცხრილში

A და B საწარმო (ლარი)

საწარმო	ჩვეულებრივი აქციები		გაუნაწილებელი მოგება	
	შემდგენის თარიღით	ანგარიშგების წარდგენის თარიღით	შემდგენის თარიღით	ანგარიშგების წარდგენის თარიღით

საწარმო A	3,800,000	3,800,000	345,900	890,500
საწარმო B	2,300,000	2,300,000	145,000	456,700

გავიანგარიშოთ გუდვილი, არამაკონტროლებელი წილი და ჯგუფის გაუნაწილებელი მოგება. გუდვილი ფასდება პროპორციულობის მეთოდით.

გუდვილის გაანგარიშება (ლარი)

	ლარი	ლარი
ინვესტიციის ღირებულება		2,000,000
შეძენილი: აქციები	2,300,000	
გაუნაწილებელი მოგება	<u>145,000</u>	
	2,445,000	
წილი: 2,445,000 * 75%		<u>(1,833,750)</u>
გუდვილი		166,250
არამაკონტროლებელი წილი	456,700*25%	114,175

ჯგუფის გაუნაწილებელი მოგება (ლარი)

საწარმო A	890,500
საწარმო B (456,700 - 145,000) * 75%	<u>233,775</u>
ჯგუფის გაუნაწილებელი მოგება	1,124,275

მაგალითი 8. გუდვილი და ჯგუფის გაუნაწილებელი მოგება.

A საწარმომ 2 მლნ ლარად შეიძინა B საწარმოს აქციების 75%.

ამ ორი საწარმოს მაჩვენებლები წარმოდგენილია ცხრილში(ლარი):

საწარმო	ჩვეულებრივი აქციები		გაუნაწილებელი მოგება	
	შეძენის თარიღით	ანგარიშგების წარდგენის თარიღით	შეძენის თარიღით	ანგარიშგების წარდგენის თარიღით

საწარმო A	3,800,000	3,800,000	345,900	890,500
საწარმო B	2,300,000	2,300,000	145,000	456,700

ფინანსური ანგარიშგების წარდგენის თარიღისათვის დადგინდა გუდვილის გაუფასურება 66,000 ლარის ოდენობით.

გავიანგარიშოთ გუდვილი და ჯგუფის გაუნაწილებელი მოგება. გუდვილი ფასდება პროპორციულობის მეთოდით.

გუდვილის გაანგარიშება

მაჩვენებლები	ლარი	ლარი
ინვესტიციის ღირებულება		2,000,000
შემენილი: აქციები	2,300,000	
გაუნაწილებელი მოგება	<u>145,000</u>	
	2,445,000	
წილი: 2.445.000 * 75%		<u>(1,833,750)</u>
გუდვილი		166,250
გუდვილის გაუფასურება		<u>(66,000)</u>
გუდვილი		100,250

ჯგუფის გაუნაწილებელი მოგება

მაჩვენებლები	ლარი
საწარმო A	890,500
საწარმო B $(456,700 - 145,000) * 75%$	233,775
გუდვილის გაუფასურება	<u>(66,000)</u>
ჯგუფის გაუნაწილებელი მოგება	1,058,275

მაგალითი 9. კონსოლიდირებული ბალანსი.

წარმოდგენილია ორი საწარმოს ბალანსი ფინანსური ანგარიშგების წარდგენის თარიღისათვის. შემენის თარიღისათვის შვილობილი საწარმოს გაუნაწილებელი მოგება შეადგენდა 10 ათას ლარს; მისი წმინდა აქტივების რეალური ღირებულება

შეესაბამებოდა საბალანსო ღირებულებას; გუდვილი არ გაუფასურებულა. სათავო საწარმო ფლობს შვილობილი საწარმოს კაპიტალის 80%-ს.

ბალანსი (მლნ. ლარი)

საბალანსო მუხლები	A საწარმო	B საწარმო
გრძელვადიანი აქტივები	120	60
ინვესტიცია B-ში 80% წილით	50	–
მოკლევადიანი აქტივები	<u>60</u>	<u>40</u>
სულ აქტივები	230	100
ჩვეულებრივი აქციები	100	30
გაუნაწილებელი მოგება	110	50
ვალდებულებები	<u>20</u>	<u>20</u>
სულ კაპიტალი და ვალდებულებები	230	100

შევადგინოთ კონსოლიდირებული ბალანსი. გუდვილი ფასდება პროპორციულობის მეთოდით.

სათანადო გაანგარიშებების საფუძველზე კონსოლიდირებული ბალანსი წარმოდგენილია ასეთი სახით (იხ. გაანგარიშება 1, 2, 3):

საბალანსო მუხლები	A საწარმოს	B საწარმოს	კონსოლიდირებული ბალანსი
გრძელვადიანი აქტივები	120	60	120 + 60 = 180
ინვესტიცია B-ში 80% წილით	50	–	გუდვილი (გ.1) 18
მოკლევადიანი აქტივები	<u>60</u>	<u>40</u>	60 + 40 = <u>100</u>
სულ აქტივები	230	100	298
ჩვეულებრივი აქციები	100	30	100
გაუნაწილებელი მოგება	<u>110</u>	<u>50</u>	ჯ.გ.მ.(გ.2) <u>142</u>
კაპიტალი	<u>210</u>	<u>80</u>	242
			არამაკონტროლებელი წილი (გ.3) 16
ვალდებულებები	<u>20</u>	<u>20</u>	20 + 20 = <u>40</u>

სულ კაპიტალი და ვალდებულებები	230	100	298
-------------------------------	-----	-----	-----

გაანგარიშება 1. გუდვილი

მაჩვენებლები	მლნ. ლარი
ინვესტიციის ღირებულება	50
შეძენილი წმინდა აქტივები: აქციები	30
გაუნაწილებელი მოგება	<u>10</u>
სულ წმინდა აქტივები	<u>40</u>
შეძენილი წმინდა აქტივების წილი: $40 * 80\%$	<u>(32)</u>
გუდვილი	18

გაანგარიშება 2. ჯგუფის გაუნაწილებელი მოგება

მაჩვენებლები	მლნ. ლარი
საწარმო A	110
საწარმო B $(50 - 10) * 80\%$	<u>32</u>
ჯგუფის გაუნაწილებელი მოგება	142

გაანგარიშება 3. არამაკონტროლებელი წილი

მაჩვენებლები	მლნ. ლარი
ჩვეულებრივი აქციები	30
გაუნაწილებელი მოგება	<u>50</u>
	80
არამაკონტროლებელი წილი: $80 * 20\%$	16

➤ **4. შიდაჯგუფური ოპერაციების კორექტირება**

კონსოლიდაციის პროცედურები, გამარტივების მიზნით, განხილული იყო დაშვებით, რომ არანაირი შიდაჯგუფური ურთიერთობები ჯგუფის წევრებს შორის არ

არსებობს. მაგრამ, ჯგუფის წევრებს შორის შეიძლება განხორციელდეს გარკვეული ოპერაციები, როგორცაა:

- საქონლის ან ძირითადი საშუალებების მიწოდება;
- მომსახურების გაწევა;
- დროებითი ფინანსური დახმარება;
- სესხის გაცემა;
- დივიდენდების გაცემა;
- მონაწილეობა ცენტრალურ ადმინისტრაციულ საქმიანობაში და სხვა.

კონსოლიდირებულ ბალანსში საწარმოთაშორისი ოპერაციებით წარმოქმნილი მუხლები ანულირდება (გამოირიცხება), რათა თავიდან იქნეს აცილებული ოპერაციების ორმაგად ასახვა. საჭირო ხდება გარკვეული კორექტირება, კერძოდ, უნდა განხორციელდეს შიდაჯგუფური მოგება/ზარალისა და შიდასაანგარიშსწორებო ოპერაციებით წარმოქმნილი მოთხოვნა-ვალდებულებების ანულირება (შიდაჯგუფური ანგარიშსწორებები აისახება, როგორც წესი, დებიტორ-კრედიტორების ანგარიშებზე, ან ე.წ. „მიმდინარე ანგარიშზე“).

✓ მარაგით შიდაჯგუფური ვაჭრობა და არარეალიზებული მოგება

ჯგუფი განიხილება როგორც ერთი სამეურნეო ერთეული და მის წევრებს შორის ერთმანეთთან სავაჭრო ურთიერთობებით არ შეიძლება წარმოიქმნას მოგება. საკუთარ თავთან ვაჭრობიდან მოგება არ მიიღება, ასეთი მოგება არის არარეალიზებული მოგება. მოგება (ფასნამატი) იქნება რეალიზებული მაშინ, როდესაც ეს ფასნამატი „გავა“ ჯგუფიდან. ამიტომ, როდესაც ჯგუფის ერთი წევრი ჯგუფის მეორე წევრს მიჰყიდის საქონელს და ამ საქონლის ნაწილი წლის ბოლოსათვის ჯერ კიდევ არის მარაგში, ასეთი მარაგი მოიცავს არარეალიზებულ მოგებას. კონსოლიდაციის დროს უნდა მოხდეს მისი ანულირება და მარაგის დაყვანა თვითღირებულებამდე.

ამდენად, შიდაჯგუფური ვაჭრობის შემთხვევაში, კონსოლიდაციის მიზნებისათვის, უნდა განხორციელდეს შემდეგი პროცედურა:

1. განისაზღვროს მარაგის გამყიდველი, ანუ საწარმო რომელთანაც წარმოიქმნა არარეალიზებული მოგება;
2. განისაზღვროს არარეალიზებული მოგების სიდიდე;
3. ჩატარდეს კონსოლიდაციის კორექტირება: არარეალიზებული მოგების სიდიდით შემცირდეს გაუნაწილებელი მოგება და მარაგი, რითაც ანულირდება მოგება და მარაგი დაიყვანება თვითღირებულებამდე.

მაგრამ, კორექტირების წესი დამოკიდებულია იმაზე, ერთის მხრივ – თუ ვინ არის გამყიდველი, და მეორეს მხრივ, თუ გამყიდველი შვილობილი საწარმოა – რა წილს ფლობს სათავო საწარმო შვილობილ საწარმოში.

როდესაც გამყიდველი სათავო საწარმოა, მისი მოგება ჩართულია ჯგუფის ანგარიშგებაში და კორექტირებაც (შემცირება) გაუკეთდება მთლიან ჯგუფის მოგებას და მარაგს გატარებით:

- დებეტი – გაუნაწილებელი მოგება (კონსოლიდირებული/ჯგუფის)
- კრედიტი – მარაგი (კონსოლიდირებული/ჯგუფის)

როდესაც გამყიდველი შვილობილი საწარმოა და არის მთლიანად ფლობილი, არარეალიზებული მოგება ჩართულია შვილობილი საწარმოს ანგარიშგებაში, რომელიც სრულად უკავშირდება ჯგუფის მოგებას. ამიტომ გაკეთდება იგივე კორექტირება, რაც იმ შემთხვევაში, როდესაც გამყიდველი სათავო საწარმოა, გატარებით:

- დებეტი – გაუნაწილებელი მოგება (კონსოლიდირებული/ჯგუფის)
- კრედიტი – მარაგი (კონსოლიდირებული/ჯგუფის)

როდესაც შვილობილი საწარმო არ არის მთლიანად ფლობილი, არის ნაწილობრივად ფლობილი, მისი მოგება ნაწილობრივ უკავშირდება ჯგუფს, ნაწილობრივ კი – არამაკონტროლებელ წილს. იმის მიუხედავად, რომ ასეთი სიტუაციის შესახებ არაფერი წერია სტანდარტში, საერთაშორისო პრაქტიკის თანახმად,

არარეალიზებული მოგება არამაკონტროლებელ წილსაც დაერიცხება პროპორციულად და კორექტირება გაკეთდება შემდეგი გატარებით:

დებეტი – გაუნაწილებელი მოგება (კონსოლიდირებული/ჯგუფის)

დებეტი – არამაკონტროლებელი წილი

კრედიტი – მარაგი (კონსოლიდირებული/ჯგუფის)

მაგალითი 10. კონსოლიდირებული მარაგი და გაუნაწილებელი მოგება.

სათავო საწარმომ საქონელი მიჰყიდა შვილობილ საწარმოს, რომლის გასაყიდი ფასი 50,000 ლარია და რომელიც მოიცავს 20% ფასნამატს. საანგარიშგებო პერიოდის ბოლოს ამ საქონლის 30% მარაგშია.

საანგარიშგებო პერიოდის ბოლოს საბალანსო მონაცემები ასე გამოიყურება:

(ლარი)

მაჩვენებლები	სათავო საწარმო	შვილობილი საწარმო
საქონელი	52,200	25,800
გაუნაწილებელი მოგება	245,900	77,300

შვილობილი საწარმოს შეძენამდელი მოგება შეადგენს 45,000 ლარს. სათავო საწარმოს წილი შვილობილი საწარმოს კაპიტალში შეადგენს 100%-ს.

გავიანგარიშოთ კონსოლიდირებულ ბალანსში საქონლისა და გაუნაწილებელი მოგების ამსახველი სიდიდე.

- არარეალიზებული მოგება: $(50,000 * 30%) * 20/120 = 2,500$ ლარი.
- შვილობილი საწარმოს შეძენის შემდგომი მოგება:
 $77,300 - 45,000 = 32,300$ ლარი.

(ლარი)

მაჩვენებლები	სათავო საწარმო	შვილობილი საწარმო	კონსოლიდირებული ბალანსი

საქონელი	52,200	25,800	75,500 (52,200 + 25,800 - 2,500)
გაუნაწილებელი მოგება	245,900	77,300	275,700 (245,900 + 32,300 - 2,500)

მაგალითი 11. კონსოლიდირებული მარაგი და გაუნაწილებელი მოგება.

შვილობილმა საწარმომ საქონელი მიჰყიდა სათავო საწარმოს, რომლის გასაყიდი ფასია 50,000 ლარი და რომელიც მოიცავს 20% ფასნამატს. საანგარიშგებო პერიოდის ბოლოს ამ საქონლის 30% მარაგშია.

საანგარიშგებო პერიოდის ბოლოს გაუნაწილებელი მოგება შეადგენს: სათავო საწარმოსი – 245,900 ლარს; შვილობილი საწარმოსი – 77,300 ლარს.

სათავო საწარმო ფლობს შვილობილი საწარმოს 80%. შვილობილი საწარმოს შექენამდელი მოგება შეადგენს 45,000 ლარს.

გავიანგარიშოთ კონსოლიდირებულ ბალანსში საქონლისა და გაუნაწილებელი მოგების ამსახველი სიდიდე.

- არარეალიზებული მოგება: $(50,000 * 30%) * 20/120 = 2,500$ ლარი.
- შვილობილი საწარმოს შექენის შემდგომი მოგება:
 $(77,300 - 45,000) * 80% = 25,840$ ლარი.

(ლარი)

მაჩვენებლები	სათავო საწარმო	შვილობილი საწარმო	კონსოლიდირებული ბალანსი
საქონელი	52,200	25,800	75,500 (52,200 + 25,800 - 2,500)
გაუნაწილებელი მოგება	245,900	77,300	269,740 245,900 + 25,840 - (2,500 * 80%)

მაგალითი 12. კონსოლიდირებული ბალანსი.

მიმდინარე წლის დასაწყისში A საწარმომ შეიძინა B საწარმოს კაპიტალის 90%.

საწარმოთა ბალანსი წლის ბოლოს (ათასი ლარი):

აქტივები	A	B
გრძელვადიანი აქტივები	14,800	5,000
მოკლევადიანი აქტივები	5,200	2,000
ინვესტიცია B-ში	<u>5,500</u>	
სულ აქტივები	25,500	7,000
კაპიტალი		
ჩვეულებრივი აქციები	4,000	800
საემისიო კაპიტალი	7,000	1,200
გაუნაწილებელი მოგება	<u>10,500</u>	<u>4,000</u>
სულ საკუთარი კაპიტალი	21,500	6,000
ვალდებულებები	4,000	1,000
სულ საკუთარი კაპიტალი და ვალდებულებები	25,500	7,000

დამატებითი ინფორმაცია:

1. B საწარმოს აქტივების რეალური ღირებულების დადგენისას აღმოჩნდა, რომ ჩარხების რეალური ღირებულება 40 ათასი ლარით აღემატება საბალანსო ღირებულებას. გადაწყვიტეს, რომ ინდივიდუალურ ფინანსურ ანგარიშგებაში არ მოეხდინათ ჩარხების აფასების ასახვა, რომელთა გამოყენების ვადა განისაზღვრა 8 წლით.
2. სათავო საწარმომ შვილობილ საწარმოზე გაყიდა 65,000 ლარის საქონელი 30%-იანი ფასნამატით. ამ საქონლის მეხუთედი ნაწილი გაუყიდავი დარჩა მარაგში.
3. B საწარმოს გაუნაწილებელი მოგება შეძენის დროს შეადგენდა 3,400 ათას ლარს.
4. არამაკონტროლებელი წილის რეალური ღირებულება შეფასდა 600 ათას ლარად.
5. საწარმო იყენებს სრული გუდვილის გაანგარიშების მეთოდს. წლის ბოლოს

დადგინდა გუდვილის გაუფასურება 200 ათასი ლარის ოდენობით. გაუფასურება მიეკუთვნა საოპერაციო ხარჯებს.

მოვამზადოთ კონსოლიდირებული ბალანსი სრული გუდვილის მეთოდით.

კონსოლიდირებული ბალანსის მოსამზადებლად საჭიროა სათანადო გაანგარიშებების გაკეთება.

გაანგარიშება 1. ჯგუფის სტრუქტურა

A საწარმო – 90%

B საწარმო – 10%

გაანგარიშება 2. შეძენილი წმინდა აქტივები (ათასი ლარი):

კაპიტალი	შეძენისას	წლის ბოლოს
1	2	3
ჩვეულებრივი აქციები	800	800
საემისიო კაპიტალი	1,200	1,200
გაუნაწილებელი მოგება	3,400	4,000
ჩარხების აფასება	40	40
ჩარხების წლიური ცვეთა (40/8წ.)	–	(5)
წმინდა აქტივების რეალური ღირებულება	5,440	6,035

ჩარხის წლიური ცვეთის თანხით უნდა შემცირდეს კონსოლიდირებული გრძელვადიანი აქტივების საბალანსო ღირებულება, რომელიც გაზრდილი იქნა აფასებული ღირებულებით – 40 ათასი ლარით. შედეგად კონსოლიდირებულ ბალანსში გრძელვადიანი აქტივები გაიზრდება 35 ათასი ლარით (40 - 5).

გაანგარიშება 3. გუდვილი (ათასი ლარი):

ინვესტიციის თვითღირებულება	5,500	
შეძენილი წმინდა აქტივები გ.2, სვ. 2 (5,440 * 90%)	(4,896)	
სათავო საწარმოს გუდვილი		604

არამაკონტროლებელი წილის რეალური ღირებულება	600	
არამაკონტროლებელი წილის % წმინდა აქტივებში – გ. 2, სვ.2 (5,440 * 10%)	(544)	
არამაკონტროლებელი წილის გუდვილი		56
მთლიანი გუდვილი		660
გუდვილის გაუფასურება		(200)
დარჩენილი გუდვილი		460

კონსოლიდირებულ ბალანსში გუდვილი ფასდება გაუფასურების ზარალით შემცირებული თანხით - 460 ათას ლარად.

განგარიშება 4. მარაგში არარეალიზებული მოგება (ათასი ლარი):

არარეალიზებული მოგება მარაგში შეადგენს 3 ათას ლარს $\{(65 * 1/5) * 30/130 = 3\}$. ამ თანხით უნდა შემცირდეს სათავო საწარმოს გაუნაწილებელი მოგება და კონსოლიდირებული მარაგი.

დებეტი – გაუნაწილებელი მოგება (ჯგუფის) 3,000

კრედიტი – მარაგი (ჯგუფის) 3,000

განგარიშება 5. არამაკონტროლებელი წილი (ათასი ლარი):

არამაკონტროლებელი წილის წმინდა აქტივები წლის ბოლოს (6,035 * 10%)	603,5
არამაკონტროლებელი წილის გუდვილი (გ.3)	56
გუდვილის გაუფასურება (200 * 10%)	(20)
	639,5

განგარიშება 6. ჯგუფის გაუნაწილებელი მოგება (ათასი ლარი):

სათავო საწარმოს გაუნაწილებელი მოგება (10,500 - 3)	10,497
შვილობილი საწარმოს გაუნაწილებელი მოგება $\{(6,035 - 5,440) * 90\%$	535,5
გუდვილის გაუფასურება (200 * 90%)	(180)
	10,852,5

კონსოლიდირებული ბალანსი წლის ბოლოსათვის (ათასი ლარი)

აქტივები	
გრძელვადიანი აქტივები (14,800 + 5,000 + 35)	19,835
მოკლევადიანი აქტივები (5,200 + 2,000 - 3)	7,197
გუდვილი (გ.2)	<u>460</u>
სულ აქტივები	27,492
კაპიტალი	
ჩვეულებრივი აქციები	4,000
საემისიო კაპიტალი	7,000
გაუნაწილებელი მოგება (გ.6)	<u>10,852,5</u>
	21,852,5
არამაკონტროლებელი წილი (გ.5)	639,5
სულ საკუთარი კაპიტალი	22,492
ვალდებულებები (4,000 + 1,000)	5,000
სულ საკუთარი კაპიტალი და ვალდებულებები	27,492

✓ **გრძელვადიანი აქტივებით შიდაჯგუფური ვაჭრობა და არარეალიზებული მოგება**

ჯგუფის წევრებს შორის შესაძლებელია გრძელვადიანი აქტივების მიწოდება, აქაც წარმოიქმნება შიდაჯგუფური, არარეალიზებული მოგება – გაყიდვის ფასნამატი. ფასნამატიდან რეალიზებულად ჩაითვლება დარიცხული ცვეთის თანხა, რადგან ის აღიარდა ხარჯად და აისახა მოგება-ზარალში, ხოლო ფასნამატის თანხა, რომელიც ჯერ არ აღიარებულა ცვეთის თანხათ – არის არარეალიზებული მოგება და კონსოლიდაციის დროს უნდა მოხდეს ამ მოგების ანულირება. კორექტირება ითვალისწინებს არარეალიზებული მოგების დადგენას და მაკორექტირებელი გატარების გაკეთებას:

- არარეალიზებული მოგების სიდიდე დგინდება გრძელვადიანი აქტივების გაყიდვამდე და გაყიდვის შემდეგ საბალანსო ღირებულებების შედარებით;
- მაკორექტირებელი გატარება
  - დებეტი – გაუნაწილებელი მოგება (კონსოლიდირებული/ჯგუფის)
  - კრედიტი – ძირითადი საშუალებები (კონსოლიდირებული/ჯგუფის)

მაგალითი 13. არარეალიზებული მოგება, კონსოლიდირებული ძირითადი საშუალებები და გაუნაწილებელი მოგება.

მიმდინარე წელს სათავო საწარმომ შვილობილ საწარმოს მიჰყიდა მოწყობილობა 9,000 ლარად, რომლის თავდაპირველი ღირებულება იყო 12,000 ლარი, ხოლო ორი წლის დაგროვილი ცვეთა – 4,800 ლარი. აქტივის გამოყენების ვადა 5 წელია და გაყიდვის შემდეგ დარჩენილი მომსახურების ვადა არ შეცვლილა და შეადგენს 3 წელს.

საანგარიშგებო თარიღისათვის ძირითადი საშუალებების საბალანსო ღირებულება არის: სათავი საწარმოსი – 145,800 ლარი, შვილობილი საწარმოსი – 88,200 ლარი. გაუნაწილებელი მოგება არის: სათავი საწარმოსი – 555,000 ლარი, შვილობილი საწარმოსი შეძენის შემდეგი მოგება – 148,200 ლარი.

გავიანგარიშოთ არარეალიზებული მოგება, კონსოლიდირებულ ბალანსში ამსახველი ძირითადი საშუალებების ღირებულება და გაუნაწილებელი მოგება.

მოწყობილობის არარეალიზებული მოგება (ლარი)

მაჩვენებლები	გაყიდვამდე	გაყიდვის შემდეგ	სხვაობა (არარეალიზებული მოგება)
თვითღირებულება	12,000		
ცვეთა (ორი წლის)	(4,800)		
საბალანსო ღირებულება	7,200	9,000	1,800
მიმდინარე წლის ცვეთა	(2,400) (12,000/5წ.)	(3,000) (9,000/3წ.)	(600)
საბალანსო ღირებულება საანგარიშგებო თარიღისათვის	4,800	6,000	1,200

სათავო საწარმომ აქტივი გაყიდა 1,800 ლარის მოგებით (9,000 - 7,200), ანუ არარეალიზებული მოგება შეადგენს 1,800 ლარს, საიდანაც ცვეთის დარიცხვით

რეალიზებულია 600 ლარი, ხოლო არარეალიზებული მოგება შეადგენს 1,200 ლარს (1,800 - 600).

- მაკორექტირებელი გატარება

უნდა გაკეთდეს მაკორექტირებელი გატარება – შემცირდეს კონსოლიდირებული გაუნაწილებელი მოგება და კონსოლიდირებული ძირითადი საშუალებების ღირებულება:

დებეტი – გაუნაწილებელი მოგება (კონსოლიდირებული/ჯგუფის) 1,200

კრედიტი – ძირითადი საშუალებები (კონსოლიდირებული/ჯგუფის) 1,200

კონსოლიდირებული ძირითადი საშუალებების ღირებულება (ლარი)

მაჩვენებლები	სათავი საწარმო	შვილობილი საწარმოსი	კონსოლიდირებული ბალანსი
ძირითადი საშუალებები	145,800	88,200	232,800 (145,800 + 88,200 - 1,200)
გაუნაწილებელი მოგება	555,000	148,200	702,000 (555,000 + 148,200 - 1,200)

✓ შიდაჯგუფური ანგარიშსწორების კორექტირება

შიდაჯგუფური ფულადი და სასაქონლო ანგარიშსწორების ოპერაციები აისახება დებიტორ-კრედიტორების ანგარიშებზე, ანუ ერთი საწარმოს მიმდინარე მოთხოვნების – „დებიტორული დავალიანების“ ანგარიშზე და მეორე საწარმოს მიმდინარე ვალდებულებების – „კრედიტორული დავალიანების“ ანგარიშზე. ეს თანხები მისაღებია და გადასახდელია ჯგუფის ფარგლებში და არა ჯგუფის გარეთ. ამიტომ კონსოლიდაციის დროს შიდაჯგუფური საანგარიშსწორებო ოპერაციებით წარმოქმნილი მოთხოვნებისა და ვალდებულებების საბალანსო მუხლები ანულირდება გატარებით:

დებეტი – კრედიტორული დავალიანება

კრედიტი – დებიტორული დავალიანება

მაგრამ, შესაძლებელია რომ მათი ნაშთები არ შეესაბამებოდეს ერთმანეთს. ამის მიზეზი შეიძლება იყოს ის, რომ ტრანზიტული ოპერაციები (ფულის გადარიცხვა ან საქონლის მიწოდება) ჯერ არ იქნა ასახული ერთ-ერთი მხარის მიერ. თუ საქონელი ან ფულადი სახსრები იმყოფება სათავო და შვილობილ საწარმოებს შორის გზაში, კონსოლიდაციის მიზნებისათვის **მიმღების ბალანსში** უნდა გაკეთდეს მაკორექტირებელი გატარება:

- დებეტი – ფულადი სახსრები
კრედიტი – დებიტორული დავალიანება
- დებეტი – მარაგი
კრედიტი – კრედიტორული დავალიანება

✓ შვილობილი საწარმოს დივიდენდები და პროცენტები

ბასს 10 „საანგარიშგებო პერიოდის შემდეგი მოვლენები“-ს თანახმად, ბალანსის შედგენის შემდეგ გამოცხდებული დივიდენდები არ აისახება ვალდებულებად ბალანსში. ეს დასაშვებია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ გამოცხადება მოხდა ბალანსის შედგენის თარიღამდე.

გადახდილი დივიდენდები არ ექვემდებარება არანაირ კორექტირებას, რადგან უკვე ასახულია მიმღები და გადამხდელი საწარმოს ფინანსურ ანგარიშგებაში. დარიცხული დივიდენდები საჭიროებს კორექტირებას: გადამხდელი საწარმოს მიერ აღიარებული ვალდებულება და მიმღები საწარმოს მიერ აღიარებული მოთხოვნა კონსოლიდაციის დროს ექვემდებარება ანულირებას გატარებით:

- დებეტი – გადასახდელი დივიდენდები
- კრედიტი – მისაღები დივიდენდები

გადასახდელი პროცენტი მიმღებ საწარმოში აღიარდება მოთხოვნად, გადამხდელ საწარმოში – ვალდებულებად, კონსოლიდაციის დროს მოხდება მათი ანულირება, ვალდებულების ანგარიშზე დარჩენილი სხვაობა არის გარეშე მხარეზე გადასახდელი მოკლევადიანი ვალდებულება.

კონსოლიდაციის წესები:

1. შიდაჯგუფური ვაჭრობისას გამყიდველის დადგენა და არარეალიზებული მოგების განსაზღვრა;
2. გაუნაწილებელი მოგებისა და აქტივის თვითღირებულების შემცირება არარეალიზებული მოგების სიდიდით;
3. შიდაჯგუფური საანგარიშსწორებო ოპერაციების, გადასახდელი დივიდენდებისა და პროცენტების ანუღირება.

4. კონსოლიდირებული მოგებისა და ზარალის ანგარიშგება

➤ კონსოლიდაციის მიზანი

კონსოლიდირებული მოგებისა და ზარალის ანგარიშგება ასახავს ერთ საანგარიშგებო პერიოდში სათავო და შვილობილი საწარმოს მიერ ერთობლივად შექმნილ მოგებას. კონსოლიდირებული მოგებისა და ზარალის ანგარიშგების მიზანია ასახოს ჯგუფის რესურსების, ანუ კონსოლიდირებულ ბალანსში ასახული წმინდა აქტივების, გამოყენებით შექმნილი მოგება.

➤ კონსოლიდირებული მოგებისა და ზარალის ანგარიშგების ფორმატი

კონსოლიდირებული მოგებისა და ზარალის ანგარიშგება პირობითად შედგება ორი განყოფილებისაგან, რომელსაც პირობითად უწოდებენ „პირველი“ და „მეორე“ განყოფილებას:

- „პირველი“ განყოფილება ასახავს სათავო და შვილობილი საწარმოების წმინდა აქტივებით მიღწეულ შედეგს. ამ განყოფილებაში 100%-ით არის გაერთიანებული სათავო და შვილობილი საწარმოების ყველა სათანადო მუხლები: ამონაგები, რეალიზებული საქონლის თვითღირებულება, ხარჯები, მოგება დაბეგვრამდე და დაბეგვრის შემდეგ.

- „მეორე“ განყოფილება ასახავს "ა" განყოფილებაში ასახული მოგების განაწილებას მის მფლობელთა შორის: სათავო საწარმოს აქციონერთა მესაკუთრეებსა და არამაკონტროლებელი წილის მესაკუთრეებს შორის.

ბასს 1-ის თანახმად გამოცხადებული და/ან გადახდილი დივიდენდები არ აისახება კონსოლიდირებულ მოგებისა და ზარალის ანგარიშგებაში, ეს ინფორმაცია აისახება კაპიტალის ცვლილებების ანგარიშგებაში.

➤ კონსოლიდაციის მექანიზმი

კონსოლიდირებული მოგებისა და ზარალის ანგარიშგება მზადდება სათავო და შვილობილი საწარმოების კონსოლიდირებული მოგებისა და ზარალის ანგარიშგებაში ასახული ინფორმაციის აგრეგირებით (გაერთიანებით) სათანადო კორექტირებების შემდეგ. ამიტომ კონსოლიდაციის დროს აუცილებელია შემდეგი სტანდარტული გაანგარიშებების გაკეთება:

1. ჯგუფის სტრუქტურა (წილები);
2. შეძენისას შვილობილი საწარმოს წმინდა აქტივები;
3. გუდვილის და გუდვილის გაუფასურება;
4. არარეალიზებული მოგება;
5. არამაკონტროლებელი წილი.

სათავო და შვილობილი საწარმოების შემოსავლებისა და ხარჯების გასაერთიანებლად და ყველა კორექტირებების ჩასატარებლად გამოიყენება ე.წ. „კორექტირების ცხრილი“.

გაუფასურების ზარალი ფასს-ით მიეკუთვნება საოპერაციო ხარჯებს.

არამაკონტროლებელი წილის გაიანგარიშება:

არამაკონტროლებელი წილი გაიანგარიშება დაბეგვრის შემდგომი მოგებიდან, დივიდენდების გადახდამდე. ამიტომ ეს ციფრი მოიცავს შვილობილი საწარმოს დივიდენდებსა და გაუნაწილებელ მოგებაში არამაკონტროლებელი წილის ნაწილს.

მაგალითი 14. კონსოლიდირებული მოგებისა და ზარალის ანგარიშგება.

წარმოდგენილია სათავო და შვილობილი საწარმოების მიმდინარე წლის მოგებისა და ზარალის ანგარიშგება. სათავო საწარმოს წილი შვილობილი საწარმოს კაპიტალში შეადგენს 90%-ს.

მიმდინარე წლის მოგებისა და ზარალის ანგარიშგება (ლარი)

მაჩვენებლები	სათავო საწარმო	შვილობილი საწარმო
ამონაგები	145,000	79,000
რეალიზებული საქონლის თვითღირებულება	(65,000)	(50,000)
საერთო მოგება	80,000	29,000
სხვა ხარჯები	(10,000)	(5,000)
მოგება დაბეგვრამდე	70,000	24,000
მოგების გადასახადი	(10,500)	(3,600)
წმინდა მოგება	59,500	20,400

მოვამზადოთ მიმდინარე წლის კონსოლიდირებული მოგებისა და ზარალის ანგარიშგება.

კონსოლიდაციის ცხრილი (ლარი)

მაჩვენებლები	სათავო საწარმო	შვილობილი საწარმო	სულ
ამონაგები	145,000	79,000	224,000
რეალიზებული საქონლის თვითღირებულება	(65,000)	(50,000)	(115,000)
საერთო მოგება	80,000	29,000	

სხვა ხარჯები	(10,000)	(5,000)	(15,000)
მოგების გადასახადი	<u>(10,500)</u>	<u>(3,600)</u>	<u>(14,100)</u>
წმინდა მოგება	59,500	20,400	79,900

არამაკონტროლებელი წილი: $20,400 * 10\% = 2,040$ ლარი.

მიმდინარე წლის კონსოლიდირებული მოგებისა და ზარალის ანგარიშგება
(ლარი)

ამონაგები	224,000
რეალიზებული საქონლის თვითღირებულება	<u>(115,000)</u>
საერთო მოგება	109,000
სხვა ხარჯები	<u>(15,000)</u>
მოგება დაბეგვრამდე	94,000
მოგების გადასახადი	<u>(14,100)</u>
საანგარიშგებო წლის მოგება	79,900
მოგება მისაკუთვნიებელი:	
სათავო საწარმოს მესაკუთრეებზე	77,860
არამაკონტროლებელ წილზე	2,040

კონსოლიდირებული მოგებისა და ზარალის ანგარიშგებაში აისახება დივიდენდები:

- გადახდილი დივიდენდები – მხოლოდ სათავო საწარმოს მიერ თავისი აქციონერებისათვის, რაც აისახება კაპიტალის ცვლილებების ანგარიშგებაში;
- მიღებული დივიდენდები – მხოლოდ სხვა ინვესტიციებიდან მიღებული და არა შვილობილი და/ან მეკავშირე საწარმოებიდან.

 მაგალითი 15. მიღებული დივიდენდები და კონსოლიდირებული მოგებისა და ზარალის ანგარიშგება.

წარმოდგენილია სათავო და შვილობილი საწარმოების მიმდინარე წლის მოგებისა და ზარალის ანგარიშგება. სათავო საწარმოს წილი შვილობილი საწარმოს კაპიტალში შეადგენს 90%-ს.

მიმდინარე წლის მოგებისა და ზარალის ანგარიშგება (ლარი)

მაჩვენებლები	სათავო საწარმო	შვილობილი საწარმო
ამონაგები	145,000	79,000
რეალიზებული საქონლის თვითღირებულება	(50,000)	(41,000)
საერთო მოგება	95,000	38,000
შვილობილი საწარმოსაგან მიღებული დივიდენდები	10,000	
სხვა ხარჯები	(25,000)	(14,000)
მოგება დაბეგვრამდე	80,000	24,000
მოგების გადასახადი	(12,000)	(3,600)
წმინდა მოგება	68,000	20,400

მოვამზადოთ მიმდინარე წლის კონსოლიდირებული მოგებისა და ზარალის ანგარიშგება.

კონსოლიდაციის ცხრილი (ლარი)

მაჩვენებლები	სათავო საწარმო	შვილობილი საწარმო	კორექტირება	სულ
ამონაგები	145,000	79,000		224,000
რეალიზებული საქონლის თვითღირებულება	(50,000)	(41,000)		(91,000)
სხვა ხარჯები	(25,000)	(14,000)		(39,000)
მოგების გადასახადი	(12,000)	(3,600)		(15,600)
წმინდა მოგება	58,000	20,400		78,400

არამაკონტროლებელი წილი: 20,400 * 10% = 2,040 ლარი.

მიმდინარე წლის კონსოლიდირებული მოგებისა და ზარალის ანგარიშგება

(ლარი)

ამონაგები	224,000
რეალიზებული საქონლის თვითღირებულება	(91,000)
საერთო მოგება	133,000
სხვა ხარჯები	(39,000)
მოგება დაბეგვრამდე	94,000
მოგების გადასახადი	(15,600)
საანგარიშგებო წლის მოგება	78,400
მოგება მისაკუთვნებელი:	
სათავო საწარმოს მესაკუთრეებზე	76,360
არამაკონტროლებელ წილზე	2,040

სათავო საწარმოს მესაკუთრეთა მოგება კონსოლიდირებულ მოგებისა და ზარალის ანგარიშგებაში შემცირებულია მიღებული დივიდენდებით. მაგრამ ბალანსში ჯგუფის გაუნაწილებელი მოგება იქნება გაზრდილი ამ სიდიდით.

➤ შიდაჯგუფური ვაჭრობა – მარაგის რეალიზაცია

შიდაჯგუფური ვაჭრობის შედეგები უნდა გამოირიცხოს კონსოლიდირებული მოგებისა და ზარალის ანგარიშგებიდან. შიდაჯგუფური ვაჭრობა აისახება ერთ საწარმოსთან ამონაგებში, ხოლო მეორესთან – შესყიდვებში. ამიტომ უნდა მოხდეს ამ ოპერაციების კორექტირება (ანულირება). თუ ჯგუფში რეალიზებული საქონელი საანგარიშგებო თარიღისათვის არის მარაგში, მისი ღირებულება უნდა დაკორექტირდეს ჯგუფის მიმართ არსებულ თვითღირებულებასა და ნეტო სარეალიზაციო ღირებულებას შორის უმცირეს თანხამდე. კერძოდ, კონსოლიდაციის ცხრილში, გამყიდველის სვეტში არარეალიზებული მოგების შესაბამისი კორექტირება ნაჩვენებია უნდა იყოს როგორც რეალიზებული საქონლის თვითღირებულების ზრდა.

ამდენად, მარაგის შიდაჯგუფური რეალიზაციისას უნდა განხორციელდეს შემდეგი კორექტირებები:

- კონსოლიდირებული ამონაგები = სათავო საწარმოს ამონაგები + შვილობილი საწარმოს ამონაგები - შიდაჯგუფური რეალიზაცია;

- კონსოლიდირებული რეალიზებული საქონლის თვითღირებულება = სათავო საწარმოს რეალიზებული საქონლის თვითღირებულება + შვილობილი საწარმოს რეალიზებული საქონლის თვითღირებულება - შიდაჯგუფური რეალიზაცია + არარეალიზებული მოგება

მაგალითი 16. მარაგში არარეალიზებული მოგება, გუდვილის გაუფასურება და კონსოლიდირებული მოგებისა და ზარალის ანგარიშგება.

წარმოდგენილია სათავო და შვილობილი საწარმოების მიმდინარე წლის მოგებისა და ზარალის ანგარიშგება.

მიმდინარე წლის მოგებისა და ზარალის ანგარიშგება (ათასი ლარი)

მაჩვენებლები	სათავო საწარმო	შვილობილი საწარმო
ამონაგები	1,200	800
რეალიზებული საქონლის თვითღირებულება	(500)	(400)
საერთო მოგება	700	400
კომერციული ხარჯები	(200)	(90)
ადმინისტრაციული ხარჯები	(100)	(50)
მოგება დაბეგვრამდე	400	260
მოგების გადასახადი	(60)	(40)
წმინდა მოგება	340	220

დამატებითი ინფორმაცია:

1. სათავო საწარმოს წილი შვილობილი საწარმოს კაპიტალში შეადგენს 90%;
2. სათავო საწარმომ შვილობილ საწარმოს მიჰყიდა საქონელი 180 ათას ლარად, წლის ბოლოსათვის ამ საქონლის ნახევარი მარაგშია;
3. სათავო საწარმო ყიდის თავის საქონელს 20%-ნი ფასნამატით;
4. გუდვილის გაუფასურება შეფასდა 10 ათას ლარად. გაუფასურების ზარალი მიეკუთვნა ადმინისტრაციის ხარჯებს.

მოვამზადოთ მიმდინარე წლის კონსოლიდირებული მოგებისა და ზარალის

ანგარიშგება.

განგარიშგება 1. მარაგში არარეალიზებული მოგება:

$$(180 * 1/2) * 20/120 = 15 \text{ ათასი ლარი}$$

განგარიშგება 2. არამაკონტროლებელი წილი:

$$220 * 10\% = 22 \text{ ათასი ლარი.}$$

მიმდინარე წლის კონსოლიდირებული მოგებისა და ზარალის ანგარიშგება

(ათასი ლარი)

ამონაგები (1,200 + 800 - 180)	1,820
რეალიზებული საქონლის თვითღირებულება (500 + 400 - 180 + 15)	(735)
საერთო მოგება	1,085
კომერციული ხარჯები (200 + 90)	(290)
ადმინისტრაციული ხარჯები (100 + 50 + 10)	(160)
მოგება დაბეგვრამდე	635
მოგების გადასახადი (60 + 40)	(100)
საანგარიშგებო წლის მოგება	535
მოგება მისაკუთვნიებელი:	
სათავო საწარმოს მესაკუთრეებზე	513
არამაკონტროლებელ წილზე	22

მაგალითი 17. კონსოლიდირებული მოგებისა და ზარალის ანგარიშგება.

მიმდინარე წლის დასაწყისში A საწარმომ შეიძინა B საწარმოს კაპიტალის 90%.
საწარმოთა მოგება-ზარალის ანგარიშგება (ათასი ლარი):

წლის მოგება-ზარალის ანგარიშგება (ათასი ლარი)

	A	B
ამონაგები	9,200	1,990
რეალიზებული საქონლის თვითღირებულება	(7,000)	(800)

საერთო მოგება	2,200	1,190
შვილობილ საწარმოდან მიღებული დივიდენდები	250	
საოპერაციო ხარჯები	(300)	(220)
მოგება დაბეგვრამდე	2,150	970
მოგების გადასახადი	(300)	(120)
წმინდა მოგება დივიდენდების გადახდამდე	1,850	850
გადახდილი დივიდენდები		(250)
წმინდა მოგება დივიდენდების გადახდის შემდეგ		600

დამატებითი ინფორმაცია:

1. B საწარმოს აქტივების რეალური ღირებულების დადგენისას აღმოჩნდა, რომ ჩარხების რეალური ღირებულება 40 ათასი ლარით აღემატება საბალანსო ღირებულებას. გადაწყვიტეს, რომ ინდივიდუალურ ფინანსურ ანგარიშგებაში არ მოეხდინათ ჩარხების აფასების ასახვა, რომელთა გამოყენების ვადა განისაზღვრა 8 წლით.

2. სათავო საწარმომ შვილობილ საწარმოზე გაყიდა 65,000 ლარის საქონელი 30%-იანი ფასნამატით. ამ საქონლის მეხუთედი ნაწილი გაუყიდავი დარჩა მარაგში.

3. არამაკონტროლებელი წილი ფასდება შეძენის თარიღისათვის განსაზღვრული რეალური ღირებულებით.

4. წლის ბოლოს დადგინდა გუდვილის გაუფასურება 200 ათასი ლარის ოდენობით. გაუფასურება მიეკუთვნა საოპერაციო ხარჯებს.

მოვამზადოთ კონსოლიდირებული მოგებისა და ზარალის ანგარიშგება.

განგარიშება 1. ამონაგები (ათასი ლარი)

A საწარმო	9,200
B საწარმო	1,990
ამონაგები შიდაჯგუფური რეალიზაციიდან	(65)
	11,125

განგარიშება 2. ჩარხების ცვეთის კორექტირება (ათასი ლარი):

ჩარხის აფასებული ღირებულებიდან დამატებითი ცვეთის დარიცხვა შეადგენს 5 ათას ლარს (40/8წ.), რაც აისახება ჯგუფის კონსოლიდირებულ ანგარიშგებაში გატარებით:

დებეტი – რეალიზებული საქონლის თვითღირებულება
 (შვილობილი საწარმო) 5,000
 კრედიტი – დაგროვილი ცვეთა 5,000

გაანგარიშება 3. მარაგის შიდაჯგუფური ვაჭრობის ელიმინირება (ათასი ლარი):

მარაგის შიდაჯგუფურმა ვაჭრობამ შეადგინა 65 ათასი ლარი, მისი ანუღირება ნიშნავს ამონაგებისა და რეალიზებული საქონლის თვითღირებულების შემცირებას და ჯგუფის კონსოლიდირებულ მოგება-ზარალში აისახება გატარებით:

დებეტი – ამონაგები (ჯგუფის) 65,000
 კრედიტი – რეალიზებული საქონლის თვითღირებულება (ჯგუფის) 65,000

გაანგარიშება 4. მარაგში არარეალიზებული მოგების ელიმინირება (ათასი ლარი):

არარეალიზებული მოგება მარაგში შეადგენს 3 ათას ლარს $\{(65 * 1/5) * 30/130\}$, ამ თანხით უნდა შემცირდეს ჯგუფის გაუნაწილებელი მოგება და საბოლოო მარაგი. ეს კორექტირება ჯგუფის კონსოლიდირებულ ანგარიშგებაში აისახება გატარებით:

დებეტი – რეალიზებული საქონლის თვითღირებულება
 (სათავო საწარმო) 3,000
 კრედიტი – მარაგი (ჯგუფის) 3,000

თავის მხრივ, მარაგის საბოლოო ნაშთის შემცირება გავლენას ახდენს რეალიზებული საქონლის თვითღირებულებაზე – **ზრდის მას.**

გაანგარიშება 5. რეალიზებული საქონლის თვითღირებულება - ათასი ლარი:

A საწარმოს რეალიზებული საქონლის თვითღირებულება	7,000
B საწარმოს რეალიზებული საქონლის თვითღირებულება	800

ჩარხების აფასებული ღირებულებიდან დამატებითი ცვეთის დარიცხვა (გ.2)	5
მარაგის შიდაჯგუფური რეალიზაციის ელიმინირება (გ.3)	(65)
მარაგში არარეალიზებული მოგების ელიმინირება (გ.4)	<u>3</u>
კორექტირებული რეალიზებული საქონლის თვითღირებულება	7,743

განგარიშება 6. საოპერაციო ხარჯები (ათასი ლარი)

A საწარმო	300
B საწარმო	220
გუდვილის გაუფასურება	<u>200</u>
	720

განგარიშება 7. არამაკონტროლებელი წილი (ათასი ლარი)

B საწარმოს პერიოდის წმინდა მოგება	850
დამატებითი ცვეთა	<u>(5)</u>
	845
არამაკონტროლებელი წილი (845 * 10%)	84,5

მოგებისა და ზარალის ანგარიშგების კონსოლიდაცია (ათასი ლარი)

მუხლები	A	B	ჯგუფი
ამონაგები	9,200	1,990	11,125
რეალიზებული საქონლის თვითღირებულება	(7,000)	(800)	(7,735)
მარაგში არარეალიზებული მოგება	(3)		(3)
დამატებითი ცვეთა		(5)	(5)
საოპერაციო ხარჯები	(300)	(220)	(520)
გუდვილის გაუფასურება			<u>(200)</u>
მოგება დაბეგვრამდე	1,897	965	2,662
მოგების გადასახადი	<u>(300)</u>	(120)	(420)
წმინდა მოგება	1,597	845	2,242

წლის კონსოლიდირებული მოგებისა და ზარალის ანგარიშგება (ათასი ლარი)

ამონაგები (გ.1)	11,125
რეალიზებული საქონლის თვითღირებულება (გ.2)	(7,743)
საერთო მოგება	3,382
საოპერაციო ხარჯები (გ.6)	(720)
მოგება დაბეგვრამდე	<u>2,262</u>
მოგების გადასახადი (300 + 120)	(420)
პერიოდის მოგება	2,242
მოგება მისაკუთვნიებული:	
ამაკონტროლებელ წილზე (გ.7)	84,5
სათავო საწარმოს აქციონერებზე (2,242 - 84,5)	2,157,5

➤ შიდაჯგუფური ვაჭრობა – გრძელვადიანი აქტივები

როდესაც ჯგუფის ერთი საწარმო მეორე საწარმოს მიჰყიდის გრძელვადიან აქტივს, გამყიდველ საწარმოს წარმოექმნება მოგება, ხოლო მყიდველი საწარმო აქტივის ახალი ღირებულებიდან (რომელიც მოიცავს მოგებას) დაარიცხავს ცვეთას. ცნობილია, რომ კონსოლიდირებული ანგარიშგება ასახავს ჯგუფის პოზიციას. ამიტომ კონსოლიდირებული მოგებისა და ზარალის ანგარიშგებაში ცვეთა გაანგარიშებული უნდა იქნეს გრძელვადიანი აქტივის „ჯგუფის თვითღირებულებიდან“ და არა მოგების სიდიდით გაზრდილი „შემქმნის“ ღირებულებიდან. მიღებული მოგება ჯგუფის პოზიციიდან არის არარეალიზებული მოგება და ის რეალიზდება თანდათანობით აქტივის მომსახურების ვადის განმავლობაში ცვეთის დარიცხვით. ვიდრე არ მოხდება აქტივის მყიდველის მიერ ცვეთის სრული დარიცხვა, კონსოლიდაციის დროს საჭირო იქნება კორექტირების გაკეთება. კერძოდ: არარეალიზებული მოგების თანხით უნდა შემცირდეს შემოსავალი და აქტივის საბალანსო ღირებულება; უნდა შეიქმნას ისეთი სურათი, თითქოს აქტივის გაყიდვას არ ჰქონია ადგილი. ამისათვის საჭიროა კონსოლიდაციის ცხრილში გაკეთდეს შემდეგი კორექტირებები:

- გამოირიცხოს გრძელვადიანი აქტივის გაყიდვიდან წარმოქმნილი არარეალიზებული მოგება ან ზარალი;

- დარიცხული ცვეთა ისე უნდა შესწორდეს, რომ ის ეფუძნებოდეს აქტივის თვითღირებულებას ჯგუფის პოზიციიდან.

მაგალითი 18. გრძელვადიან აქტივებში არარეალიზებული მოგება და კონსოლიდირებული მოგებისა და ზარალის ანგარიშგება.

წლის დასაწყისში სათავო საწარმომ მიჰყიდა შვილობილ საწარმოს ჩარხი 45,000 ლარად, რომლის საბალანსო ღირებულება იყო 40,000 ლარი. აქტივის დარჩენილი მომსახურების ვადა 5 წელია.

სათავო საწარმოს წილი შვილობილ საწარმოს კაპიტალში შეადგენს 80%-ს.

საწარმოთა მონაცემები წარმოდგენილია ცხრილში:

(ათასი ლარი)

მაჩვენებლები	სათავო საწარმო	შვილობილი საწარმო
ამონაგები	800	500
რეალიზებული პროდუქციის თვითღირებულება	(270)	(150)
საერთო მოგება	530	350
მოგება ჩარხის გაყიდვიდან	5	
კომერციის ხარჯები	(45)	(30)
ადმინისტრაციის ხარჯები	(25)	(20)
მოგება დაბეგვრამდე	465	300
მოგების გადასახადი	(70)	(45)
წლის წმინდა მოგება	395	255

მოვამზადოთ მიმდინარე წლის კონსოლიდირებული მოგებისა და ზარალის ანგარიშგება.

გავიანგარიშოთ ჩარხის რეალიზაციით მიღებული არარეალიზებული მოგება. ამისათვის ჯერ გავიანგარიშოთ რეალიზებული მოგება – ნამეტი თანხიდან (5,000 ლარი) ცვეთის ხარჯის დარიცხვა:

- ცვეთის ხარჯი გაანგარიშებული ჩარხის ძველი ღირებულებიდან (სათავო საწარმოში): $40,000/5წ. = 8,000$ ლარი;

- ცვეთის ხარჯი გაანგარიშებული ჩარხის ახალი ღირებულებიდან (შვილობილ საწარმოში): $45,000/5წ. = 9,000$ ლარი;
- რეალიზებული მოგება: $9,000 - 8,000 = 1,000$ ლარი;
- არარეალიზებული მოგება: $5,000 - 1,000 = 4,000$ ლარი.

ამდენად, ჩარხის რეალიზაციიდან მიღებული 5,000 ლარი მოგებიდან, რეალიზებულ მოგებად ჩაითვლება დარიცხული ცვეთა – 1,000 ლარი, ხოლო 4,000 ლარი არის არარეალიზებული მოგება.

არამაკონტროლებელი წილი შეადგენს: $255 * 20\% = 51$ ათასი ლარი.

მიმდინარე წლის კონსოლიდირებული მოგებისა და ზარალის ანგარიშგება

(ათასი ლარი)

მაჩვენებლები	სულ
ამონაგები (800 + 500)	1,300
რეალიზებული საქონლის თვითღირებულება (270 + 150 - 4)	(419)
საერთო მოგება	881
კომერციის ხარჯები (45 + 30)	(75)
ადმინისტრაციის ხარჯები (25 + 20)	(45)
მოგება დაბეგვრამდე	764
მოგების გადასახადი (70 + 45)	(115)
საანგარიშგებო წლის მოგება	646
მოგება მისაკუთვნიებული:	
სათავო საწარმოს აქციონერებზე	595
არამაკონტროლებელ წილზე	51

თავი 5. მეკავშირე და ერთობლივი საწარმოები

1. მეკავშირე და ერთობლივ საწარმოებში ინვესტიციების აღრიცხვის პრინციპები
2. მეკავშირე და ერთობლივი საწარმოები კონსოლიდირებულ ფინანსური მდგომარეობის ანგარიშგებაში
3. მეკავშირე და ერთობლივი საწარმოები კონსოლიდირებულ მოგებისა და ზარალის ანგარიშგებაში

1. მეკავშირე და ერთობლივ საწარმოებში ინვესტიციების აღრიცხვის პრინციპები

მეკავშირე საწარმო არის საწარმო, რომელზეც ინვესტორს გააჩნია მნიშვნელოვანი გავლენა. მნიშვნელოვანი გავლენა ნიშნავს ინვესტორის მიერ ინვესტირებული საწარმოს ფინანსური და საოპერაციო პოლიტიკის გადაწყვეტილებების მიღებაში მონაწილეობის უფლებას, რაც არ გულისხმობს ამ პოლიტიკაზე ინვესტორის კონტროლის ან ერთობლივი კონტროლის უფლებას (ბასს 28, პ.3).

თუ ინვესტორს, პირდაპირ ან არაპირდაპირ (მაგალითად, შვილობილი საწარმოს მეშვეობით) ეკუთვნის მეკავშირე საწარმოში ხმის უფლების 20% ან მეტი, მაშინ ითვლება, რომ ინვესტორს გააჩნია მნიშვნელოვანი გავლენა (თუკი არ არსებობს სარწმუნო მტკიცებულებები იმისა, რომ ეს არ შეესაბამება სინამდვილეს). და პირიქით, თუ ინვესტორს ინვესტირებულ საწარმოში პირდაპირ ან არაპირდაპირ (მაგალითად, შვილობილი საწარმოს მეშვეობით) ეკუთვნის 20%-ზე ნაკლები, მაშინ მიიჩნევა, რომ ინვესტორს არ გააჩნია მნიშვნელოვანი გავლენა, თუკი არ არსებობს სარწმუნო მტკიცებულებები იმისა, რომ ეს არ შეესაბამება სინამდვილეს. სხვა ინვესტორის მიერ ამავე საწარმოში მნიშვნელოვანი წილის, ან საკონტროლო პაკეტის ფლობა ყოველთვის არ ნიშნავს იმას, რომ რომელიმე საწარმოს არ შეიძლება გააჩნდეს მნიშვნელოვანი გავლენა მოცემულ საწარმოზე.

ბასს 28-ის თანახმად (ბასს 28, პ.6) ინვესტორის მნიშვნელოვანი გავლენა შეიძლება დადასტურდეს ერთი ან რამდენიმე შემდეგი ფაქტით:

- ა) ინვესტორის წარმომადგენლის არსებობა ინვესტირებული საწარმოს დირექტორთა საბჭოში ან სხვა ანალოგიურ მმართველობით ორგანოში;
- ბ) მონაწილეობის მიღება პოლიტიკის განსაზღვრის პროცესში, დივიდენდებისა და სხვა განაწილებების შესახებ გადაწყვეტილების მიღებაში მონაწილეობის ჩათვლით;
- გ) საწარმოსა და ინვესტირებულ საწარმოს შორის განხორციელებული არსებითი ოპერაციებით;
- დ) მმართველი პერსონალის ურთიერთგაცვლით; ან
- ე) მნიშვნელოვანი ტექნიკური ინფორმაციის მოწოდებით.

ერთობლივი საწარმო არის ერთობლივი საქმიანობა, რომლის დროსაც მხარეებს, რომლებსაც გააჩნიათ ერთობლივი კონტროლის უფლება საქმიანობაზე, აქვთ უფლებები ამ საქმიანობის წმინდა აქტივებზე. **ერთობლივი საქმიანობა** არის საქმიანობა, რომელსაც ერთობლივად აკონტროლებს ორი ან მეტი მხარე. **ერთობლივი კონტროლი** არის ხელშეკრულებით დადგენილი ერთობლივი კონტროლის უფლება ამა თუ იმ საქმიანობაზე, რომელიც არსებობს მხოლოდ მაშინ, როდესაც რელევანტურ საქმიანობებთან დაკავშირებით გადაწყვეტილებების მიღება საჭიროებს ერთობლივად მაკონტროლებელ მხარეთა ერთსულოვან თანხმობას.

ერთობლივი მეწილე არის ერთობლივი საწარმოს მონაწილე მხარე, რომელსაც გააჩნია ერთობლივი კონტროლის უფლება ერთობლივ საწარმოზე.

ფასს 10 – „კონსოლიდირებული ფინანსური ანგარიშგება“ – თანახმად თვითოეულმა ინვესტორმა თავისი მონაწილეობის წილი ინვესტირებულ საწარმოში უნდა აღრიცხოს შესაფერისი ფასს–ების მიხედვით, როგორცაა ფასს 11 – „ერთობლივი საქმიანობა“, ბასს 28 – „ინვესტიციები მეკავშირე და ერთობლივ საწარმოებში“, ან ფასს 9 – „ფინანსური ინსტრუმენტები“ (ფასს 10, პ.9).

საერთო დანიშნულების ფინანსურ ანგარიშგებაში ინვესტიციები მეკავშირე და ერთობლივ საწარმოებში თავდაპირველი აღიარების დროს აისახება თვითღირებულებით,

ხოლო შემდგომ უნდა შეფასდეს კაპიტალ-მეთოდით. კაპიტალ-მეთოდი ისეთი სააღრიცხვო მეთოდია, რომელიც გულისხმობს ინვესტიციის თავდაპირველად აღრიცხვას თვითღირებულების საფუძველზე, ხოლო შემდეგ მის კორექტირებას ინვესტირებული საწარმოს წმინდა აქტივებში ინვესტორის კუთვნილ წილში შექმნის შემდგომ მომხდარი ცვლილების შესაბამისად. ინვესტორის მოგება ან ზარალი მოიცავს მის კუთვნილ წილს ინვესტირებული საწარმოს მოგებაში ან ზარალში, ხოლო ინვესტორის სხვა სრული შემოსავალი მოიცავს მის კუთვნილ წილს ინვესტირებული საწარმოს სხვა სრულ შემოსავალში.

ანუ, კაპიტალ-მეთოდი ნიშნავს მეკავშირე ან ერთობლივ საწარმოებში განხორციელებული ინვესტიცია თავდაპირველად აღრიცხება თვითღირებულებით და შემდგომში მისი საბალანსო ღირებულება იზრდება ან მცირდება, რათა აისახოს შექმნის თარიღის შემდგომ პერიოდში ინვესტორის წილი ინვესტირებული საწარმოს მოგებაში ან ზარალში. ინვესტირებული საწარმოდან დივიდენდების ან სხვა სახის გასანაწილებელი თანხების მიღება ამცირებს ინვესტიციის საბალანსო ღირებულებას. ინვესტიციის საბალანსო ღირებულების კორექტირება შეიძლება აუცილებელი გახდეს აგრეთვე ინვესტირებულ საწარმოში ინვესტორის კუთვნილი პროპორციული წილის ცვლილების გასათვალისწინებლად, რასაც იწვევს ინვესტირებული საწარმოს სხვა სრული შემოსავლის ცვლილებები, კერძოდ, ძირითადი საშუალებების გადაფასება და უცხოურ ვალუტაში მუხლების გადაანგარიშების შედეგად წარმოქმნილი განსხვავებები. ინვესტორის წილი ამ ცვლილებებში აისახება ინვესტორის სხვა სრულ შემოსავალში.

ბასს 28 ასაბუთებს თუ რატომ უნდა იქნეს გამოყენებული შეფასების კაპიტალ-მეთოდი (3.11). კერძოდ, ინვესტირებული საწარმოდან მიღებული განაწილებული თანხების საფუძველზე აღიარებული შემოსავალი შესაძლებელია ადეკვატურად არ ასახავდეს შემოსავლის იმ ოდენობას, რომელიც ინვესტორმა მიიღო მეკავშირე, ან ერთობლივ საწარმოში კუთვნილი ინვესტიციიდან, რადგან მიღებული სახსრები შეიძლება უმნიშვნელოდ იყოს დაკავშირებული მეკავშირე, ან ერთობლივი საწარმოს საქმიანობის შედეგებთან. ვინაიდან ინვესტორს გააჩნია ერთობლივი კონტროლის უფლება, ან მნიშვნელოვანი გავლენა ინვესტირებულ საწარმოზე, იგი დაინტერესებულია მეკავშირე, ან

ერთობლივი საწარმოს საქმიანობის შედეგებით და, მაშასადამე, თავისი ინვესტიციის უკუგებით (შემოსავლებით). ინვესტორი ამ ინტერესს ასახავს თავისი ფინანსური ანგარიშგების საზღვრების გაფართოებით, ითვალისწინებს რა მასში თავის წილს ინვესტირებული საწარმოს მოგებაში, ან ზარალში. ამის გამო, **კაპიტალ-მეთოდის გამოყენება უფრო მეტ** (დეტალურ) ინფორმაციას იძლევა ინვესტორის წმინდა აქტივებისა და მოგების, ან ზარალის შესახებ.

ამდენად, თუ საწარმოს არ გააჩნია შვილობილი საწარმოები, ის კაპიტალ-მეთოდს იყენებს მეკავშირე და ერთობლივ საწარმოებში **კუთვნილი ინვესტიციების** ასახვისთვისაც **საკუთარ ფინანსურ ანგარიშგებაში, რომელიც არ არის კონსოლიდირებული ფინანსური ანგარიშგება.** ერთადერთი ფინანსური ანგარიშგება, რომელშიც არ გამოიყენება **კაპიტალ-მეთოდი, არის საწარმოს ინდივიდუალური ფინანსური ანგარიშგება, რომელსაც წარადგენს** ბასს 27-ის - „ინდივიდუალური ფინანსური ანგარიშგება“ - შესაბამისად. როგორც უკვე აღინიშნა წინა თავში, **ინდივიდუალური ფინანსური ანგარიშგება** არის ფინანსური ანგარიშგება, რომელიც მომზადებულია სათავო საწარმოს მიერ (ე.ი. ინვესტორის მიერ, რომელსაც გააჩნია კონტროლი შვილობილ საწარმოზე), ან ინვესტორის მიერ, რომელსაც აქვს ერთობლივი კონტროლი ან მნიშვნელოვანი გავლენა ინვესტირებულ საწარმოზე, სადაც ინვესტიციები აისახება თვითღირებულებით, ან ფასს 9-ის _ "ფინანსური ინსტრუმენტები" _ შესაბამისად.

ბასს 27-ის თანახმად (პ.10) საწარმომ ინდივიდუალური ფინანსური ანგარიშგების მომზადებისას, შვილობილ, ერთობლივ და მეკავშირე საწარმოებში ფლობილი ინვესტიციები უნდა ასახოს:

- ა) თვითღირებულებით; ან
- ბ) ფასს 9-ის შესაბამისად.

საწარმოს არ ევალება მეკავშირე, ან ერთობლივ საწარმოში კუთვნილი ინვესტიციის აღრიცხვა კაპიტალ-მეთოდით, თუ იგი წარმოადგენს სათავო საწარმოს, რომელიც განთავისუფლებულია კონსოლიდირებული ფინანსური ანგარიშგების მომზადების

მოთხოვნისაგან იმის გამო, რომ არ განეკუთვნება ფასს 10-ის მოქმედების სფეროს, ან იმ შემთხვევაში, როდესაც დაკმაყოფილებულია ყველა ქვემოთ ჩამოთვლილი პირობა:

- ინვესტორი თვითონ წარმოადგენს სხვა საწარმოს სრულ ან ნაწილობრივ საკუთრებაში მყოფ შვილობილ საწარმოს და მისი ყველა სხვა მესაკუთრე ინფორმირებულები იყვნენ იმის შესახებ, რომ საწარმო არ იყენებს კაპიტალ-მეთოდს და ამის წინააღმდეგ არ წასულან;
- ინვესტორის სავალო ან წილობრივი ინსტრუმენტები არ იყიდება ფასიანი ქაღალდების საჯარო ბაზარზე;
- ინვესტორი თავის ფინანსურ ანგარიშგებას ფასიანი ქაღალდების კომისიაში ან სხვა მარეგულირებელ ორგანოში არც ადრე წარადგენდა და არც ახლა იმყოფება წარდგენის პროცესში ფასიანი ქაღალდების საჯარო ბაზარზე რაიმე სახის ფინანსური ინსტრუმენტების გამოშვების მიზნებისათვის; და
- ინვესტორის საბოლოო სათავო საწარმო, ან მისი რომელიმე შუალედური სათავო საწარმო ადგენს საჯარო მოხმარებისათვის კონსოლიდირებულ ფინანსურ ანგარიშგებას, ფინანსური ანგარიშგების საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისად.

მეკავშირე და ერთობლივ საწარმოებში ინვესტიციების შეფასების მეთოდი		
საკუთარი (საერთო დანიშნულების) ფინანსური ანგარიშგებაში	ინდივიდუალური ფინანსური ანგარიშგება	კონსოლიდირებული ფინანსური ანგარიშგება
კაპიტალ-მეთოდი	თვითღირებულებით; ან, ფასს 9 შესაბამისად	კაპიტალ-მეთოდი
ფასს 11, პ.24.	ბასს 27, პ.10 ფასს 11, პ.26–27.	ბასს 28, შ8

მეკავშირე და ერთობლივ საწარმოში დაბანდებული ინვესტიცია სათავო საწარმოს ფინანსურ ანგარიშგებაში თავდაპირველად თვითღირებულების საფუძველზე აისახება, ხოლო შემდგომი ყოველ საანგარიშგებო პერიოდში ინვესტიციის საბალანსო ღირებულება კორექტირდება მეკავშირე საწარმოს მოგებაში არსებული წილის მიხედვით, გამოკლებული გაუფასურების ზარალი. ამდენად, მეკავშირე საწარმოში დაბანდებული ინვესტიცია გამოითვლება ფორმულით:

ინვესტიციის თვითღირებულება + ჯგუფის წილი შეძენის შემდგომ
გაუნაწილებელ მოგებაში - ჩამოწერილი თანხები/გაუფასურების
ზარალი - მიღებული დივიდენდები

მაგალითი 1. ინვესტიციის შეფასება კაპიტალ-მეთოდით

მიმდინარე წლის იანვარში საწარმომ განახორციელა ინვესტიცია – შეიძინა სხვა საწარმოს კაპიტალის 25% და მოიპოვა მნიშვნელოვანი გავლენის უფლება. ინვესტიციის თვითღირებულება 450 ათასი ლარია. მეკავშირე საწარმოს გაუნაწილებელი მოგება შეძენის დროს შეადგენდა 200 ათას ლარს, ხოლო წლის ბოლოს – 280 ათას ლარს. წლის განმავლობაში არანაირ გაუფასურებას არ ჰქონდა ადგილი.

გავიანგარიშოთ მეკავშირე საწარმოში ინვესტიციის საბალანსო ღირებულება მიმდინარე წლის ბოლოსათვის.

მეკავშირე საწარმოში ინვესტიციის საბალანსო ღირებულება (ათასი ლარი):

ინვესტიციის თვითღირებულება მიმდინარე წლის იანვარში	450
წილი შეძენის შემდგომ მოგებაში (280-200) * 25%	<u>20</u>
ინვესტიციის ღირებულება მიმდინარე წლის 31 დეკემბერს	470

მაგალითი 2. ინვესტიციის შეფასება კაპიტალ-მეთოდით

A საწარმომ ორი წლის წინ 150 ათას ლარად შეიძინა C საწარმოს კაპიტალის 30%. C საწარმოს კაპიტალის შემადგენლობა არის (ათასი ლარი): სააქციო კაპიტალი – 100; გაუნაწილებელი მოგება შეძენისას – 180, საანგარიშგებო წლის ბოლოს 320.

გავიანგარიშოთ მეკავშირე საწარმოში ინვესტიციის საბალანსო ღირებულება მიმდინარე წლის ბოლოსათვის.

გაანგარიშება 1. წმინდა აქტივების ღირებულება (ათასი ლარი)

	შეძენისას	საანგარიშგებო წლის ბოლოს
სააქციო კაპიტალი	100	100
გაუნაწილებელი მოგება	<u>180</u>	<u>320</u>
	280	420

გაანგარიშება 2. ინვესტიციის საბალანსო ღირებულება წლის ბოლოს

	(ათასი ლარი)
ინვესტიციის თვითღირებულება	150
წილი შეძენის შემდგომ მოგებაში $(320-180) * 30\%$	<u>42</u>
	192

მაგალითი 3. მეკავშირე საწარმოში ინვესტიციის ასახვა

მიმდინარე წლის 1 იანვარს A საწარმომ 400 ათას ლარად იყიდა B საწარმოს კაპიტალის 30%. A საწარმო ინიშნება დირექტორად და უზრუნველყოფს აუცილებელ ტექნიკურ მხარდაჭერას. B საწარმოს მიმდინარე წლის მოგებამ შეადგინა 150 ათასი ლარი. ასევე, მიმდინარე წელს B საწარმომ ააფასა თავისი უძრავი ქონება 100 ათასი ლარით, საიდანაც A საწარმოს ეკუთვნის 30 ათასი ლარი.

ავსახოთ სათანადო ოპერაციები.

აღნიშნული ოპერაციები შემდეგნაირად აისახება

#	ოპერაციის შინაარსი	დებეტი	კრედიტი	ლარი
1.	გრძელვადიანი ინვესტიციები საწარმოთა ფასიან ქალაქებში	2410		400,000
	ეროვნული ვალუტა რეზიდენტ ბანკში		1210	400,000
	ინვესტიცია მეკავშირე საწარმოში			
2	გრძელვადიანი ინვესტიციები საწარმოთა ფასიან ქალაქებში	2410		45,000
	სხვა არასაოპერაციო შემოსავალი		8190	45,000
	საწარმოს ეკუთვნის მეკავშირე საწარმოს მოგებიდან 45 ათასი ლარი (150,000 * 30%), რაც აისახება მოგება-ზარალის ანგარიშგებაში			
3	გრძელვადიანი ინვესტიციები საწარმოთა ფასიან ქალაქებში	2410		30,000
	ძირითადი საშუალებების გადაფასების რეზერვი		5420	30,000
	საწარმოს ეკუთვნის უძრავი ქონების აფასებიდან მიღებული შემოსულობა 30,000 ლარის ოდენობით (150,000 * 30%), რაც აისახება სხვა სრული შემოსავლის ანგარიშგებაში			

2. მეკავშირე და ერთობლივი საწარმოები კონსოლიდირებულ ბალანსში

როდესაც სათავო საწარმოს აქვს ინვესტიციები მეკავშირე ან ერთობლივ საწარმოებში, კონსოლიდირებული ბალანსის მომზადების დროს უნდა გაკეთდეს შემდეგი სტანდარტული გაანგარიშებები:

1. ჯგუფის სტრუქტურა (წილები);

2. შვილობილი და მეკავშირე ან ერთობლივი საწარმოების წმინდა აქტივების ღირებულება შეძენის და საანგარიშგებო თარიღებისათვის;
3. გუდვილი;
4. არამაკონტროლებელი წილი;
5. ჯგუფის გაუნაწილებელი მოგება;
6. მეკავშირე ან ერთობლივ საწარმოში ინვესტიციის ღირებულება.

ინვესტიციის შეძენის მომენტში სხვაობა ინვესტიციის თვითღირებულებასა და ინვესტირებული საწარმოს იდენტიფიცირებადი აქტივებისა და ვალდებულებების წმინდა რეალურ ღირებულებაში ინვესტორის წილს შორის, უნდა აისახოს შემდეგნაირად (ბასს 28, 3.32):

ა) გუდვილი, რომელიც დაკავშირებულია მეკავშირე, ან ერთობლივ საწარმოსთან, ჩაირთვება ინვესტიციის საბალანსო ღირებულებაში. ამ გუდვილის ამორტიზაცია ნებადართული არ არის;

ბ) ინვესტირებული საწარმოს იდენტიფიცირებადი აქტივებისა და ვალდებულებების წმინდა რეალურ ღირებულებაში ინვესტორის კუთვნილი წილის მეტობა ინვესტიციის თვითღირებულებაზე, გაითვალისწინება როგორც შემოსავალი მეკავშირე, ან ერთობლივ საწარმოს იმ პერიოდის მოგებაში ან ზარალში ინვესტორის წილის გაანგარიშებისას, რომელშიც ეს ინვესტიცია იყო შეძენილი.

	მაგალითი 4. კონსოლიდირებული ფინანსური მდგომარეობის ანგარიშგება.
<p>2015 წლის დეკემბერში A საწარმომ 15 მლნ.ლარად შეიძინა C საწარმოს აქციების 40%. შეძენის თარიღისათვის C საწარმოს გაუნაწილებელი მოგება შეადგენდა 4 მლნ. ლარს, ხოლო შენობების რეალური ღირებულება 200 ათასი ლარით აღემატებოდა საბალანსო ღირებულებას. შენობების გამოყენების ვადა 5 წელია. გუდვილის ტესტირებით დადგინდა მისი გაუფასურება 300 ათასი ლარით.</p>	
<p>ქვემოთ მოტანილი მონაცემების საფუძველზე შევადგინოთ 2016 წლის კონსოლიდირებული ფინანსური მდგომარეობის ანგარიშგება.</p>	

ფინანსური მდგომარეობის ანგარიშგება

2016 წ. 31 დეკემბრის მდგომარეობით (მლნ.ლარი)

საბალანსო მუხლები	A საწარმო	C საწარმო
ინვესტიცია C საწარმოში	15,000	-
სხვა აქტივები	<u>30,000</u>	<u>10,000</u>
აქტივები	45,000	10,000
სააქციო კაპიტალი	10,000	4,000
გაუნაწილებელი მოგება	<u>35,000</u>	<u>6,000</u>
საკუთარი კაპიტალი	45,000	10,000

განგარიშგება 1. C საწარმოს წმინდა აქტივები (მლნ.ლარი)

	შემენის დღეს	ანგარიშგების დღეს
სააქციო კაპიტალი	4,000	4,000
გაუნაწილებელი მოგება	4,000	6,000
შენობის ღირებულების კორექტირება	<u>200</u>	<u>160</u>
	8,200	10,160

განგარიშგება 2. გუდვილი (მლნ.ლარი)

ინვესტიციის თვითღირებულება	15,000
შემენილი წმინდა აქტივები (8,200*40%)	<u>(3,280)</u>
გუდვილი შემენის თარიღით	11,720
გუდვილის გაუფასურება	<u>(300)</u>
გუდვილი ანგარიშგების თარიღით	11,420

განგარიშგება 3. ინვესტიცია ასოცირებულ საწარმოში (მლნ.ლარი)

ინვესტიციის თვითღირებულება	15,000
----------------------------	--------

ჯგუფის წილი შეძენის შემდგომ გაუნაწილებელ მოგებაში $[(10,160 - 8,200) \cdot 40\%]$	784
ზარალი გუდვილის გაუფასურებიდან	(300)
ინვესტიციის ღირებულება საანგარიშგებო თარიღისათვის	15,484

გაანგარიშება 4. ჯგუფის გაუნაწილებელი მოგება (მლნ.ლარი)

A საწარმოს გაუნაწილებელი მოგება	35,000
A საწარმოს წილი წმინდა აქტივების ცვლილებაში $[(10,160 - 8,200) \cdot 40\%]$	784
ზარალი გუდვილის გაუფასურებიდან	(300)
ჯგუფის გაუნაწილებელი მოგება	35,484

A საწარმოს კონსოლიდირებული ფინანსური მდგომარეობის ანგარიშგება 2016 წ. 31 დეკემბრის მდგომარეობით (მლნ.ლარი)

საბალანსო მუხლები	
ინვესტიცია C საწარმოში (გაანგ.3)	15,484
სხვა აქტივები	30,000
სულ აქტივები	<u>45,484</u>
სააქციო კაპიტალი	10,000
გაუნაწილებელი მოგება (გაანგ.4)	<u>35,484</u>
სულ სააქციო კაპიტალი	<u>45,484</u>

მაგალითი 5. კონსოლიდირებული ფინანსური მდგომარეობის ანგარიშგება.

მიმდინარე წლის იანვარში M საწარმომ შეიძინა B და C საწარმო. ქვემოთ წარმოდგენილია M ჯგუფის ბალანსი და შესაბამისი დამატებითი ინფორმაცია:

მოვამზადოთ ჯგუფის კონსოლიდირებული ბალანსი მიმდინარე წლის ბოლოსათვის.

ბალანსი მიმდინარე წლის 31 დეკემბრის მდგომარეობით (ათასი ლარი)			
	M სათავო	B შვილობილი	C მეკავშირე
გრძელვადიანი აქტივები			
ძირითადი საშუალებები	500	350	200
ინვესტიციები: B-ში 80,000 ცალი აქცია	330		
C-ში 27,500 ცალი აქცია	<u>80</u>		
სულ გრძელვადიანი აქტივები	910	350	200
მოკლევადიანი აქტივები			
მარაგი	280	100	85
სავაჭრო დებიტორული დავალიანება	25	40	28
მოთხოვნა B-ს მიმართ	10		
ფულადი სახსრები	<u>75</u>	<u>45</u>	<u>50</u>
სულ მოკლევადიანი აქტივები	<u>390</u>	<u>185</u>	<u>163</u>
სულ აქტივები	1,300	535	363
საკუთარი კაპიტალი და ვალდებულებები			
საკუთარი კაპიტალი და რეზერვები			
ჩვეულებრივი აქციები (ნომინალი 1 ლარი)	400	100	110
გაუნაწილებელი მოგება	<u>840</u>	393	236
სულ საკუთარი კაპიტალი	1,240	493	346
მოკლევადიანი ვალდებულებები			
საგადასახადო ვალდებულებები	15	20	10
სავაჭრო კრედიტორული დავალიანება	45	12	7
ვალდებულება A-ს მიმართ		10	
სულ მოკლევადიანი ვალდებულებები	60	42	<u>17</u>

სულ საკუთარი კაპიტალი და ვალდებულებები	1,300	535	363
--	-------	-----	-----

დამატებითი ინფორმაცია:

1. შვილობილი და მეკავშირე საწარმოების გაუნაწილებელი მოგება შეძენის დღეს შეადგენდა: B – 250 ათას ლარს; C – 150 ათას ლარს;
2. B საწარმოს შენობის რეალური ღირებულება 30 ათასი ლარით აღემატება მის საბალანსო ღირებულებას. შენობის გამოყენების ვადა 10 წელია;
3. B საწარმომ 20%-იანი ფასნამატით მიჰყიდა M საწარმოს საქონელი 45,000 ლარად. საქონლის მესამედი მარაგშია.
4. არამაკონტროლებელი წილი ფასდება რეალური ღირებულებით. შვილობილი საწარმოს წილის რეალური ღირებულება შეფასდა 85 ათას ლარად. კონსოლიდირებული ბალანსის მოსამზადებლად გავაკეთოთ სათანადო სტანდარტული გაანგარიშებები.

გაანგარიშება 1. ჯგუფის სტრუქტურა (წილები):

სტატუსი	წილი
სათავო M	100 %
შვილობილი B	$80,000/100,000 = 80\%$
მეკავშირე C	$27,500/110,000 = 25\%$

გაანგარიშება 2. შვილობილი და მეკავშირე საწარმოების წმინდა

აქტივები (ათასი ლარი):

მაჩვენებლები	შეძენის თარიღისათვის	საანგარიშგებო თარიღისათვის
1	2	3
შვილობილი საწარმო		

სააქციო კაპიტალი	100	100
გაუნაწილებელი მოგება	250	393
შენობის რეალური ღირებულება	<u>30¹</u>	<u>27²</u>
	380	520
	მეკავშირე საწარმო	
სააქციო კაპიტალი	110	110
გაუნაწილებელი მოგება	<u>150</u>	<u>236</u>
	260	346

შენობის აფასება:

დებეტი – შენობა (ჯგუფის) 30,000

კრედიტი – გადაფასების რეზერვი (ჯგუფის) 30,000

შენობის ცვეთის ხარჯად აღიარება (30,000/10 წ.) – 3,000 ლარი:

დებეტი – გაუნაწილებელი მოგება (ჯგუფის) 3,000

კრედიტი – შენობა (ჯგუფის) 3,000

გაანგარიშება 3. გუდვილი

მაჩვენებლები	ათასი ლარი	ათასი ლარი
ინვესტიციის თვითღირებულება		330
შემენილი წმინდა აქტივები – გ.2 (380 * 80%)		<u>(304)</u>
გუდვილი – სათავო საწარმოს წილი		26
არამაკონტროლებელი წილის რეალური	85	

¹ ამ თანხის 80% სათავო საწარმოს გუდვილის გაანგარიშებაში ღებულობს მონაწილეობას, 20% – არამაკონტროლებელი წილის გუდვილის გაანგარიშებაში.

² შემცირებული ერთი წლის ცვეთის თანხით: $30,000 * 1/10 = 3,000$ ლარი; $30,000 - 3,000 = 27,000$ ლარი.

ღირებულება		
არამაკონტროლებელი წილის წმინდა აქტივები შეძენისას (380 * 20%)	(76)	
გუდვილი – არამაკონტროლებელის წილი		9
მთვლიანი გუდვილი		35

განგარიშება 4. მარაგში არარეალიზებული მოგება (ლარი):

არარეალიზებული მოგება: $(45,000 * 1/3) * 20/120$	2,500
მ.შ. ჯგუფის გაუნაწილებელი მოგება $(2,500 * 80\%)$	2,000
არამაკონტროლებელი წილი $(2,500 * 20\%)$	500

დებეტი – გაუნაწილებელი მოგება (ჯგუფის) 2,000

დებეტი – არამაკონტროლებელი წილი 500

კრედიტი – მარაგი (ჯგუფის) 2,500

განგარიშება 5. არამაკონტროლებელი წილი

მაჩვენებლები	ათასი ლარი
წილი წმინდა აქტივებში საანგარიშგებო თარიღისათვის – გ.2, სვ.3 $(520 * 20\%)^1$	104
არამაკონტროლებელის ნაწილი – გუდვილი (გ.3)	9
არარეალიზებული მოგება (განგ.4)	(0,5)
არამაკონტროლებელი წილი	112,5

განგარიშება 6. ჯგუფის გაუნაწილებელი მოგება

მაჩვენებლები	ათასი ლარი	ათასი ლარი
--------------	------------	------------

¹ მ.შ. აფასებული ღირებულებიდან დამატებითი ცვეთის დარიცხული თანხა $(3,000 * 20\%)$

სათავო საწარმო (100%)		840
შვილობილი საწარმო – ჯგუფის წილი შეძენის შემდგომ მოგებაში (393 - 250) * 80%	114,4	
შენობის ცვეთა (3 * 80%)	(2,4)	
მარაგში არარეალიზებული მოგება (გ.4)	(2)	110
მეკავშირე საწარმო – ჯგუფის წილი შეძენის შემდგომ მოგებაში: (236 - 150) * 25%		<u>21,5</u>
ჯგუფის გაუნაწილებელი მოგება		971,5

განგარიშება 7. ინვესტიცია მეკავშირე საწარმოში

მაჩვენებლები	ათასი ლარი
ინვესტიციის თვითღირებულება	80
შეძენის შემდგომი მოგება: (236 - 150) * 25%	<u>21,5</u>
	101,5

10 ათასი ლარის ურთიერთ ანგარიშსწორება (მოთხოვნა და ვალდებულება) ანულირდება და არ აისახება კონსოლიდირებულ ბალანსში.

**M ჯგუფის კონსოლიდირებული ბალანსი
მიმდინარე წლის 31 დეკემბრის მდგომარეობით
(ათასი ლარი)**

გრძელვადიანი აქტივები	
ძირითადი საშუალებები (500 + 350 +27)	877
ინვესტიცია მეკავშირე საწარმოში (გ.7)	101,5
გუდვილი (გ.3)	<u>35</u>
სულ გრძელვადიანი აქტივები	1,013,5
მოკლევადიანი აქტივები	

მარაგი (280 + 100 - 2,5)	377,5
სავაჭრო დებიტორული დავალიანება (25 + 40)	65
ფულადი სახსრები (75 + 45)	<u>120</u>
სულ მოკლევადიანი აქტივები	562,5
სულ აქტივები	1,576
საკუთარი კაპიტალი და ვალდებულებები	
სათავო საწარმოს მესაკუთრეთა კაპიტალი	
ჩვეულებრივი აქციები	400
გაუნაწილებელი მოგება (გ.6)	<u>971,5</u>
	1,371,5
არამაკონტროლებელი წილი (გ.5)	112,5
სულ საკუთარი კაპიტალი	1,484
მიკლევადიანი ვალდებულებები	
სავაჭრო კრედიტორული დავალიანება (45 + 12)	57
საგადასახადო ვალდებულებები (15 + 20)	35
სულ მოკლევადიანი ვალდებულებები	<u>92</u>
სულ საკუთარი კაპიტალი და ვალდებულებები	1,576

მეკავშირე საწარმოს შემენის დროს უნდა მოხდეს მისი წმინდა აქტივების ღირებულების კორექტირება, როგორც შვილობილი საწარმოს შემთხვევაში.

მეკავშირე საწარმო არ მიიჩნევა ჯგუფის წევრად და ამიტომ მეკავშირე საწარმოსა და ჯგუფის წევრს შორის სავაჭრო ურთიერთობებით წარმოქმნილი დებიტორ-კრედიტორული ნაშთები არ ანულირდება და რჩება კონსოლიდირებულ ბალანსში.

ხოლო არარეალიზებული მოგება ახდენს გავლენას ჯგუფის გაუნაწილებელ მოგებაზე, ამიტომ მარაგში არსებული არარეალიზებული მოგებით უნდა

დაკორექტირდეს გამყიდველის მოგება – მოგების ანულირება საკუთარ ფინანსურ ანგარიშგებაში.

- თუ გამყიდველი სათავო საწარმოა, ანულირება გაკეთდება გატარებით:
 დებეტი – გაუნაწილებელი მოგება (ჯგუფის)
 კრედიტი – ინვესტიცია მეკავშირე საწარმოში
- თუ გამყიდველი მეკავშირე საწარმოა, ანულირება გაკეთდება გატარებით:
 დებეტი – გაუნაწილებელი მოგება (ჯგუფის)
 კრედიტი – მარაგი (ჯგუფის)

3. მეკავშირე და ერთობლივი საწარმოები კონსოლიდირებულ მოგებისა და ზარალის ანგარიშგებაში

კაპიტალ-მეთოდის თანახმად მოგებისა და ზარალის კონსოლიდირებული ანგარიშგება არ უნდა მოიცავდეს მიღებულ დივიდენდებს, არამედ უნდა მოიცავდეს მხოლოდ ჯგუფის წილს მეკავშირე საწარმოს დაბეგვრის შემდგომ მოგებაში .

მაგალითი 6. კონსოლიდირებული მოგებისა და ზარალის ანგარიშგება

ქვემოთ წარმოდგენილია M ჯგუფის მიმდინარე წლის მოგებისა და ზარალის ანგარიშგება და შესაბამისი დამატებითი ინფორმაცია:

მოგამზადოთ M ჯგუფის კონსოლიდირებული მოგებისა და ზარალის ანგარიშგება.

(ათასი ლარი)

მოგებისა და ზარალის ანგარიშგება	M საწარმო	B საწარმო	C საწარმო
ამონაგები რეალიზაციიდან	400	310	290
რეალიზებული თვითღირებულება	<u>(150)</u>	<u>(120)</u>	<u>(190)</u>
საერთო მოგება	250	190	100

საოპერაციო ხარჯები	(70)	(50)	(40)
მოგება დაბეგვრამდე	180	140	60
მოგების გადასახადი	(27)	(21)	(9)
მოგება დაბეგვრის შემდეგ	153	119	51

დამატებითი ინფორმაცია:

1. სათავო საწარმოს წილი შეადგენს: B-ს კაპიტალში 90%, C-ს კაპიტალში 30%;
2. გუდვილი გაუფასურდა 5 ათასი ლარით, გუდვილის გაუფასურება მიეკუთვნება საოპერაციო ხარჯებს;
3. ინვესტიცია მეკავშირე საწარმოში გაუფასურდა 4 ათასი ლარით.

კონსოლიდაციის ცხრილი (ათასი ლარი):

მოგებისა და ზარალის ანგარიშგება	M საწარმო	B საწარმო	კონსოლი- დაცია
ამონაგები რეალიზაციიდან	400	310	710 (400 + 310)
რეალიზებული საექონლოს თვითღირებულება	(150)	(120)	(270) (150 + 120)
საოპერაციო ხარჯები	(70)	(50)	(125) (70+50+5 ¹)
მეკავშირე საწარმოს მოგების წილი [(51 * 30%) - 4 ²]			11,3
მოგების გადასახადი	(27)	(21)	(48) (27 + 21)
მოგება დაბეგვრის შემდეგ	153	119	278,3

¹ გუდვილის გაუფასურება.

² ინვესტიციის გაუფასურება.

არამაკონტროლებელი წილი: $119 * 10\% = 11,9$ ათასი ლარი.

მიმდინარე წლის M ჯგუფის კონსოლიდირებული

მოგებისა და ზარალის ანგარიშგება (ათასი ლარი)

ამონაგები რეალიზაციიდან	710
რეალიზებული საქონლის თვითღირებულება	(270)
საერთო მოგება	440
საოპერაციო ხარჯები	(125)
საოპერაციო მოგება	315
მეკავშირე საწარმოს მოგების წილი	<u>11,3</u>
მოგება დაბეგვრამდე	326,3
მოგების გადასახადი	(48)
საანგარიშგებო პერიოდის მოგება	278,3
თანხა მისაკუთვნიებული:	
სათავო საწარმოს აქციონერებზე (278,3-11,9)	266,4
არამაკონტროლებელ წილზე	11,9

მეკავშირე საწარმოდან მიღებული დივიდენდები გამოირიცხება კონსოლიდირებული მოგებისა და ზარალის ანგარიშგებიდან და მის ნაცვლად აისახება ჯგუფის წილი მეკავშირე საწარმოს მოგებაში.

მაგალითი 7. მეკავშირე საწარმოდან მიღებული დივიდენდები

ქვემოთ წარმოდგენილია M ჯგუფის და მისი მეკავშირე საწარმოს მიმდინარე წლის ფინანსური ანგარიშგება და შესაბამისი დამატებითი ინფორმაცია.

მოვამზადოთ კონსოლიდირებული მოგებისა და ზარალის ანგარიშგება და ბალანსი.

მიმდინარე წლის მოგებისა და ზარალის ანგარიშგება

(ათასი ლარი)

	M საწარმო	B საწარმო	C საწარმო
ამონაგები რეალიზაციიდან	400	250	100
საოპერაციო ხარჯები	(200)	(100)	(50)
საერთო მოგება	200	150	50
მიღებული დივიდენდები: B-დან	20		
C-დან	8		
სხვა საწარმოსაგან	3		
დასაბეგრი მოგება	231	150	50
მოგების გადასახადი	(24)	(23)	(8)
მიმდინარე წლის მოგება	207	127	42

ბალანსი მიმდინარე წლის 31 დეკემბრის მდგომარეობით (ათასი ლარი)

	M საწარმო	B საწარმო	C საწარმო
ინვესტიცია B-ში 90%	400		
ინვესტიცია C-ში 30%	190		
სხვა აქტივები	400	630	500
სულ აქტივები	990	630	500
ჩვეულებრივი აქციები	400	280	200
გაუნაწილებელი მოგება	530	300	255
ვალდებულებები	60	50	45
კაპიტალი და ვალდებულებები	990	630	500

დამატებითი ინფორმაცია:

1. გაუნაწილებელი მოგება შექმენის დღეს შეადგენდა:

B საწარმოში – 150 ათას ლარს;

C საწარმოში – 180 ათას ლარს.

2. გუდვილი გაუფასურდა 5 ათასი ლარით, ხოლო ინვესტიცია მეკავშირე საწარმოში – 10 ათასი ლარით.
3. გუდვილი გაიანგარიშება პროპორციულობის მეთოდით.

გავაკეთოთ სტანდარტული გაანგარიშებები:

გაანგარიშება 1. ჯგუფის სტრუქტურა – წილი კაპიტალში

B საწარმო – შვილობილი საწარმოა, წილი – 90%;

C საწარმო – მეკავშირე საწარმოა, წილი – 30%.

გაანგარიშება 2. წმინდა აქტივები (ათასი ლარი)

მაჩვენებლები	შემენის თარიღისათვის	საანგარიშგებო თარიღისათვის
	შვილობილი საწარმო (B)	
ჩვეულებრივი აქციები	280	280
გაუნაწილებელი მოგება	<u>150</u>	<u>300</u>
	430	580
	მეკავშირე საწარმო (C)	
ჩვეულებრივი აქციები	200	200
გაუნაწილებელი მოგება	<u>180</u>	<u>255</u>
	380	455

გაანგარიშება 3. გუდვილი

	ათასი ლარი	
ინვესტიციის თვითღირებულება B-ში		400
წმინდა აქტივების რეალური ღირებულება შემენის დღეს (გ.2)	430	

შეძენილი წმინდა აქტივების წილი (430 * 90%)		(387)
გუდვილი		13
გუდვილის გაუფასურება		(5)
ბალანსში ამსახველი გუდვილის თანხა		8

განგარიშება 4. არამაკონტროლებელი წილი

კონსოლიდირებულ ფინანსურ ანგარიშგებაში ამსახველი თანხა:	ათასი ლარი
მოგებისა და ზარალის ანგარიშგებაში (127 * 10%)	12,7
ბალანსში (580 * 10%)	58

განგარიშება 5. ჯგუფის გაუნაწილებელი მოგება

წილი წმინდა აქტივებში	ათასი ლარი
სათავო საწარმო – M (100%)	530
შვილობილი საწარმო – B (300 - 150) * 90%	135
მეკავშირე საწარმო – C (255 - 180) * 30%	22,5
გუდვილის გაუფასურება	(5)
მეკავშირე საწარმოს გაუფასურება	(10)
ჯგუფის გაუნაწილებელი მოგება	672,5

განგარიშება 6. ინვესტიცია მეკავშირე საწარმოში

(ათასი ლარი)

ინვესტიციის თვითღირებულება	190
შეძენის შემდგომი მოგება (გ.5)	22,5
გაუფასურება	(10)
ინვესტიციის ღირებულება	202,5

განგარიშება 7. ჯგუფის წილი მეკავშირე საწარმოს მიმდინარე წლის მოგებაში (ათასი ლარი):

$$(42 * 30\%) - 10^1 = 2,6$$

M ჯგუფი – მიმდინარე წლის 31 დეკემბერს დამთავრებული წლის კონსოლიდირებული ბალანსი (ათასი ლარი)

აქტივები	
გუდვილი (გ.3)	8
ინვესტიცია მეკავშირე საწარმოში (გ. 6)	202,5
სხვა აქტივები (400 + 630)	<u>1,030</u>
სულ აქტივები	1,240,5
საკუთარი კაპიტალი და ვალდებულებები	
სათავო საწარმოს მესაკუთრეებზე მისაკუთვნიებული საკუთარი კაპიტალი	
სააქციო კაპიტალი	400
გაუნაწილებელი მოგება (გ.5)	<u>672,5</u>
	1,072,5
არამაკონტროლებელი წილი (გ.4)	<u>58</u>
სულ საკუთარი კაპიტალი	1,130,5
მოკლევადიანი ვალდებულებები (60 + 50)	<u>110</u>
სულ საკუთარი კაპიტალი და ვალდებულებები	1,240,5

M ჯგუფი – მიმდინარე წლის 31 დეკემბერს დამთავრებული წლის კონსოლიდირებული მოგებისა და ზარალის ანგარიშგება (ათასი ლარი)

¹ გაუფასურება.

ამონაგები რეალიზაციიდან (400 + 250)	650
საოპერაციო ხარჯები (200 + 100)	(300)
საერთო მოგება	350
საინვესტიციო შემოსავალი (სხვა საწარმოსაგან)	3
მეკავშირე საწარმოს მოგების წილი (გ.7)	2,6
მოგება დაბეგვრამდე	355,6
მოგების გადასახადი (24 + 23)	(47)
საანგარიშგებო წლის მოგება	308,6
მოგება მისაკუთვნიებელი:	
არამაკონტროლებელ წილზე (გ.4)	12,7
მოგება მისაკუთვნიებელი M-ის აქციონერებზე	295,9

მაგალითი 8. კონსოლიდირებული მოგებისა და ზარალის ანგარიშგება

მიმდინარე წლის იანვარში M საწარმომ შეიძინა B და C საწარმო. ქვემოთ წარმოდგენილია M ჯგუფის მოგებისა და ზარალის ანგარიშგება და შესაბამისი დამატებითი ინფორმაცია:

მოვამზადოთ ჯგუფის კონსოლიდირებული ბალანსი.

წლის მოგება-ზარალის ანგარიშგება (ათასი ლარი)

	M	B	C
ამონაგები	800	505	410
რეალიზებული საქონლის თვითღირებულება	(500)	(220)	(270)
საერთო მოგება	300	285	140
შვილობილ საწარმოდან მიღებული დივიდენდები	7		

მეკავშირე საწარმოდან მიღებული დივიდენდები	<u>5</u>		
საოპერაციო ხარჯები	<u>(120)</u>	<u>(100)</u>	<u>(15)</u>
მოგება დაბეგვრამდე	192	185	125
მოგების გადასახადი	<u>(32)</u>	<u>(35)</u>	<u>(25)</u>
წმინდა მოგება დივიდენდების გადახდამდე	160	150	100
გადახდილი დივიდენდები		<u>(7)</u>	<u>(5)</u>
წმინდა მოგება დივიდენდების გადახდის შემდეგ		143	95

დამატებითი ინფორმაცია:

1. M საწარმო ფლობს B საწარმოს კაპიტალის 80%-ს და C საწარმოს კაპიტალის 25%-ს.
2. B საწარმოს საამქროს შენობის რეალური ღირებულება 30 ათასი ლარით აღემატება მის საბალანსო ღირებულებას. შენობის გამოყენების ვადა 10 წელია.
3. B საწარმომ 20%-იანი ფასნამატით მიჰყიდა M საწარმოს საქონელი 45,000 ლარად. საქონლის მესამედი მარაგშია.
4. არამაკონტროლებელი წილი ფასდება შემენის თარიღისათვის განსაზღვრული რეალური ღირებულებით.
5. გუდვილი არ გაუფასურებულა.

კონსოლიდირებული ბალანსის მოსამზადებლად გავაკეთოთ სათანადო სტანდარტული გაანგარიშებები.

გაანგარიშება 1. ამონაგები (ათასი ლარი)

M საწარმო	800
B საწარმო	505

ამონაგები შიდაჯგუფური რეალიზაციიდან	(45)
	1,260

განგარიშება 2. საამქროს შენობის დამატებითი ცვეთა

შვილობილი საწარმოს საამქროს შენობის აფასებული ღირებულებიდან ცვეთის დარიცხვა – (30,000/10 წ.) – 3,000 ლარი:

დებეტი – რეალიზებული საქონლის თვითღირებულება
(შვილობილი საწარმო) 3,000
კრედიტი – შენობის დაგროვილი ცვეთა 3,000

განგარიშება 3. მარაგის შიდაჯგუფური ვაჭრობის ელიმინირება (ათასი ლარი):

მარაგის შიდაჯგუფურმა ვაჭრობამ შეადგინა 45 ათასი ლარი, მისი ანულირება ნიშნავს ამონაგებისა და რეალიზებული საქონლის თვითღირებულების შემცირებას და ჯგუფის კონსოლიდირებულ მოგება-ზარალში აისახება გატარებით:

დებეტი – ამონაგები 45,000
კრედიტი – რეალიზებული საქონლის თვითღირებულება 45,000

განგარიშება 4. მარაგში არარეალიზებული მოგების ანულირება (ათასი ლარი):

არარეალიზებული მოგება მარაგში შეადგენს 2,500 ლარს $\{(45,000 * 1/3) * 20/120\}$. ვინაიდან მოგება წარმოიქმნა შვილობილ საწარმოში, უნდა დაკორექტირდეს მისი რეალიზებული საქონლის თვითღირებულება.

ეს კორექტირება ჯგუფის კონსოლიდირებულ ანგარიშგებაში აისახება გატარებით:

დებეტი – რეალიზებული საქონლის თვითღირებულება
(შვილობილი საწარმო) 2,500
კრედიტი – მარაგი (ჯგუფის) 2,500

თავის მხრივ, მარაგის საბოლოო ნაშთის შემცირება გავლენას ახდენს რეალიზებული საქონლის თვითღირებულებაზე – **ზრდის მას.**

განგარიშება 5. ჯგუფის რეალიზებული

საქონლის თვითღირებულება (რსთ) - ათასი ლარი:

M საწარმოს რეალიზებული საქონლის თვითღირებულება	500
B საწარმოს რეალიზებული საქონლის თვითღირებულება	220
შენობის აფასებული ღირებულებიდან დამატებითი ცვეთის დარიცხვა (გ.2)	3
მარაგის შიდაჯგუფური რეალიზაციის ელიმინირება (გ.3)	(45)
მარაგში არარეალიზებული მოგების ელიმინირება (გ.4)	<u>2,5</u>
კორექტირებული რეალიზებული საქონლის თვითღირებულება	680,5

განგარიშება 6. მეკავშირე საწარმოს მოგების წილი (ათასი ლარი)

$$100 * 25\% = 25$$

განგარიშება 7. არამაკონტროლებელი წილი (ათასი ლარი)

B საწარმოს პერიოდის წმინდა მოგება	150
დამატებითი ცვეთა	(3)
მარაგში არარეალიზებული მოგება	<u>(2,5)</u>
	<u>144,5</u>
არამაკონტროლებელი წილი (144,5 * 20%)	28,9

წლის მოგებისა და ზარალის ანგარიშგება (ათასი ლარი)

ამონაგები (გ.1)	1,260
რეალიზებული საქონლის თვითღირებულება (გ.5)	<u>(680,5)</u>
საერთო მოგება	579,5
მეკავშირე საწარმოს მოგების წილი (გ.6)	<u>25</u>
საოპერაციო ხარჯები (120 + 100)	<u>(220)</u>

მოგება დაბეგრამდე	384,5
მოგების გადასახადი (32 + 35)	(67)
პერიოდის მოგება	317,5
მოგება მისაკუთვნიებული:	
ამაკონტროლებელ წილზე (გ.7)	28,9
სათავო საწარმოს აქციონერებზე (317,5 - 28,9)	288,6

თავი 6. ერთობლივი საქმიანობა

1. ერთობლივი საქმიანობის იდენტიფიცირება
2. ერთობლივი საწარმოს და ერთობლივი ოპერაციების აღრიცხვა
3. ერთობლივი საწარმოს და ერთობლივი ოპერაციების აღრიცხვა

1. ერთობლივი საქმიანობის იდენტიფიცირება

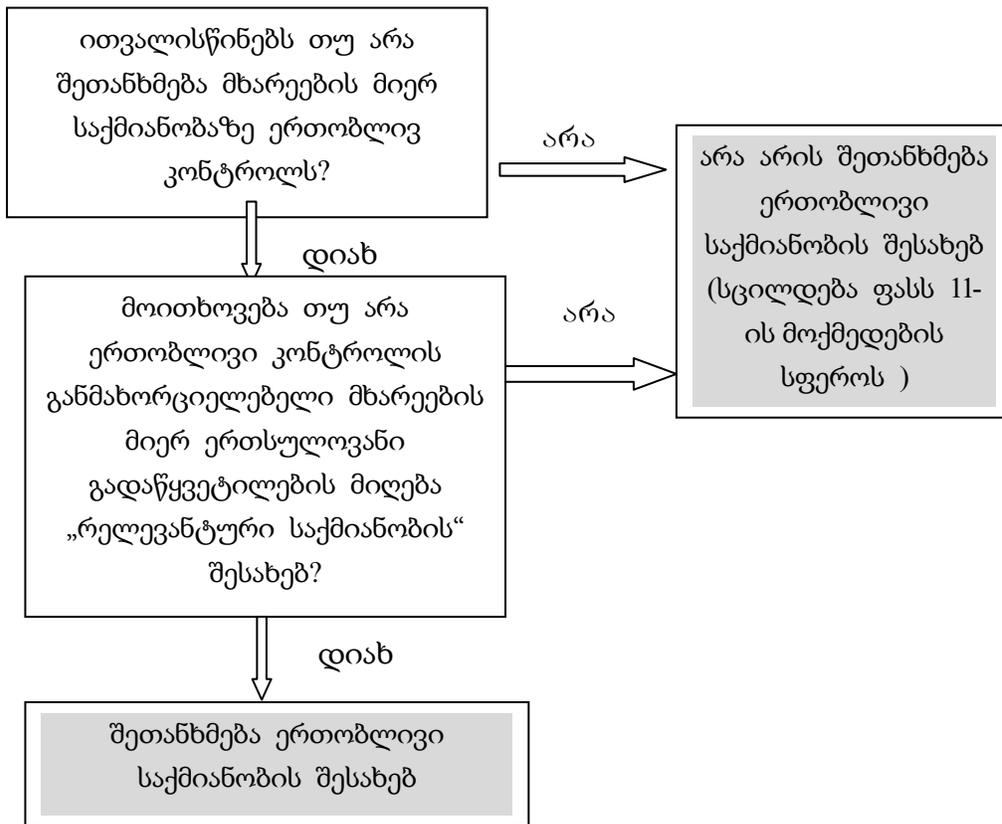
ფასს 11 „ერთობლივი საქმიანობის“ (joint arrangements) თანახმად **ერთობლივი საქმიანობა** ისეთი საქმიანობაა, რომელსაც ერთობლივად აკონტროლებს ორი ან მეტი მხარე (პ.5). ერთობლივ საქმიანობას გააჩნია შემდეგი მახასიათებლები:

- ა) მხარეები ერთმანეთთან დაკავშირებულები არიან **სახელშეკრულებო შეთანხმებით**;
- ბ) სახელშეკრულებო შეთანხმება ორ ან მეტ მონაწილე მხარეს ამ საქმიანობის **ერთობლივი კონტროლის** უფლებას ანიჭებს.

ზემოთ აღნიშნულიდან გამომდინარე აუცილებელია შეთანხმების იდენტიფიცირება, რათა დადასტურდეს ერთობლივი საქმიანობის არსებობა (იხ.სქემა 1). შეთანხმების იდენტიფიცირებით დგინდება ერთობლივ საქმიანობაში მონაწილეთა ერთობლივი კონტროლის არსებობა და მათი ერთობლივ საქმიანობაში მონაწილედ კლასიფიკაციის (მიკუთვნების) შესაძლებლობა.

ერთობლივი კონტროლი არის ხელშეკრულებით დადგენილი ერთობლივი კონტროლის უფლება ამა თუ იმ საქმიანობაზე, რომელიც არსებობს მხოლოდ მაშინ, როდესაც რელევანტურ საქმიანობებთან დაკავშირებით გადაწყვეტილებების მიღება საჭიროებს ერთობლივად მაკონტროლებელ მხარეთა ერთსულოვან თანხმობას.

ერთობლივი საქმიანობის შეთანხმების იდენტიფიცირება¹

ერთობლივი კონტროლის განსაზღვრაში მთავარია არა იურიდიული სტრუქტურა, რომლის ფარგლებშიც ხორციელდება ერთობლივი საქმიანობა, არამედ უფლებამოვალეობების განაწილება ერთობლივი საქმიანობის მონაწილეთა შორის. მაგრამ, ერთობლივ კონტროლს მაშინ აქვს ადგილი, როდესაც **არსებითი/რელევანტური საქმიანობის შესახებ გადაწყვეტილების მიღება მოითხოვს ერთსულოვან თანხმობას** მაკონტროლებელი მხარეების მიერ.

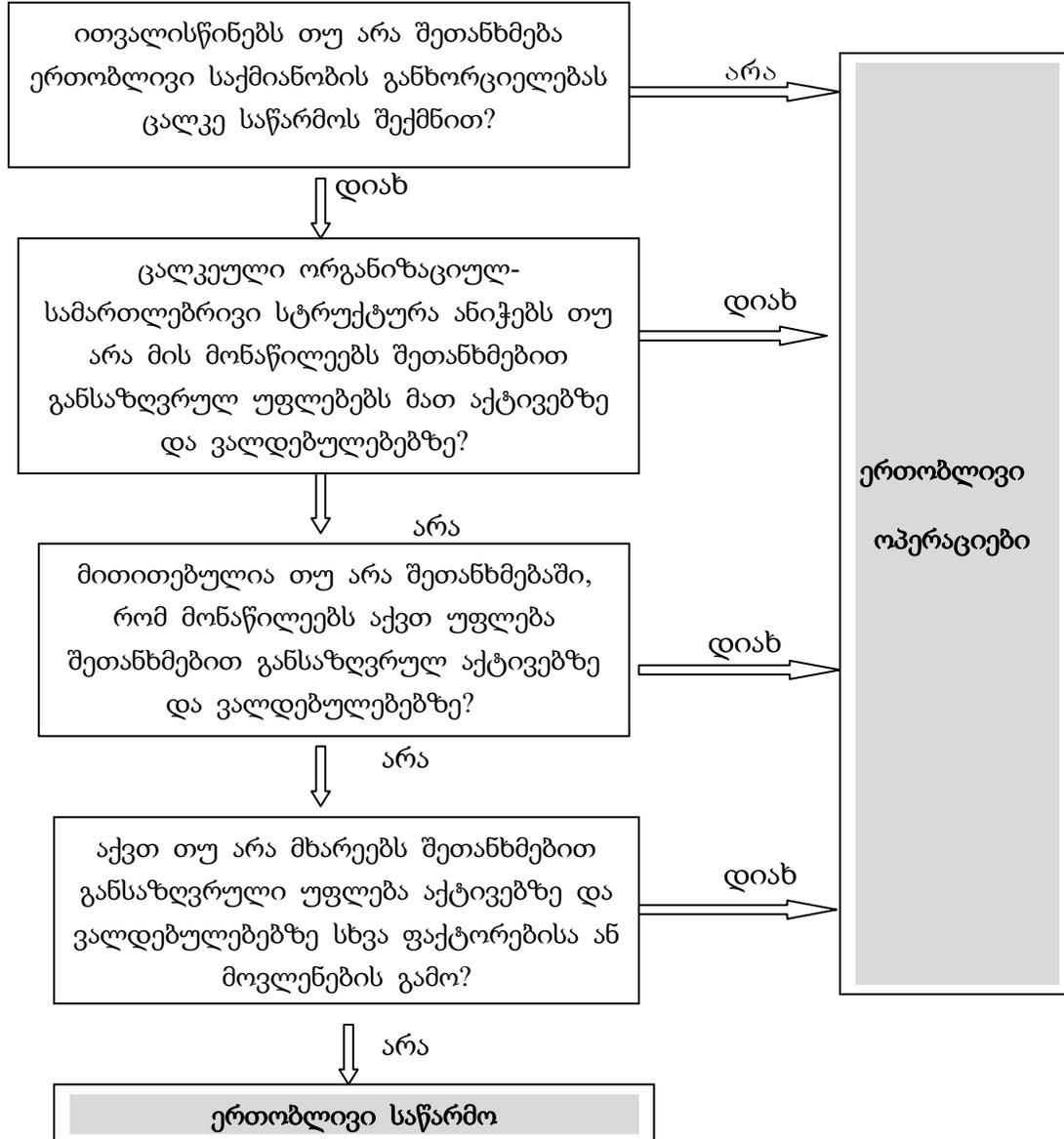
ერთობლივი კონტროლის არსებობის დასადგენად ერთობლივი საწარმოს მხარის მიერ შესასრულებელია შემდეგი პროცედურები:

¹ Ernst & Young. An overview of IFRS (IFRS) 10. "Consolidated Financial Statements ", IAS (IFRS) 11 "Agreement on joint activities "and IFRS (IFRS) 12 "Disclosures of Interests in Other companies " council. p.6.

- 1) არსებითი/რელევანტური საქმიანობის სახეების იდენტიფიცირება;
- 2) არსებითი საქმიანობის სახეების განსაზღვრის შესახებ გადაწყვეტილების მიღების ხერხების იდენტიფიცირება;
- 3) ერთობლივ საქმიანობაზე კოლექტიური კონტროლის არსებობის იდენტიფიცირება (ერთობლივი საქმიანობის ყველა მხარისათვის იმ საქმიანობის მართვაში ერთობლივად მონაწილეობის აუცილებლობა, რომელიც მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს ერთობლივი საქმიანობის შემოსავლებზე);
- 4) კოლექტიური კონტროლის განმახორციელებელ მხარეთა ერთობლივი თანხმობის აუცილებლობის შეფასება (მათ შორის ცალკეული მხარის მიერ კონტროლის შესახებ გადაწყვეტილების მიღებაზე წინააღმდეგობის გაწევის შესაძლებლობის იდენტიფიკაცია).

ერთობლივი საქმიანობის სახეების დასადგენად ერთობლივი საქმიანობის მონაწილე მხარემ უნდა ჩაატაროს ანალიზი – გაერკვეს ერთობლივი საქმიანობის სტრუქტურულ და ორგანიზაციულ-სამართლებრივ ფორმებში; შეისწავლოს შეთანხმებით გათვალისწინებული უფლება-მოვალეობები და სხვა პირობები. ერთობლივი საქმიანობის შეთანხმების კლასიფიკაციის საფუძველზე დგინდება ერთობლივი საქმიანობის სახეები (იხ.სქემა 2).

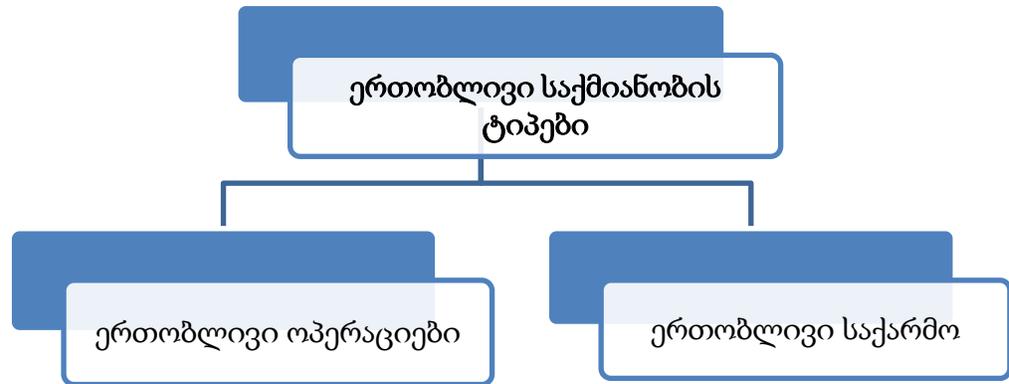
ერთობლივი საქმიანობის შეთანხმების კლასიფიკაცია¹
(ერთობლივი საქმიანობის სახეები)

¹ Ernst & Young. An overview of IFRS (IFRS) 10. „Consolidated Financial Statements“, IAS (IFRS) 11 „Agreement on joint activities“ and IFRS (IFRS) 12 „Disclosures of Interests in Other companies“ council. p.7.

ერთობლივი საქმიანობის იდენტიფიცირების შემდეგ საწარმომ უნდა დაადგინოს იმ ერთობლივი საქმიანობის ტიპი, რომელშიც მონაწილეობს. ერთობლივი საქმიანობა ან ერთობლივი ოპერაციაა, ან ერთობლივი საწარმო (სქემა 3).

სქემა 3

ერთობლივი საქმიანობის კლასიფიკაცია ერთობლივ ოპერაციად, ან ერთობლივ საწარმოდ დამოკიდებულია ამ საქმიანობის მონაწილე მხარეთა უფლებებსა და ვალდებულებებზე. ერთობლივი ოპერაცია ისეთი ერთობლივი საქმიანობაა, რომლის დროსაც მხარეებს, რომლებიც ერთობლივ კონტროლს ახორციელებენ საქმიანობაზე, გააჩნიათ ამ საქმიანობასთან დაკავშირებულ აქტივებზე უფლებები და პასუხისმგებლობა ამ საქმიანობასთან დაკავშირებულ ვალდებულებებზე. ამგვარ მხარეებს ერთობლივ ოპერატორებს უწოდებენ. ერთობლივი საწარმო აღნიშნავს ისეთ ერთობლივ საქმიანობას, რომლის დროსაც მხარეებს, რომლებიც ერთობლივ კონტროლს ახორციელებენ საქმიანობაზე, გააჩნიათ უფლებები ამ საქმიანობის წმინდა აქტივებზე. ამგვარ მხარეებს ერთობლივ მეწილეებს უწოდებენ, ეს არის მხარე, რომელსაც გააჩნია ერთობლივი კონტროლის უფლება ერთობლივ საწარმოზე.

როდესაც ერთობლივი საქმიანობა არ არის სტრუქტურირებული იურიდიულ პირად, შეთანხმება ავტომატურად კლასიფიცირდება ერთობლივ ოპერაციად. მაგრამ, ერთობლივი კონტროლი და იურიდიულად დამოუკიდებელ პირად არსებობა არ არის საკმარისი ერთობლივად კონტროლირებადი საქმიანობად აღიარებისათვის. საქმიანობის

მონაწილემ უნდა მოახდინოს ერთობლივი საქმიანობის აქტივებისა და ვალდებულებების მიმართ თავისი უფლებების იდენტიფიცირება.

2. ერთობლივი საწარმოს და ერთობლივი ოპერაციების აღრიცხვა

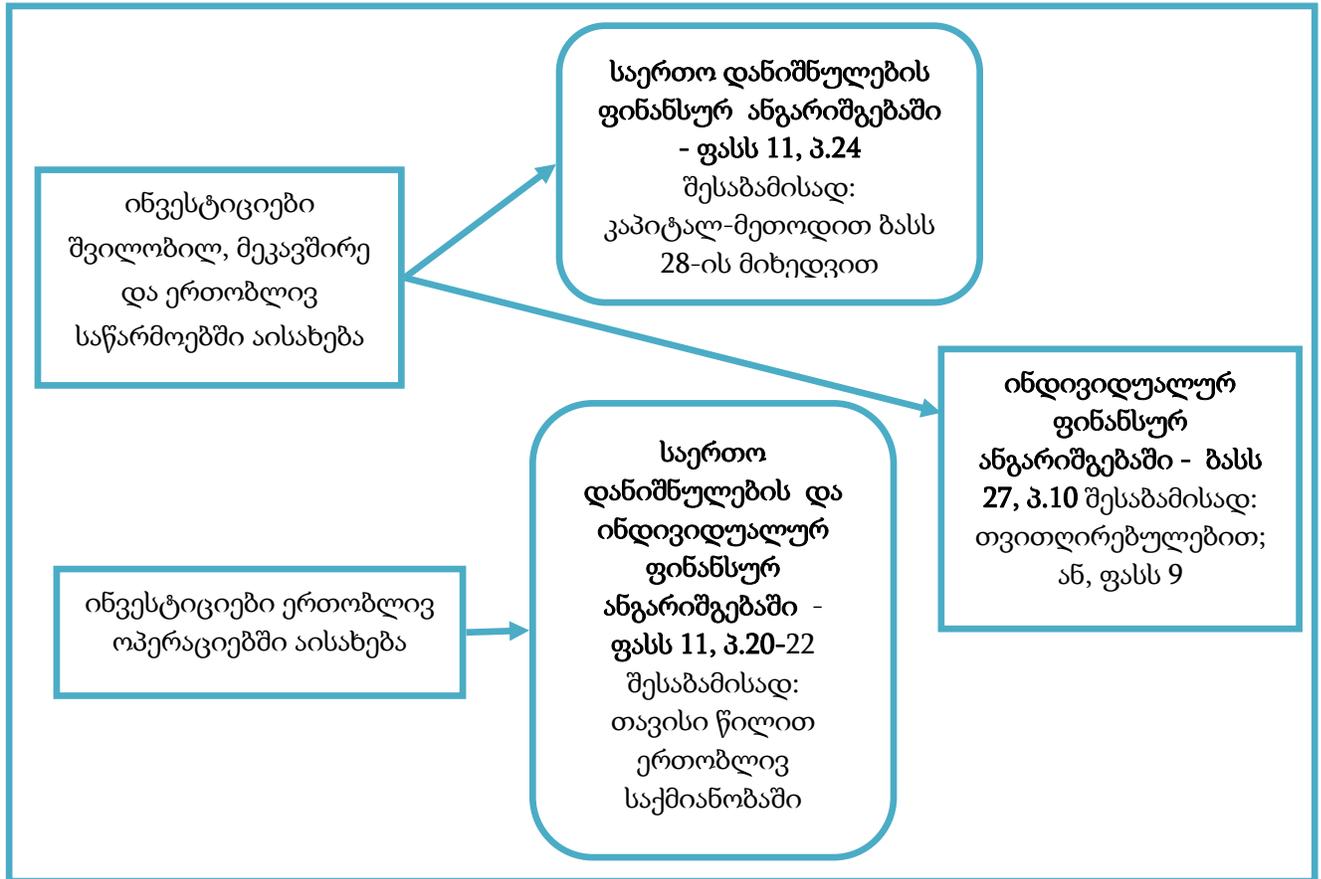
ფასს 11-ით (პ.24-25) ერთობლივმა მეწილემ ერთობლივ საწარმოში კუთვნილი წილი უნდა აღიაროს, როგორც ინვესტიცია და ეს ინვესტიცია ასახოს კაპიტალ-მეთოდით ბასს 28-ის – „ინვესტიციები მეკავშირე და ერთობლივ საწარმოებში“ – შესაბამისად, თუ საწარმო განთავისუფლებული არ არის კაპიტალ-მეთოდის გამოყენების მოთხოვნისაგან ამ სტანდარტის მიხედვით. მხარემ, რომელიც მონაწილეობს ერთობლივ საქმიანობაში, მაგრამ არ გააჩნია ერთობლივი კონტროლი მასზე, ამ საქმიანობაში ფლობილი წილი უნდა აისახოს ფასს 9-ის – „ფინანსური ინსტრუმენტები“ – შესაბამისად, თუ მას არ გააჩნია მნიშვნელოვანი გავლენა ამ ერთობლივ საქმიანობაზე, ხოლო თუ გააჩნია მნიშვნელოვანი გავლენა ერთობლივ საქმიანობაზე, მაშინ თავისი წილი უნდა ასახოს ბასს 28-ის შესაბამისად კაპიტალ-მეთოდით. ამ მეთოდის არსი განხილულია წინა თავში.

ფასს 11-ით (პ.26) ერთობლივმა ოპერატორმა ან ერთობლივმა მეწილემ ერთობლივ საქმიანობაში მონაწილეობის წილი ინდივიდუალურ ფინანსურ ანგარიშგებაში უნდა ასახოს (იხ.სქემა 4):

ა) ერთობლივი ოპერაციის შემთხვევაში – თავისი წილი ერთობლივ აქტივებში, ერთობლივად აღებულ ვალდებულებებში, ერთობლივად მიღებულ ამონაგებში და ერთობლივად გაწეულ ხარჯებში;

ბ) ერთობლივი საწარმოს შემთხვევაში – ბასს 27-ის მე-10 პუნქტის შესაბამისად თვითღირებულებით, ან ფასს 9-ის შესაბამისად.

ინვესტიციების შეფასების მეთოდები

მაგალითი 1. ერთობლივად კონტროლირებადი საწარმო – სასტუმროს ერთობლივად შექმნა და ექსპლუატაცია

მიმდინარე წლის დასაწყისში A და B საწარმომ ბაკურიანში დააფუძნეს საწარმო C - სასტუმრო, რომელიც უწევს სტუმრებს სრულ სერვისს – სასტუმროში ცხოვრება, კვება, აუზით, სპორტდარბაზით და ინტერნეტით სარგებლობა. სასტუმროს ბიზნესის შექმნაში A საწარმომ გადაიხადა 495,000 ლარი, ხოლო B საწარმომ – 405,000 ლარი, სულ 900,000 ლარი. A საწარმო ფლობს 55%, ხოლო B საწარმო – 45%. ხელშეკრულების თანახმად. არც ერთ მხარეს არ აქვს საქმიანობის უპირობო კონტროლის უფლება. კონტროლი შესაძლებელია მხოლოდ ერთობლივად. შეთანხმება იდენტიფიცირებულია ერთობლივ კონტროლირებად საწარმოდ.

საერთო დანიშნულების ფინანსურ ანგარიშგებაში ინვესტიციები C-ში შეფასებულია თვითღირებულებით და შეადგენს: A-თან – 495 ათას ლარს; B-თან – 405 ათას ლარს.

მოვამზადოთ ინვესტორის კონსოლიდირებული ფინანსური ანგარიშგება.

ერთობლივად კონტროლირებად საწარმოში მონაწილეობა მეწილემ კონსოლიდირებული ფინანსური ანგარიშგებაში უნდა აღიაროს კაპიტალ-მეთოდით.

ზემოთ განხილულ მაგალითში ერთობლივ საწარმოში მონაწილეთა ფინანსური ანგარიშგება ასე გამოიყურება:

პერიოდის მოგებისა და ზარალის ანგარიშგება (ათასი ლარი)

მუხლები	A საწარმო	B საწარმო	C საწარმო
შემოსავალი	100	70	50
ხარჯები	<u>60</u>	<u>40</u>	<u>30</u>
მოგება	40	30	20

ბალანსი წლის ბოლოსათვის (ათასი ლარი)

მუხლები	A საწარმო	B საწარმო	C საწარმო
ძირითადი საშუალებები	250	220	787
ინვესტიცია C საწარმოში	495	405	–
მარაგები	105	75	145
მოთხოვნები	<u>45</u>	<u>15</u>	<u>18</u>
სულ აქტივები	895	715	950
სააქციო კაპიტალი	200	150	900
გაუნაწილებელი მოგება	<u>662</u>	<u>555</u>	<u>20</u>
საკუთარი კაპიტალი	862	705	920
ვალდებულებები	<u>33</u>	<u>10</u>	<u>30</u>
სულ საკუთარი კაპიტალი და ვალდებულებები	895	715	950

მოვამზადოთ კონსოლიდირებული მოგება-ზარალის ანგარიშგება და ბალანსი კაპიტალ-მეთოდით.

ინვესტორი საწარმოს წილი ერთობლივად კონტროლირებად საწარმოში არის მისი წილი შეძენის შემდგომ გაუნაწილებელ მოგებაში.

პერიოდის მოგებისა და ზარალის ანგარიშგება (ათასი ლარი)

მუხლები	A საწარმო	B საწარმო
შემოსავალი	100	70
ხარჯები	<u>60</u>	<u>40</u>
მოგება	40	30
ერთობლივ საწარმოში მოგების წილი	11 (<u>20*55%</u>)	9 (<u>20*45%</u>)
სულ მოგება	51	39

კონსოლიდირებული ბალანსის მოსამზადებლად გავიანგარიშოთ ინვესტიციის თვითღირებულება და გაუნაწილებელი მოგება.

ინვესტიციის თვითღირებულება (ათასი ლარი)

მაჩვენებლები	A საწარმო	B საწარმო
ინვესტიციის თვითღირებულება	495	405
წილი შეძენის შემდგომ გაუნაწილებელ მოგებაში	11 (<u>20*55%</u>)	9 (<u>20*45%</u>)
სულ	506	414

ინვესტორის გაუნაწილებელი მოგება (ათასი ლარი)

მაჩვენებლები	A საწარმო	B საწარმო
გაუნაწილებელი მოგება	662	555
წილი შეძენის შემდგომ გაუნაწილებელ მოგებაში	11 (<u>20*55%</u>)	9 (<u>20*45%</u>)
სულ	673	564

კონსოლიდირებული ბალანსი

(ათასი ლარი)

მუხლები	A საწარმო	B საწარმო
ძირითადი საშუალებები	250	220
ინვესტიცია C საწარმოში	506	414
მარაგები	105	75
მოთხოვნები	45	15
სულ აქტივები	906	724
სააქციო კაპიტალი	200	150
გაუნაწილებელი მოგება	673	564
საკუთარი კაპიტალი	<u>873</u>	<u>714</u>
ვალდებულებები	<u>33</u>	<u>10</u>
სულ საკუთარი კაპიტალი და ვალდებულებები	906	724

3. ერთობლივი ოპერაციების აღრიცხვა

ერთობლივად კონტროლირებადი ოპერაციები ნიშნავს ორი ან მეტი ოპერატორის მიერ თავის ოპერაციებისა და რესურსების, გამოცდილებისა და ცოდნის გაერთიანებას, რათა ერთობლივად აწარმოონ, გაყიდონ და გაანაწილონ კონკრეტული პროდუქცია. ამისათვის არ არის საჭირო რაიმე ტიპის საწარმოს დაფუძნება. ერთობლივი საქმიანობა მონაწილეების აქტივებისა და სხვა რესურსების გამოყენებას უფრო გულისხმობს, ანუ თითოეული ერთობლივი საქმიანობის მონაწილე იყენებს თავის ძირითად საშუალებებს და გააჩნია საკუთარი სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობები. იგი აგრეთვე გასწევს ხარჯებს და იღებს გარკვეულ ვალდებულებებს, მოიპოვებს საკუთარ ფინანსურ სახსრებს, რაც მის საკუთარ ვალდებულებას წარმოადგენს. საწარმოო პროცესის ცალკეული ოპერაციები ხორციელდება ცალკეული მონაწილის (ოპერატორის) მიერ. თითოეული მონაწილე გასწევს საკუთარ ხარჯებს და პროდუქციის გაყიდვიდან მიიღებს შემოსავლის იმ ნაწილს, რომელიც განსაზღვრულია სახელშეკრულებო შეთანხმებით.

ერთობლივი ოპერაციების შეთანხმება, როგორც წესი, გულისხმობს ერთობლივი პროდუქტის გაყიდვიდან მიღებული შემოსავლისა და ერთობლივი საქმიანობის სფეროში გაწეული ხარჯების განაწილების წესის არსებობას, მონაწილეებს შორის. ერთობლივი

საქმიანობის მეწილემ, ერთობლივად კონტროლირებად საქმიანობაში მონაწილეობასთან დაკავშირებით, საკუთარ ფინანსურ ანგარიშგებაში უნდა ასახოს:

- ა) აქტივები, რომლებსაც ის აკონტროლებს და ვალდებულებები, რომლებსაც თვითონ იღებს; და
- ბ) გაწეული საკუთარი ხარჯები და თავისი წილი ერთობლივი საქმიანობის საქონლისა და მომსახურების გაყიდვიდან მიღებულ შემოსავლებში.

შეიძლება ერთობლივი ოპერაციებისათვის აუცილებელი არ იყოს ცალკე ბუღალტრული აღრიცხვის წარმოება და, შესაბამისად, ფინანსური ანგარიშგების მომზადება ერთობლივი საქმიანობისათვის. მიუხედავად ამისა, სრულუფლებიანმა მონაწილემ მაინც უნდა მოამზადოს მმართველობითი აღრიცხვის ანგარიშები, რათა განსაზღვროს ერთობლივი საქმიანობის ფუნქციონირების ეფექტურობა.

საანგარიშგებო პერიოდის ბოლოს ერთობლივი ოპერაციებიდან ფინანსური შედეგების გასაანგარიშებლად მზადდება ერობლივი საქმიანობის მემორანდუმი, რომელშიც ასახულია გაერთიანების შემოსავლები და ხარჯები, მიღებული მოგება ნაწილდება შეთანხმებით გათვალისწინებული პროპორციების შესაბამისად. გასათვალისწინებელია, რომ მონაწილეთა შორის საქონლის გადაადგილება არ მიიღება მხედველობაში, ვინაიდან გადაადგილება არ ახდენს გავლენას იმაზე, თუ ვინ გასწია ხარჯი (გადაიხადა მისი ღირებულება).

ერთობლივი ოპერაციები აღირიცხება ერთობლივი საქმიანობის **მონაწილის წილით ერთობლივ საქმიანობაში**. ამ მეთოდის თანახმად, ერთობლივი საქმიანობის მონაწილის წილი ერთობლივად კონტროლირებადი საწარმოს აქტივებში, ვალდებულებებში, შემოსავლებსა და ხარჯებში გაერთიანებულია სრულუფლებიანი მონაწილის კონსოლიდირებული ფინანსური ანგარიშგების მსგავს მუხლში, ან წარდგენილია ცალკე მუხლად სრულუფლებიანი მონაწილის კონსოლიდირებულ ფინანსურ ანგარიშგებაში. ამიტომ, პროპორციული კონსოლიდაციის დროს გამოყენებულ უნდა იქნეს წარდგენის ორი ფორმიდან ერთ-ერთი. პროპორციული კონსოლიდაციის მეთოდის გამოყენება ნიშნავს, რომ ერთობლივი ოპერაციების მეწილე თავის კონსოლიდირებულ ფინანსური მდგომარეობის ანგარიშგებაში ასახავს საკუთარ წილს ერთობლივად კონტროლირებად ოპერაციებში ან

აქტივებში და აგრეთვე ერთობლივი ვალდებულებების იმ წილს, რომლისთვისაც იგი არის პასუხისმგებელი. ერთობლივი საქმიანობის ოპერაციების მეწილის სრული შემოსავლის ანგარიშგება მოიცავს მის წილს ერთობლივად კონტროლირებადი საწარმოს შემოსავლებსა და ხარჯებში.

ერთობლივი საქმიანობის მონაწილემ კონსოლიდირებულ ფინანსურ ანგარიშგებაში შეიძლება პირდაპირ შეკრიბოს ერთობლივად კონტროლირებადი საწარმოში თავისი წილის შესაბამისი თანხები და თავისი ანალოგიური მუხლები. მაგალითად, მას შეუძლია გააერთიანოს ერთობლივად კონტროლირებადი საწარმოს სასაქონლო-მატერიალურ ფასეულობებში თავისი წილი და საკუთარი სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობები, ან ერთობლივად კონტროლირებადი საწარმოს ძირითად საშუალებებში დაბანდებული თავისი წილი და საკუთარი ანალოგიური მუხლების თანხები. ალტერნატიულად, სრულუფლებიან მონაწილეს შეუძლია ერთობლივად კონტროლირებადი საწარმოს აქტივებში, ვალდებულებებში, შემოსავლებსა და ხარჯებში არსებული თავისი წილის შესაბამისი ცალკეული მუხლი ჩართოს კონსოლიდირებულ ფინანსურ ანგარიშგებაში; მაგალითად, მას შეუძლია ასევე თავისი წილი ერთობლივად კონტროლირებადი საწარმოს მიმდინარე აქტივებში ცალკე აჩვენოს, საკუთარი მიმდინარე აქტივების შემადგენელი ნაწილის სახით; ასევე თავისი წილი ერთობლივად კონტროლირებადი საწარმოს ძირითად საშუალებებში, საკუთარი ძირითადი საშუალებების შემადგენელი ნაწილის სახით. ორივე საანგარიშგებო ფორმა შედეგად გვაძლევს მოგების ან ზარალის და აქტივების, ვალდებულებების, შემოსავლებისა და ხარჯების ერთსა და იმავე რაოდენობას.

მაგალითი 2. ერთობლივად კონტროლირებადი ოპერაციები - სასტუმროს ერთობლივად ექსპლუატაცია

A და B საწარმომ დადეს ხელშეკრულება ერთობლივი საქმიანობის შესახებ, რომელსაც განახორციელებენ C საწარმოს - სასტუმროს მეშვეობით. თითოეული მონაწილის წილია კაპიტალის 50%. A და B საწარმო თანაბრად ინაწილებენ ერთმანეთში C საწარმოს აქტივებზე უფლებებს და პასუხისმგებლობას ვალდებულებებზე.

გამონაკლის წარმოადგენს:

სცენარი 1: A საწარმო 100% ფლობს მიწის ნაკვეთზე უფლებას და პასუხისმგებლობას კრედიტორულ დავალიანებაზე;

სცენარი 2: A საწარმო 100% ფლობს მიწის ნაკვეთზე უფლებას, ხოლო B საწარმო - 100% პასუხისმგებლობას კრედიტორულ დავალიანებაზე;

სცენარი 3. A და B საწარმოს ყველა აქტივზე და ვალდებულებებზე აქვთ თანაბარი უფლებები და მოვალეობები.

შეთანხმება იდენტიფიცირებულია ერთობლივ ოპერაციად.

ინვესტორისათვის ერთობლივი ოპერაციების შედეგი.

C საწარმოს ბალანსი (ათასი ლარი)

მიწის ნაკვეთი	200
შენობა	100
სხვა აქტივები	<u>500</u>
	800
კაპიტალი	600
კრედიტორული დავალიანება	<u>200</u>
	800

ინვესტორისათვის ერთობლივი ოპერაციების შედეგი (ათასი ლარი)

მუხლი	სცენარი 1		სცენარი 2		სცენარი 3	
	A	B	A	B	A	B
მიწის ნაკვეთი	200	0	200	0	100	100
შენობა	50	50	50	50	50	50
სხვა აქტივები	250	250	250	250	250	250
კრედიტორული დავალიანება	(200)	0	0	(200)	(100)	(100)

**მაგალითი 3. ერთობლივად კონტროლირებადი ოპერაციები –
სასტუმროს ერთობლივად აშენება და გაყიდვა**

A, B და C საწარმომ დადეს შეთანხმება დამკვეთთან ერთობლივად სასტუმროს აშენებისა და გაყიდვის შესახებ. A საწარმო ანაზღაურებს შენობისა და აუზების მშენებლობას, B საწარმო – შიდა ინტერიერის მოწყობას, ხოლო C საწარმო – ლიფტების, გათბობისა და კონდიციონირების სისტემების დამონტაჟებას. მოგება საწარმოთა მხარეებს შორის განაწილდება მათი დანახარჯების ხვედრითი წილის მიხედვით მთლიან დანახარჯებში.

შეთანხმება იდენტიფიცირებულია ერთობლივად კონტროლირებად ოპერაციად.

სასტუმროს მყიდველთან შეთანხმებით საკონტრაქტო ფასი განისაზღვრა ხარჯებზე 20%-იანი ფასნამატის სიდიდით. ამდენად, ერთობლივ საქმიანობაში ყველა მონაწილეს ეფექტიანობა განისაზღვრა 20%-ით.

შედეგ ხარჯთანუსხა, განისაზღვრა საწარმოთა მიერ გასაწევი ხარჯები და ყოველი საწარმოს წილი მთლიან დანახარჯებში (იხ.ცხრილი):

საწარმო	ხარჯები (ლარი)	ხვედრითი წილი (%)
A	1,392,000	29
B	2,208,000	46
C	<u>1,200,000</u>	<u>25</u>
სულ	4,800,000	100,00

ამდენად, ერთობლივად შესასრულებელი სამუშაოების ღირებულებაა (კონტრაქტის ფასი): $4,800,000 * 120\% = 5,760,000$ ლარი, ხოლო მოგება შეადგენს 960,000 ლარს ($5,760,000 - 4,800,000$).

მემორანდუმი ერთობლივად კონტროლირებად ოპერაციებზე
გასაწევი ხარჯები და მისაღები ფინანსური შედეგი (იხ.ცხრილი):

საწარმო	შემოსავალი	ხარჯები	მოგება
1	2	3	4
A	1,670,400 (5,760,000*29%)	1,392,000	278,400
B	2,649,600 (5,760,000*46%)	2,208,000	441,600
C	1,440,000 (5,760,000*25%)	<u>1,200,000</u>	<u>240,000</u>
სულ	5,760,000	4,800,000	960,000

როგორც უკვე აღინიშნა, თითოეული ოპერატორი გასწევს საკუთარ ხარჯებს და პროდუქციის გაყიდვიდან მიიღებს შემოსავლის იმ ნაწილს, რომელიც განსაზღვრულია სახელშეკრულებო შეთანხმებით. მის მიერ შესრულებული სამუშაოები (ან გადაცემული პროდუქცია) არ აღიარდება შემოსავლად. შემოსავლად აღიარდება ერთობლივად შესრულებული სამუშაოებიდან ხელშეკრულებით განსაზღვრული წილი.

საერთაშორისო პრაქტიკაში, როგორც წესი, ერთობლივი საქმიანობისათვის ცალკე ბუღალტრული აღრიცხვა და ანგარიშგება არ წარმოებს. ერთობლივ საქმიანობაში მონაწილეთა ოპერაციები აისახება მათ აღრიცხვაში შემოსავლებისა და ხარჯების მხოლოდ საკუთარი წილის პროპორციულად.

შესაძლებელია აისახოს შემდეგი გატარებებით A საწარმოს მაგალითზე, სადაც ასახულია მხოლოდ საკუთარი წილი ხარჯებისა და შემოსავლების:

№	ოპერაციის შინაარსი	დებეტი	კრედიტი	ლარი
1	დაუმთავრებელი წარმოება (ერთობლივ საქმიანობაზე გაწეული ხარჯები – საკუთარი წილი)	1630		1,392,000
	სხვადასხვა ხარჯები		1610,1620,3110, და სხვა	1,392,000
	ერთობლივ საქმიანობაზე გაწეული ხარჯების აღიარება			
2	მიწოდებიდან და მომსახურებიდან წარმოქმნილი მოთხოვნები	1410		1,670,400
	შემოსავალი რეალიზაციიდან		6110	1,670,400
	სამუშაოების ჩაბარება, მოთხოვნის აღიარება და შემოსავლების აღიარება			

ფინანსური შედეგის გამოვლენა ხდება ჩვეულებრივად, დაუმთავრებელი წარმოების ანგარიშისა და შემოსავლის ანგარიშის მოგება-ზარალის ანგარიშზე გადატანით. B და C საწარმოები საკუთარ ფინანსურ ანგარიშგებაში აღიარებენ თავიანთ წილს ერთობლივ საქმიანობაში მონაწილეობით მიღებულ შემოსავალს. ერთობლივი საქმიანობის კონსოლიდირებული ფინანსური ანგარიშგების მომზადება არ ხდება.

✓ ერთობლივად კონტროლირებადი აქტივები

ზოგიერთი ერთობლივი ოპერაციები გულისხმობს ერთობლივი საქმიანობის *მონაწილეობის* მიერ ერთობლივი საქმიანობის მიზნებისათვის შექმნილი აქტივების ერთობლივ მფლობელობასაც. ეს აქტივები გამოიყენება ერთობლივად კონტროლირებადი ოპერაციების შესრულების დროს, მონაწილეობის მიერ ერთობლივი ეკონომიკური სარგებლის მისაღებად. თითოეულმა მონაწილემ შეიძლება მიიღოს მოცემული აქტივების გამოყენებით გამოშვებული პროდუქციის გარკვეული წილი და გაიღოს ხარჯების შეთანხმებული წილი.

ამგვარი ერთობლივი საქმიანობა არ გულისხმობს კორპორაციის, ამხანაგობის, ან სხვა ტიპის საწარმოს დაფუძნებას, ან სრულუფლებიანი მონაწილე საწარმოებისაგან განსხვავებული ფინანსური სტრუქტურის ჩამოყალიბებას. თითოეულ სრულუფლებიან მონაწილეს გააჩნია მომავალ ეკონომიკურ სარგებელში თავისი წილის კონტროლის უფლება, ერთობლივად კონტროლირებად აქტივში საკუთარი წილის მეშვეობით.

ნავთობის, გაზისა და მინერალური რესურსების მომპოვებელი დარგების მრავალი საწარმოსათვის დამახასიათებელია ერთობლივად კონტროლირებადი აქტივები. მაგალითად, ნავთობის მწარმოებელ კომპანიებს უფლება აქვთ ერთობლივად გაუწიონ ექსპლუატაცია ნავთობსადენებს და ერთობლივი კონტროლი განახორციელონ მასზე. თითოეული მონაწილე ნავთობსადენს იყენებს საკუთარი პროდუქტის ტრანსპორტირებისათვის, რის საფასურადაც იგი გაიღებს ნავთობსადენის ექსპლუატაციის ხარჯების შეთანხმებულ წილს. ერთობლივად კონტროლირებადი აქტივების მეორე მაგალითია, როდესაც ორი საწარმო ერთობლივად აკონტროლებს რაიმე ქონებას; თითოეულ მათგანს აქვს თავისი წილი მიღებულ საიჯარო ქირაში და გაწეულ ხარჯებში.

ერთობლივად კონტროლირებად აქტივებში საკუთარ წილთან მიმართებაში, თითოეულმა მონაწილემ თავის ბუღალტრულ რეგისტრებში და საკუთარ ფინანსურ ანგარიშგებაში უნდა ასახოს:

ა) საკუთარი წილი ერთობლივად კონტროლირებად აქტივებში, აქტივების საკლასიფიკაციო ჯგუფების მიხედვით და არა როგორც ინვესტიცია. მაგალითად, ერთობლივად კონტროლირებადი ნავთობსადენის წილი შემდეგნაირად ჯგუფდება: შენობა-ნაგებობა, მანქანები და მოწყობილობა;

ბ) ერთობლივ საქმიანობასთან დაკავშირებული ყველა საკუთარი ვალდებულება. მაგალითად, აქტივების თავისი წილის დაფინანსებასთან დაკავშირებული ვალდებულებები;

გ) თავისი წილი ერთობლივ საქმიანობასთან დაკავშირებით სხვა სრულუფლებიან მონაწილეებთან ერთად აღებულ ვალდებულებებში;

დ) ერთობლივი პროდუქციის თავისი წილის გაყიდვიდან ან გამოყენებიდან მიღებული შემოსავლები, ერთობლივი საქმიანობისათვის გაღებულ ხარჯებში საკუთარი წილის ჩვენებით; და

ე) ყველა ის ხარჯი, რომელიც მან გაიღო ერთობლივ საქმიანობაში მონაწილეობასთან დაკავშირებით, მაგალითად, აქტივების დაფინანსებასთან დაკავშირებულ ხარჯებში საკუთარი წილი და პროდუქციის კუთვნილი წილის გაყიდვასთან დაკავშირებული ხარჯები.

ვინაიდან აქტივები, ვალდებულებები, შემოსავლები და ხარჯები უკვე ასახულია მონაწილის საკუთარ ფინანსურ ანგარიშგებაში, არავითარი კორექტირება ან კონსოლიდაციის პროცედურები არ არის საჭირო.

**მაგალითი 4. ერთობლივად კონტროლირებადი აქტივები –
სასტუმროს ერთობლივად შეძენა და გაქირავება**

A და B საწარმომ მიმდინარე წლის იანვარში ბაკურიანში ერთობლივად შეიძინეს 400,000 ლარად სასტუმრო. შემოსავალს აქტივის გაქირავებით ღებულობენ.

სასტუმრო მოიცავს შემდეგ ძირითად საშუალებებს: შენობა, ლიფტი, საქვაბე, აუზი, ავეჯი და სამზარეულოს მოწყობილობები. ხელშეკრულება ითვალისწინებს შემდეგს: A საწარმო ვალდებულია უზრუნველყოს შენობისა და ლიფტის ექსპლუატაცია, პერიოდულად ავეჯის განახლება; B საწარმო ვალდებულია უზრუნველყოს საქვაბესა და აუზის ექსპლუატაცია, პერიოდულად განახლოს საძილე და სამზარეულო ინვენტარი. შემოსავალი ნაწილდება პროპორციით 60% და 40%, შესაბამისად. ასევე შეთანხმდნენ, რომ საკუთარ ფინანსურ ანგარიშგებაში მონაწილეები ასახვენ იმ ძირითად საშუალებებს, რომელთა ექსპლუატაციაზე იღებენ ვალდებულებას.

შეთანხმება იდენტიფიცირებულია ერთობლივ კონტროლირებად აქტივებად.

ითიოეული საწარმო ღებულობს შემოსავალს თავისი წილი სასტუმროს საიჯარო შემოსავლებიდან და გასწევს ხარჯების თავის წილს სასტუმროს ექსპლუატაციაზე.

საწარმოები ერთობლივად ახორციელებენ კონტროლს სასტუმროს აქტივებზე და მათ საკუთარ ფინანსურ ანგარიშგებაში აისახება **მხოლოდ მათი წილი** აქტივებისა და მომსახურებიდან წარმოქმნილი ვალდებულებები.

ერთობლივად კონტროლირებადი მონაცემები აქტივების შესახებ წლის ბოლოსათვის ასე ხასიათდება:

ძირითადი საშუალება	აქტივი	გამოყენების ვადა	ცვეთის ხარჯი	საბალანსო ღირებულება
A საწარმოს აქტივები				
შენობა	250,000	25	10,000	240,000
ლიფტი	100,000	10	10,000	90,000
ავეჯი	40,000	5	8,000	32,000
სამზარეულოს მოწყობილობა	<u>20,000</u>	5	<u>4,000</u>	<u>16,000</u>
	410,000	X	32,000	378,000
B საწარმოს აქტივები				
საქვაბე	20,000	5	4,000	16,000
აუზი	<u>120,000</u>	10	<u>12,000</u>	<u>108,000</u>

	140,000	X	16,000	124,000
სულ	550,000		48,000	502,000

შემოსავლები ნაწილდება შეთანხმებული პროპორციით, ხოლო ხარჯებს საწარმოები გასწევენ საკუთარ წილად ხელშეკრულების შესაბამისად.

სრულუფლებიან მონაწილეთა საკუთარ ფინანსურ ანგარიშგებაში ერთობლივ საქმიანობაში მონაწილეობით (ერთობლივად კონტროლირებადი აქტივებით) წარმოქმნილი შემოსავლები და ხარჯები, აქტივები და ვალდებულებები აისახება შემდეგნაირად:

მიმდინარე წლის მაჩვენებლები	A საწარმო	B საწარმო
საიჯარო შემოსავალი	60,000 (100,000*60%)	40,000 (100,000*40%)
ცვეთის ხარჯი	32,000	16,000
სხვა ხარჯები	<u>5,200</u>	<u>7,800</u>
მოგება	22,800	16,200
ძირითადი საშუალებების საბალანსო ღირებულება	378,000	124,000
მოწოდებიდან და მომსახურებიდან წარმოქმნილი ვალდებულებები	4,680	3,120

თავი 7. შემოსავალი ერთ აქციაზე

1. საბაზისო შემოსავალი ერთ აქციაზე
2. აქციების ბონუსური ემისია და შემოსავალი ერთ აქციაზე
3. აქციების უფლებითი ემისია და შემოსავალი ერთ აქციაზე
4. გაზავებული შემოსავალი ერთ აქციაზე

1. საბაზისო შემოსავალი ერთ აქციაზე

საინვესტიციო საქმიანობის პროფესიონალი ანალიტიკოსები და ფინანსური ანგარიშგების არაპროფესიონალი მომხმარებლები ახდენენ ერთი საწარმოს სხვადასხვა საანგარიშგებო პერიოდების ან სხვადასხვა საწარმოების ფინანსური შედეგების მაჩვენებლების შედარებას. ერთ-ერთ ასეთ მაჩვენებელად მიჩნეულია შემოსავალი ერთ აქციაზე. ერთ აქციაზე შემოსავლის მაჩვენებელი გამოიყენება საწარმოს საქმიანობის ფინანსური შედეგების დინამიკის შესაფასებლად, ასევე ფასიანი ქაღალდების ბაზრის ძირითადი მაჩვენებლის – აქციის საბაზრო ფასისა და ერთ აქციაზე შემოსავლის ფარდობის კოეფიციენტის გამოსათვლელად. ერთ აქციაზე შემოსავლის მაჩვენებლის ტენდენციის გამოკვლევა კომპანიის მომგებიანობის სურათს უფრო ზუსტად წარმოაჩენს, ვიდრე საანგარიშგებო მოგების მაჩვენებელი. ამ მაჩვენებლის ანალიზით მომხმარებელი დებულობს გადაწყვეტილებას განახორციელოს თუ არა თავისი რესურსების ინვესტირება, რადგან ეს მაჩვენებელი გამოიყენება ინვესტიციის ეფექტიანობის შესაფასებლად. ასევე კოტირებული კომპანიების დირექტორების საქმიანობის შედეგებს აფასებენ ერთ აქციაზე შემოსავლის მონაცემებით, როგორც მათი უნარის შეფასების კრიტერიუმი (მოუტანონ საწარმოს მოგება) და იყენებენ მას როგორც პრემიალური სისტემის ნაწილს.

იმისათვის რომ შემოსავალი ერთ აქციაზე გამოიყენებოდეს სხვადასხვა საწარმოების ფინანსური შედეგების შესადარებლად, საჭიროა რომ ყველა საწარმომ ერთნაირი წესებით გაიანგარიშოს ეს მაჩვენებელი, რაც უზრუნველყოფს მის

ობიექტურობას და საიმედოობას. ამ მიზანს ემსახურება ბასს 33 „შემოსავალი აქციაზე“, რომელიც იძლევა ამ მაჩვენებლის განსაზღვრის წესებს.

სტანდარტი გამოყენებულ უნდა იქნეს იმ საწარმოთა მიერ, რომელთა ჩვეულებრივი აქციები ან პოტენციური ჩვეულებრივი აქციები საჯაროდ იყიდება, აგრეთვე იმ საწარმოთა მიერ, რომლებიც ჩვეულებრივი აქციების ან პოტენციური ჩვეულებრივი აქციების გამოშვების პროცესში არიან საჯარო ფასიანი ქაღალდების ბაზარზე. **პოტენციური ჩვეულებრივი აქცია** არის ისეთი ფინანსური ინსტრუმენტი ან სხვა სახის ხელშეკრულება, რომელმაც შესაძლოა მის მფლობელს ჩვეულებრივი აქციების ფლობის უფლება მისცეს. პოტენციური ჩვეულებრივი აქციების მაგალითებია:

ა) ფინანსური ვალდებულებები ან წილობრივი ინსტრუმენტები, პრივილეგიური აქციების ჩათვლით, რომლებიც კონვერტირებადია ჩვეულებრივ აქციებში;

ბ) ვარანტები და ოფციონები აქციებზე;

გ) აქციები, რომლებიც გამოშვებული იქნება ხელშეკრულებით გათვალისწინებული გარკვეული პირობების შესრულების შემთხვევაში, მაგალითად, საწარმოს ან სხვა აქტივების შესყიდვისას.

ბასს 33 განმარტავს, რომ ჩვეულებრივი აქცია არის ისეთი წილობრივი ინსტრუმენტი, რომელსაც ყველაზე უფრო დაბალი მდგომარეობა უკავია წილობრივი ინსტრუმენტების ყველა სხვა კლასთან მიმართებაში. ხოლო ოფციონები, ვარანტები და მათი ეკვივალენტები ისეთი ფინანსური ინსტრუმენტებია, რომლებიც მის მესაკუთრეს ჩვეულებრივი აქციების შესყიდვის უფლებას აძლევს.

ბასს-ი განასხვავებს ერთ აქციაზე შემოსავლის ორ მაჩვენებელს – საბაზისოს და გაზავებულს. **საბაზისო მაჩვენებლი** გაიანგარიშება ჩვეულებრივი აქციების მფლობელებისათვის განკუთვნილი მოგებისა ან ზარალის გაყოფით, მოცემული პერიოდში მიმოქცევაში მყოფი ჩვეულებრივი აქციების საშუალო შეწონილ რაოდენობაზე. მოგება გაიანგარიშება პრივილეგიურ აქციებზე გასაცემი დივიდენდების გამოკლებით, როგორც კუმულაციურ, ასევე არაკუმულაციურ დივიდენდებზე.

$$\text{შემოსავალი ერთ აქციაზე (Earnings Per Share) = } \frac{\text{ჩვეულებრივი აქციების მფლობელებისათვის განკუთვნილი მოგება ან ზარალი}}{\text{მოცემულ პერიოდში მიმოქცევაში მყოფი ჩვეულებრივი აქციების საშუალო შეწონილი რაოდენობა}}$$

ჩვეულებრივი ემისიის დროს, ანუ როდესაც აქციები გამოშვებულია სრული საბაზრო ფასით, შემოსავალი უნდა გადანაწილდეს საშუალო შეწონილ ჩვეულებრივ სააქციო კაპიტალზე, ე.ი. გაითვალისწინება მოცემულ წელს გამოშვებული აქციები.

მაგალითი 1. აქციების საშუალო შეწონილი რაოდენობა და საბაზისო შემოსავალი ერთ აქციაზე

ცხრილში წარმოდგენილია საწარმოს მონაცემები მიმდინარე წლის განმავლობაში:

მაჩვენებლები	ცალი
1 იანვარი – ნაშთი	7,500
31 მარტი – ემისია	2,800
1 სექტემბერი - ემისია	3,300
1 ნოემბერი – ამოღება	(1,500)
31 დეკემბერი – ნაშთი	12,100

აქციების ემისიისა და ამოღების შესახებ. ჩვეულებრივი აქციების მფლობელთა წმინდა მოგება შეადგენს 75,550 ლარს.

განვსაზღვროთ აქციების საშუალო შეწონილი რაოდენობა და საბაზისო შემოსავალი ერთ აქციაზე.

გავიანგარიშოთ აქციების საშუალო შეწონილი რაოდენობა.

აქციების საშუალო შეწონილი რაოდენობა

მაჩვენებლები	ცალი
1 იანვარი – ნაშთი	7,500

31 მარტი – ემისია (2,800 * 9/12)	2,100
1 სექტემბერი - ემისია (3,300 * 4/12)	1,100
1 ნოემბერი – ამოღება (1,500 * 2/12)	(250)
31 დეკემბერი – ნაშთი	10,450

აქციების რაოდენობა შეწონილია დროის მიხედვით.

შემოსავალი ერთ აქციაზე შეადგენს: $75,550/10,450 = 7.23$ ლარი.

2. აქციების უფლებითი ემისია და შემოსავალი ერთ აქციაზე

შესაძლებელია განხორციელდეს აქციების ისეთი ემისია, რომლის დროს ხდება აქციების გამოშვება ან ამოღება, ანუ შედეგად იცვლება აქციების რაოდენობა, მაგრამ არ ხდება რესურსების შესაბამისი ცვლილება. ასეთ შემთხვევაში ხდება აქციების ემისია „უფასოდ“, ანუ ემისია კომპენსაციის გარეშე. ამის მაგალითს წარმოადგენს:

- ა) კაპიტალიზაცია ან პრემიალური აქციების გამოშვება (ზოგიერთ ქვეყანაში ცნობილია სახელწოდებით „აქციებით გადახდილი დივიდენდები“, ან „ბონუსური ემისია“);
- ბ) პრემიალური ელემენტი სხვა ნებისმიერი ემისიის დროს. მაგალითად, პრემიის ელემენტი არსებული მესაკუთრეებისათვის შეღავათიანი აქციების გამოშვებაში;
- გ) აქციების დანაწევრება; და
- დ) დანაწევრებული აქციების აღდგენა (აქციების კონსოლიდაცია).

პრემიალური ემისიის დროს ჩვეულებრივი აქციები არსებულ მესაკუთრეებზე გაცივმა დამატებითი კომპენსაციის გარეშე. შესაბამისად, მიმოქცევაში გაშვებული აქციების რაოდენობა იზრდება რესურსების ზრდის გარეშე. ამიტომ, ბასს-ი მოითხოვს, რომ საანგარიშგებო და ყველა წარდგენილ პერიოდში მიმოქცევაში გამოშვებული ჩვეულებრივი აქციების საშუალო შეწონილი რაოდენობა კორექტირებული უნდა იქნეს ყველა იმ მოვლენის გათვალისწინებით, რომლის შედეგად მიმოქცევაში გამოშვებული ჩვეულებრივი აქციების რაოდენობა იცვლება, რესურსების შესაბამისი ცვლილებების გარეშე. ბასს 33 მოითხოვს, რომ საანგარიშგებო პერიოდში და ყველა წარდგენილ პერიოდში მიმოქცევაში გაშვებული ჩვეულებრივი აქციების საშუალო შეწონილი რაოდენობა კორექტირებული იქნეს

ყველა იმ მოვლენის გათვალისწინებით, გარდა ჩვეულებრივ აქციებად კონვერტაციისა, რომლის შედეგად მიმოქცევაში გაშვებული ჩვეულებრივი აქციების რაოდენობა იცვლება, რესურსების შესაბამისი ცვლილებების გარეშე.

იმისათვის, რომ ბონუსური (უფასო) ემისიის შესაბამისი წლის შემოსავალი ერთ აქციაზე შესადარისი იყოს წინა წლის ანალოგიური მაჩვენებელთან, აქციების ზრდა ბონუსური ემისიის შედეგად მთელ წელზე იანგარიშება, მიუხედავად ბონუსური ემისიის თარიღისა. ასევე წინა წლების შესადარისი ციფრები კორექტირდება აქციების იმავე გაზრდილი რაოდენობის მიხედვით.

მაგალითი 2. საბაზისო შემოსავალი ერთ აქციაზე

2016 წლის 1 ნოემბერს საწარმომ განახორციელა უფლებითი (შელავათიანი) ემისია პირობით: ყოველ ფლობილ სამ აქციაზე ერთი ახალი აქცია. ემისია განხორციელდა გაუნაწილებელი მოგების ხარჯზე. ცხრილში წარმოდგენილია მონაცემები საწარმოს შესახებ:

მაჩვენებლები	2015წ.	2016 წ.
ჩვეულებრივ აქციონერთა მოგება (ლარი)	1,200,000	1,250,000
ბრუნვაში არსებული აქციები (ცალი)	600,000	800,000

გავიანგარიშოთ 2015 და 2016 წლების საბაზისო შემოსავალი ერთ აქციაზე.

ამ ემისიით საწარმომ გამოუშვა 200,000 ცალი აქცია (600,000/3) და აქციების რიცხვი გახდა 800,000 ცალი (600,000 + 200,000). ამდენად, უფასოდ, კომპენსაციის გარეშე გამოშვებული აქციების რიცხვია 200,000 ცალი. იმის მიუხედავად, რომ ბონუსური ემისია განხორციელდა ნოემბერში, იგი განიხილება ისე, თითქოს გამოშვებული იყო წლის დასაწყისიდანვე. ხოლო წინა პერიოდის მაჩვენებელთან შესადარისობისათვის, გასული წლის აქციების რაოდენობა კორექტირდება ბონუსური (უფასო) აქციებით, ისე

თითქოს ეს აქციები წინა წელსაც იყო:

შემოსავალი ერთ აქციაზე

მაჩვენებლები	2015წ.	2016 წ.
ჩვეულებრივ აქციონერთა მოგება (ლარი)	1,200,000	1,250,000
ბრუნვაში არსებული აქციები (ცალი)	600,000	600,000
2016წ. 01.10. ბონუსური ემისია (600,000/3)	–	200,000
შემოსავალი ერთ აქციაზე (ლარი):		
2015წ. – 1,200,000/600,000	2.00	
2015წ. შესადარისი: [1,200,000/(600,000 +200,000)]		1.50
2016წ. [1,250,000/(800,000)]	–	1.56

3. პრემიალური (შელავათიანი) აქციების ემისია და შემოსავალი ერთ აქციაზე

ზოგიერთი კონტრაქტი ითვალისწინებს აქციების ემისიას არა სრული საბაზრო ფასით, არამედ რეალურ ღირებულებაზე დაბალი ფასით, მაგალითად აქციებზე ოფციონის შემთხვევაში. ასეთი ოფციონის მფლობელს, ან საწარმოს თანამშრომელს, აქვს უფლება შეიძინოს აქციები განსაზღვრულ დროს განსაზღვრული, მაგრამ საბაზრო ფასზე ნაკლები, თანხით. ასეთი პირობით განხორციელებულ ემისიას ბასს-ი უწოდებს **პრემიალური ელემენტების მქონე აქციების ემისიას**. ასეთი პირობით განხორციელებულ ემისიას ეწოდება უფლებითი ემისია (rights issue), ხოლო გამოშვებულ აქციებს - **შელავათიანი აქციები**.

ვინაიდან უფლებით ემისიაში გაერთიანებულია სრული საბაზრო ფასით განხორციელებული ემისიისა და პრემიალური ემისიის ელემენტები, ბასს მოითხოვს აღნიშნულ მოვლენამდე მიმოქცევაში გაშვებული ჩვეულებრივი აქციების რაოდენობის კორექტირებას ჩვეულებრივი აქციების რაოდენობის ცვლილების პროპორციულად ისე, რომ თითქოს ეს მოვლენა მოხდა წარდგენილი პერიოდების ყველაზე ადრინდელი პერიოდის დასაწყისში. მაგალითად, აქციების გამოშვებისას ორი ერთთან პრემიალური პირობებით, გამოშვების წინა პერიოდში მიმოქცევაში გაშვებული აქციების რაოდენობა მრავლდება

სამზე, აქციების მთლიანი რაოდენობის მისაღებად, ან ორზე – დამატებითი აქციების რაოდენობის გამოსათვლელად. ამდენად, პრემიალური ემისია ისე აისახება, თითქოს ეს აქციები მთელი წლის მანძილზე მიმოქცევაში იმყოფებოდა და გათვალისწინებულია წინა წლის ერთ აქციაზე შემოსავლის გამოთვლებშიც.

მაგალითი 3. საშუალო შეწონილი რაოდენობა და საბაზისო შემოსავალი ერთ აქციაზე უფლებითი ემისიის დროს

საწარმოს აქციების რაოდენობა შეადგენს 600,000 ცალს, მიმდინარე წლის მოგება შეადგინა 3,000,000 ლარი. 1 აპრილს ოფციონით გამოუშვეს 90,000 ცალი ახალი აქცია, რომელიც გაიყიდა 10 ლარად, მაშინ როდესაც მათი საბაზრო ფასი იყო 15 ლარი.

განვსაზღვროთ აქციების საშუალო შეწონილი რაოდენობა და საბაზისო შემოსავალი ერთ აქციაზე უფლებითი ემისიის დროს.

ამ ოპერაციის შედეგად საწარმოს წმინდა აქტივები გაიზარდა 900,000 ლარით (90,000 ცალი * 10 ლარი). ასეთი სიდიდის წმინდა აქტივების მოსაზიდად საწარმოს უნდა გამოეშვა 60,000 ცალი აქცია (900,000 ლარი/15ლარზე) და არა 90,000 ცალი. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ საწარმომ 60,000 ცალი აქცია გამოუშვა სრული საბაზრო ფასით, ხოლო 30,000 ცალი აქცია – უფასოდ. ბასს 33-ის თანახმად უფასო ემისია მიეკუთვნება პერიოდის დასაწყისს, ანუ კეთდება დაშვება, რომ ასეთი აქციები გამოშვებულ იქნა წლის დასაწყისში. შემოსავალი ერთ აქციაზე გაიანგარიშება შემდეგნაირად:

შემოსავალი ერთ აქციაზე

მაჩვენებლები	
აქციების რაოდენობა 1 იანვრიდან – 1 აპრილამდე (ცალი): კორექტირება პრემიალური ელემენტით: 600,000 + 30,000	630,000
აქციების რაოდენობა 1 აპრილიდან – 31 დეკემბრამდე (ცალი): [630,000 + 60,000]	690,000

აქციების საშუალო შეწონილი რაოდენობა (ცალი): $[(630,000 * 3/12) + (690,000 * 9/12)] = 157,500 + 517,500$	675,000
შემოსავალი ერთ აქციაზე (ლარი): $[3,000,000/675,000]$	4.44

ერთ აქციაზე შემოსავლის მაჩვენებლის გამოყენება ფინანსური საქმიანობის ანალიზისათვის საჭიროებს მის შედარებას წინა პერიოდების შესაბამის მაჩვენებელთან. შესადარისობისათვის საჭიროა რეტროსპექტული კორექტირება – წინა პერიოდის მაჩვენებლის კორექტირება. კერძოდ, რადგან უფლებითი ემისია მოიცავს ემისიის ორ ელემენტს, ბასს-ი მოითხოვს ორივე ელემენტისათვის კორექტირებას:

- 1) უფლებით ემისიამდე არსებული აქციების რაოდენობის კორექტირებას უფლებითი ემისიის კოეფიციენტით (ბასს 33, დ2);
- 2) ახლად გამოშვებული აქციების საშუალო შეწონილი რაოდენობის დადგენას ისე, როგორც ფასიანი ემისიის დროს.

აქციების უფლებითი ემისიამდე მიმოქცევაში არსებული ყველა ჩვეულებრივი აქციის რაოდენობა კორექტირდება უფლებითი ემისიის კოეფიციენტით (უეკ):

$$\text{უფლებითი ემისიის კოეფიციენტი (უეკ)} = \frac{\text{აქციის რეალური ღირებულება უფლებითი ემისიის წინ}}{\text{აქციის თეორიული რეალური ღირებულება უფლების შემდეგ}}$$

ანუ, აქციების რაოდენობის კორექტირების კოეფიციენტი დგინდება უფლებით ემისიამდე აქციის ფასის ფარდობით თეორიულ ფასთან.

აქციის თეორიული რეალური ღირებულება, უფლებების გარეშე, გამოითვლება ამ უფლებების რეალიზების უშუალო წინა პერიოდის აქციების რეალური ღირებულებისა და უფლებების განხორციელებიდან მიღებული შემოსავლის ჯამის გაყოფით უფლებების განხორციელების შემდეგ მიმოქცევაში მყოფი აქციების რაოდენობაზე. როდესაც თვითონ ეს უფლებები მათი გამოყენების თარიღამდე თავისუფლად მიმოქცევა საჯარო ბაზარზე, აქციებისაგან დამოუკიდებლად, მოცემული გაანგარიშების მიზნებისათვის რეალური

ღირებულება განისაზღვრება იმ უკანასკნელი დღის დახურვის ფასის მიხედვით, როდესაც აქციები უფლებებთან ერთად იყიდებოდა.

$$\text{აქციის თეორიული ფასი} = \frac{\text{უფლებითი ემისიამდე მიმოქცევაში მყოფი ყველა აქციის რეალური ღირებულება} + \text{უფლებითი ემისიით მიღებული საერთო თანხა}}{\text{უფლებითი ემისიის შემდეგ მიმოქცევაში არსებული აქციების რაოდენობა}}$$

	მაგალითი 4. უფლებითი ემისიის ელემენტებით კორექტირებული აქციების რაოდენობა
საწარმოს აქციების რაოდენობა შეადგენს 600,000 ცალს. მიმდინარე წლის 1 აპრილს ყოველ სამ აქციაზე ოფციონით გამოუშვა ერთი ახალი აქცია. ოფციონის ფასია 10 ლარი, საბაზრო – 15 ლარი.	
განვსაზღვროთ უფლებითი ემისიის ელემენტებით კორექტირებული აქციების რაოდენობა.	

1) უფლებითი ემისიის შემდეგ ერთი აქციის თეორიული ფასი იქნება:

$$\frac{(600,000 * 15) + (200,000 * 10)}{600,000 + 200,000} = \frac{9,000,000 + 2,000,000}{800,000} = 13.75 \text{ ლარი}$$

ან სხვაგვარად:

უფლებით ემისიამდე: 3 ცალი * 15 ლარი = 45 ლარი
 უფლებითი ემისია 1 ცალი * 10 ლარი = 10 ლარი
 უფლებითი ემისიის შემდეგ 4 ცალი 55 ლარი

უფლებით ემისიამდე 3 აქცია ღირდა 45 ლარი (3 ცალი * 15 ლარი), უფლებითი ემისიით ყოველ სამ აქციას დაემატა ერთი აქცია, რომელიც ღირს 10 ლარი, ამდენად 4 ცალ აქციაში მყიდველი გადაიხდის 55 ლარს (45 + 10) და ერთი აქციის თეორიული

ფასი გახდება 13.75 ლარი (55 ლარი/ 4 ცალი).

თუ უფლებით ემისიამდე ერთი აქცია ღირდა 15 ლარი, უფლებითი ემისიის შემდეგ მისი ღირებულება გახდა 13.75 ლარი.

2) აქციების კორექტირების კოეფიციენტი:

$$\frac{\text{აქციის ფასი უფლებითი ემისიამდე}}{\text{აქციის თეორიული ფასი უფლებითი ემისიის შემდეგ}} = \frac{15.00}{13.75} = 1.09 \text{ ლარი}$$

მიღებული კოეფიციენტით მოვახდინოთ აქციების რაოდენობის კორექტირება ბონუსური და უფლებითი ემისიით:
 აქციების კორექტირება

მაჩვენებლები	ცალი აქცია
წინა წლის აქციები: $600,000 * 1.09$	654,000
მიმდინარე წლის აქციების საშუალო შეწონილი რაოდენობა: ემისიამდე $600,000 * 1.09 * 3/12 = 163,500$	763,500
ემისიის შემდეგ $800,000 * 9/12 = 600,000$	

მაგალითი 5. შემოსავალი ერთ აქციაზე

2015 წლის დასაწყისში საწარმოს ბრუნვაში ჰქონდა 7,500 ცალი ჩვეულებრივი აქცია. მიმდინარე წელს განხორციელდა აქციებზე ოფციონი, შესრულების ბოლო თარიღია 31 მაისი, პირობით: ყოველ ფლობილ ხუთ აქციაზე ერთი ახალი აქცია. ოფციონი განხორციელდა 50 ლარად. 31 მაისს აქციებზე დაფიქსირდა საბაზრო ფასი – 85 ლარი. წმინდა მოგებამ შეადგინა: 2014წ. – 36,000 ლარი; 2015 წ. – 40,000 ლარი; 2016 წ. – 45,000 ლარი. 2016 წელს აქციების ცვლილებას ადგილი არ ჰქონდა.

განვსაზღვროთ 2014, 2015 და 2016 წლების შემოსავალი ერთ აქციაზე.

აღნიშნული ემისიით გამოშვებულია 1,500 ცალი (7,500/5) შეღავათიანი აქცია, რითაც აქციების საერთო რაოდენობა გახდა 9,000 ცალი. მოვახდინოთ აქციების საერთო რაოდენობის კორექტირება ბონუსური და უფლებითი ემისიის ელემენტებით და განვსაზღვროთ საბაზისო შემოსავალი ერთ აქციაზე:

შემოსავალი ერთ აქციაზე (ლარი)

	მაჩვენებლები	2014წ.	2015წ.	2016წ.
1	წმინდა მოგება	36,000	40,000	45,000
2	აქციების საშუალო შეწონილი რაოდენობა უფლებითი ემისიით კორექტირებამდე	7,500	8,375*	9,000
3	საბაზისო შემოსავალი ერთ აქციაზე კორექტირებამდე (სტრ.1/სტრ.2)	4.80	4.78	4.74
4	აქციების საშუალო შეწონილი რაოდენობა კორექტირებული უფლებითი ემისიით**	8,100	8,625	9,000
5	საბაზისო შემოსავალი ერთ აქციაზე კორექტირებული უფლებითი ემისიით (სტრ.1/სტრ.4)	4.45	4.64	5.00

*/უფლებითი ემისიით არაკორექტირებული აქციების საშუალო შეწონილი რაოდენობა:
 $[(7,500 * 5/12) + (9,000 * 7/12)] = 3,125 + 5,250 = 8,375$ ცალი.

**/ უფლებითი ემისიის გათვალისწინებით, აქციების საშუალო შეწონილი რაოდენობის დასადგენად, საჭიროა აქციის თეორიული ფასის დადგენა (უფლებითი ემისიის შემდეგ მოსალოდნელი გასაყიდი ფასი) და აქციების კორექტირების კოეფიციენტი:

უფლებითი ემისიის შემდეგ აქციის თეორიული ფასი:

$$\frac{(7,500 \text{ ცალი} * 85 \text{ ლარი}) + (1,500 \text{ ცალი} * 50 \text{ ლარი})}{7,500 \text{ ცალი} + 1,500 \text{ ცალი}} = \frac{637,500 + 75,000}{9,000} = 79$$

კორექტირების კოეფიციენტი: 85 ლარი/ 79 ლარზე = 1.08.

აქციების საშუალო შეწონილი რაოდენობა უფლებითი ემისიის გათვალისწინებით:
 2010წ. – $7,500 * 1.08 = 8,100$;
 2011წ. – $[(7,500 * 1.08 * 5/12) + (9,000 * 7/12)] = 3,375 + 5,250 = 8,625$ ცალი.

4. გაზავებული შემოსავალი ერთ აქციაზე

საწარმოს შესაძლებელია დადებული ჰქონდეს ისეთი ხელშეკრულებები, რომელიც ითვალისწინებს მომავალში ჩვეულებრივ აქციებში კონვერტაციას, ანუ მომავალში მოსალოდნელია აქციების რაოდენობის ზრდა. მაგალითად, პრივილეგიური აქციების, ობლიგაციების, სასესხო ვალდებულებების, ოფციონების, ვარანტების კონვერტაცია ჩვეულებრივ აქციებში. ასეთი ხელშეკრულებები შეიძლება ითვალისწინებდეს ემისიას საბაზრო ფასთან შედარებით დაბალ ფასად. ყველა იმ შემთხვევაში, როდესაც აქციების ემისია ხორციელდება საბაზრო ფასზე დაბალ ფასად, ადგილი აქვს გაზავების ეფექტს, რადგან აქციების რაოდენობის ზრდის პროპორციულად არ ხდება შემოსავლების ზრდა, შედეგად მცირდება შემოსავალი აქციაზე. მოვლენები, რომელთა შედეგად იზრდება აქციების რაოდენობა და მცირდება შემოსავლების სიდიდე არის **გაზავების ფაქტორები**. ბასს-ის თანახმად **გაზავება** არის აქციაზე შემოსავლის შემცირება ან აქციაზე ზარალის ზრდა, რომელიც გამოწვეულია იმ დაშვებით, რომ კონვერტირებადი ინსტრუმენტები კონვერტირებულია, ან ვარანტები და ოფციონები გამოყენებულ იქნა, ან მოხდა ჩვეულებრივი აქციების გამოშვება წინასწარ დადგენილი პირობების დაკმაყოფილების შემდეგ. ოფციონები და ვარანტები გაზავების ეფექტის მქონედ ითვლება მაშინ, თუ ისინი გამოიწვევს ჩვეულებრივი აქციების გამოშვებას საანგარიშგებო პერიოდში საშუალო საბაზრო ფასზე ნაკლები ღირებულებით. ბასს-ით **გაზავების თანხა** არის **საშუალო საბაზრო ფასსა და გამოშვების ფასს შორის სხვაობა**. ამიტომ, ერთ აქციაზე გაზავებული შემოსავლის გაანგარიშებისათვის მიიჩნევა, რომ პოტენციური ჩვეულებრივი აქციები მოიცავს:

ა) ხელშეკრულებას ჩვეულებრივი აქციების გარკვეული რაოდენობის გამოშვებაზე, მათი საშუალო საბაზრო ფასით საანგარიშგებო პერიოდის განმავლობაში. ასეთნაირად

გამოსაშვები აქციები წარმოადგენს რეალური ფასით შეფასებულ აქციებს და არ ითვლება არც გაზავების ეფექტის მქონედ და არც ანტიგაზავების ეფექტის მქონედ. ისინი არ მონაწილეობენ ერთ აქციაზე გაზავებული შემოსავლის გაანგარიშებაში; და

ბ) ხელშეკრულებას დარჩენილი ჩვეულებრივი აქციების გამოშვებაზე, მათი ღირებულების ანაზღაურების გარეშე. ამგვარი ჩვეულებრივი აქციები არავითარი შემოსავლების წყარო არ არის და გავლენას არ ახდენს მიმოქცევაში გაშვებული ჩვეულებრივი აქციების წილ მოგებაზე ან ზარალზე. ამიტომ ასეთი აქციები ითვლება გაზავების ეფექტის მქონე აქციებად და ისინი დაემატება მიმოქცევაში გაშვებული ჩვეულებრივი აქციების რაოდენობას, ერთ აქციაზე გაზავებული შემოსავლის გაანგარიშების დროს.

ოფციონებსა და ვარანტებს გაზავების ეფექტი შეიძლება მხოლოდ მაშინ ჰქონდეს, როდესაც საანგარიშგებო პერიოდის განმავლობაში, ჩვეულებრივი აქციების საშუალო საბაზრო ფასი აჭარბებს ოფციონისა და ვარანტის გამოყენების ღირებულებას. ანგარიშგებაში ადრე წარდგენილი შემოსავალი ერთ აქციაზე არ ექვემდებარება რეტროსპექტულად კორექტირებას ჩვეულებრივი აქციების ფასებში მომხდარი ცვლილებების ასახვისათვის.

მაგალითად, ოფციონით განხორციელდა 500 ცალი აქციის ემისია 35 ლარად, ამ აქციების საბაზრო ფასია 55 ლარი. ამ ემისიით კაპიტალის დანაკარგები შეადგენს: $500 \text{ ცალი} * (55 - 35) = 10,000 \text{ ლარს}$. ეს კი ნიშნავს, რომ 182 აქცია გაიყიდა უფასოდ ($10,000 \text{ ცალი} / 55 \text{ ლარი}$). აქციების ეს რაოდენობა ქმნის გაზავების ეფექტს, რადგან მათზე, სხვა აქციების მსგავსად, გაცემული იქნება დივიდენდები, მაშინ როდესაც მათ არ მიუღიათ მონაწილეობა კაპიტალის შექმნაში. გაზავების ეფექტი საბოლოოდ ამცირებს შემოსავალს ერთ აქციაზე.

მაგალითი 6. საბაზრო და გაზავებული შემოსავალი ერთ აქციაზე

საწარმოს აქვს 7,500 ცალი ჩვეულებრივი აქცია. მიმდინარე წელს მოსალოდნელია

2,000 ცალი ჩვეულებრივი აქციის ოფციონი 50 ლარად, რომელთა საბაზრო ფასია 85 ლარი. წლის წმინდა მოგებამ შეადგინა 32,600 ლარი.
განვსაზღვროთ საბაზისო და გაზავებული შემოსავალი ერთ აქციაზე.

50 ლარად 2,000 ცალი აქციის გამოშვებით საწარმომ განიცადა 70,000 ლარის კაპიტალის დანაკარგი: $2,000 \text{ ცალი} * (85-50)$. ამ დანაკარგის გათვალისწინებით, საწარმომ მიიღო საბაზრო ფასით შეფასებული არა 2,000 ცალი აქცია, არამედ 824 აქციით ნაკლები: $70,000 \text{ ლარი} / 85 \text{ ლარი} = 824 \text{ ცალი}$. 824 აქცია არის გაზავების ეფექტი. სრული საბაზრო ფასით გაიყიდა 1,176 ცალი აქცია: $2,000 - 824$. სხვაგვარად, გამოშვებული 2,000 ცალი აქციიდან საბაზრო ფასით გამოშვებულია $2,000 \text{ ცალის} * 50/85$, ანუ 1,176 ცალი.

საბაზისო და გაზავებული შემოსავალი ერთ აქციაზე

მაჩვენებლები	საბაზისო შემოსავალი აქციაზე	გაზავებული შემოსავალი აქციაზე
წმინდა მოგება (ლარი)	32,600	32,600
აქციების საშუალო შეწონილი რაოდენობა ოფციონამდე/გაზავებამდე (ცალი)	7,500	7,500
საბაზისო შემოსავალი ერთ აქციაზე (ცალი): $[32,600/7,500]$, ლარი	4.35	
გაზავების ეფექტის მქონე აქციების რაოდენობა (ცალი)		824
აქციების რაოდენობა გაზავების ეფექტის გათვალისწინებით (ცალი): $[7,500 + 824]$		8,324
შემოსავალი ერთ აქციაზე გაზავების ეფექტით (ლარი): $[32,600/8,324]$		3.92

ამავდროულად, ამ ფინანსური ინსტრუმენტების გამოყენების შემთხვევაში, საწარმოს გარკვეულწილად შეუმცირდება ისეთი ხარჯები, როგორცაა გადასახდელი დივიდენდები და პროცენტები. ეს კი ნიშნავს შემოსავლების ზრდას. ასეთი მოვლენები არის ე.წ. ანტიგაზავების ფაქტორები. ბასს-ის თანახმად ანტიგაზავება არის აქციაზე შე-

მოსავლის ზრდა ან აქციაზე ზარალის შემცირება, რომელიც გამოწვეულია იმ დაშვებით, რომ კონვერტირებადი ინსტრუმენტები კონვერტირებული ან ვარანტები და ოფციონები გამოყენებულ იქნა, ან მოხდა ჩვეულებრივი აქციების გამოშვება წინასწარ დადგენილი პირობების დაკმაყოფილების შემდეგ.

ერთ აქციაზე გაზავებული შემოსავლის გასაანგარიშებლად, სათავო საწარმოს ჩვეულებრივი აქციების მესაკუთრეთათვის განკუთვნილი მოგება ან ზარალი მიმოქცევაში გაშვებული აქციების საშუალო შეწონილი რაოდენობა უნდა შესწორდეს გაზავების ეფექტიანი, ყველა პოტენციური ჩვეულებრივი აქციის ზეგავლენის გათვალისწინებით. მაგრამ, ანტიგაზავების ფაქტორები ხშირ შემთხვევებში მაინც ვერ გადაფარავენ აქციების ზრდით გამოწვეულ ეფექტს – მაჩვენებლის გაუარესებას.

	მაგალითი 7. საბაზისო და გაზავებული შემოსავალი ერთ აქციაზე
<p>საწარმოს აქვს 7,500 ცალი ჩვეულებრივი აქცია, მიმდინარე წლის 1 მარტს მოხდა ობლიგაციების კონვერტაცია 2,000 ცალ ჩვეულებრივ აქციაში. ამ ობლიგაციებზე ყოველწლიურად გადაიხდებოდა 400 ლარის პროცენტი. წლის მოგებამ შეადგინა 32,600 ლარი. მოგების გადასახადის განაკვეთია 15%.</p>	
<p>გავიანგარიშოთ საბაზისო და გაზავებული შემოსავალი ერთ აქციაზე.</p>	

ობლიგაციის კონვერტაციით ჩვეულებრივ აქციებში, საწარმო შეწყვეტს პროცენტის გადახდას, რითაც შემცირდება საპროცენტო ხარჯი და შესამაბისად გაიზრდება მოგება 400 ლარით. ამავდროულად, მოგების გაზრდით, გაიზრდება მოგების გადასახადი 60 ლარით ($400 * 15\%$). ობლიგაციების კონვერტაციის გავლენის წმინდა შედეგია – მოგების ზრდა 340 ლარით ($400 - 60$). აქციების რაოდენობა არ კორექტირდება დროის პროპორციულად, რადგან ეს არის "უფასო", ანუ ემისია კომპენსაციის გარეშე.

საბაზისო და გაზავებული შემოსავალი ერთ აქციაზე

მაჩვენებლები	საბაზისო	გაზავებული
--------------	----------	------------

	შემოსავალი აქციაზე	შემოსავალი აქციაზე
წმინდა მოგება (ლარი)	32,600	32,600
ჩვეულებრივი აციების რაოდენობა (ცალი)	7,500	
საბაზისო შემოსავალი ერთ აქციაზე (ლარი): [32,600/7,500]	4.35	
ობლიგაციების საპროცენტო ხარჯი (ლარი)		400
მოგების გადასახადი (400 * 15%) (ლარი)		(60)
მიმდინარე წლის კორექტირებული მოგება (ლარი): [32,600 + 400 - 60]		32,940
აქციების რაოდენობა კორექტირების შემდეგ (ცალი): [7,500 + 2,000]		9,500
გაზავებული შემოსავალი ერთ აქციაზე (ლარი): [32,940/9,500]		3.47

იმის დასადგენად, აქვს თუ არა პოტენციურ ჩვეულებრივ აქციებს გაზავების ან ანტიგაზავების ეფექტი, პოტენციური აქციების თითოეული გამოშვება ან გამოშვების სერია განხილულ უნდა იქნეს ცალკე და არა სხვებთან აგრეგირებულად. პოტენციური ჩვეულებრივი აქციების განხილვის თანმიმდევრობამ შესაძლოა გავლენა მოახდინოს იმაზე, ექნება მათ გაზავების ეფექტი თუ არა. ამიტომ ერთ აქციაზე საბაზისო შემოსავლის გაზავების მაქსიმიზაციის მიზნით, პოტენციური ჩვეულებრივი აქციის თითოეული გამოშვება ან გამოშვების სერია, განხილულ უნდა იქნეს შებრუნებული თანმიმდევრობით – უფრო მეტად გაზავების ეფექტის მქონედან, შედარებით მცირე გაზავების ეფექტის მქონემდე.

მაგალითი 8. საბაზისო და გაზავებული შემოსავალი ერთ აქციაზე

ჩვეულებრივი აციების მფლობელთა მოგება შეადგენს 60,000,000 ლარს. წლის დასაწყისში ჩვეულებრივი აქციების რიცხვი შეადგენდა 6,000,000 ცალს.

საწარმოს აქვს ჩვეულებრივ აქციებში კონვერტირებადი 300,000 ცალი პრივილეგიური აქცია. დივიდენდები ერთ ცალ პრივილეგიურ აქციაზე შეადგენს

5.10 ლარს. კონვერტაციის პირობაა: ერთი ჩვეულებრივი აქცია ერთ პრივილეგიურ აქციაში.

ასევე საწარმოს აქვს ჩვეულებრივ აქციებში კონვერტირებადი ობლიგაციები, რომელთა საბალანსო ღირებულება 1,000,000 ლარია და მათზე ყოველწლიურად გადასახდელი პროცენტი შეადგენს 132,353 ლარს. კონვერტაციის პირობაა: 1,000 ცალი ჩვეულებრივი აქცია ყოველ 2,000 ლარიან ობლიგაციაში. მოგების განაკვეთია 15%.

გავიანგარიშოთ საბაზისო და გაზავებული შემოსავალი ერთ აქციაზე.

გავაკეთოთ სათანადო გათვლები:

1) გავიანგარიშოთ საბაზისო შემოსავალი ერთ აქციაზე:

60,000,000 ლარი/6,000,000 ცალი აქცია = 10 ლარი ერთ აქციაზე

2) გავიანგარიშოთ დამატებითი მოგება, რომელიც მიიღება პოტენციური კონვერტაციით და დავადგინოთ რომელ შემთხვევაში უფრო მეტია გაზავების ეფექტი:

- პრივილეგიური აქციები კონვერტირდება იგივე რაოდენობის ჩვეულებრივ აქციებში და ამიტომ აქციების საერთო რაოდენობა გაიზრდება და გახდება 6,300,000 ცალი (6,000,000 + 300,000);

პრივილეგიური აქციების კონვერტაციის შემდეგ კომპანია მიიღებს დამატებით მოგებას პრივილეგიურ აქციებზე დივიდენდების გაცემის შეწყვეტით: 300,000 ცალი * 5.10 ლარი = 1,530,000 ლარი. ამის შემდეგ მოგება შეადგენს 61,530,000 ლარს (60,000,000 + 1,530,000);

- ობლიგაციების კონვერტაციით ჩვეულებრივ აქციებში კომპანია შეწყვეტს პროცენტების გადახდას და მიიღებს 112,500 ლარის ნეტო მოგებას (მოგების გადასახადის გათვალისწინებით) – [132,353 ლარი * (100% - 15%)] = 112,500 ლარი, ხოლო აქციების რაოდენობა გაიზრდება 500,000 ცალით: 1,000,000 ლარი/2,000 ლარი * 1,000 ცალი = 500,000 ცალი.

კონვერტაციის შედეგად მოგება გახდება 60,112,500 ლარი, (60,000,000 + 112,500), ხოლო აქციების რაოდენობა გახდება 6,500,000 ცალი (6,000,000 + 500,000);

- პრივილეგიური აქციების კონვერტაციის შედეგად მოგების ცვლილება შეადგენს:

1,530,000 ლარი/300,000 ცალი = 5.10 ლარი;

ობლიგაციების კონვერტაციის შედეგად მოგების ცვლილება შეადგენს: 112,500 ლარი/500,000 ცალი = 0.225 ლარი;

- ობლიგაციის კონვერტაციას მოაქვს მოგების უმნიშვნელო ზრდა ერთ აქციაზე. **წინდახედულების პრინციპიდან გამომდინარე, ინვესტორებს უნდა წარედგინოს ამ მაჩვენებლის უარესი ვარიანტი.** ამდენად, მოგება ერთ აქციაზე ობლიგაციის გაზავების ეფექტით შეადგენს:

$(60,000,000 \text{ ლარი} + 112,500 \text{ ლარი}) / (6,000,000 \text{ ცალი} + 500,000 \text{ ცალი}) =$
60,112,500 ლარი/6,500,000 ცალი = 9.25 ლარი.

- თუ დაუშვებთ, რომ უკვე განხორციელდა ობლიგაციების კონვერტაცია, მაშინ მოგება ერთ აქციაზე პრივილეგიური აქციების კონვერტაციის შემთხვევაში, შეადგენს:

$(60,112,500 + 1,530,000 \text{ ლარი}) / (6,500,000 \text{ ცალი} + 300,000 \text{ ცალი}) =$
61,642,500 ლარი/6,800,000 ცალი = 9.07 ლარი.

თუ განხორციელდება მხოლოდ პრივილეგიური აქციების კონვერტაცია, მაშინ:
 $EPS = 61,530,000/6,300,000 = 9.76$ ლარი.

კონვერტაციის ორი შედეგიდან, წინდახედულების პრინციპის შესაბამისად, აირჩევა ერთ აქციაზე მოგების ყველაზე მცირე მნიშვნელო, ანუ უარესი მაჩვენებელი, კერძოდ, – 9.07 ლარი ერთ აქციაზე.

ინვესტორებს და ანალიტიკოსებს აინტერესებთ საწარმოს საქმიანობის პერსპექტივები – სამომავლო შედეგები. ამისათვის ისინი ხშირად მიმართავენ წარსული მოგების ერთ აქციაზე შემოსავლის ტენდენციების ანალიზს. საწარმოს შეიძლება ისეთი ვალდებულება ჰქონდეს, რომელიც მომავალში გამოიწვევს ერთ აქციაზე შემოსავლის გაზავებას. ასეთი ვალდებულება უარყოფითად იმოქმედებს არსებულ აქციონერებზე – მომავალში ერთ აქციაზე შემოსავლის შემცირების გამო. ერთ აქციაზე გაზავებული

შემოსავალი გვიჩვენებს იმას, თუ რა მოუვა ერთ აქციაზე შემოსავალს, თუ ყველა შესაბამისი გაზავებადი ფაქტორის ვადა დადგება ან განხორციელდება. გაზავებული შემოსავლის მაჩვენებელი იძლევა ყველაზე გაუარესებულ სურათს შემოსავლების შესახებ. ინვესტორებს უნდა წარედგინოს ინფორმაცია მათთვის მთავარი მაჩვენებლის გაუარესების საშიშროების შესახებ.

განმარტებითი შენიშვნები

საწარმომ ფინანსური ანგარიშგების განმარტებით შენიშვნებში უნდა ასახოს:

- ერთ აქციაზე საბაზისო და გაზავებული შემოსავლის გაანგარიშებებში მრიცხველის სახით გამოყენებული თანხების ოდენობა და ამ თანხების შეჯერება საანგარიშგებო პერიოდში სათავო საწარმოზე მისაკუთვებელ მოგებასთან ან ზარალთან;
- აქციაზე საბაზისო და გაზავებული შემოსავლის გაანგარიშებისას მნიშვნელის სახით გამოყენებული ჩვეულებრივი აქციების საშუალო შეწონილი რაოდენობა და ამ მნიშვნელების ერთმანეთთან შესაბამისობა;
- ინსტრუმენტები (მათ შორის, პირობით გამოსაშვები აქციები), რომლებმაც მომავალში უნდა გააზავოს საბაზისო შემოსავალი აქციაზე, მაგრამ მონაწილეობა არ მიუღიათ აქციაზე გაზავებული შემოსავლის გაანგარიშებაში იმის გამო, რომ ანგარიშგებაში წარდგენილ პერიოდ(ებ)ში ანტიგაზავების ეფექტს ატარებდნენ;
- ჩვეულებრივი ან პოტენციური ჩვეულებრივი აქციების ოპერაციების აღწერა, რომლებსაც ადგილი აქვს ბალანსის შედგენის თარიღის შემდგომ და მნიშვნელოვნად შეცვლიდნენ პერიოდის ბოლოს მიმოქცევაში მყოფი ჩვეულებრივი ან პოტენციური ჩვეულებრივი აქციების რაოდენობას, თუ ეს ოპერაციები განხორციელდებოდა საანგარიშო პერიოდის დამთავრებამდე.

ძირითადი ლიტერატურა (www.saras.gov.ge)

ფინანსური ანგარიშგების საერთაშორისო სტანდარტები.თბ., 2015-2017წწ

1. ფასს კონცეპტუალური საფუძვლები
2. ბასს 1 ფინანსური ანგარიშგების წარდგენა
3. ბასს 8 სააღრიცხვო პოლიტიკა, ცვლილებები სააღრიცხვო შეფასებებში და შეცდომები
4. ბასს 19 დაქირავებულ მომუშავეთა გასამრჯელოები
5. ბასს 21 უცხოური ვალუტის კურსის ცვლილებით გამოწვეული შედეგები
6. ბასს 26 საპენსიო უზრუნველყოფის პროგრამების ბუღალტრული აღრიცხვა და ანგარიშგება
7. ბასს 27 ინდივიდუალური ფინანსური ანგარიშგება
8. ბასს 28 ინვესტიციები მეკავშირე და ერთობლივ საწარმოებში
9. ბასს 32 ფინანსური ინსტრუმენტები: წარდგენა
10. ბასს 33 შემოსავალი აქციაზე
11. ბასს 36 აქტივების გაუფასურება
12. ბასს 38 არამატერიალური აქტივები
13. ბასს 39 ფინანსური ინსტრუმენტები: აღიარება და შეფასება
14. ფასს 3 საწარმოთა გაერთიანება
15. ფასს 7 ფინანსური ინსტრუმენტები: განმარტებითი შენიშვნები
16. ფასს 9 ფინანსური ინსტრუმენტები
17. ფასს 10 კონსოლიდირებული ფინანსური ანგარიშგება.
18. ფასს 11 ერთობლივი საქმიანობა
19. ფასს 13 რეალური ღირებულების შეფასება
20. ფასს 15 ამონაგები მომხმარებლებთან გაფორმებული ხელშეკრულებებიდან
21. ფასს 16 იჯარა

სამეცნიერო ჟურნალების და კონფერენციის მასალები

22. ნ.კვატაშიძე. ა.ხორავა. ზ.გოგრიჭიანი. აქტივების გაუფასურების შეფასების საკითხები. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი. III საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციის

- „გლობალიზაციის გამოწვევები ეკონომიკასა და ბიზნესში“ შრომების კრებული. თბილისი, 26-27 ოქტომბერი. 2018.
23. ნ.კვატაშიძე. ზ.გოგრიჭიანი. ა.ხორავა. რეალური ღირებულების კონცეფცია. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი. II საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციის „გლობალიზაციის გამოწვევები ეკონომიკასა და ბიზნესში“ შრომების კრებული.თბილისი, 2017, 3-4 ნომერი.
https://www.tsu.ge/data/file_db/economist_faculty/global.pdf
24. N. Kvatashidze. Significance of Control in the Preparation of Financial Report International (კონტროლის მნიშვნელობა ფინანსური ანგარიშგების მომზადებაში). Journal of Management and Applied Science (IJMAS). Volume-4, Issue-9 (Sep, 2018) ISSN: 2394-7926
http://www.ijmas.in/journal/journal_file/journal_pdf/14-504-15428643261-4.pdf
http://www.ijmas.in/journal/journal_file/journal_pdf/14-504-15428643261-4.pdf
25. L.Sabauri N.Kvatashidze. Types of financial statements, questions of their submission and comparative analysis according to the IFRS (ფინანსური ანგარიშგების სახეების შედარებითი ანალიზი ფინანსური ანგარიშგების საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისად). 27th International Academic Conference. International Institute of Social and Economic Sciences (IISES). Prague, Czech Republic 2016 20-23 october. JEL Classification: M41, M41. p.122-130. Prague, Czech Republic.
<https://scholar.google.com/citations?hl=ru&user=TYzt850AAAAJ>.<http://www.iises.net/past-conferences/academic/27th-international-academic-conference-prague>
26. Several Aspects of the Conceptual Framework of Financial Reporting (ფინანსური ანგარიშგების კონცეპტუალური საფუძვლების ზოგიერთი ასპექტები). 18th International Conference on Economics, Business and Marketing . World Academy of Science, Engineering and Technology (WASET). Berlin Germany May 19-20. World Academy of Science, Engineering and Technology International Journal of Business, Human and Social Sciences Vol:10, No:6, 2016.